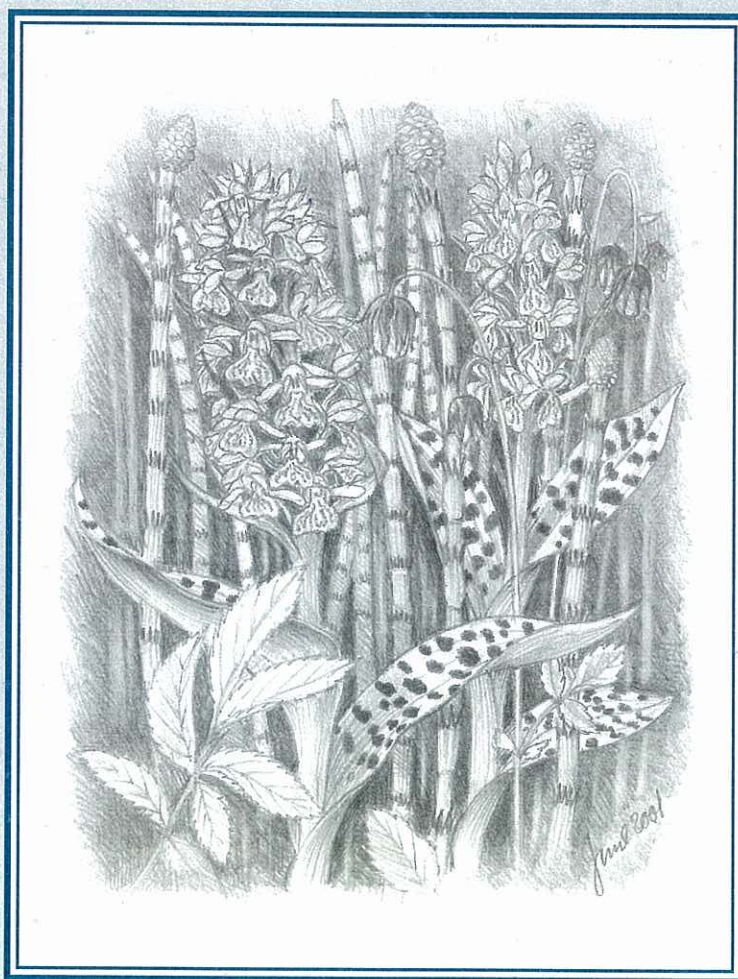

Kulsbjerg og Vordingborg Øvelsespladser

Drifts- og Plejeplan 2001-2015

Miljø- og Energiministeriet · Skov- og Naturstyrelsen
og
Vordingborg Kaserne
2001

Kulsbjærgene

Danmark fik ingen fosser og fjæld
i jordens sprængningstider,
fladt er det ikke alligevel,
når øjet henover det glider.
Da skyhøje ismasser vandred' fra nord
over Danmarks tropiske egne
med bakker og åse de klædte vor jord,
dem vi nu for bjærgene regne.

Vi følger stien mod Kulsbjærgets top
på husmandsloddernes skifter;
det gælder at vare sin fod og krop
mod tornestikkenes rifter.
Lyngen står brun mellem gyvel og krat,
vi går som på hedetogter
til bjærgets flade græstørvshat
som fredningsstenen vogter.

Kulsbjærg, Sjællands vogter mod syd,
Hvor Storstrømmen går, som den lyster,
og kiler sit stærke borende spyd
mellem Sjælland og Falsters kyster.
Et dyrket forland holder dog stand,
her synger landmandens plove
i tusinde tønder af agerland
imellem urgamle skove.

H. Monrad-Frantzen, 1949

Kulsbjerg og Vordingborg Øvelsesplads Drifts- og Plejeplan 2001-2015

**Miljø- og Energiministeriet • Skov- og Naturstyrelsen
og
Vordingborg Kaserne**

Kulsbjerg og Vordingborg Øvelsespladser

-Drifts- og Plejeplan 2001-2015

Udgivet af Miljø- og Energiministeriet,
Skov- og Naturstyrelsen
og Hærens Operative Kommando

Tekst	Skovfoged Peter Larsen og biolog Erling Krabbe, Geologiafsnit: Geolog Bjørn Wissing. Danske Livregiment har bidraget til kap. 4, 5, 7 og 9.
Kort (bilag 1a, 1b, 2a og 3a)	Peter Larsen, Skov- og Naturstyrelsen
Bevoksningsliste (bilag 4)	Peter Larsen, Skov- og Naturstyrelsen
Forsideillustration	Maj Gøgeurt, Dyndpadderok, Almindelig Mjødurt og Eng Nellikerød. Den fredede orkidé Maj Gøgeurt forekommer særligt talrigt omkring vådområderne på Kulsbjerg Øvelsesplads. Tegnet af Poul Juul 2001.
Digt på omslag	"Kulsbjærgene" af H. Monrad-Frantzen i Vordingborg Seminariums Elevforenings Årsskrift 1949.
Lay-out	Peter Larsen, Skov- og Naturstyrelsen
Lay-out, omslag	Poul Juul
Tryk af omslag	Hillerød Bogtrykkeri + Offset APS, Hillerød
Tryk af rapport	Skov- og Naturstyrelsen
Tryk af kort	Skov- og Naturstyrelsen
Indbinding	Luna Tryk, København
Aftale vedrørende kortmateriale:	Udsnit af Kort & Matrikelstyrelsens kortmaterialer er gengivet i henhold til tilladelse G18/1997.
Oplag	250 eksemplarer
ISBN	87-7279-393-7
Hæftet kan rekvireres hos	Vordingborg Kaserne Sankelmarksvej 26 4760 Vordingborg Tlf: 55 35 72 00

Kulsbjerg og Vordingborg Øvelsesplads

Drifts- og plejeplan 2001-2015

Nærværende drifts- og plejeplan for Kulsbjerg og Vordingborg Øvelsesplads stadfæstes hermed som gældende for perioden 2001-2015.

Vordingborg Kaserne, Garnisonskommandanten, den

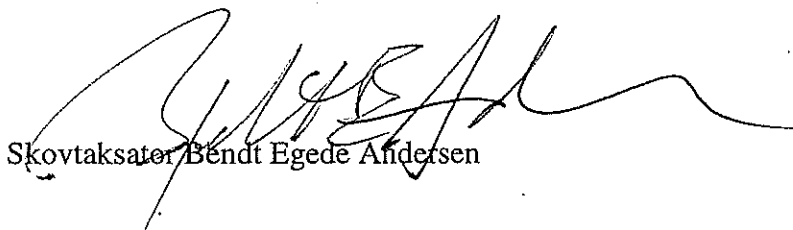
9/8 - 2001

Oberst B. Hesselberg

Skov- og Naturstyrelsen, den

9/8 - 2001

Skovtaksator Bøndt Egede Andersen

KULSBJERG OG VORDINGBORG ØVELSESPLADS.....**INDLEDNING**1

1	GENERELT OM DRIFTS- OG PLEJEPLANER	1
1.1	Formål og baggrund.....	1
2	BESKRIVELSE AF PLANPROCESSEN	2
2.1	Forudsætninger.....	2
2.2	Planens indhold	2
2.3	Planændringer.....	2
3	SÆRLIGT OM DRIFTS- OG PLEJEPLANEN FOR KULSBJERG OG VORDINGBORG ØVELSESPLADS	4
3.1	Baggrund.....	4
3.2	Aftalens virkning.....	4

STATUS.....5

4	VORDINGBORG KASERNES ØVELSESPLADSER.....	5
4.1	Vordingborg Kasernes og øvelsespladsernes historie.....	5
4.2	Landskab.....	15
4.3	Geologi, Kulsbjerg Øvelsesplads.....	17
4.4	Geologi, Vordingborg Øvelsesplads.....	18
4.5	Korttegning.....	18
4.6	Registrering af areal typerne på Kulsbjerg Øvelsesplads	21
4.7	Registrering af areal typerne på Vordingborg Øvelsesplads.....	22
4.8	Plejetilstand, Kulsbjerg Øvelsesplads.....	27
4.9	Plejetilstand, Vordingborg Øvelsesplads.....	30
4.10	Flora.....	31
4.11	Fauna.....	36
4.12	Sammenfatning omkring naturværdierne på Kulsbjerg og Vordingborg Øvelsespladser	43
4.13	Kulturhistoriske spor på øvelsespladserne	46
5	KULSBJERG OG VORDINGBORG ØVELSESPLADSERNES NUVÆRENDE ANVENDELSE.....	48
5.1	Overordnede principper for øvelsespladsernes benyttelse	48
5.2	Kulsbjerg Øvelsesplads.....	48
5.3	Restriktioner, Vordingborg Øvelsesplads.....	53
6	FORSVARETS NUVÆRENDE DRIFT OG PLEJE AF ØVELSESPLADSERNE	54
6.1	Generelle retningslinier.....	54
6.2	Vordingborg Kasernes drift og pleje af Kulsbjerg Øvelsesplads.....	55
6.3	Vordingborg Kasernes drift og pleje af Vordingborg Øvelsesområde	55
7	OFFENTLIGHEDENS ADGANG	56
7.1	Kulsbjerg Øvelsesplads.....	56
7.2	Vordingborg Øvelsesplads.....	57
8	LOVMÆSSIGE BRUGSBEGRÆNSNINGER ELLER BINDINGER.....	58
8.1	Generel lovpraksis for forsvarets arealer.....	58
8.2	Planloven.....	58
8.3	Status i Regionplan 1997-2009, Storstrøms Amt	59
8.4	Status i kommuneplan.....	61
8.5	Naturbeskyttelsesloven.....	62
8.6	Museumsloven.....	65
8.7	Vandløbsloven.....	65
8.8	Skovloven.....	65
8.9	Deklarationsfredning af Kulsbjergene.....	66

FREMTIDIGE BEHOV OG ØNSKER.....68

9	FORSVARETS FREMTIDIGE BEHOV OG ØNSKER.....	68
9.1	Kulsbjerg Øvelsesplads.....	68
9.2	Udviklingen af øvelsesterretet.....	69
9.3	Pleje af terrænet.....	70
9.4	Vordingborg øvelsesplads.....	71
9.5	Offentlighedens adgang til terrænerne	71

9.6	Sammenfatning af behov og ønsker	72
10	SKOV- OG NATURSTYRELSENS FORSLAG TIL BESKYTTELSE OG FORBEDRING AF NATURVÆRDIER OG OFFENTLIGHEDENS ADGANG	73
10.1	Forslag til en overordnet målsætning for områdets fremtidige naturtilstand og rekreative udnyttelse 73	
10.2	Overdrev og ager	73
10.3	Afvikling af granholmen på Store Kulsbjerg	78
10.4	Afvikling af vildtremise på Store Kulsbjerg	78
10.5	Pleje af krat	79
10.6	Råstofgravning	79
10.7	Bælte- og hjulspor	79
10.8	Levende hegn	80
10.9	Pleje af fortidsminder	80
10.10	Afvanding	81
10.11	Beskrivelse og forslag til pleje af vådområder	82
10.12	Forslag til drift og pleje af Vallebo Skov, afdeling 2 og Mellemste Kulsbjerg, afdeling 5	90
10.13	Bekæmpelse af Kæmpe Bjørneklo og Japansk Boghvede	92
10.14	Offentlighedens adgang	92
10.15	Jagt	95
10.16	Affaldsdeponering fra nabobebyggelse	96
10.17	Udvikling af Vartningsanlæg	96
10.18	Vordingborg Øvelsesplads	96
11	KOMMENTARER OG ØNSKER FRA EKSTERNE BIDRAGYDERE	98
11.1	Storstrøms Amt, bidrag fra Natur- og Plankontoret	98
11.2	Storstrøms Amt, bidrag fra Jord- og Grundvandskontoret	102
11.3	Langebæk Kommune	102
11.4	Vordingborg Kommune	102
11.5	Bidrag fra Friluftsrådet	103
11.6	Bidrag fra Danmarks Naturfredningsforening til Kulsbjerg Øvelsesplads	106
11.7	Bidrag fra Alpha Wind Energi ApS	107
11.8	Bidrag til Vordingborg Øvelsesplads fra Vordingborg Gymnasium og HF	107
	AFVEJNING	108
12	AFVEJNING AF BENYTTELSE OG BESKYTTELSE	108
12.1	Vurdering af ønsker og forslag fra forsvaret	108
12.2	Skov- og Naturstyrelsens ønsker til forbedringer af naturområder	110
12.3	Afvejning af ønsker og forslag fra bidragyderne	114
	PLAN	117
13	RETNINGSLINIER FOR DEN FREMTIDIGE ANVENDELSE AF VORDINGBORG OG KULSBJERG ØVELSESPLADS 117	
13.1	Overdrev og ager	117
13.2	Afvikling af granholm og vildtremise på Store Kulsbjerg	118
13.3	Bælte- og hjulspor	118
13.4	Hegn og tidligere markskel	119
13.5	Dræn og afvandingsgrøfter	119
13.6	Drift og pleje af Vallebo Skov, afdeling 2 og Mellemste Kulsbjerg, afdeling 5	119
13.7	Pleje af vådområder	120
13.8	Bekæmpelse af Kæmpe Bjørneklo og Japansk Boghvede	123
13.9	Retningslinier for offentlighedens adgang til Kulsbjerg Øvelsesplads	124
13.10	Retningslinier for offentlighedens adgang til Vordingborg Øvelsesplads	125
13.11	Jagt	125
13.12	Råstofkortlægning	125
13.13	Nødvendige tilladelser til planens tiltag	125
13.14	Planændringer	126
	Planændringer	128
13.15	Samlet oversigt over prioriteret handlingsplan	129

ØKONOMI.....1311

- 14 ØKONOMISKE KONSEKVENSBEREKNINGER.....131
14.1 Budget over udgifter til gennemførelse af drifts- og plejeplanen.....132
14.2 Samlet oversigt over drifts- og plejeplanens økonomiske konsekvenser.....134

BILAG**15 OVERSIGT OVER BILAG**

- Bilag 1,a: Grundkort over Kulsbjerg Øvelsesplads*
Bilag 1 b: Grundkort over Vordingborg Øvelsesplads
Bilag 2: Øvelseskort over Kulsbjerg Øvelsesplads
Bilag 3: Drifts- og plejekort over Kulsbjerg Øvelsesplads
Bilag 4: Bevoksningsliste for øvelsespladserne
Bilag 5: Retningslinier for forsvarets anvendelse af skyde- og øvelsesterræner i relation til Naturbeskyttelseslovens §§ 3-4
Bilag 6: Tilbud vedrørende kulturhistorisk dokumentation af øvelsesplads Kulsbjerg - et grundlag for kommende drifts- og plejeplanlægning.

INDLEDNING

1 Generelt om drifts- og plejeplaner

1.1 Formål og baggrund

Mange af forswarets arealer indeholder store naturværdier i form af et rigt dyre- og planteliv samt store, sammenhængende landskaber. Dyr og planter trives netop godt her, fordi arealerne gennem mange år har fået lov til at henligge i naturtilstand, men også fordi der udover periodisk aktivitet fra militære enheder i øvrigt ikke færdes så mange mennesker i områderne.

Som led i forswarets miljøstrategi bestemte Forsvarskommandoen i september 1993 ved bestemmelse (FKOBST 610-6, SEP 1993) om miljø- og naturbeskyttelse, at der for hvert øvelses- og skydeområde skulle udarbejdes en drifts- og plejeplan.

Den 24. oktober 1995 indgik Forsvarskommandoen og Skov- og Naturstyrelsen en samarbejdsaftale, der sikrer en planlægning af drift og pleje for en række af forswarets øvelsespladser samt skyde- og øvelsesterræner.

Formålet med en drifts- og plejeplan er at sikre, at der på forswarets arealer opnås en tilfredsstillende balance mellem forswarets behov for nødvendig uddannelse og træning af enheder under realistiske vilkår og hensynet til naturbeskyttelse og rekreative interesser.

Da planlægningen ønskes brugt som et redskab til beskyttelse og forbedring af naturværdier på forswarets arealer er amt og kommune, Danmarks Naturfredningsforening samt Friluftsrådet medinddraget som såkaldte eksterne bidragydere ved udarbejdelsen. Samtidig er det forventningen, at amt og kommune, som de relevante myndigheder, gennem inddragelse i afvejningen mellem benyttelse og beskyttelse vil administrere relevant lovgivning med udgangspunkt i planen.

Drifts- og plejeplanlægningen vil desuden tilvejebringe et ensartet grundlag for en flersidig forvaltning af forswarets arealer og dels give medarbejdere i forsvaret en naturmæssig viden, herunder en forståelse for behovet og mulighederne for varetagelse af flersidige hensyn ved drift og pleje af arealerne.

Støjproblematikken i relation til naboer ligger uden for drifts- og plejeplanlægningsarbejdet, idet støj reguleres i henhold til miljøbeskyttelsesloven. Bestemmelser om støjregulering for Kulsbjerg og Vordingborg Øvelsesplads er fastsat i "Bekendtgørelse om støjregulering af forswarets øvelsespladser og skyde- og øvelsesterræner" (Bek. nr. 1057 af 14. december 1998).

2 Beskrivelse af planprocessen

2.1 Forudsætninger

I forbindelse med udarbejdelse af drifts- og plejeplanen er udgangspunktet, at skyde- og øvelsестerrænerne samt øvelsespladserne er udlagt som uddannelsesområder, og derfor fortsat skal kunne anvendes som sådan.

Drifts- og plejeplanen skal tydeliggøre terrænets naturhistoriske, kulturhistoriske og rekreative værdier og udstikke retningslinier for terrænets brug, beskyttelse og pleje, som tager hensyn til disse værdier, samtidig med at der opnås en tilfredsstillende løsning af forsvarets behov for uddannelsesaktiviteter.

Planen skal således rumme en afvejning mellem på den ene side forsvarets behov for øvelsesarealer og på den anden side samfundets interesse i en forsvarlig og langsigtet forvaltning af terrænets ofte meget store natur- og kulturværdier.

Som følge af den sikkerhedsmæssige risiko, der er forbundet med forsvarets aktiviteter, vil rekreative interesser (offentlighedens adgang til forsvarets areal) kun blive tilgodeset i det omfang, det er sikkerhedsmæssigt forsvarligt. Herudover kan hensynet til naturmæssige værdier påvirke mulighederne for rekreativ benyttelse.

De i drifts- og plejeplanen opstillede retningslinier skal være enkle for forsvaret at administrere i praksis.

2.2 Planens indhold

Planen skal :

- Kortlægge og afgrænse naturtyper, bevoksninger, veje, forsvarets anlæg etc.
- Beskrive de naturmæssige værdier og identificere de mest bevaringsværdige af disse, samt påpege eventuelle behov/muligheder for forbedring af de naturmæssige værdier.
- Beskrive forsvarets nuværende benyttelse og drift af terrænet samt klarlægge forsvarets fremtidige behov for benyttelse af terrænet.
- Beskrive den rekreative benyttelse af terrænet.
- Foretage afvejningen imellem forsvarets behov for benyttelse, ønskerne om beskyttelse, forbedring af naturværdier samt forbedring af de rekreative muligheder.
- Anvise hvorledes denne afvejning kan realiseres i praksis, herunder fastlægge retningslinier for terrænets fremtidige benyttelse, pleje og forbedring.
- Beregne de økonomiske konsekvenser af planens bestemmelser for forsvaret.

2.3 Planændringer

Drifts- og plejeplanen gælder for 15 år.

For til stadighed at holde planen med så langt et tidsrum tidssvarende og fleksibel, kan der løbende foretages ændringer i drifts- og plejeplanen, forudsat at aftaleparterne er enige. Som udgangspunkt kræver enhver afvigelse fra planens retningslinier, som de fremgår af planafsnittet, planændring. Specielt skal man dog være opmærksom på de overordnede retningslinier. Der gælder dog en bagatelgrænse for kravet om planændringer. I tvivlstilfælde om bagatelgrænsen bør parterne tilsvarende drøfte dette spørgsmål indbyrdes.

Såfremt forsvaret ønsker ændringer i drifts- og plejeplanen, indsendes begrundede forslag til planændringer til Skov- og Naturstyrelsen. Opnås der enighed, indsættes planændringen i den pågældende plan med gyldighed som en del af denne.

Planændringerne kan således opfattes som en løbende fortsættelse af planlægningsfasens dialog mellem parterne.

Udover planændringer kan dispositioner, der ligger udenfor planens rammer, kræve tilladelse fra relevante myndigheder.

3 Særligt om drifts- og plejeplanen for Kulsbjerg og Vordingborg Øvelsesplads

3.1 Baggrund

Som nævnt i indledningen har Forsvarskommandoen og Skov- og Naturstyrelsen indgået en aftale om planlægning af drift og pleje for en række af forsvarets områder.

En særskilt aftale om en drifts- og plejeplan for Kulsbjerg og Vordingborg øvelsesplads blev endeligt indgået mellem Vordingborg Kaserne og Skov- og Naturstyrelsen den 6. juni 2000.

I maj 2000 foretog Skov- og Naturstyrelsen den biologiske registrering af området, og foretog en markgennemgang af arealet med henblik på udarbejdelsen af digitale kort over terrænet.

I forbindelse med udarbejdelsen af planen har Storestrøms Amt, Vordingborg og Langebæk Kommuner, Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Ornitologisk Forening samt Friluftsrådet m.fl. haft lejlighed til at fremsende bidrag. Endelig har bidragsyderne haft lejlighed til at se terrænet ved en fremvisning den 10. august 2000 og til at fremsende bidrag samt ønsker til planen. Endelig har bidragsyderne haft lejlighed til at kommentere planforslaget inden færdiggørelsen.

3.2 Aftalens virkning

Drifts- og plejeplanen er bindende for de to aftaleparter Vordingborg Kaserne og Skov- og Naturstyrelsen. Ved underskrift af planen forpligter aftaleparterne sig således til at efterleve og respektere planens fastsatte bestemmelser.

STATUS

4 Vordingborg Kasernes Øvelsespladser

Til Vordingborg Kaserne er tilknyttet to øvelsespladser, Kulsbjerg og Vordingborg Øvelsespladser.

Kulsbjerg Øvelsesplads er beliggende 5-7 kilometer øst for kaserne. En mindre del af terrænet er beliggende i Vordingborg Kommune og resten i Langebæk Kommune. Terrænet omfatter 496 ha (knap 900 tønder land). Terrænet veksler mellem kuperede og åbne strækninger. Et større vartningsanlæg er placeret i den sydlige del af terrænet, hvor køretøjer og materiel kan vedligeholdes.

Terrænet afgrænses mod nord af skovområderne Troldbjerg Skov, Røstoftes Kohave og Vallebo Skov, mod øst af Skovhusevej, mod syd af markjorder umiddelbart nord for vejen til Kalvehave og mod vest af motorvej E 47/E55.

Terrænet gennemskæres af et antal veje. I den vestlige del af terrænet danner Kulsbjergkrydset centrum for Røstoftesvej, der kommer ind fra nord og Kulsbjergvej, der kommer ind fra syd. Fra vest gennemskæres krydset af Vallebovej, der herefter løber videre ud af terrænet op langs Vallebo Skov i midt nordkant. I den sydlige del af terrænet, begynder Braskeskov Vej, der snor sig igennem den østlige del af terrænet og munder ud i Skovhusevej.

Herudover rummer øvelsespladsen et antal mindre veje og bæltepor.

Vordingborg Eksercerplads er beliggende umiddelbart øst for kaserne i Vordingborg Kommune. Terrænet omfatter i alt ca. 40 hektar åbne arealer, der ejes af forsvaret. Terrænet afgrænses mod nord af Brovejen, mod øst af Københavnsvej og mod syd er grænsen bebyggelsen ind til Vordingborg by.

Eksercerpladsen rummer et antal mindre jordveje.

Grundkort over øvelsespladserne fremgår af bilag 1 A og B.

4.1 Vordingborg Kasernes og øvelsespladsers historie

Vordingborg som garnisonsby før 1913

Vordingborg betragtes først som egentlig garnisonsby fra 1913, men ser man længere tilbage i historien fortæller denne, at Vordingborg er groet frem omkring Valdemarernes gamle borg, der tjente som både residens og våbenplads i kampen mod landets fjender.

Gennem årene undergik Valdemar den Stores borg mange forandringer, idet blandt andet erfaringerne fra korstogene satte sine spor på fæstningsbyggeriet.

Det var imidlertid først, da Valdemar Atterdag blev konge i 1340, at der virkelig kom gang i udbygningen af slottet og de omliggende anlæg. Det var ham, der overtrumfede alt hidtidigt militært byggeri på Sjælland med en borg ud mod vandet beskyttet af en 800 meter lang og cirka 7 meter høj mur, der forbandt en række fæstningstårne. Det blev en fæstning, som var blandt Nordens største.

Da angrebsvåbnene blev mere effektive, mistede fæstningen sin militære betydning, bygningerne forfaldt og de fik dødsstødet under indkvarteringen af svenske tropper i 1658-60.

Da Frederik III's søn Prins Jørgen i 1661 fik Vordingborg gods tilskødet, lod han borgen delvis nedrive og byggede på samme sted et palæ i nederlandsk barok.

Den kongelige æra varede imidlertid kort, og efter en tid som rytterkaserne blev palæet nedrevet i 1750.

Rytteriet forblev dog endnu en årrække i byen og i 1756 blev krigsmagtens tilstedeværelse yderligere forøget, idet Præstø havde været hjemsøgt af en stor brand, der havde lagt byens indkvarteringssteder i aske, hvorfor styrkerne herfra flyttedes til Vordingborg.

Gennem de følgende år måtte man til stadighed udbygge indkvarteringsfaciliteterne, og i 1776 opførtes på Algade (Vordingborg Trælasts tidligere ejendom) en ny rytterkaserne.

Forskellige rytterenheder var herefter garnisoneret i Vordingborg lige indtil 1866, hvor de i Vordingborg værende styrker blev flyttet til Hørsholm.

Den militære tilstedeværelse havde gennem flere perioder været til ulempe og stor økonomisk belastning for borgerskabet, så byens styre åndede lettet op, da det blev kendt, at rytteriet skulle forlade byen.

Dog skal det anføres, at der blev holdt en bragende afskedsfest, men anledningen kan jo have været glæden over at blive sine plageånder kvit!

Hærloven af 1909

Ved hærloven af september 1909 blev det bestemt, at der skulle oprettes nye garnisoner på Sjælland. Det blev herunder vedtaget, at 5. Regiment fra Nyborg skulle overføres til Vordingborg.

Den 18. oktober 1909 blev der nedsat en kommission, der blandt andet skulle forhandle med Vordingborg byråd. Under det første møde anmodede man byen om at lægge alle kræfter i for at fremme sagen mest muligt, idet man fra Krigsministeriet havde et ønske om at oprette garnisonen allerede fra foråret 1910.

Sagen lod sig imidlertid ikke ordne så let, da der var mange forhold, som skulle tages i betragtning. Foruden ordningen af selve indkvarteringsspørgsmålet skulle der skaffes skydebaner, eksercerplads, sygehus og meget mere.

Krigsministeriet ønskede imidlertid snarest muligt at få overflyttet i hvert fald mobiliseringsbeholdningerne af våben og udrustning. Til dette formål blev der bygget 2 depotbygninger i Nørregade, og hertil transporteredes i begyndelsen af december 1910 de omtalte beholdninger.

Der skulle endnu mange overvejelser og forhandlinger til, før der tegnede sig et billede af den kommende kaserne.

De mange forhandlinger gav til resultat, at staten skulle bygge administrationsbygningerne, depotbygningerne (Kongshøj og Wagrien), gymnastiksalen samt stalden.

Kommunen skulle til gengæld opføre en vinterkaserne (Dannevirke) til to kompagnier, to træbarakker kaldet »Elefantbygningerne« hver til et kompagni, vagtbygning, krudthus, vogn- og pudseskure samt toiletter i kasernens udkant.

I vinterkasernens kælder skulle der indrettes kostforplejning.

Et areal på 3/4 hektar, som byen ejede, omfattende den nuværende depotgård og hestestald, blev anlagt som den »Lille Eksercerplads«. Den egentlige øvelsesplads placeredes på en bakke et stykke fra kasernen ude ad Næstved-Kastrupvejen.

Dette område blev yderligere udvidet til 32 hektarer og omfattede fra 1924 næsten hele Elmelékvarteret, der dengang også blev brugt som dyrskueplads.

Den omtalte bakke er nu et krater, idet man herfra hentede fyld til den store dæmning over Masnedø, da Storstrømsbroen var under bygning i årene 1934-1937.

Til anlæg af skydebaner blev der af Rosenfeldt lejet et areal ved stranden syd for Oregård. Her blev opført markørdækninger, fire baner med skydeafstande op til 400 meter, bolig for op-

synsmanden, skivedepot samt badebarak med badebro, hvor mange soldater i årenes løb har fået deres første svømmeundervisning.

Ved skivedepotet kunne man købe kaffe og forfriskninger og nyde den medbragte frokost. En kugle blev hejst på en høj mast en time før skydningerne skulle begynde, men det kneb ofte for fiskerne i området at komme ud af farezonen i rette tid, og det gav ikke sjældent anledning til avisskriverier og irritation for alle parter.

Disse skydebaner blev bibeholdt til midt i 70'erne, hvor man tog de elektroniske skydebaner på Kulsbjerg i brug.

Hensigten var, at Vordingborg først skulle modtage sin garnison i april 1913, men ved nytårstid antog de udenrigspolitiske forhold en så foruroligende karakter, at Krigsministeriet besluttede straks at lade de jysk-fynske afdelinger, der fremtidig skulle have garnison på Sjælland, afgå til deres respektive byer, hvorfor der den 22. januar 1913 fra Nyborg til Vordingborg ankom 5. Regiments stab, 7. og 19. Bataljons befalingsmænd, vintermandskabet af 7. Bataljon samt Korporalskolen. Sidstnævnte blev indkvarteret på »Henrikseje«. Det øvrige mandskab i Masnedsund.

Da kasernen endnu ikke var færdig, blev der indkvarteret privat i byen, og overalt blev soldaterne modtaget med stor venlighed og gæstfrihed.

Ved rekrutindkaldelsen i april måned 1913 blev kasernen taget i brug - og hvilken forandring var det ikke fra de små forhold i Nyborg!

Det nyopførte byggeri var efter datidens forhold en god kaserne. Der lå 12 mand på stuerne, og afstanden til byen var ikke alt for lang, når der skulle handles. Det kunne dog ikke blive til de helt store indkøb, da indtjeningen var meget lille. En dagløn for soldaterne var 25 øre, som blev udbetalt med 2,50 kr. hver tiende dag.

I 1934 fraflyttede regimentet således øvelsespladsen på Næstvedvej og fik i stedet den gode eksercerplads øst for kasernen. Det var en stor fordel, da den jo lå »lige uden for døren«.

En ny kostforplejning (bygning Aalborg) blev taget i anvendelse i 1938. Endvidere kunne man flytte ind i en ny depotkaserne og kommandantskabsbygning. Senere blev der opført en værkstedsbygning, som erstatning for et værksted, der havde haft til huse i en gammel garage. Det store stadion blev færdigt til brug i 1948. Et anlæg til stor gavn for kasernens sportsudøvere, ligesom forskellige af byens sportsklubber også har haft glæde af det.

Garnisonens skæbne under Den anden Verdenskrig

De styrker, der lå på kasernen den 9. april 1940, kom ikke i kamp med tyskerne på grund af regeringens ordre om ikke at yde modstand. Ikke desto mindre forblev de på kasernen til efteråret 1940, da denne endeligt blev overtaget af de tyske besættelsestropper. Mandskabet blev herefter indkvarteret på soldaterhjemmet, medens staben først blev flyttet til Statsbanernes overnatningsbygning i Masnedsund, senere til Teknisk Skole og derfra igen til »Elysium« på Næstvedvej.

Den 29. august 1943 om morgenen tidligt blev alle garnisonens faste befalingsmænd hentet i deres hjem af tyskerne og ført til kasernen, hvor de blev sat under arrest. Interneringen af befalingsmænd og mandskab skete i hovedsagen i Jægersprislejren, hvorfra også hjemsendelse af mandskabet fandt sted efter et par måneders forløb.

Fra april 1945 anvendte tyskerne kasernen til feltlazaret, hvilket medførte, at kasernen ikke kunne rømmes straks efter befrielsen den 5. maj 1945.

Først den 1. juni samme år rykkede der atter danske soldater ind på Vordingborg Kaserne.

De omfattende nybygnings - og saneringsarbejder

Det første led i nybygningsprogrammet var fuldførelsen af det store garageanlæg, i kasernens østlige del. Garageanlægget blev taget i brug i 1952. I tilslutning til garageanlægget fuldførtes i 1955 den værkstedsbygning, hvor der nu findes moderne reparationsværksteder for motorkøretøjer og våben.

Til afløsning af den gamle kostforplejning fra 1938 blev den nuværende store cafeteriebygning taget i brug den 1. februar 1956.

Til indkvarteringsområder opførtes 5 nye bygninger, der også indeholder undervisningslokaler, våbenkamre og kompagnikontorer.

På 1. salen rummer disse nye indkvarteringsbygninger kvarterer for værnepligtige befalingsmænd. Bygningerne blev taget i brug i tidsrummet 1957-58.

Navnændring til Falsterske Fodregiment

Den 1. november 1961 fik 5. Regiment sit gamle navn fra 1747 tilbage.

Ved en storstilet parade på kasernens stadion opmarcherede alle regimentets kompagnier.

Som de sidste enheder ankom musikkorpset og det nyoprettede trommekorps med regimentshunden »Flora«.

Figur 1. Regimentshunden »Flora«.

Trommekorpsets instrumenter og øvrige udstyr havde regimentet fået som gaver fra omegnens kommuner og den lokale handelsstand.

Efter paraden marcherede et æreskompagni gennem Vordingborg med musikkorpset og »Flora« i spidsen.

I 1864 deltog »Falsterske« i krigen i Sønderjylland og havde som regimentshund en sortkrøllet puddel ved navn »Flora«. Under en træfning ved Bustrup blev hunden alvorligt såret af et skud gennem kæben og måtte efterlades, da regimentet trak sig tilbage. Skønt tilbagetrækningen drejede sig om mange kilometer, dukkede den sårede hund til soldaternes glæde og overraskelse op næste morgen. Den havde slæbt sig den lange vej for at komme tilbage til sit regiment, og man forstår, det var fuldt fortjent, når der efter krigen blev holdt en parade for den, hvor den blev dekoreret med en medalje, som senere forsvandt, da hunden døde.

Den usædvanlige medalje blev imidlertid fundet i Nationalmuseets samlinger, og der blev lavet en kopi, som »Flora« nummer 2 havde siddende på sit gule dækken, ligesom den også var at finde på »Flora« ved senere parader og officielle lejligheder.

»Flora« nummer 1 er det eneste dyr i Danmark, der nogensinde har opnået en militær hædersbevisning. Og »Flora« nummer 2 er formentlig det eneste levende væsen overhovedet, som har fået krigsmedalje uden at have lugtet krudtrøg.

Så vidt vides har den ikke engang gjort en kat fortræd!

Styrker til tjeneste udenfor Danmarks grænser

Straks efter Den anden Verdenskrigs afslutning drog en bataljon fra Vordingborg til Nordtyskland, hvor den indgik i den danske besættelsesstyrke. Jever, Aurich, Oldenburg og Itzehoe var lige til midten af halvtredserne, hvor styrken blev kaldt hjem, kendte lokaliteter i garnisonens dagligdag.

Senere afgav garnisonen også enheder til FN's fredsbevarende virksomhed i Det mellemste Østen, ligesom personel fra Vordingborg stadig gør FN-tjeneste på Cypern.

Garnisonen 1963-1976

Garnisonens opgaver faldt i denne periode i flere dele, hvoraf de vigtigste var:

Det regionale forsvar og opgaverne i forbindelse hermed. Regimentets opstillings- og uddannelsesopgaver.

Det regionale forsvar omfattede Sydsjælland, Lolland-Falster og Møn.

Der indgik en lang række opgaver, der spændte over tiden forud for fredsbrud, under krigshandlinger og tiden efter.

Et intenst samarbejde mellem civile og militære myndigheder i fredstid, der skulle sikre, at opgaverne kunne løses under krig, krævede store forberedelser. Alle instanser viste stor interesse for at sikre, at de forudseelige problemer kunne løses på bedste måde.

I 1968 blev 2. Sjællandske Brigade etableret på Vordingborg Kaserne. Der var altså nu i Vordingborg garnison, regiment, region og brigade. Dette medførte stor belægning på kasernen og mange soldater i Vordingborg by, et forhold, der dog aldrig medførte de store problemer, idet Vordingborg stadig var den gode garnisonsby.

Regimentets uddannelsesopgaver nødvendiggjorde en række forbedringer, blandt andet anskaffelse af en ny øvelsesplads.

Gennem årene havde man søgt at finde et egnet område, og flere muligheder havde været undersøgt. Således havde det været overvejet og vurderet, om man skulle ekspropriere det nødvendige areal enten i forbindelse med Rosenfelt, Avnø, Dybsø eller Kulsbjerg.

I takt med den militær-tekniske udvikling blev kravene til en ny og større øvelsesplads med tidssvarende skydebaner så store, at der måtte ske noget alvorligt, såfremt en forsvarlig uddannelse skulle kunne foregå med de moderne våben, køretøjer og hertil hørende taktik.

Af særlige nyanskaffelser kan nævnes de pansrede mandskabsvogne, der tilgik regimentets 1. Bataljon den 17. november 1969.

Falsterske Fodregiment blev nu et panserinfanteriregiment, idet de tilhørende kampvogne foreløbig skulle underbringes på kasernen i Næstved ved Gardehusarregimentet, der havde den fornødne værkstedskapacitet.

Man havde tidligere redegjort for de forskellige muligheder vedrørende ny øvelsesplads og hvad angik Kulsbjerg især anført:

Kulsbjergområdet ligger 5-7 kilometer fra kasernen. Det domineres af Kulsbjerg, men er i øvrigt meget kuperet og afvekslende med skov, små vandløb og mangeartet bevoksning samt flere mindre bygninger.

Terrænet kan stort set bære pansrede mandskabsvogne og er i øvrigt så afvekslende, at baner til uddannelse af kørere på disse vogne meget let vil kunne indrettes. Området er ideelt til uddannelse af infanteri og mekaniseret infanteri.

Det vil være muligt at afholde gruppe- og delingsøvelser samt adskillige kompagni- og bataljonsøvelser med infanteri og mekaniseret infanteri samt samarbejdsøvelser med kampvogne. Området har yderligere den fordel, at det kun mod syd begrænses af en trafikeret vej. Mod vest, nord og øst findes betydelige arealer, som dele af året kan benyttes, uden at større markskade forvoldes.

Efter mere end 10 års anstrængelser lykkedes det omsider at få den ny øvelsesplads, selvom arealet ikke fik den udstrækning og størrelse, som man havde set hen til.

Der forestod nu et større arbejde med at få Kulsbjerg Øvelsesplads til at fungere på rette måde. Man arbejdede på at få midler til opførelse af vartningsanlæg og skydebaner således, at tunge køretøjer kunne underbringes på forsvarlig måde på øvelsespladsen, hvorved man kunne undgå de meget generende kørsler fra kasernen til øvelsespladsen med de tunge og larmende køretøjer.

Efterhånden som Kulsbjerg blev taget i brug, blev det nødvendigt at indføre visse begrænsninger i anvendelsen, idet de tunge bæltekøretøjer ellers ville omdanne den smukke natur til et øde månelandskab.

I områder af pladsen, hvor der ikke afholdtes øvelse, blev civil færdsel tilladt.

Det blev nødvendigt at indføre vildtpleje, idet mange dyr levede og færdedes på pladsen, men takket være stor interesse fra det faste personel på kasernen, lykkedes det også at tilfredsstille naboerne, der havde frygtet, at vildtbestanden ville blive forringet. Efterhånden som antallet af fast personel øgedes, blev det nødvendigt på kasernen at opføre flere indkvarteringsbygninger med passende faciliteter. Det lykkedes først i 1975 at få påbegyndt dette byggeri.

Garnisonen 1976-1978

Den 1. august 1976 blev to gamle infanteriregimenter, Danske Livregiment og Falsterske Fodregiment, sammenlagt i Vordingborg. Bevillingerne til hæren var efterhånden blevet for reducerede til, at de begge kunne opretholdes. Andre regimenter var tidligere blevet sammenlagt, nu kom turen til disse to.

Danske Livregiment tog ved en parade i Høvelte en smuk afsked med regimentets kaserne siden 1945.

Regimentsfanen blev til fods ført til den nye garnison af 1. Bataljons 2. Kompagni. Marchen afsluttedes den 6. august, da kompagniet med musikkorpset via Algade og Sankelmarkvej nåede frem til Vordingborg Kaserne.

Fanen har siden haft sin faste plads på chefskontoret på regimentets nye hjemsted. Den står ved siden af Olaf Ryes våbensamling, som soldaterforeningen for mere end et halvt århundrede siden erhvervede og deponerede hos regimentet.

Falsterske Fodregiments fane fik sin plads på chefskontoret ved 1. Bataljon af dette gamle regiment. De to regimenters bataljoner, for størstepartens vedkommende mobiliseringsenheder, beholdt nemlig deres numre og regimentsnavne.

I anledning af regimentssammenlægningen var Vordingborg Kaserne under modernisering og udbygning. Med henblik på at kunne rumme den fremtidige, store garnison med 10-12 kompagnier var 4 nye kvarterbygninger under opførelse.

De blev først færdige til ibrugtagning et år efter sammenlægningen.

På øvelsesterrænet ved Kulsbjerg var der også ændringer på vej. Et stort, nybygget vartningsanlæg med værksted, vaskeplads og depoter blev den 15. september 1976 overdraget regimentet.

Til anlægget hørte også en miniskydebane til kampvognene.

Den 2. november 1976 modtog regimentet et meget moderne skydebaneanlæg med elektronisk markering. Den komplicerede teknik gav desværre betydelige indkøringsproblemer, men

da disse langt om længe var løst, rådedes over en eminent skydebanefacilitet, som hører til de mest moderne i Europa.

Garnisonen 1978-1983

Den 1. maj 1978 skiftede garnison og regiment atter chef.

Det var et stort Danske Livregiment, der stillede op til parade med musikkorpset fra Sjællandske Livregiment på fløjen:

Stab/Danske Livregiment Stab/II-IV/DLR og II-IV/FAFR Stabskompagni/2. Sjællandske Brigade I/DLR, I/FAFR, Uddannelsesbataljonen/DLR og Garnisonskompagniet, i alt en styrke på over 1200 mand.

Midt i oktober drog I/FAFR til Tyskland for at deltage i en større NATO-øvelse sammen med engelske enheder fra BAOR. Den danske bataljon fik efter øvelsen megen ros for sin militære indsats og hele optræden i Tyskland. Det blev også for soldaterne en stor oplevelse.

Endnu inden årets udgang startede »Vinterkrigen«.

Det var navnet på den voldsomme snestorm, som i mange uger totalt begravede Sydsjælland og Sydhavsøerne i sne. Al civil transport standsede og regimentet måtte træde hjælpende til med pansrede mandskabsvogne og tunge køretøjer.

I små grupper på 2-3 køretøjer blev soldaterne udstationeret ved redningsstationerne i Storstrøms Amt, og her udførte de den transport, som ingen andre kunne klare. Ikke færre end 13 fødende mødre blev i pansrede mandskabsvogne sikkert bragt til sygehusene!

Næppe var det værste overstået midt i januar 1979, før en ny voldsom snestorm påny lukkede alle veje. Soldaterne måtte rykke ud igen, og denne gang med en vis erfaring.

For sin indsats i de to sneperioder modtog regimentet og dets soldater mange anerkendelser. Alle berørte kommuner skænkede således regimentets soldaterfond pengegaver, der tilsammen løb op i mange tusinde kroner, og regimentets soldater blev ved en stor sammenkomst i Nakskov udråbt til »Dagligdagens Helte« med en flot statuette som gave.

Men »Vinterkrigen« havde også anden betydning for regimentet.

Den styrkede samarbejdet med Falck, politiet og civilforsvaret, og den viste i praksis de mere end 400 befalingsmænd og menige som deltog, at når alt andet må give op, så har hæren køretøjer, som stadig kan komme frem.

I september 1979 var det I/DLR's tur til at deltage i en stor NATO-øvelse i Tyskland sammen med enheder fra de andre lande. Også denne gang viste de danske soldater, at de fagligt og uddannelsesmæssigt stod fuldt på højde med vore allierede venner; men samtidigt måtte det erkendes, at dele af det danske materiel ikke længere var så moderne som de andres.

Det var i slutningen af dette år, at rygterne om en nedlæggelse af Vordingborg Kaserne begyndte at svirre.

Forsvarskommandoen havde indarbejdet kaserenedlæggelsen i et af sine forslag til ny forsvarsordning. Tanken vakte selvsagt voldsom ophidselse i hele garnisonen. Her havde man for ikke så mange år siden eksproprieret over 60 små landbrug for at skabe en stor øvelsesplads på Kulsbjerg, og stillet de to berørte kommuner Langebæk og Vordingborg i udsigt, at det ville give andre fordele i fremtiden. Og så skulle det hele afvikles få år efter!

Bystyret i Vordingborg udarbejdede på rekordtid en meget velunderbygget Hvidbog, hvori man belyste alle forhold mellem by og garnison. Hvidbogen blev af borgmester Børge Lundgaard afleveret på Christiansborg, og inden længe indløb gensvaret: »Vordingborg kaserne bevares!«

Samarbejdet med vore allierede NATO-partnere blomstrede.

I 1983 blev den nye motorvej vest om Kulsbjerg til virkelighed. Trods andre ønsker indtil det sidste, lykkedes det at holde motorvejen uden for det egentlige øvelsesterræn.

Kun en mindre trekant blev afskåret, men den blev mageskiftet med et større område længere mod syd.

Kulsbjerg Øvelsesplads havde med årene udviklet sig til et enestående naturområde. Som en hædersbevisning herfor modtog regimentet i 1983 Dansk Jagtforenings diplom for natur- og vildtpleje.

Træk af Danske Livregiments historie

I begyndelsen af 1760'erne truedes Danmark som så ofte før af krig.

Ruslands nye zar, Peter III, havde kastet sine øjne på Slesvig, og en russisk hær blev sat i bevægelse fra Polen med kurs mod vest.

I hast blev den danske hær sat på krigsfod, men lykkeligvis blev den iltre zar myrdet - og faren drev over denne gang.

Mobiliseringen afdækkede imidlertid hærens store mangler, og en tilbundsgående hærreform medførte blandt andet, at Danske Livregiment blev oprettet den 7. december 1763.

Frederik V's løfte har lige siden da været gældende, hvilket blandt andet kom til udtryk så sent som i 1976, da regimentet blev sammenlagt med det langt ældre Falsterske Fodregiment, der var blevet oprettet i 1747. Danske Livregiment blev fællesnavnet for de to regimenter.

Infanteriets første regiment!

De første år

Danske Livregiment blev indkvarteret hos borgerne i København, og gik i øvrigt i gang med at bygge en regimentskaserne i Sølvgade det nuværende Generaldirektorat for DSB.

Regimentet flyttede ind på den ny kaserne i 1803.

Trods sin erklærede neutralitet blev Danmark medinddraget i den store europæiske krig.

Den 2. april 1801 kæmpede den danske flåde og Københavns befæstning heltmodigt imod den britiske flåde, der var dukket op på Reden og stillede krav til den danske udenrigspolitik. Soldater fra Danske Livregiment (og i øvrigt også fra Falsterske Fodregiment) deltog som forstærkningsmandskab på flådens skibe under det blodige slag, der resulterede i, at Danmark måtte love Storbritannien at holde sig udenfor enhver form for alliance - altså styrke sin neutralitet.

Ikke destomindre dukkede briterne op foran København igen i 1807 og forlangte den danske flåde udleveret som pant på neutraliteten.

Selvfølgelig måtte regeringen nægte at gå med hertil - og resultatet blev Københavns bombardement og kapitulation i august-september 1807.

Danske Livregiment deltog med stor tapperhed i byens forsvar og vandt i øvrigt sin første sejr under udfaldet mod Classens Have den 31. august 1807.

Det britiske overfald drev Danmark i armene på Napoleon, som man forblev tro til det sidste. Denne troskab kostede Danmark dyrt.

I 1813 gik landet fallit, og efter Napoleons fald et par år efter, måtte vi afstå Norge til arvefjenden Sverige.

En ny hær

Efter napoleonskrigenes sviende nederlag gik Danmark i stå.

Den nationalistiske rus dampede af, og først da Frederik VI døde i 1839 gik den gamle tid og dens reaktionære holdninger i graven.

En ny og fremsynet hærlov afskaffede de hvervede soldater og indførte værnepligten for alvor. Samtidig sagde man farvel til regimentsstrukturen og de farverige enhedsnavne.

Hæren opdeltes i bataljoner, der naturligt indgik i et antal brigader.

I mere end hundrede år fik hærloven af 1842 lov til at virke med enkelte justeringer - så frem-synet var man altså den gang.

Krigene om Sønderjylland i 1848-51 og i 1864 blev regimentets krigeriske højdepunkter, hvor man under navnet 1. Bataljon indlagde sig uvisnelig hæder.

Navne som Olaf Rye, Walther og Max Müller er uløseligt knyttet til københavnersoldaterne fra Sølvgades Kaserne.

Mandskabet var udskrevet fra Nordsjælland (kulsvierne) og København. De var ikke altid blandt Guds bedste børn - men de kunne slås!

Slagene ved Bov, Slesvig, Dybbøl, Fredericia, Isted og Sankelmark er milepæle i Danmarks-historien - og alle steder var vore forgængere med i forreste linie.

I årene mellem de to slesvigske krige fra 1852 til 1863 havde regimentet midlertidig garnison i Rendsborg, den store fæstningsby midt i hertugdømmernes aggressive tyskhed. Man havde ønsket at få en dansksindet enhed placeret her som en politisk modvægt og rendsborgtiden blev for regimentet en særpræget og farverig periode.

Krigen i 1864 satte et endeligt punktum for Danmarks stormagtsdrømme. Nederlaget flyttede grænsen til Tyskland - og dermed Europa - helt op til Kolding.

Danmark var knægtet og ydmyget. Man følte sig med rette ene og forladt i et Europa, der havde andet at tænke på.

Danskerne vendte ryggen til sin fortid og koncentrerede sig om at udnytte de hjemlige res-sourcer til det yderste.

Hvad udad tabes, skal indad vindes, sagde man.

Og man nåede langt ad den vej. Landbruget, industrien og handelen fik et mægtigt opsving.

Alt groede og gærede - og man glemte ikke at betale neutralitetens høje pris gennem et stærkt forsvar.

Fra Rendsborg var regimentet flyttet ind på Kastellet i hovedstadens midte.

Her fik man sit hjem igennem mere end firs år. Endnu i dag har regimentet stærke bånd til dette forunderlige sted, hvor dets gamle soldater mødes og mindes det glade soldaterliv.

To verdenskrige

Den første verdenskrig fra 1914 til 1918 mødte et Danmark væbnet til tænderne.

Danske Livregiment var under hele krigen oppe på fuld styrke og deltog i udbygningen af Nordsjælland til en kæmpemæssig, feltbefæstet base, der havde fæstningen København som sit centrum.

Utallige øvelser blev afholdt, og krigen skabte fornyelse på det militær-tekniske område. Re-gimentet fik i 1915 sine første maskingeværer.

Flyvemaskiner, kampvogne, gasgranater og motorkøretøjer til alle formål dukkede op i den skrækkelige krigs kølvand.

En ny tid var begyndt!

Efter krigen fastholdt Danmark sin neutralitetspolitik, men opgav at underbygge den med mi-litære midler. Forsvaret blev især igennem tyverne reduceret til næsten ingenting - og den 9. april 1940 kunne tyskerne løbe landet over ende på få timer.

Den 9. april havde regimentet intet mandskab til tjeneste, og de tab, man alligevel led under den anden verdenskrig, opstod dels den 29. august 1943, hvor tyskerne ved et kup afvæbnede forsvaret, og dels blandt det personel, der på den ene eller den anden måde gik ind i mod-standsbevægelsen mod besættelsesmagten.

En justerende hærlov i 1909 havde medført, at regimentet året efter fik en øvelsesplads og en sommerkaserne udenfor København - i Høvelte.

Oprindeligt hed stedet ikke Høvelte - men Luserød! Man fandt dog navnet uegnet og ændrede det i al stilhed!

Gradvist udflyttedes flere og flere af regimentets funktioner til den ny kaserne. I 1940 var bebyggelsen blevet udvidet med de nu så kendte røde bygninger, der stod klar til indflytning, da tyskerne ankom.

I 1951 sad regimentsstaben alene tilbage på Kastelet.

Sandet var ved at løbe ud for den glimrende hærlov af 1842 - en ny tid stillede sine ubønhørlige krav - og så sagde regimentet næsten symbolsk et trist farvel til Kastelet.

Fra 1951 og til i dag

Hærloven af 1951 vendte op og ned på næsten alt.

Danmark havde i 1949 opgivet 135 års neutralitetspolitik og var gået ind i NATO med åbne øjne. »Den kolde krig« mellem øst og vest fremkaldte en omfattende oprustning i hele verden - og Danmarks forsvar oplevede en række fremgangsår uden sidestykke.

I løbet af en halv snes år blev forsvaret udvidet og omskabt både økonomisk, materielt og personelt i en sådan grad, at man måtte frygte, at det menneskelige ikke kunne følge med. Derfor så man, at de gamle regimentsnavne fra 1842 pludselig blev fundet frem igen - fortiden og traditionerne blev kaldt til hjælp af en generation, der frygtede for at miste sin identitet i en stormfuld fremtid. Paradoksalt nok genopstod den hvervede soldat i samme periode. Sergenter og konstabler med lang kontrakt øgede det professionelle islæt i en teknologisk højkonjunktur.

Måske den allerstørste nyskabelse var forsvarets demokratisering på alle områder. Også denne udvikling havde sin naturlige forklaring, der blandt andet måtte søges i det omgivende samfund, der ekspanderede i endnu højere grad end forsvaret, der med rette frygtede at ende som en unaturlig enklave i et i øvrigt stedse mere åbent samfund.

Det var en svær, men lykkelig tid for Danske Livregiment.

Fejltagelser og lykketræf var lige så mangfoldige her som i det omgivende samfund.

Oven i det hele kom flytningen fra Høvelte i 1976 i forbindelse med sammenlægningen i Vordingborg, hvor den store øvelsesplads ved Kulsbjerg var kommet til som en uvurderlig nyskabelse.

Først i firserne er det sammenlagte regiment begyndt at finde sine ben igen.

Det var også på tide for den nærmeste fremtid syntes at skjule sig bag et slør, der gjorde det vanskeligt at skelne selv omridset af et mønster.

Forsvarsforlig 1999, regimentssammenlægninger

Forsvarsforliget i marts 1999 betød endnu engang store forandringer i det danske forsvar.

Nedlæggelse af kaserner truede igen Vordingborg som garnisonsby. Kasernen blev reddet, men for Danske Livregiment blev det enden på en lang og glørværdig tid. Regimentet skulle sammenlægges med Sjællandske Livregiment og Gardehusarregimentet med hjemsted i Slagelse på Antvorskov Kaserne. I forsvarsforliget stod der, at dette nye store regiment skulle hedde Gardehusarregimentet. For Gardehusarregimentets vedkommende betød det, at kasernen i Næstved skulle nedlægges på nær et kampvognsværksted.

Det Danske Internationale Logistik Center

Det indgåede forsvarsforlig betød for Vordingborg kasernen, at Det Danske Internationale Logistik Center (DANILOG) skulle oprettes her. Den 28 februar 2001 nedlægges Danske Livregiment og den 1. marts 2001 oprettes DANILOG.

DANILOG oprettes som en konsekvens af det stigende danske internationale engagement i Fredsstøttende Operationer, og det heraf afledte behov for logistisk støtte.

Træk af DANILOG's historie

Den 13. oktober 1964 oprettedes FN-Afdelingen i Jægersprislejren under Sjællandske Luftværnsregiment.

1. november 1965 henlagdes afdelingen direkte under Hærkommandoen som selvstændig enhed.

1 april 1982 henlagdes afdelingen direkte under Forsvarskommandoen som selvstændig enhed.

1. oktober 1994 overførtes FN-Afdelingens opgaver til Danske Livregiment i Vordingborg. Fra den 1. marts 2001 er udenlands støtte en af DANILOG's hovedopgaver.

DANILOG's hovedopgaver

Der bliver to hovedopgaver, som DANILOG skal tage sig af.

Den ene er støtte i forbindelse med opstilling, uddannelse og udsendelse af styrkebidrag til internationale operationer, herunder opstilling af visse logistiske styrkebidrag, samt yde administrativ og logistisk støtte til danske enheder og enkeltpersoner, der forretter tjeneste i fredsstøttende operationer under FN, NATO, OSCE eller EU.

Den anden er at opstille og uddanne enheder til Den Danske Internationale Brigade, Danske Division og den øvrige mobiliseringsstyrke.

Betydningen af DANILOG's internationale støtteopgaver

Trafikken ind og ud af Vordingborg Kaserne er blevet intensiveret betydeligt. Hver uge, året rundt, afgår der adskillige civile lastvognstog med friske forsyninger, byggematerialer, reservedele og andet militært materiel til de danske enheder på Balkan.

Lokalsamfundet er blevet berørt af de mange forsyninger, der fragtes sydpå. Der indkøbes på årsbasis for et to cifret millionbeløb i nærområdet. Som følge af de mange indkøb skabes eller bevares der arbejdspladser både på kasernen og i lokalsamfundet.

Som følge af de mange internationale støtteopgaver gæstes regimentet meget hyppigt af såvel militært personel fra ind- og udland, som ministre fra ind- og udland.

4.2 Landskab

Kulsbjerg Øvelsesplads

Øvelsespladsen omfatter et højtliggende, kuperet landskab, der kulminerer i de ejendommelige Kulsbjerge, hvoraf Store Kulsbjerg når en højde af 107 m. Fra Store Kulsbjerg findes en af Sydsjællands bedste udsigtpunkter med gode muligheder for lange kik og stemningsfulde øjeblikke, se Figur 2. Det er således muligt at overskue hele øvelsespladsen fra Store Kulsbjerg, hvor indtrykket domineres af store åbne overdrevsarealer, mange spredte vådområder, brede levende hegn og krat, mindre bevoksninger samt de brede, lange vegetationsløse bæltepor, som gennemskærer landskabet. Den ekstensivt plejede natur, bælteporerne og de forladte gårde i kraftigt forfald giver et typisk billede af øvelsespladsen. Flere steder i den nordlige del ses større pløjede marker som resultat af forsøg på at forhindre kraftig spordannelse og kratudbredelse. Markerne står i skarp kontrast til de omkringliggende naturområder. De tætte levende hegn på sten- og jorddigerne, som efterhånden er blevet op til 15 m brede, tilsammen med vådområdenes krat og uoverskuelighed, skaber ledelinier gennem landskabet og giver en fornemmelse af, at øvelsespladsen er opdelt i mindre afgrænsede områder. En op-

deling, som stadig skaber konturerne af den tidligere landbrugsmæssige opdeling af landskabet i mellemskalaforhold. Opdelingen sløres imidlertid af krattene og vådområdenes langsomme udbredelse, hvilket er med til at skabe en efterhånden tydelig forskel til de omkringliggende intensivt drevne landbrugsområder.

Landskabet skifter overraskende fra at være fladstrakt til kuperet og fra tørt til meget fugtigt, når man bevæger sig mellem områderne. Variationen gør landskabet spændende at færdes i for soldater under kamptræning, men naturligvis også for publikum.

Mod nord skaber massive skovområder en tydelig og skarp afgrænsning. Mod øst og syd er afgrænsningen mindre markant i form af marker med små bevoksninger og Stensved by. Mod vest skaber motorvej E 47/E 55 afgrænsningen, som dog ikke bemærkes, når man færdes i terrænet. Dette skyldes, at motorvejen ligger bag en skrænt med lav bevoksning på toppen.

Den store vildtbestand er ligeledes med til at præge landskabet på øvelsespladsen. Således ses ofte råvildt, hare og fuglevildt på de store overdrevsarealer, mens gæs, svaner og andefugle præger vådområderne.

Figur 2. Udsigt fra Store Kulsbjerg mod sydøst. Peter Larsen, maj 2000.

Vordingborg Øvelsesplads

Fremstår som et ensartet område karakteriseret af store åbne græsarealer. Fra Københavnsvej i øst skråner området ned mod kasernen, som ligger på et fladt område i vest. Den nordvestlige del af øvelsespladsen er præget af den forholdsvis store feltforhinderingsbane ud mod Brovej. De braklagte slette- og høslætsområder skaber en blød overgang mellem Vordingborg i

syd og øst, og landbrugsmarkerne mod nord og øst. De 3 mindre vådområder, et enkelt krat og brede læhegn er ligeledes med til at skabe og formidle overgangen mellem byområdets tætte bebyggelse og dets intensivt passede små grønne områder med de store marker og beplantninger, som kendetegner det omkringliggende landbrugsland.

4.3 Geologi, Kulsbjerg Øvelsesplads

For at give et overblik over hvorledes øvelsesterrænet ved Kulsbjerg er placeret i landskabet, vil der i det følgende blive foretaget en kort gennemgang af geologien på Sydsjælland.

Tiden før istiderne

I undergrunden under Sydsjælland, syd for en ikke helt ret linie mellem Næstved og Fakse Ladeplads, findes aflejringer fra den yngste del af kridttiden. Disse er de sidste aflejringer af jordens middelalder, førend man kommer op i de overliggende yngre bjergarter fra perioden der kaldes Nyere tid. Nord for den beskrevne linie findes aflejringer fra den periode af Nyere tid, der kaldes tertiær. Grænsen mellem kridt- og tertiærtiden er repræsenteret i bjergarterne i Stevns Klint, hvor den optræder som et af de bedst kendte eksempler i verden på denne overgang. Den er særligt kendt, fordi den repræsenterer den relativt korte periode, hvor voldsomme klimatiske ændringer gjorde, at blandt andet de store dinosaurere uddøde. Historisk er undergrundens bjergarter i Vordingborgområdet altså dannet forud for denne dramatiske begivenhed i jordens historie for omkring 65 mio. år siden.

Istiderne

Ved Kulsbjerg er kridtoverfladen i løbet af istiderne sandsynligvis blevet eroderet en del ned for siden at blive dækket af et omkring 100 m tykt lag af istidsaflejringer. Selvom der har været mindst fem istider forinden den sidste, og skønt flere af dem nok har medført, at store dele af Danmark blev isdækket, er det isens aflejringer fra den sidste istid, der har dannet landskabet som vi ser det i dag.

I landskabet i Sydsjælland generelt ser man vest for "den sydsjællandske højderyg" en større terrænskrænt, der strækker sig mellem Mogenstrup og Vordingborg. Skrænten er vestvendt og byerne Mogenstrup, Lundby og Ørslev ligger oppe på den 30 til 40 meter høje skråning. Nedenfor og vest for ud mod Avnø og Dybsø Fjorde finder man Køng Mose og Barmose i det lavtliggende jævne terræn. Øst for skrænten, oppe på højderyggen, findes et jævnt kuperet terræn, der ligger omkring 50 m over havet. Man må forestille sig højderyggen som en israndslinie, der er dannet i randområdet af istungen, der har ligget i Fakse Bugt. Isens fremadrettede bevægelse og afsmeltningen har i en længere periode været i en slags ligevægt, hvilket har ført materiale frem til glethcerfronten. Det lavtliggende terræn neden for skrænten er smeltevandssletten, hvor smeltevandet fra gletscherfronten er strømmet ud over og har aflejret store mængder grus og sand på sin vej vestover gennem det, der i dag er Avnø og Dybsø Fjorde. Landskabet på "den sydsjællandske højderyg" er præget af adskillige enkeltbakker, såkaldte hatbakker eller hatformede bakker, der er 10 til 30 m højere end det omgivende terræn. Deres grundflader er ovale til cirkulære og 100 til 300 m i diameter. De tre Kulsbjerge er af denne type. Et andet eksempel på forekomsten af hatbakker er på Langeland, hvor de er særligt udbredt. Både på Langeland og Sydsjælland tænker man sig at bakkerne er dannet som aflejringer af smeltevandssand og -grus i lavninger eller huller i isens overflade, måske hvor to sæt af sprækker skærer hinanden. Isen i randzonen har sandsynligvis ikke helt været uden kontakt med den bagvedliggende aktive isfront, under bakkernes dannelse, da de aflejrede lag i flere af bakkernes indre hælder mellem 45-60° mod V og VNV. Lagenes hældning forklarer man

ved, at den omgivende is, der stadig har været i bevægelse, har trykket bakkerne, så de er kæntret.

Når man ser udover landskabet fra toppen af Store Kulsbjerg, fornemmer man det bakkede og grubede landskab der præger dele af øvelsesterrænet. Dette er dannet ved, at isen smelter tilbage østover fra dens position i Fakse Bugt og efterlader større og mindre islegemer som dødis uden kontakt med den levende isfront. Dødisen bliver helt eller delvist dækket af smeltevandsaflejringer, der har isoleret isen mod varme og forsinket tøningen. Da isen omsider smeltede væk lå landskabet tilbage med bakker af smeltevands- og morænemateriale og fordybninger der hvor isen har været.

Istidslandskabet ved Kulsbjerg Øvelsesterræn kan kort karakteriseres som et israndslandskab, med dødistopografi.

Jordarterne

I selve området og i de nære omgivelser af øvelsesterrænet er jordarterne, som isen efterlod dem, præget af moræneler, smeltevandssand og -ler. Kulsbjergene er, som de fleste af Syd-sjællands enkeltbakker, dannet af smeltevandssand og -grus, hvilket både i sydøst-siden af den nordligste bakke og syd for Store Kulsbjerg er udnyttet til råstofgravning. I øvelsesterrænets vestligste dele findes smeltevandsler især omkring Kulsø Mose samt vest og nordvest for det nordligste Kulsbjerg. Smeltevandsaflejringer og moræneaflejringerne er alle afsat under istiden, hvorimod forekomsterne af tørv, gytje og ferskvandssand, der findes i lavningerne i terrænet er afsat i efteristiden, hvor den naturlige tilgroning og opfyldning af vandhuller og søer stadig foregår.

Øvelsesterrænet fremstår således geologisk med smeltevandssand i højedragene og mange små vandhuller og tørvelavninger i de lavere liggende dele af terrænet, der generelt er præget af smeltevandsler og moræneler.

4.4 Geologi, Vordingborg Øvelsesplads

Vordingborg Øvelsesplads ligger 3-4 km vest for terrænskrænten. Jordarterne, der findes her, er hovedsageligt moræneler i det sydlig og det østlige af området. Dalen i det sydøstlige hjørne er præget af smeltevandssand og -ler, afsat inden isen havde forladt området. Umiddelbart øst for kaserneområdet findes ligeledes smeltevandsler og -sand, der dog er afsat uden for isranden, efter at isen er smeltet længere tilbage, hvilket ses af, at aflejringerne ikke er blevet forstyrret af senere isoverskridelse.

Generelt kan siges, at det overvejende er moræneler og smeltevandsler, der udgør hovedparten af øvelsespladsens areal.

4.5 Korttegning

På grundlag af markgennemgang, luftfotos, tidligere kort m.v. er der udarbejdet digitaliserede kort for hvert område, som omfatter henholdsvis et grundkort, et øvelseskort og et drifts- og plejekort. Kortene er indsat bagest i denne plan som bilag 1 A, 1 B, 2 A og 3 A.

Grundkort (bilag 1 A og 1 B)

Grundkortet viser status for arealanvendelsen på plantidspunktet sommeren 2000. I princippet medtages alt af betydning for drifts- og plejeplanlægningen. Kortet anvendes som grundlag for drifts- og plejekortet, samt for eventuelle andre temakort, som kan udarbejdes i tilknytning til planen.

Til kortet hører en bevoksningsliste, der er en fortegnelse over terrænets arealtyper og anvendelser. Areal samt supplerende bemærkninger er angivet. Bevoksningslisten er indsat som bilag 4 i denne plan.

Grundkortene har titel efter øvelsesterrænets navn. Under titlen er angivet det samlede areal i hektar. Desuden er målestoksforholdet angivet.

På kortet inddeles terrænet i "afdelinger", d.v.s. delområder i en passende størrelse. Afdelingsgrænserne følger så vidt muligt genkendelige og permanente terrænlínier, som f.eks. veje og hegn.

Afdelingerne nummereres med fortløbende tal – i denne plan afd. 1 til 7.

De enkelte afdelinger opdeles i "litra", der svarer til behandlingsenheder inden for den enkelte afdeling, d.v.s. arealer, der er ensartede med hensyn til terræn, anvendelse, vækstforhold, evt. træarter og disses alder. Eksempler på litra er den enkelte mose eller eng i et større klitlandskab eller den enkelte skovbevoksning i et skovområde. Litra angives med et bogstav. Alle afdelinger og litra vises ved henholdsvis et tal og et bogstav på grundkortet. Til alle litra er der endvidere knyttet en-, to- eller trebogstavkode (anvendelseskode), der angiver arealtype (f.eks. MOS for mose og KRT for krat). De militære anlæg har også anvendelseskoder (f.eks. KLG for kaserne, lejr og garageområde).

Der beregnes areal for samtlige afdelinger og litra.

I bevoksningslisten er areal og arealtypen samt eventuelle supplerende bemærkninger angivet for samtlige afdelinger og litra.

Der kan ofte forekomme små arealer med en anvendelse, der adskiller sig fra den øvrige del af den pågældende litra, f.eks. et mindre krat på et overdrevsareal. Disse små arealer ønskes markeret på kortet, men ikke udskilt som selvstændige litra med anvendelseskoder, da det ville resultere i uoverskuelige kort og en meget omfattende bevoksningsliste. Disse mindre arealer indtegnes med prikket linie på kortene og afgrænsningen benævnes som en ulitreret bevoksningsgrænse.

Kortet omfatter desuden en række andre signaturer, som er forklaret på kortsignaturen.

Øvelseskort (bilag 2 A)

Øvelseskortet fremstilles til illustration af den fremtidige øvelsesmæssige brug af terrænet. På kortet fremgår alle de militære installationer, sektoropdelinger m.m. Denne korttype er velegnet til brug for gruppe- og delingsførere, der heraf kan orientere sig og aflæse eventuelle restriktioner.

Det er fremstillet på grundlag af grundkortet, men viser ikke anvendelseskoder, afdelinger, litra eller udprikninger, der er irrelevante i øvelsessammenhæng.

Arealtyperne slås sammen i større enheder, således at sammenhængende skovbevoksninger eller åbne arealer fremgår. Grøfter, vandløb, søer og moser er også tydeligt angivet.

Samtidig vises arealtyperne med separate farvesignaturer.

Drifts- og plejekort (bilag 3 A)

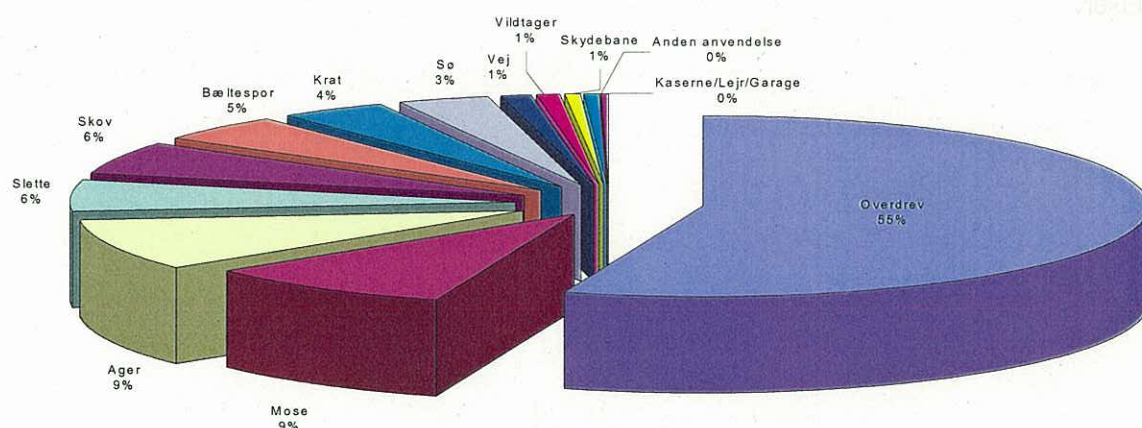
Drifts- og plejekortet fremstilles som illustration af de forskrifter vedrørende drift og pleje af terrænet, som er indeholdt i nærværende drifts- og plejeplan.

Kortet indeholder samme oplysninger og signaturer som grundkortet.

Med farver er herudover fremhævet de steder, hvor der skal ske ændringer i anvendelsen eller gennemføres særlige plejeforanstaltninger.

Endvidere vises de kommende militære anlæg på drifts- og plejekortet i det omfang, det kan stedfæstes, eksempelvis planlagte nye spor, brandbælter, anlæg, terrænpunkter og områdebenyttelser.

4.6 Registrering af arealtyperne på Kulsbjerg Øvelsesplads

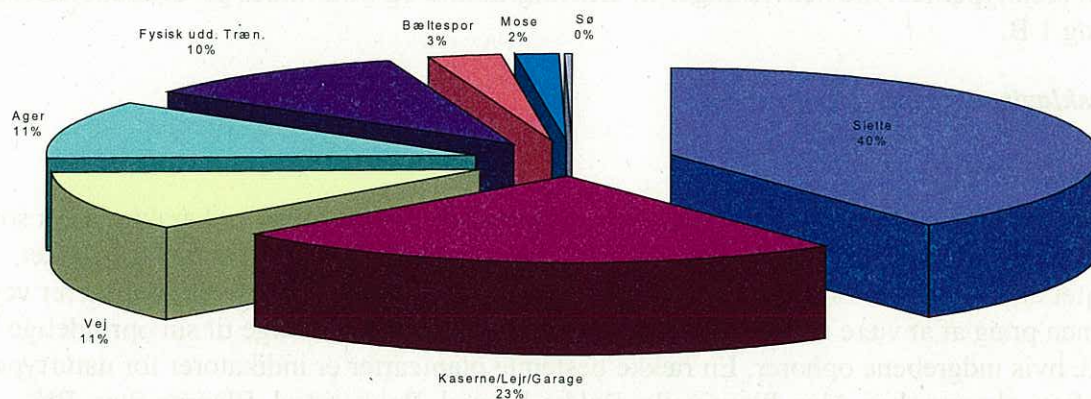
Figur 3. Arealanvendelsen på Kulsbjerg Øvelsesplads.

Tabel 1. Arealernes fordeling og sammensætning af arealtyper på Kulsbjerg Øvelsesplads.

Anvendelseskode på kort	Arealtyper	Areal i ha	Areal i %
Græsklædte arealer:			
ORE*	Overdrev	273,2	55,0
SLE	Slette	27,6	5,6
Vådområder:			
MOS*	Mose	45,4	9,1
SØ*	Sø	16,6	3,3
Skov og krat:			
KRT	Produktiv skov	28,8	5,8
	Krat	19,4	3,9
Dyrkede arealer:			
AGE	Ager	45	9,1
VAG	Vildtager	3,9	0,8
Veje og bæltepor:			
BÆL	Bæltespor	24,4	4,9
VEJ	Vej	5,2	1,0
Militære anlæg:			
SKB	Skydebane	3,1	0,6
KLK	Kaserne/Lejr/Garage	2,4	0,5
Anden anvendelse:			
AAN	Anden anvendelse	1,5	0,3
HUS	Hus	0,4	0,1
Total:		496,9	100

* Arealerne er omfattet og beskyttet af Naturbeskyttelseslovens § 3.

4.7 Registrering af arealtyperne på Vordingborg Øvelsesplads

Figur 4 Arealanvendelsen på Vordingborg Øvelsesplads.

Tabel 2 Arealers fordeling og sammensætning af arealtyper på Vordingborg Øvelsesplads.

Anvendelseskode på kort	Arealtyper	Areal i ha	Areal i %
Græsklædte arealer:			
SLE	Slette	20,6	40
Vådområder:			
MOS*	Mose	0,8	2
SØ*	Sø	0,2	>1
Dyrkede arealer:			
AGE	Ager	5,7	11
Veje og bæltespor:			
BÆL	Bæltespor	1,4	3
VEJ	Vej	5,7	11
Militære anlæg:			
KLG	Kaserne/Lejr/Garage	12,2	23
FUT	Fysisk uddannelses-træning	5,4	10
Total:		52,0	100

* Arealerne er omfattet og beskyttet af Naturbeskyttelseslovens § 3.

I det følgende er der redegjort for definition og afgrænsning af de enkelte arealtyper, som de er angivet på grundkortet. Der er ligeledes en kort beskrivelse af specielle forhold, der knytter sig til arealtyperne. Alle henvisninger til afdelingsnumre og litra findes på Grundkortet, bilag 1 A og 1 B.

Græsklædte arealer

Overdrev (ORE)

Udgør 273 ha, svarende til 55 % af Kulsbjerg Øvelsesplads. Overdrev er karakteriseret som tørbundsarealer med en lysåben, naturlig græs- og urteflora, som ikke har været gødsket, sprøjtet eller bearbejdet igennem en længere årerække. Hvis dette alligevel sker, bærer vegetationen præg af at være mindre varieret. Den vil gradvis vende tilbage til sin oprindelige tilstand, hvis indgrebene ophører. En række bestemte plantearter er indikatorer for naturtypen overdrev, eksempelvis Alm. Pimpinelle, Bakke-Knavel, Bakketidsel, Blågrøn Star, Blå-Klokke og Bredbladet Timian.

Overdrevsarealerne findes spredt over hele Kulsbjerg Øvelsesplads, og der er sammenhæng mellem alle overdrevene. Et så stort samlet overdrevsareal er efterhånden et særsyn i den danske natur og specielt bemærkelsesværdigt i forhold til de intensivt drevne landbrugsområder i det omkringliggende Sydsjælland. På landsplan udgør overdrev i dag mindre end 1 % af Danmarks samlede areal.

Overdrevsarealerne er omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 3.

Der findes ikke overdrev på Vordingborg Øvelsesplads.

Slette (SLE)

Udgør 27,6 ha, svarende til 5,6 % af det samlede areal på Kulsbjerg Øvelsesplads og 20,6 ha, svarende til 40 % på Vordingborg Øvelsesplads. Slette er en betegnelse for landbrugsarealer, som drives med vedvarende græs, og som derfor kulturpåvirkes på den ene eller den anden måde. Opgivne marker med kulturpræg klassificeres også som slette, ligesom kultiverede græsarealer i forbindelse med lejrpladser m.v., hvor græsset slås og passes. Slettearealerne udnyttes som regel landbrugsmæssigt i form af hø- eller græsslæt. Vegetationen bærer generelt præg af driften, således at den botanisk set er mindre interessant. Den består af nogle få arter, som favoriseres af den kraftige kulturpåvirkning, mens de typiske indikatorarter for overdrev forsvinder.

Slettearealerne på Kulsbjerg Øvelsesplads findes hovedsageligt i den sydlige del af afdeling 6 og 4, litra f og g, omkring vartningsanlægget og tilsynsførerens bolig. Ellers findes naturtypen omkring Stærgården i nord, afdeling 1, litra j.

På Vordingborg Øvelsesplads findes slettearealerne i kerneområdet af hele øvelsespladsen og sydøst for kasernen, markeret som litra c.

Vådområder

Mose (MOS)

udgør 45,4 ha, svarende til 9,1 % af Kulsbjerg Øvelsesplads samlede areal, og 0,8 ha, svarende til 2 % af Vordingborg Øvelsesplads. Definitionen af mose sker primært ud fra botaniske kriterier, f.eks. rørsump, starsump m.fl. og graden af fugtighed, f.eks. kærmose, vældmose m.v.

Mosearealerne er omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 3.

Moserne på Kulsbjerg Øvelsesplads findes spredt over hele øvelsespladsen som en mosaik. Dette giver optimale spredningsforhold for dyr og planter tilknyttet denne naturtype. En så tæt koncentration af mange moseområder er, ligesom det er nævnt omkring overdrevene, efterhånden et særsyn i den danske natur. Øvelsespladsens største mose er Kulsø Mose i afdeling 4, herefter følger Sneppe Moserne i afdeling 2, Bjergemose i afdeling 5, Vårmosen i afdeling 3 og Jægermosen i afdeling 5.

På Vordingborg Øvelsesplads findes der 3 mindre moseområder. Moserne er registeret som litra e.

Søer (SØ)

Vandhullerne på Kulsbjerg Øvelsesplads udgør tilsammen 16,6 ha svarende til 3,3 % af det samlede område og 0,2 ha svarende til under 1 % af Vordingborg Øvelsesplads. Ved korttegningen er det den højeste vandstand, som er registreret, enten ved markgennemgangen eller på de anvendte luftfotos, der anvendes som grænse. Vandhuller over 100 m² er omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 3.

Øvelsespladsens største sø er Stærmosen i afdeling 2, herefter følger Vindings Mose, Langesø, Tandlægens Hul, Jordmoderens Hul i afdeling 6, Rap Hul i afdeling 4 og Vårmosen i afdeling 3.

Vandløb

Kulsbjerg Øvelsesplads danner vandskel mellem to forskellige afstrømningsområder. Der strømmer således kun vand væk fra øvelsespladsen. Afstrømningen foregår via Præstemarksvandløbet, som render mod nord og via den gravede grøft i Kulsø Mose som render mod syd. Præstemarksvandløbet er et højt prioriteret vandløb, mens den gravede grøft i Kulsø Mose overordnet set tjener som afvandingsgrøft.

Der findes ingen vandløb på Vordingborg Øvelsesplads.

Skov og krat

Produktiv skov og kratbevoksningerne (KRT) udgør i alt 48,2 ha (28,8+19,4 ha), hvilket svarer til 9,7 % af Kulsbjerg Øvelsesplads samlede areal. Træarterne er fordelt på 91 % løv og 9 % nål, når kratbevoksningerne regnes som løvtrækrat. I Vallebo Skov, afdeling 2 og på Mellemste Kulsbjerg, afdeling 6, litra b findes områdets eneste sammenhængende skovområder. Vallebo skovområde indeholder store moseområder, der omgives mod syd, vest og øst af overdrev. Mod nord støder skoven op mod større skovområder. Mellemste Kulsbjerg består af naturskov, hovedsageligt selvsåede løvtræer og buske, men indimellem findes også plantede partier med nåletræer.

Løvtræarterne består hovedsageligt af de egnskarakteristiske og hjemmehørende træarter bøg, eg, ask og birk. Bøgebevoksningerne består for størstedelen af over 100 årige gamle bevoksninger, som pt. søges selvforynget ved at hegne for den store råvildtbestand. Spredt i bevoksningerne findes yderligere mange træ- og buskarter, som findes i krattene og de levende hegn, se afsnittene "Flora i krat" og "Levende hegn".

Nåletræarterne er fordelt på arterne Rødgran, Nobilis, Sitkagran og Hvidgran. Disse arter er ikke hjemmehørende i Danmark, og hovedsageligt plantet af hensyn til bivuakeringsområder og vildtremiser. Flere steder er de ældre bevoksninger af gran efterhånden iblandet selvsåede egnskarakteristiske træ- og buskarter, som f.eks. birk, hyld, hassel og røn.

I Tabel 3 er vist, hvordan den produktive skov fordeler sig på de enkelte træarter.

Tabel 3 Træartsfordeling indenfor produktiv skov

Anvendelseskode på kort	Træart	Areal i ha	Areal i %
BØG	Bøg	15,1	52
EG	Eg	3,9	14
ASK	Ask	1,2	4
ALØ	Andet løv	4,3	15
RGR	Rødgran	2,9	10
NOB	Nobilis	1,0	3
SGR	Sitkagran	0,3	1
HGR	Hvidgran	0,1	>1
Total:		28,8	100

Der er ingen skov på Vordingborg Øvelsesplads.

Dyrkede arealer

Ager (AGE) udgør 45 ha svarende til 9,1 % af den samlede øvelsesplads. Ager er betegnelsen for dyrkede landbrugsarealer under plov. De dyrkede arealer drives ikke med landbrugsproduktion som mål, men har hidtil været pløjet og harvet intensivt for at undgå for kraftig spordannelse efter bæltekørsel. Landbrugsarealerne findes som litra a i den nordvest- og nordøstlige del af afdeling 1, som litra f i den midt- og sydlige del af afdeling 3 og som litra q i afdeling 6.

På Vordingborg Øvelsesplads findes der 5,7 ha landbrugsarealer i den østlige del, litra f, hvilket svarer til 11 % af arealet. Arealerne er forpagtet ud til høgræsproduktion.

Vildtager

På Kulsbjerg Øvelsesplads findes 3,9 ha af vildtager (VAG) svarende til under 1 % af det samlede areal. Vildtagrene er tilplantet med majs som gødskes for hurtig og kraftig vækst. Vildtagrene er placeret i forbindelse med vådområderne spredt over hele øvelsespladsen, dog ikke i afdeling 7.

Den største vildtager findes i den sydlige del af Vallebo Skov, afdeling 2, litra k og er på 1,1 ha. De øvrige vildtagre er generelt omkring eller lidt under 0,5 ha.

Bæltespor

Bæltespor (BÆL) er egentlige, permanente spor til bælte køretøjer helt uden vegetation, og stærkt opkørte områder, hvor vegetationen er helt eller delvist bortslidt. BÆL udgør 24,4 ha svarende til 4,9 % af Kulsbjerg Øvelsesplads. Bæltesporenes samlede længde er på 41 km. Den største koncentration af bæltespor findes midt på øvelsespladsen i afdeling 5 og 6.

Vej

Er defineret som bilfast vej, hvor almindelige køretøjer kan færdes året rundt. På Kulsbjerg Øvelsesplads udgøres vejnettet af Kulsbjergvej, Vallebovej, Røstoftvej og Braskeskov Vegen. Vejene udgør 5,2 ha, svarende til 1 % af det samlede areal.

På Vordingborg Øvelsesplads udgør VEJ 5,7 ha, svarende til 11 %. Det store vejareal skyldes de mange veje på Vordingborg Kaserne.

Skydebane

På Kulsbjerg Øvelsesplads udgør skydebanen (SKB) 3,1 ha, svarende til 0,6 % af det samlede areal.

Kaserne/Lejr/Garage og vartningsområde

Anvendelseskoden (KLG) indeholder vartnings-, lejr-, værksteds-, hus- og andre områder, som ikke kan placeres i anden sammenhæng. Af eksempler fra Kulsbjerg Øvelsesplads kan nævnes: Det store vartningsanlæg og lagerpladsen i syd, afdeling 6 litra j og området omkring Stærgården i nord, afdeling 1, litra h.

På kortet over Vordingborg Øvelsesplads indgår kaserneområdet litra a i anvendelseskoden KLG.

Fysisk uddannelsesstræning, idrætsanlæg

Af idrætsanlæg (FUT) findes forhindringsbanen på Vordingborg Øvelsesplads, litra b. FUT udgør 5,4 ha, svarende til 10 % af øvelsespladsen.

Anden Anvendelse

Omfatter arealer, som ikke falder ind under andre kategorier. Af eksempel kan nævnes politihundeforeningens lejemål i afdeling 7, litra e. AAN udgør 1,5 ha, svarende til under 1 % af Kulsbjerg Øvelsesplads.

Hus

På Kulsbjerg Øvelsesplads findes 0,4 ha hus omkring den tilsynsførendes bolig i afdeling 6, litra k.

Jord- og stendiger

På Kulsbjerg Øvelsesplads findes en del ensidige stendiger og jorddiger, som er angivet på kortet med en fed optrukket streg, ofte i forbindelse med signatur for levende hegn. Af eksempler kan nævnes Braskeskov Hegn gennem afdeling 6 og 7 samt stendiget rundt om Vallebo Skov.

Levende hegn

Er angivet med en liniesignatur bestående af streger, boller og prikker. Over hele Kulsbjerg Øvelsesplads ses flotte kraftige levende hegn. Hegnene består af mange forskellige egnskarakteristiske træ- og buskarter, som f.eks. Eg, Ask, Birk, Kvalkvæd, Hyld og Glat Hunderose.

4.8 Plejetilstand, Kulsbjerg Øvelsesplads

I dette afsnit er øvelsespladsernes plejetilstand beskrevet. Beskrivelsen afspejler indtrykkene under Skov- og Naturstyrelsens registrering foråret 2000.

Generelt fremstår øvelsespladsen som et intensivt benyttet område med en flot afvekslende natur under langsom tilgroning. Det lille lokalsamfund, som tidligere udnyttede terrænet med små ekstensivt drevne landbrug op til år 1970, er efterhånden udviskede. Gårdene er næsten alle fjernet, parcellerne er groet til, og de skarpt optrukne markskel har forvandlet sig til brede løvtræhegn.

Øvelsespladsen bærer tydeligt præg af tidligere tiders forsvarsmæssige aktivitet, vildtplejeaktivitet samt tidligere tiders grusgravning på sydsiderne af Store og Nordlige Kulsbjerg. Den forsvarsmæssige brug har medført opkørte bæltepor på store dele af terrænet og specielt omkring centrum ved Store Kulsbjerg. Sliddet går specielt hårdt ud over veje og spor, men også over særligt sårbare lokaliteter som vådområder, skrænter og overdrev. Øvelsespladsens størrelse og samlede form er med til at sikre, at egentlige flaskehalse undgås og området fremstår generelt som værende i en god plejetilstand.

De åbne arealer

Knap 2/3 af Kulsbjerg Øvelsesplads, i alt 273 ha, består af tidligere landbrugsarealer, som har ligget uudnyttet hen siden ekspropriationen i 1970. På disse arealer har der i løbet af de seneste 30 år etableret sig en vegetation domineret af græsser iblandet vilde blomsterplanter. Buske af især Hvidtjørn har indfundet sig mange steder. Det umiddelbare indtryk i år 2000 er, at tilgroningen især er gået stærkt i de østlige og centrale dele samt langs motorvejen, hvor tjørnekrat nu er ved at være dominerende. Ifølge Vordingborg Kaserne har tilgroningen dog haft samme styrke over hele øvelsespladsen. Forskellen i tilgroningsgraden er opstået ved, at Vordingborg Kaserne har drevet de åbne arealer ved at pløje og harve store arealer samtidig med, at mange træer og buske er blevet gravet væk fra områderne. Pløjning og harvning har haft til formål at udjævne spor efter intens øvelsesaktivitet med bælte- og hjulkøretøjer.

Spredt over hele øvelsespladsen findes der opdyrkede vildtagre tæt ved vandhullerne og nyplantede vildtremisser med ikke-hjemmehørende planter.

Store Kulsbjerg har i nyere tid været delvist opdyrket bl.a. på den brede vestskråning. På de resterende arealer har Store Kulsbjerg været helt overdrevspræget med åbne og afgræssede arealer. Efter at forsvaret har overtaget området, er dyrkningen og afgræsningen ophørt, og Store Kulsbjerg er groet til. Forsvaret har dog i de senere år forhindret fuldstændig tilgroning ved at rydde opvækst i nogle kiler mod vest, syd og øst for at sikre de sidste rester af Hedelyng.

Figur 5. Det åbne overdrevslandskab mod Ambjerg i nord, foto Peter Larsen, juni 2000.

Helhedsindtrykket af de åbne arealer

er et overdrevslandskab, som stadig bærer præg af tidligere tiders kulturpåvirkning i form af opdyrkning og gødning. Der er imidlertid en klar tendens til, at artsdiversiteten er stigende, og at den monotone næringsprægede vegetation langsomt viger for den karakteristiske nøjsomme overdrevsflora bestående af et lysåbent græs- og urtesamfund med spredte træer og buske.

Vådområder

En del af de mange små vådområder er truet af bæltekørsel tæt langs kanterne, hvorved der sker en materialetransport ud i vådområderne. Dette går ud over flora og fauna.

Vådområderne er præget af en kraftig tilgroning af bl.a. Gråpil, Rød-El samt Tagrør. Dette gælder f.eks. Kulsø Mose, Bjergemose, Langesø, Vindings Mose, Meinckes Hul, Kaptajnens Hul, Vårnøse, Skøjtesøen og Tamlægens Hul. Tilgroningen af vådområderne betyder bl.a., at kantvegetationen af eng- og moseplanter efterhånden er skygget bort mange steder samtidig med, at vandstanden og kvaliteten sænkes. Desværre er der i flere vandhuller smidt friskt bagerbrød og korn, også i sommerhalvåret, hvilket ligeledes er med til at sænke vandkvaliteten og forrykke en naturlig balance i dyre- og plantelivet.

I 1989-1993 blev en del vandhuller oprenset, og der blev fjernet træer og buske langs brinkerne. Plejen var et led i et samarbejde mellem Storstrøms Amt og Vordingborg Kaserne. Selve udførelsen af plejen og samarbejdssituationen mellem forsvaret og amtet som den civile myndighed blev filmet og beskrevet af Løke Film. Filmen blev bl.a. vist på Discovery Channel og er således vist over hele verden.

Oprensningen har skabt bedre lys- og vandforhold og dermed en mere varieret flora og fauna i og omkring vandhullerne.

Løkes Hul i afdeling 5 var et af de

vandhuller, som blev plejet, men plejen blev som et forsøg kun udført i den nordlige del af vandhullet. Ved kun at pleje halvdelen af vandhullet opstod et eksempel på, hvordan flora og fauna udvikler sig i vandhuller opstået på tidligere landbrugsjord med og uden plejetiltag. Plejeindgrebet bestod af et bundskrab, fjernelse af pilebuske og bortkørsel af materialet. Herefter udviklede der sig i de første par år en tæt, artsfattig vegetation, som langsomt blev afløst af planter naturligt tilhørende områder med god vandkvalitet. Den nordlige del af Løkes Hul fremstår nu som en suveræn biotop med mange forskellige dyr og planter. Kontrasten til den sydlige del af Løkes Hul er stor, da denne del af vandhullet hovedsageligt består af et tæt dække af dunhammer og store pilebuske, se figur 6.

Figur 6. Løkes Hul, foto taget mod syd, Peter Larsen maj 2000.

Plejetiltaget viser, at øvelsespladsen har et stort naturmæssigt potentiale selv ved mindre plejeindgreb.

Vandløb

Præstemarksvandløbet er det eneste regulære vandløb på øvelsespladsen. Vandløbet får tilført vand fra skovområdet øst for Vallebølund samtidig med, at det får tilført vand via en afvan-

dingsgrøft, der afleder vand fra moseområdet i den sydlige del af Vallebo Skov. Gennem Vallebo Skov og Sneppemosen opnår grøften et mere naturligt præg, og vandkvaliteten virker god. I modsætning til vandhullerne er det fint med overskyggende træer og buske langs vandløbet, da vandkvaliteten og dermed faunaen gavnnes af kølighed og skygge. Vandløbet har ikke været oprenset i mange år, men afledningen virker fint.

Grøften, som afvander Kulsø Mose vedligeholdes kontinuerligt ved oprensning. Det generelle indtryk af grøften er, at den indeholder langsomt flydende og uklart vand.

Skov og krat

Vallebo Skov bærer præg af at være drevet som reel produktionsskov, indtil forsvarets overtagelse i år 1970. Herefter er skoven blevet drevet ekstensivt og fremstår nu flere steder med et naturligt præg. I den ældre, åbne bøgeskov afdeling 2, litra e, er der opsat hegn for at skærme selvforryngelse mod det store vildttryk. En stor græspels under bøgene er dog med til at forsinke processen. Den yngre bøgebevoksning afdeling 2, litra j mod nordvest, fremstår som en normal dansk bøgeskov, som i den kommende planperiode bør tyndes.

Spredt i Vallebo Skov er der små holme af Ask og Rødgran. Fælles for bevoksningerne er, at de trænger til at blive tyndet, da træerne har en forholdsvis lille diameter i forhold til højden, samtidig med at bevoksningerne fremstår meget tætte. Dette skaber på lang sigt ustabile bevoksninger. Mindre bevoksninger af Cypress og Nobilis, som oprindeligt er anlagt til produktion af pyntegrønt, er ved at overgå til højstammet skov med et stort islæt af hjemmehørende træer og buske. Egeskoven afdeling 2, litra d fremstår lys, åben og som normal dansk egeskov i god plejetilstand.

Skovbevoksningen på Mellemste Kulsbjerg er i mange år ikke drevet forstligt og fremstår i dag som naturskov.

Krattene som findes over hele øvelsespladsen er generelt tætte og svært tilgængelige for rovdyr incl. mennesker, hvilket giver gode skjulemuligheder for fugle og småvildt.

Levende hegn

Der findes en del gamle, levende hegn på terrænet, som vidner om den tid, hvor der lå bøndergårde med marker adskilt af levende hegn. De fleste hegn består af løvtræer samt mange forskellige egnskarakteristiske buske. Større koncentrationer af eksempelvis busken kvalkved som findes i de levende hegn, er efterhånden en sjældenhed på Sydsjælland. Hegnene er brede, eksempelvis er det levende hegn, der går fra nordenden af Langesø til Smørhullet og videre ind mod Mellemste Kulsbjerg, 13 m i bredden. Flere steder giver hegnene mere indtryk af at være naturlige kratholme end regulære levende hegn, hvilket netop er med til at give et generelt indtryk af Kulsbjerg Øvelsesplads som et urørt naturområde.

Bælte- og hjulspor

På en stor del af øvelsespladsen har færdsel med tunge bælte- og hjulkøretøjer sat sit præg i form af dybe og mudrede spor. Ud over de synlige spor i terrænet skaber den tunge færdsel også en sekundær effekt i form af sammenpresset jord og ødelagte drænrør. Derved er vådområderne efterhånden blevet større og enkelte nye er opstået. For at undgå yderligere udbredelse af vådområder har Vordingborg Kaserne i de sidste 2 år forsøgt at retablere vandgennemstrømningen under veje og spor. I efteråret 1999 og i 2000 har der været fokus på reablering

af rørledninger under Røstoftvej og Vallebovej. Tilledningen til rørledningerne er hævet således, at vådområderne ikke drænes under det niveau, som er nødvendig for at bevare færdsel på veje og spor. Niveauet for tilledningen ligger typisk 20 cm under vejoverfladen.

Pga. den tunge lerjord bliver bælte- og hjulspor vanskelige/umulige at anvende i regnfulde perioder og resultatet er, at færdslen søger væk fra sporerne og ind på tilstødende områder. Dette har skabt opkørte områder og medført yderligere nedslidning af den tilstødende flora.

I forbindelse med retablering af vandgennemstrømningen og nyanlæg af spor, specielt omkring det nordlige område, var der i maj måned år 2000 spredte bunker af bygningsaffald, opgravede grøfter og dræn.

Råstofindvinding

Grusgravene på den sydlige side af Store Kulsbjerg er ikke fuldt retableret og fremtræder derfor tydeligt i landskabet. Grusgraven på Nordlige Kulsbjerg og ved Lergravsbakke mod motorvejen er heller ikke fuldt retablerede.

Kulturhistoriske elementer: Sten- og jorddiger samt gravhøje

Sten- og jorddigerne er mange steder skjult under de brede levende hegn, og er således ikke længere umiddelbart synlige i terrænet. Omkring 24 steder er bæltespør ført gennem sten- og jorddigerne. Tidligere gennembrydninger, som følge af traktor- eller bæltespør, der ikke anvendes længere, begrænses yderligere udbredelse. Dette er gjort ved at placere træstød, rod-kager og grenmateriale samt jord, hvor det oprindelige jord- og stendige forløb.

De gravhøje, som er markeret på grundkortet bilag 1 A er ikke længere synlige i terrænet. Det må formodes, at gravhøjene er fjernet eller overpløjet lang tid før forsvaret overtog arealet, og der er således ikke tale om fredede fortidsminder beskyttet efter Lov om Naturbeskyttelse §-12, men om arkæologiske anlæg beskyttet efter Museumslovens §-26, se kapitel 8.6.

Fredsskovstendiget rundt om Vallebo Skov er stadig markant og intakt. Der vokser mange store træer på stendiget, som er med til at skabe et tæt skovbryn.

For detaljeret beskrivelse af de kulturhistoriske elementer, se afsnittet "Kulturhistoriske spor på øvelsespladserne".

4.9 Plejetilstand, Vordingborg Øvelsesplads

Øvelsespladsens østlige del fremstår som et ekstensivt drevet landbrugsområde. Øvelsespladsens 3 vådområder er under tilgroning af bl.a. pil og dunhammer, således at der kun er en meget begrænset solindstråling til vandoverfladen. I den vestlige del fremtræder de grønne områder omkring forhindringsbaner m.m. vedligeholdt som almindelige idrætsanlæg med kort græs.

De yngre levende hegn mod Vordingborg By virker som en fin afskærmning, og er i god plejetilstand.

4.10 Flora

Kulsbjerg Øvelsesplads rummer en rig og varieret flora, hovedsagelig i tilknytning til de åbne græsarealer, som siden 1970 har ligget uden gødskning og jordbehandling, samt til de mange små og større vådområder i terrænet. Af særlig botanisk interesse er lyng- og overdrevs-skrænterne på Store Kulsbjerg, vældskrænter syd for Vallebo Skov samt Kul sø Mose.

Floraen på Kulsbjerge med omgivende terræn er omtalt i Palle Gravesens "Oversigt over botaniske lokaliteter. Nr. 1. Sjælland", udgivet af Fredningsstyrelsen i 1979. Oplysningerne er fra botaniske undersøgelser foretaget i henholdsvis 1947, 1962 og 1975.

Herudover har Storstrøms Amt i 1990 og i 1999 foretaget en registrering og beskrivelse af overdrevsfloraen på Store Kulsbjerg, som led i en registrering af alle amtets bevaringsværdige overdrevsarealer.

Endelig har Skov- og Naturstyrelsen foretaget en botanisk registrering af hele Kulsbjerg Øvelsesplads i sommeren 2000.

Overdrevenes flora

Jordbunden på Kulsbjerge er de fleste steder naturligt næringsrig, hvilket fremmer nogle få kulturgræsarter, som dominerer vegetationen i lang tid efter opdyrkningens ophør. Desuden indeholder jorden formentlig stadig en del fosfor.

Kun langsomt udvikles en varieret overdrevsvegetation. Dette sker først på højdedrag og skræntpartier, hvor udvaskningen er størst. Ikke desto mindre bør øvelsesterrænet samlet i dag betegnes som et overdrev omfattet af naturbeskyttelseslovens bestemmelser. Storstrøms Amt er enig i denne bedømmelse, idet man i en vejledende arealregistrering af beskyttede naturtyper efter naturbeskyttelseslovens § 3 har udpeget ikke mindre end 377 ha overdrev på Kulsbjerg Øvelsesplads (heraf 45 ha i Vordingborg Kommune, resten i Langebæk kommune). Overdrevsklassificeringen er baseret på forekomsten af den sjældne overdrevsart *Merian*, samt spredt forekomst over hele terrænet af en lang række typiske arter fra overdrev som *Alm. Pimpinelle*, *Bakke-Knavel*, *Bakketidsel*, *Blågrøn Star*, *Blå-Klokke*, *Bredbladet Timian*, *Fåre-Svingel*, *Gul Snerre*, *Hjertegræs*, *Mark-Bynke*, *Mark-Frytle*, *Mark-Krageklo*, *Smalbladet Timian*, *Tidlig Dværgbunke* samt *Vold-Timian*.

Den dominerende vegetation består af *Agerpadderok*, *Agertidsel*, *Alm. Hundegræs*, *Alm. Kvik*, *Bidende Ranunkel*, *Brombær*, *Butbladet Skræppe*, *Fandens Mælkebøtte*, *Følfod*, *Gederams*, *Gråbynke*, *Gul Kløver*, *Horse-Tidsel*, *Hvidkløver*, *Korbær*, *Lancetbladet Vejbred*, *Liden Stor-kenæb*, *Mangebladet Lupin* (spredt forekomst), *Mark-Forglemmigej*, *Pastinak*, *Rejnfan*, *Rød Svingel*, *Rødkløver*, *Stor Nælde*, *Sødkærm* (enkelte bevoksninger), *Udspærret Vinterkarse*, *Vild Kørvel*, *Vingefrøet Hindeknæ*,

Herimellem er der spredt vegetation af eller egentlige overdrevspartier med *Aftenpragtstjerne*, *Agervikke*, *Alm. Hvene*, *Alm. Hønsetarm*, *Alm. Kællingetand*, *Alm. Røllike*, *Alm. Syre*, *Bakketidsel*, *Bellis*, *Bitter Bakkestjerne*, *Blæresmelde*, *Blød Hejre*, *Bugtet Kløver*, *Eng-Forglemmigej*, *Engriflet Hvidtjørn*, *Fin Kløver*, *Fløjlsgræs*, *Glat Hunderose*, *Gåsepotentil*, *Hejrenæb*, *Hvid Okseøje*, *Hvid Snerre*, *Knoldet Brunrod*, *Krybende Potentil*, *Lav Ranunkel*, *Lægeoksetunge*, *Læge-Ærenpris*, *Mark-Frytle*, *Mark-Rødtop*, *Prikbladet Perikon*, *Skovjordbær*, *Slåen*, *Smalbladet Vikke*, *Tofrøet Vikke*, *Tveskægget Ærenpris*, *Vrietorn*.

Der findes spredte forekomster på øvelsespladsen af *Kæmpe-Bjørneklo*, især langs Braske-skovvej. Den bekæmpes indtil videre med round-up punktsprøjtning som led i den løbende terrænpleje. Det Danske Hedeselskab er entreprenør på denne opgave.

Særligt veludviklede overdrevspartier på øvelsespladsen

På en nordvendt skrænt umiddelbart vest for Flagstangsbakke er der en meget interessant overdrevsflora. Samtidig er der vældpartier på skrænten, som skaber mulighed for kalkel-skende fugtigbundsplanter. Her blev den 18. maj 2000 optalt en stor bestand på ca. 500 *Maj-Gøgeurt*. Desuden registrerede Skov- og Naturstyrelsen skræntens flora sammen med biolog Torben Hviid, Storstrøms Amt, den 21. maj 2000. Her fandtes udover *Maj-Gøgeurt*, *Blågrøn Star*, *Bleg Star*, *Håret Star*, *Liden Kløver* samt *Liden Skjaller*.

Syd for Stærmosen er der et højt bakkedrag, hvor der har udviklet sig en særlig fin overdrevs-vegetation. Her er floraen domineret af arter som *Alm. Kongepen*, *Blød Hejre*, *Fløjlsgræs*, *Håret Høgeurt*, *Læge-Oksetunge*, *Rødknæ* og *Smalbladet Vikke*.

På et overdrevsareal nordvest for vandhullet "Smørhullet" fandt biolog Kåre Fog i 2000 en forekomst af *Bakketidsel*.

Den gamle minimorterbane på bakkedraget i Vallebolund er også typisk overdrev. Her vokser bl.a. *Alm. Syre*, *Blød Hejre*, *Bugtet Kløver*, *Fløjlsgræs*, *Gul Kløver*, *Håret Høgeurt*, *Lancet-bladet Vejbred*, *Læge-Oksetunge*, *Prikbladet Perikon* og *Smalbladet Vikke*.

Højdepunktet Granbakke i sektor G tæt op ad Braske-skovvej er et sandet område med Hvid-grantræer, hvor der vokser en del tørbundsplanter. Her blev bl.a. fundet dominerende vegeta-tion af *Alm. Hvene*, *Håret Høgeurt* og *Markfrytle*.

På skrænterne langs sydsiden af Tandlægens Hul findes god overdrevsvegetation. Her vokser bl.a. *Alm. Syre*, *Alm. Hvene*, *Fløjlsgræs*, *Kantet Perikon*, *Kamgræs*, *Mark-Frytle*, *Skovjord-bær*, *Tveskægget Ærenpris*, *Vellugtende Gulaks* samt flere ubestemte mosser.

Skrænterne på øst- og sydsiden af Nøglebakke har god overdrevsvegetation med bl.a. *Alm. Kællingetand*, *Bitter Bakkestjerne*, *Bellis*, *Hvid Okseøje*, *Liden Skjaller*, *Mark-Frytle*, *Pome-rans-Høgeurt*, *Rundbælg*, *Vår-Brandbæger*. På toppen af Missilbakke (88 m.o.h.) står en kæmpestor, fritstående, enlig *Skov-Abild*. Det er et meget stort individ - ca. 10 m højt, bestå-ende af 2 tykke stammer på hver ca. 60 cm i diameter. Træet bærer masser af æbler.

Floraen på Nordlige Kulsbjerg

Nordlige Kulsbjerg er den laveste af de tre Kulsbjerge. Den er stærkt præget af tidligere grus-gravning, idet der er store, gamle huller samt gamle vejspor. Jordbunden er meget tør og åben, og består af næsten ren grus. Floraen er typisk overdrevsvegetation. Skråningerne er præget af *Drophavre*, og i øvrigt findes *Aften-Pragtstjerne*, *Alm. Hønsetarm*, *Alm. Knopurt*, *Alm. Kæl-lingetand*, *Alm. Syre*, *Blød Hejre*, *Bølget Bunke*, *Engriflet Hvidtjørn*, *Fåresvinge*, *Gul Snerre*, *Havtorn*, *Hvid Okseøje*, *Hvid Snerre*, *Håret Høgeurt*, *Lancetbladet Vejbred*, *Læge-Oksetunge*, *Mark-Bynke*, *Mark-Frytle*, *Prikbladet Perikon*, *Skov-Jordbær*, *Slåen*, *Stor Knopurt*, *Sølv-Potentil*.

Floraen på Store Kulsbjerg

De mest værdifulde overdrev på Kulsbjerg Øvelsesplads findes på siderne af Store Kulsbjerg, men også på skråningerne af de gamle råstofgrave omkring Store Kulsbjerg er der en beva-ringsværdig, lysåben vegetation. Således det eneste af Storstrøms Amt bekendte voksested for den indslæbte skærmpolante *Jord-Kastanie*.

Store Kulsbjerg har i nyere tid været delvist opdyrket (på den brede vestskråning), og på re-sterende arealer helt overdrevspræget, åben og afgræsset. Efter at forsvaret har overtaget om-

rådet, er dyrkning ophørt og Store Kulsbjerg groet til. Forsvaret har dog i de senere år forhindret fuldstændig tilgroning ved at rydde opvækst i nogle kiler mod vest, syd og øst for at sikre de sidste rester af Hedelyng.

Fredningen af Kulsbjergene i 1947 forholder sig ikke synderligt til tilgroningsspørgsmålet, idet det var hovedformålet med fredningen at beskytte området mod bortgravning.

I Storstrøms Amts "Bevaringsplan for overdrev i Storstrøms Amt" fra 1992 er overdrevene på skråningerne af Store Kulsbjerg klassificeret som "Klasse II" overdrev, d.v.s. "overdrev, der har meget stor bevaringsværdi". Dette skyldes forekomsten af klasse 2 arterne *Hedelyng* og *Bredbladet Timian*. Begge arter er sjældne i Storstrøms Amt. Hedelyngen er nu meget trængt på Store Kulsbjerg, og findes som nævnt kun på to små pletter på vest- og sydskråningen, som bliver plejet for træopvækst af forsvaret.

Endvidere er følgende "klasse 3-arter" registreret, d.v.s. arter som er sparsomt forekommende i Storstrøms Amt: *Alm. Knopurt*, *Alm. Pimpinelle*, *Bakketidsel*, *Flipkrave*, *Håret Høgeurt*, *Mark-Krageklo*, *Merian*, *Rundbælg*, *Blåhat*, *Humle-Sneglebælg* og *Voldtimian*.

På Store Kulsbjerg er der desuden registreret en lang række arter som *Aftenpragtstjerne*, *Agersnerle*, *Agertidsel*, *Alm. Agermåne*, *Alm. Brunelle*, *Alm. Gyldenris*, *Alm. Hundegræs*, *Alm. Hvene*, *Alm. Hvidtjørn*, *Alm. Hønsetarm*, *Alm. Kongepen*, *Alm. Kongepen*, *Alm. Kællingetand*, *Alm. Mælkeurt*, *Alm. Røllike*, *Alm. Syre*, *Bakke-Knavel*, *Bellis*, *Draphavre*, *Bidende Stenurt*, *Bitter Bakkestjerne*, *Blæresmelde*, *Blåmunke*, *Bugtet Kløver*, *Champignon sp.*, *Cikorie*, *Djævelsbid*, *Draphavre*, *Eng-Brandbæger*, *Eng-Gedeskæg*, *Eng-Rottehale*, *Ensidig Klokke*, *Femhannet Hønsetarm*, *Fin Kløver*, *Fløjlsgræs*, *Følfod*, *Fåresvingel*, *Gederams*, *Glat Dueurt*, *Gråbynke*, *Gul Fladbælg*, *Gul Kløver*, *Gul Snerre*, *Gærde-Valmue*, *Gåsemad*, *Harekløver*, *Haremad*, *Hunde-Viol*, *Hvas Randfrø*, *Hvid Okseøje*, *Hvid Snerre*, *Hvid Stenkløver*, *Håret Star*, *Kamgræs*, *Kantet Perikon*, *Kløvplade*, *Knold-Ranunkel*, *Korn-Valmue*, *Kransbørste*, *Kruset Skræppe*, *Kruset Tidsel*, *Krybende Potentil*, *Kæmpe-Bjørneklo*, *Lancetbladet Vejbred*, *Liden Klokke*, *Liden Storkenæb*, *Lucerne*, *Lucerne*, *Lugtløs Kamille*, *Læge-Oksetunge*, *Lægeærenpris*, *Lådden Dueurt*, *Markarve*, *Mark-Forglemmigej*, *Mark-Frytle*, *Mark-Rødtop*, *Mellembudt Star*, *Musevikke*, *Mørk Kongelys*, *Opret Hejre*, *Pigget Star*, *Pillestar*, *Prikbladet Perikon*, *Pyrenæisk Storkenæb*, *Rank Forglemmigej*, *Rank Vejsennep*, *Skovjordbær*, *Slangehoved*, *Slåen*, *Smalbladet Vikke*, *Stor Knopurt*, *Stor Nælde*, *Stor Skjaller*, *Storblomstret Hønsetarm*, *Sæbeurt*, *Sødskærm*, *Tandbælg*, *Tandfri Vårsalat*, *Tidlig Dværgbunke*, *To-frøet Vikke*, *Tormentil*, *Tveskægget Ærenpris*, *Tårnurt*, *Udspærret Dværgbunke*, *Vellugtende Gulaks*, *Vild Gulerod*, *Vild Kørvel* og *Vår-Ærenpris*.

Biolog Kåre Fog har i 1993, udover en fast bestand af *Maj-Gøgeurt* registreret en ubestemt art af *Nellike* øst for sydenden af Det Varne Hul.

Vådområdernes flora, Kulsø Mose, afdeling 4, litra b

Som nævnt ovenfor betragtes Kulsø Mose som det botanisk set mest interessante vådområde på Kulsbjerg Øvelsesplads.

Ved en botanisk undersøgelse i 1962 af den oprindelige Kulsø med omgivelser blev der fundet *Blærestar*, *Bukkeblad*, *Dynd-Padderok*, *Hirsestar*, *Krybende Pil*, *Langbladet Ranunkel*, *Leverurt*, *Nedbøjet Ranunkel*, *Pengebladet Fredkøs*, *Smalbladet Kæruld*, *Sump-Hullæbe*, *Topstar*, *Toradet Star*, *Trævlekrone*, *Tvebo Baldrian*, *Vand-Skræppe*.

Navnlig *Leverurt* og *Sump-Hullæbe* er sjældne arter.

I 1975 blev det registreret, at Kulsø nu var næsten helt afvandet, og at det fra et botanisk synspunkt var ønskeligt, at afvandingen af Kulsø blev bragt til ophør.

I år 2000 er Kulsø afvandet så meget, at der ikke længere findes blankvand. Området er nu under stærk tilgroning i tagrør og pilekrat, og må betegnes som naturtypen overgangsrigkær. Den betegnes nu som "Kulsø Mose". Leverurt og Sump-Hullæbe er forsvundet.

De større partier af *Tagrør* findes især i den centrale del omkring Kulsø Grøft. Langs mosens nord-, øst- og sydside er der udbredt pilekrat af *Gråpil*. Langs vestkanten af mosen er der åbne tuepartier med *Toradet Star*, og yderst langs vestkanten partier med lav mosevegetation. Botanisk set er sidstnævnte den mest interessante del af Kulsø Mose. Her blev der i april og maj 2000 fundet *Alm. Mjødurt*, *Alm. Star*, *Angelik*, *Bidende Ranunkel*, *Bredbladet Dunhammer*, *Bukkeblad*, *Dyndpadderok*, *Eng-Kabbeleje*, *Engkarse*, *Engnellikerod*, *Gul Iris*, *Hirsestar*,

Hjertegræs, *Hjortetrøst*, *Kransnålalge sp.*, *Kær-Dueurt*, *Kær-Guldkarse*, *Kærsvovlrod*, *Kærtidsel*, *Kødfarvet Gøgeurt*, *Lav Ranunkel*, *Lysesiv*, *Maj-Gøgeurt* (i alt 400-600 stk. langs vest- og nordkant, bl.a. hvide former uden pletter på bladene), *Manna-Sødgræs*, *Næbstar*, *Rørgræs*, *Seline*, *Smalbladet Kæruld*, *Sumpsnerre*, *Sværtelvæld*, *Syltstar*, *Tormentil-Potentil*, *Trævlekrone*, *Tvebo Baldrian*, *Tyakset Star*, *Tykbladet Ærenpris*, *Vandmynte*, *Vand-Peberrod*, *Vandskræppe*,

I Kulsø Grøft syd for Kulsø Mose vokser bl.a. *Bredbladet Dunhammer*, *Eng-Kabbeleje*, *Fløjlsgræs*, *Følfod*, *Korsknåp*, *Kredsbladet Vandranunkel*, *Krybende Hestegræs*, *Kærstar*, *Lav Ranunkel*, *Lådden Dueurt*, *Prikbladet Perikon*, *Smalbladet Mærke*, *Stor Andemad*, *Tagrør*, *Toradet Star*, *Vandmynte*, *Vandstjerne* og *Vejbred-Skeblad*.

Vådområdenes flora, Ellesump langs sydkanten af Troldebjerg Skov, afdeling 1, litra d

Et lille ellesumpparti lang skelgrøften op til Troldebjerg Skov i terrænets nordvestlige hjørne har en rig flora. Udover en flot, gammel sumpskov af *Rød-El* vokser her vådbundsarter som *Burresnerre*, *Butbladet Skræppe*, *Gul Iris*, *Gåsepotentil*, *Hjortetrøst*, *Knoldet Brunrod*, *Korsknåp*, *Krybende Hestegræs*, *Lav Ranunkel*, *Lysesiv*, *Skov-Padderok*, *Stor Nælde*, *Vandmynte*.

Vådområdenes flora, Sneppemosen, afdeling 2, litra b

Sneppemosen i Vallebo Skov er en meget fugtig, åben skovmose med elle- og asketræer, som ikke drives forstligt. Området har derfor meget naturpræg. Mosefloraen består af *Agertidsel*, *Bredbladet Dunhammer*, *Bredbladet Mærke*, *Dagpragtstjerne*, *Eng-Nellikerod*, *Grenet Pindsvineknop* (i grøfter), *Gul Iris*, *Hjortetrøst*, *Krybende Læbeløs*, *Kvælkved*, *Kær-Dueurt*, *Kærtidsel*, *Kåltidsel*, *Lav Ranunkel*, *Rød Hestehov*, *Rørgræs*, *Skovburre*, *Skov-Kogleaks*, *Smalbladet Mærke*, *Stor Nælde*, *Topstar* og *Vandmynte*,

Vådområdenes flora, øvrige vådområder

Der findes stadig pæne bestande af orkideen *Maj-Gøgeurt* ved en række vandhuller.

Generelt består vådområde-floraen af arter som *Alm. Fredløs*, *Alm. Mjødurt*, *Alm. Star*, *Alm. Sumpstrå*, *Bittersød Natskygge*, *Blærestar*, *Blågrøn Kogleaks*, *Bredbladet Dunhammer*, *Butbladet Skræppe*, *Butbladet Vandaks*, *Dag-Pragtstjerne*, *Dynd-Padderok*, *Eng-Forglemmigej*, *Engkarse*, *Fliget Brøndsel*, *Gråpil*, *Gul Iris*, *Gul Åkande*, *Gåse-Potentil*, *Hjortetrøst*, *Hyldebladet Baldrian*, *Knippestar*, *Kildemos*, *Knæbøjet Rævehale*, *Kors-Andemad*, *Korsknåp*, *Krybende Læbeløs*, *Kær-Dueurt*, *Kærtidsel*, *Lav Ranunkel*, *Liden Ande-*

mad, Lysesiv, Lådden Dueurt, Nikkende Star, Næbstar, Rødel, Rørgræs, Smalbladet Dunhammer (bl.a. i Stærmosen), Smalbladet Mærke, Stor Andemad, Sværtævæld, Svømmende Vandaks, Søkogleaks, Tagrør, Topstar, Toradet Star, Tvebo Baldrian, Tykbladet Ærenpris, Vandmynte, Vandpest, Vandpileurt, Vandrøllike, Vandstjerne og Vejbred-Skeblad.

Visse år og i visse vandhuller har biolog Kåre Fog registreret en rødalgeart, der danner kugleformede geléklumper, og som er meget talrig.

Som en særlig specialitet findes der i et lille vandhul syd for Nøglebakke mellem Tandlægens Hul og Langesø en mosart, benævnt *Svømmende Stjerneløv (Riccia fluitans)*. Mossen flyder som små totter på vandoverfladen i lavvandede, næringsfattige søer. Fundet er også gjort af biolog Kåre Fog i 1990'erne. I maj 2000 var der under Skov- og Naturstyrelsens registrering en stor forekomst af mosarten i det pågældende vandhul. Den blev ikke fundet i andre vandhuller på terrænet.

Flora i krat og levende hegn

Generelt set består de levende hegn af *Alm. Røn, Benved, Engriflet Hvidtjørn, Glat Hunderose, Hyld, Hvidpil, Hindbær og Kvalkved*. Særlige, levende hegn består af stynede *Hvidpil*.

Hegnene er naturmæssigt yderst værdifulde, og virker som ledelinier i landskabet. Alle de levende hegn på terrænet er markeret på kortet.

1. Bataljonshøj er beplantet med Contortafyr, som nu er ca. 30-40 årige træer.

Desuden findes små lunde ved de gamle hustomter, som er rester af havetræer eller småskove omkring husene. Bl.a. findes *Ask, Bøg og Tjørn*, samt flere eksotiske træer som *Blodbøg, Blomme, Guldregn, Heste-Kastanje, Kvæde, Parklind, Pære, Syrén, Æble og Ær*.

Ved vildtagre er der flere steder foretaget plantning af mindre vildtremiser. Det består af en række plantearter, bl.a. *Glansbladet Hæg, Rødgran, Sargents Rose, Snebær m.v.*

Endelig er der opstået en del krat på terrænet siden forsvarrets overtagelse. Det er overvejende selvsået, og består som tidligere omtalt hovedsageligt af *tjørnekrat* på de åbne overdrevsarealer. Omkring vådområderne er det overvejende *pilekrat*, men her vokser også eksempelvis *Ask, Benved, Brombær, Glat Hunderose, Hyld, Kvalkved, Slåen, Stilkeg og Vrietorn*.

Skovens flora

Vallebo Skov består overvejende af højstammet, gammel *bøgskov*, men der er også bevoksninger med ung/midaldrende *Stilkeg* og *Rødgran*. Jordbunden i skoven er naturligt næringsrig, og består overvejende af leret muldjord.

I *bøgskoven* findes en rig skovbundsflora af *Alm. Kohvede, Bingelurt, Brombær, Enblomstret Flitteraks, Firblad, Fladkravet Kodriver, Hindbær, Hvid Anemone, Kruset Skræppe, Lund-Fladstjerne, Lund-Rapgræs, Løgkarse, Majblomst, Skov-Stilkaks, Skovburre, Skovstjerne, Skov-Star, Stinkende Storkenæb, Storkonval og Ørnebregne*.

I *egeskoven* er der lysåbent, og dermed er skovbunden helt dækket af undervegetation. Denne består overvejende af *Alm. Lungeurt, Alm. Mangeløv, Benved, Burresnerre, Dansk Ingefær, Feber-Nellikerod, Fladkravet Kodriver, Græsbladet Fladstjerne, Gærdevikke, Hindbær, Humle, Hvid Anemone, Knoldet Brunrod, Krybende Læbeløs, Skovviol, Skov-Stilkaks, Skov-Galtetand, Stinkende Storkenæb og Storblomstret Fladstjerne*.

I *rødgranbevoksningen* står træerne meget tæt, og skovbunden er mørk og næsten uden planter. Her vokser spredt *Miliegræs, Skovsyre* og *Tredelt Egebregne*. Rødgranbevoksningerne benyttes til soldaternes bivuakering, og er derfor nyttige til dette formål.

4.11 Fauna

Pattedyr

Danske Livregiment ved terrænofficer Kaptajn P.C. Rasmussen samt jagtofficer A.C.E. Møller har bidraget med væsentlige oplysninger om pattedyrfaunaen på terrænet. Disse oplysninger fremgår også af årsindberetningen for jagten på Kulsbjerg Øvelsesplads, som hvert år indsendes til Forsvarsministeriets Jagtbestyrer.

Nedenstående oplysninger er baseret herpå, sammen med Skov- og Naturstyrelsens egne registreringer i år 2000.

Rådyr

Terrænet huser en stærk og alsidigt sammensat bestand af *Råvildt*, der er fordelt godt over terrænet. Den meget varierede urte- og buskvækst er en stor fordel for råvildtets selektive fødevalg, ligesom de mange småbevoksninger og tætte levende hegn synes at være foretrukne opholdssteder. Terrænet udgør en ideel råvildtbiotop. Råvildtet synes i de senere år at have ændret adfærdsmønster og kan, specielt i efterårsmånederne, iagttages fra solopgang til solnedgang.

Der blev i jagtåret 1999 nedlagt 17 bukke, 13 råer og 14 lam. Regimentet ønsker at fastholde den årlige beskydning på dette niveau.

Hare

Der er en god stor bestand af *Hare* på terrænet. Der kan specielt iagttages mange harer langs de faste veje i terrænet, når der køres i motorkøretøj efter mørkefald, eller på det åbne terræn i forårsmånederne, inden vegetationen bliver høj. I sommeren 2000 sås der en del harer på de pløjede arealer, specielt omkring Troldehøj og Vallebolund.

Harerne opholder sig i dagtimerne hovedsageligt i bevoksninger såsom småkrat, hegn og tilsvarende, fremfor i åbent terræn. Dette kan skyldes rovdyr, men muligvis også at øvelsesvirksomheden med mekaniserede enheder nu er meget intensiv i månederne oktober-december, hvor tyngden af brug af terrænet tidligere lå sent på foråret.

I jagtåret 1999 nedlagdes 17 harer og i 1998 19. De nedlagte harer har været store og veludviklede.

Ræv

Der findes *Ræve* på terrænet, men udviklingen i bestanden er vanskelig at vurdere. I jagtåret 1998 vurderedes bestanden at være i stigning, men i 1999 var der meget få iagttagelser. Skov- og Naturstyrelsen fandt i sommeren 2000 en rævegrav på Skov-Kulsbjerg, men der blev ikke set ræv.

Der er anlagt kunstgrave på terrænet. I 1998 nedlagdes 2 ræve, i 1999 ingen.

Grævling

Der er i 1999 iagttaget fod af *Grævling*, i øvrigt tæt på en lokalitet hvor der i 1997 blev set grævling - og den ses i øvrigt stort set årligt. Det kan derfor ikke udelukkes, at der findes nogle få dyr på terrænet.

Mosegris

Der blev truffet *Mosegris* (også kaldet Vandrotte) i Kulsø Grøft i maj 2000.

Hasselmus

Den sjældne *Hasselmus* (som ikke er en mus, men en syvsover) er en sydlig art, som kun har en meget begrænset udbredelse i Danmark. Den findes kun i enkelte skove langs Vejle Fjord, på Sydfyn og Nordlangeland, samt Syd- og Midtsjælland.

En nat i maj 1998 så biolog Kåre Fog muligvis en *Hasselmus* i Vallebo Skov på Kulsbjerg Øvelsesplads. Den sås løbe over hjulsporet i Vallebo Skov præcis på terrænets nordgrænse. I 1999 fandt Kåre Fog samme sted noget, som muligvis kunne være resterne af en gammel *Hasselmus*rede. Iagttagelsen er meldt til Zoologisk Museum i København. *Hasselmus* bør eftersøges nærmere på terrænet af en specialist i arten.

Fugle

Kulsbjerg Øvelsesplads blev nøje gennemgået i ynglesæsonen 2000 med henblik på en registrering af områdets fuglefauna. Der blev konstateret ikke færre end 68 arter, heraf den overvejende del som ynglefugle. Herudover er der af andre observatører registreret yderligere 15 arter, hvilket bringer totalen op på hele 83 fuglearter. Et pænt tal, som vidner om terrænets store naturkvalitet.

De fleste fugle er almindelige arter, knyttet til åbne græsarealer, skov, krat eller vådområder. Der blev dog også registreret enkelte sjældne, halvsjældne eller fåtallige fuglearter. De væsentligste fund er muligt ynglefund af *Hvinand* og *Hvepsevåge*, samt sikre ynglearter som *Gråstrubet Lappedykker*, *Lille Lappedykker*, *Grågås*, *Rørhøg*, *Skovsneppe*, *Skovhornugle*, *Engpiber*, *Nattergal*, *Sjagger* og *Græshoppesanger*. Af og til yngler den fåtallige *Pungmejse* og *Rødrygget Tornskade*, og i to år er den meget sjældne *Flodsanger* registreret.

Fuglelivet på Kulsbjerge er tidligere beskrevet i Dansk Ornitologisk Forenings landsdækkende registrering af fuglelokaliteter, gennemført i både 1980 og 1995. Registreringen fra 1980 er dog meget summarisk. Registreringen er i 1980 foretaget af ornitolog Hans Erik Jørgensen og i 1995 af ornitolog Carsten Koch. Sidstnævnte beskriver terrænet som et "kuperet overdrevslandskab med et større antal småsøer og moser. God rastelokalitet for rovfugle. Ynglelokalitet for bl.a. *Gråstrubet Lappedykker*, *Rørhøg* og *Grågås*."

Kulsbjerge er på basis af den grundige optælling i 1995 klassificeret som en såkaldt "V2" fuglelokalitet, d.v.s. en vådområde-ynglefuglelokalitet i kategori 2, som er en såkaldt "meget god fuglelokalitet". Placeringen i kategori 2 er baseret på yngleforekomst af *Rørhøg*, samt forekomst af mindst 10 par *Gråstrubet Lappedykker* og samlet mindst 60 par ynglende vandfugle.

I det følgende gennemgås fuglelivet i henholdsvis åbne græsarealer, vådområder, skov og krat samt omkring bygninger.

Fuglelivet på de åbne græsarealer

Karakterfuglen i det åbne terræn er *Sanglærke*, som blev optalt til ca. 30 par. Sanglærken er mest knyttet til helt kort vegetation - f.eks. på arealer som har været omlagt - og ses derfor talrigst ved Vallebolund, Trolldhøj, Stærgård, Rap Hul m.v. En anden karakterfugl i det åbne land er *Tornsanger*. Den findes typisk på græsarealer i tilgroning med spredte krat og buske. Der optaltes ikke mindre end 49 par. *Gulspurv* findes på samme naturtype, og der optaltes 7 par. *Agerhøne* er også en typisk åbentlandsfugl. Den er tydeligvis fåtallig i terrænet, da der kun blev set 2 par i maj 2000. I jagtåret 1998 blev der ikke skudt agerhøns, mens der i jagtåret 1999 blev skudt 3. Danske Livregiment oplyser i sin jagtårsberetning for 1999, at agerhønsbestanden afgjort er i fremgang på Kulsbjerg Øvelsesplads. *Fasan* er også knyttet til det åbne land, men også til fugtige områder, skov og krat. Derfor er Kulsbjerg et ideelt fasanterræn. Regimentet oplyser, at der findes en stor stambestand af fasaner. På grund af de biotopforbed-

ringer den løbende terrænpleje har medført, er bestanden godt fordelt over terrænet og i stigning. Bestanden kan dog gavnes yderligere ved slåning af terrænet. Der blev i 1998 nedlagt 222 fasaner, i 1999 287.

Engpiber er gået meget tilbage i Danmark, og især på indlandslokaliteter. Derfor er det interessant, at der blev registreret hele 12 par på terrænet, særlig på helt åbne græsarealer. En anden åbentlandsart, som er gået meget tilbage i det danske landskab, er *Vibe*. Der optaltes ikke mindre end 15 ynglepar. Den yngler på fugtige jordområder, nyligt jordbehandlede eller marker med kort græs.

På de mere frodige, lavtliggende dele af overdrevsarealerne blev der registreret i alt 6 par *Bynkefugl*, og på de tørre arealer 2 par *Tornirisk*.

Enkelte år yngler et par af den fåtallige *Rødrygget Tornskade*. Den findes på græsarealer med spredte tjørnebuske. Den blev ikke registreret på Kulsbjerg Øvelsesplads i 2000, men er tidligere fundet i området af biolog Kåre Fog. Arten er gået meget tilbage i den sydøstlige del af Danmark.

Det åbne terræn benyttes som fødesøgningsområde for de 2 par *Tårnfalke* og for de 2-3 par *Musvåge* i området. Der yngler 1 par musvåger i Vallebo Skov og 1 par på Mellemste Kulsbjerg. Endvidere ses i det åbne terræn flokke af fouragerende *Råge*, *Allike*, *Stær*, *Mursejler*, *Hættemåge*, *Stormmåge* samt *Sølvmåge*, som ikke yngler i området.

I det gamle grusgravsområde på sydsiden af Store Kulsbjerg findes to kolonier af *Digesvale*, på henholdsvis 10 og 40 par. Svalerne fanger insekter over Langesø og søen ud til Kulsbjergvej ved grusgraven.

Regimentet oplyser, at der om vinteren kan ses rastende rovfugle som *Fjeldvåge* og *Blå Kærhøg* på terrænet. Om efteråret ses desuden flokke af *Sjagger* og *Stillits*.

Fuglelivet i vådområder

Som nævnt ovenfor er de mange søer, moser og vandhuller fuglemæssigt set det mest interessante ved terrænet. Navnlig er de store bestande af Grågås og Gråstrubet Lappedykker bemærkelsesværdige. Der yngler i alt 13 par *Gråstrubet Lappedykker*, fordelt på 3 par i Langesø, 3 par i Stærmose, 2 par i Smørhullet, 1 par i Vindings Mose, 1 par i Meinckes Hul, 1 par Tandlægens Hul og 2 par i grusgravssøen syd for Store Kulsbjerg. *Grågås* yngler i Kaptajnens Hul, Stærmose, Vindings Mose, Tandlægens Hul samt grusgravssøen syd for Store Kulsbjerg. I alt optaltes 8-10 par med gæslinger i april og maj 2000. *Lille Lappedykker* blev registreret med 3 par, i henholdsvis Smørhullet, Vindings Mose og Langesø. Der yngler 3 par *Knopsvane* på terrænet, samt et ikke-etableret par. De 3 par er i henholdsvis Langesø, Gl. Smørhul og en lille sø ved Braskeskovvej nord for Digebakke. I Smørhullet havde svanerne i 2000 ikke mindre end 7 unger. Af andre andefugle optaltes 17-18 par *Gråand*, 2 par *Troldand* (Langesø og Tandlægens Hul) samt 1 muligt ynglefund af den sjældne *Hvinand*. En Hvinandehun udviste nervøs og urolig adfærd i Tandlægens Hul den 23. maj 2000.

I forårs- og sommermånederne kan der ifølge regimentet ses enkelte *Krikænder*, hvilket kunne tyde på, at krikand måske er en ynglefugl på terrænet. Der er kun iagttaget få krikænder i jagtsæsonen, og ikke nedlagt nogle.

Gravand har været forsvundet som ynglefugl på terrænet, men er nu kommet igen og yngledede med 2-3 par i 2000.

Ifølge regimentet er der set *Atlingand* og *Spidsand* i Kaptajnens Hul, *Skeand* i Vindings Mose og *Bjergand* i Stærmosen. Taffelænder ses jævnligt i Tandlægens Hul i månederne fra august til oktober.

Fiskehejre yngler ikke, men der ses enkelte rastende hejrer i vådområderne, især i Kulsø Mose. I april 1996 observerede biolog Kåre Fog en rastende *Rørdrum* ved et lille vandhul i østenden af terrænet, nu kaldet "Rørdrumvandhullet".

Blishøne og *Grønbenet Rørhøne* findes ynglende i mange af de små vandhuller. Der optaltes ikke mindre end 34 par blishøns og 13-14 par rørhøns. Den fåtallige *Rørhøg* yngler med 1 par i Kulsø Mose. *Fiskeørn* kan ses i træktiden - jagtofficer A.C.E. Molter oplyser således, at en fiskeørn er set fiske over Glieses Hul. I 1988 fandt biolog Kåre Fog ynglende *Dobbeltbekkasin* i Kulsø Mose, men den blev ikke registreret i 2000. Den kan ifølge jagtofficer A.C.E. Molter ses raste her i træktiden. Den fåtallige *Græshoppesanger* er fast ynglefugl på Kulsbjerg Øvelsesplads. Den findes i fugtige, åbne mosestrøg med spredte pilebuske, og der blev i 2000 fundet 3 syngende, heraf 2 i og i nærheden af Kulsø Mose. Den nærtbeslægtede art *Flodsanger* er en meget sjælden fugl i Danmark. Den er registreret to gange på Kulsbjerg Øvelsesplads, begge gange af biolog Kåre Fog. Første gang i 1992, hvor en fugl sang i nordøsthjørnet af terrænet ved Vallebo Skov. Anden gang i 2000, hvor der var en syngende fugl midt i terrænet nær hundetræningsbanen.

En attraktion ved terrænet er den store ynglebestand af *Nattergal*. Tilgroningen af vådområderne i pilekrat er til gavn for denne fugl, da det udgør en ideel nattergalehabitat. Der blev i maj 2000 optalt ikke mindre end 25 syngende nattergale. *Gøg* og *Kærsanger* findes i samme habitat. Der blev optalt i alt 14-16 kukkende gøge og 4 syngende kærsangere. *Rørsanger* yngler i tagrørsbevoksninger langs søer. Der blev fundet en beskeden bestand på i alt 4 syngende. Også *Rørspurv* findes i denne biotop. Der blev optalt 6 par rørspurve i vådområderne, heraf 3 par i Kulsø Mose.

Vandrikse er ifølge regimentet registreret på terrænet.

Fuglelivet i skov og krat

Egentlig skov findes kun på Mellemste Kulsbjerg og i Vallebo Skov. Flere deciderede skovfuglearter blev derfor kun set disse to steder. Det gælder bl.a. 1 par *Skovsneppe* i Vallebo Skov. Skovsnepper ses også i efteråret, og der nedlægges ofte sneppe på efterårsjagterne. *Stor Flagspætte* yngler med 1 par på Mellemste Kulsbjerg, *Broget Fluesnapper* 1 par, *Rødhals* 2 par, *Gærdesmutte* 3 par samt *Sortmejse* 1 par på Mellemste Kulsbjerg. Den sjældne ynglefugl *Hvepsevåge* blev registreret som muligt ynglefund, idet 2 fugle sås fouragere sammen ved Vallebo Skov i slutningen af maj 2000. *Spurvehøg* yngler i skovene med 2 par, samt *Musvåge* 2-3 par (se ovenfor). *Rød Glente* er set enkelte gange som strejfgæst i området, sandsynligvis er der tale om ynglefugle fra en anden lokalitet i Sydsjælland. *Duehøg* ses ifølge regimentet jævnligt, men det er usikkert om den yngler.

Mange fugle, der er knyttet til krat og bevoksninger, har gode vilkår på øvelsespladsen på grund af den spredte tilvoksning, der er sket ud i det åbne land. Følgende almindelige arter blev registreret i terrænets krat, smålunde og levende hegn: *Ringdue* 20-25 par, *Jernspurv* 15 syngende, *Skovpiber* 2 par, *Solsort* 24-27 par, *Gærdesanger* 2 syngende, *Havesanger* 8 syngende, *Munk* 5 syngende, *Gransanger* 2 syngende, *Løvsanger* 32 syngende, *Sjagger* 2 par, *Blåmejse* 2 par, *Musvit* 4 par, *Husskade* 2 par, *Krage* ca. 6-8 par, *Bogfinke* 12 syngende samt *Grønirisk* 3 par. Et par *Skovhornugle* yngler i den lille granlund på sydskråningen af Store Kulsbjerg, og et par *Natugle* med unger blev fundet af ornitolog Palle Rasmussen, Vordingborg, i træer ved Kulsø Mose i maj 2000.

Skovskade, *Fuglekonge*, *Sumpmejse* og *Halemejse* er ifølge regimentet alle registreret på terrænet som ynglefugle. Disse arter blev ikke observeret af Skov- og Naturstyrelsen.

Fuglelivet ved bygninger

På Stærgården yngler en lille koloni af *Bysvale* og et enkelt par *Hvid Vipstjert*, og på flere bygninger i terrænet yngler også *Landsvale*. Der sås op til 40 bysvaler og ca. 20 landsvaler fange insekter over vådområder. Ved Garagegården og tilsynsførendes bolig yngler både *Gråspurv* og *Skovspurv*. Der ses også *Tyrkerdue*.

Ifølge biolog Kåre Fog angives det, at der tidligere har været den sjældne ugleart *Slørugle* på terrænet. Den synes imidlertid at være uddød nu. Kåre Fog har således forgæves søgt efter gylp i de tomme bygninger.

På Vordingborg Kaserne yngler ud, over et større antal bysvaler også et par *Rødstjert* samt flere par *Hvid Vipstjert*.

Krybdyr og padder

På Kulsbjerg Øvelsesplads findes en rig paddefauna på grund af de mange vandhuller. I forbindelse med løvfrøprojektet, som er beskrevet nedenfor, har biolog Kåre Fog registreret områdets øvrige paddefauna. Hovedparten af nedenstående afsnit om paddefaunaen og specielt om løvfrøen er velvilligt skrevet af Kåre Fog, som hermed takkes for dette bidrag til planen.

De paddearter, der har naturligt forekommende ynglebestande på Kulsbjerger-terrænet, er:

Lille vandsalamander

Stor vandsalamander

Skrubtudse (Især mange i Langesø og Tøndelægens Hul)

Butsnudet frø (Lavt antal; oftest i Langesø, Smørhullet og Vindings Mose).

Spidssnudet frø (Talrigst midt i terrænet, i de mest åbne dele).

Springfrø (Lægger æg i samtlige vandsamlinger)

Grøn frø (Endnu omkring 1990 ret fåtallig, men har formået sig kraftigt op igennem 1990'erne, takket være de udførte vandhulsprojekter og den gradvise forbedring af Langesø; forekommer i de fleste vandhuller, men yngler ikke i dem alle).

Det samlede antal ægklumper af de brune frøer (but- og spidssnudet frø samt springfrø) er optalt hvert år siden 1992 i et ca. 2 km² stort område i den østlige del af terrænet. Det gennemsnitlige ægantal svarer til en tæthed af voksne frøer på 5-600 pr. km². Dette er langt højere end i det almindelige landbrugsprægede åbne landskab i Danmark, hvor der sjældent er mere end 50 pr. km². Kulsbjerger er desuden interessant ved, at alle tre arter lever sammen i samme område.

Af krybdyr blev der i 2000 registreret *Alm. Firben* og *Snog* flere steder på terrænet, og der er tidligere oplysninger om *Markfirben*.

Løvfrøen på Kulsbjerger Øvelsesplads

Nedenstående gennemgang af løvfrøprojektet er baseret på biolog Kåre Fogs årlige rapporter ("Løvfrøerne i Sydsjælland") fra 1989 og frem til og med 1997.

I 1987 var der to små bestande af den sjældne *Løvfrø* tilbage på Sjælland, og begge var i fare for at uddø. Ingen af stederne fik løvfrøerne afkom længere, idet æggene gik til. Den ene bestand, ved Stensby Mark nær Vordingborg, var specielt truet, da der i 1987 var under 10 individer tilbage, og i 1989 var bestanden helt nede på 1 han og 1-2 hunner. Bestanden kunne kun reddes, hvis man hurtigt fandt et sted, hvortil den kunne flyttes og hvor den kunne yngle. Da

Kulsbjerg Øvelsesplads kun ligger 2-3 km fra løvfrøernes vandhul, og da øvelsespladser ofte fungerer fint som fristeder for dyr og planter, var det naturligt at forsøge at få løvfrøerne overført dertil. Biolog Kåre Fog, som fulgte løvfrøbestandene, henvendte sig på denne baggrund i efteråret 1987 til Danske Livregiment med henblik på at få undersøgt, om Kulsbjerg Øvelsesplads kunne anvendes til udsætning af løvfrøer. Regimentet reagerede straks meget positivt på denne idé. I efteråret 1987 fik Kåre Fog tilladelse til at besigtige terrænet, og i 1988 iværksatte han en grundig forundersøgelse af en række vandhullers egnethed, specielt med hensyn til vandkvalitet, temperatur, tilstedeværelse af fisk m.v. Konklusionen var, at de fleste vandhuller havde dårlig vandkvalitet. Det skyldtes åbenbart, at der var tale om tidligere dyrket jord, som nu var oversvømmet. Jorden var stadigvæk hård og sammentrykt, vandet gråligt-uklart, og dyrelivet forbløffende fattigt. Vandet var meget næringsrigt, måske fordi der stadig var meget fosfor i jorden. Det viste sig ved, at alle lavvandede partier var groet til med en tæt bevoksning af Bredbladet Dunhammer, som skygger for vandfladen og gør vandet koldere og mere iltfattigt. Konklusionen var derfor, at vandhullerne ikke var gode nok, som de var. Ingen vandhuller kunne udpeges som klart egnede, men et antal vandhuller kunne ved plejeforanstaltninger formentlig gøres egnede. Kåre Fog fremsatte plejeforslag hertil for en række vandhuller i en rapport. Målsætningen for en levedygtig bestand var mindst 500 løvfrøer. Udsætningen af løvfrøengel gik i gang allerede i 1988. Yngelen stammede fra æg, der var indsamlet i løvfrø-vandhullet på Stensby Mark og opdrættet i akvarier, indtil de blev til frøer. I august-september blev der udsat 60 små, nyforvandlede løvfrøer ved to af de mest lovende lokaliteter i forventning om, at disse senere blev gjort egnede til frøerne. Udsætningen fortsatte i 1989, da der blev udsat i alt 281 små løvfrøer, heraf godt halvdelen ved Smørhullet og resten fordelt på tre andre lokaliteter. I 1990 blev der blot udsat 56 dyr ved Smørhullet. I november 1989 gik det praktiske arbejde med at skabe egnede vandhuller i gang. Det var lykkedes at skaffe penge til projektet takket være en gave fra den danske afdeling af Verdensnaturfonden, WWF, og opgaven blev overdraget til entreprenørfirmaet Johannes Olsen i Ørslev. Desuden stillede Danske Livregiment en gravemaskine til rådighed et par dage. Der blev skabt 5 egnede vandhuller, dels ved oprensning, dels ved nygravning. Normalt vil løvfrøhanner være to år om at blive kønsmodne, dvs. det kunne forventes, at de første løvfrøer ville give lyd fra sig i 1990. Men det er tvivlsomt, om den første udsætning af nogle få løvfrøer i 1988 har sat sig nogen spor, for der blev ikke hørt nogen frøer i 1990 bortset fra, at en interesseret person fra Mern mener at have hørt en enkelt ved Vallebo. Den større udsætning i 1989 satte sig derimod spor, for to år efter, i forsommeren 1991, kunne der høres 4 løvfrøhanner i terrænet – to ved udsætningsstedet i Smørhullet, og to der kvækkede i Langesø og altså åbenbart var vandret væk fra udsætningsstedet. I Smørhullets oprensede del blev der fundet flere ægklumper, som blev indsamlet og opdrættet. Mængdemæssigt var det dog et noget lille resultat, og Kåre Fog konkluderede, at det er mere hensigtsmæssigt at sætte dyrene ud som haletudser lige før de forvandler sig til frøer, snarere end at udsætte dem når de allerede er blevet til frøer. Fra 1991 og frem skete udsætningen derfor på den måde. Der blev udsat hele 504 haletudser i den oprensede del af Smørhullet, og det gav resultat to år senere. Efter at der kvækkede 4 hanner i 1991 og 4 igen i 1992, kvækkede der pludselig hele 22 løvfrøer i 1993, fordelt på 7 vandhuller, men flest i Langesø og Smørhullet. Det kunne konstateres, at frøerne faktisk ynglede i Langesø. I mellemtiden var der ved gravearbejder i efteråret 1992 yderligere skabt 3 egnede vandhuller, herunder ”Skøjtehullet” ved terrænets sydgrænse, og et par af hannerne sad i disse nye huller. Udsætningen så således ud til at være lykkedes, og der var skabt en ny ynglebestand, ganske vist især i Langesø som ikke på forhånd var vurderet egnet til frøerne. I de følgende år blev

der holdt en "pause" med udsætningerne, og det var tanken, at frøerne nu skulle klare sig på egen hånd og selv formere sig op.

De gode resultater fra 1993 blev dog ikke efterfulgt af særlig lovende resultater de følgende år. Det samlede antal hanner aftog gradvis, fra 22 i 1993 til 20-21 i 1994, 13-14 i 1995, 11 i 1996 og 6 i 1997. Igennem denne årrække har der formentlig kun været ringe ynglesucces, og de år, da der blev ledt efter yngel, kunne ingen konstateres, lige som eftersøgning efter æg for det meste var forgæves. Kun i 1997 blev der fundet nogle få ægklumper i Smørhullet. De blev indsamlet og opdrættet.

Et af problemerne var at frøerne i de fleste år foretrak at kvække i Langesø, som ikke på forhånd var vurderet egnet, og at resten sad i Smørhullet, som ikke udviklede sig så positivt som forventet.

Langesø udviklede sig decideret dårligt i 1995-96, med lav vandstand og meget dårlig vandkvalitet. Især i 1995 var vandoverfladen helt dækket af blågrønalger. Under disse forhold kan løvfrøngelen næppe udvikle sig.

En nærmere analyse af bestandens udvikling tyder på, at langt de fleste af frøerne på Kulsbjerget i sidste ende nedstammede fra en og samme forfader blandt løvfrøerne. Det syntes derfor muligt, at frøerne var ret indavlede og af den grund ikke formåede at danne en livskraftig bestand.

Efter denne dårlige periode skete der imidlertid nogle ting, som vendte udviklingen. For det første blev der igen i 1995 og 1997 udsat løvfrøngel, i 1995 kun nogle få, i 1997 flere (111 stk.). Disse dyr stammede fra andre lokaliteter (Stensby Mark og Nygårdshave), og en nærmere analyse af afstamningen tyder på, at de indeholdt arveanlæg fra andre forfædre end dem på Kulsbjerget. Det kan derfor have givet det lille, nødvendige tilskud af andre arveanlæg til bestanden.

For det andet blev vandkvaliteten i Langesø pludselig meget bedre. I 1997 var der i den nordlige del af Langesø udbredte bevoksninger af vandranunkler, som er meget velegnede "børnekamre" for løvfrøerne, og formentlig har løvfrøerne ynglet fint dette år.

Fremgangen viste sig pludselig i 1998. Det år kvækkede mindst 45 løvfrøhanner på terrænet. Dette pæne niveau har holdt sig siden: i 1999 ca. 50 hanner, og i 2000 ca. 44 hanner. Hovedparten af disse mange hanner har kvækket i Langesø, hvor de har ligget fordelt rundt langs hele bredden, men dog mest lige neden for Store Kulsbjerget. Antallet i Langesø har i de tre år været henholdsvis mindst 41, ca. 45 og ca. 42.

For tiden er det således Langesø, der "bærer" bestanden, og bestanden er helt afhængig af, hvordan tilstanden er her. Der skulle dog være en chance for at frøerne efterhånden også får fodfæste i nogle af de andre vandhuller, således at der kan opbygges en større og mere udbredt bestand.

Insekter

Dagsommerfugle

I maj 2000 foretog Skov- og Naturstyrelsen registrering af sommerfuglefaunaen på Kulsbjerg Øvelsesplads. Den begrænsede periode betyder, at det ikke er alle arternes flyvetid som er dækket. Registreringen er derfor ikke fuldt dækkende.

Herudover er dagsommerfuglefaunaen på Kulsbjerg Øvelsesplads blevet registreret i forbindelse med atlasprojektet Danmarks Dagsommerfugle, gennemført i begyndelsen af 1990'erne.

På basis af de to ovennævnte undersøgelser er der fundet følgende arter:

Streg-Bredpande, Stor Bredpande, Stor Kålsommerfugl, Lille Kålsommerfugl, Grønåret Kålsommerfugl, Aurora, Citronsommerfugl, Iris, Hvid Admiral, Dagpåfugleøje, Admiral, Tidselsommerfugl, Nældens Takvinge, Det Hvide C, Nældesommerfugl, Kejserkåbe, Skovperlemorssommerfugl, Storplettet Perlemorssommerfugl, Brunlig Perlemorssommerfugl, Græsråndøje, Engrandøje, Okkergul Råndøje, Skov-Råndøje, Blåhale, Det Hvide W, Lille Ildfugl, Dukatsommerfugl, Dværghblåfugl, Skovblåfugl, Alm. Blåfugl, Isblåfugl og Rødplettet Blåfugl. Af særlig interesse er forekomsten af Kejserkåbe og Skovperlemorssommerfugl. Begge arter er sjældne og i alvorlig tilbagegang i hele eller store dele af deres udbredelsesområde. De er derfor optaget som sårbare arter på "Rødliste 1997". Rødliste 1997 er en fortegnelse over forsvundne, truede, sårbare og sjældne plante- og dyrearter i Danmark.

Iris og Hvid Admiral er to spektakulære og ret sjældne arter, som kun er spredt forekommende i gamle løvskove i sydøstdanmark.

Herudover oplyser biolog Torben Hviid, Storstrøms Amt; at sommerfuglesamler Bjarne Svensson, Falster, i 1999 så *Orange Høsommerfugl* på Kulsbjerg Øvelsesplads.

Af Michael Stoltzes bog "Danske dagsommerfugle" fremgår det, at den nu næsten uddøde dagsommerfugl *Sortplettet Blåfugl* fandtes på de dengang lyngklædte Kulsbjerge indtil 1918.

Sommerfuglefaunaen på Kulsbjerg Øvelsesplads bør undersøges nærmere.

Andre insekter

Af andre insekter på terrænet sås bl.a. en del ubestemte guldsmede i form af *Libeller* (flest *Blå Libel*) og *Kølleghuldsmede* ved vandhuller. Af *Vandnymfer* findes de almindelige *Coenagrion*-arter. Herudover har biolog Kåre Fog registreret arterne *Lestes sponsa* og *Erythromma najas*. I vandhullet "Det nye Smørhul" fandtes *Skorpionstæge*. Biolog Kåre Fog har i begyndelsen af 1990'erne desuden fundet en larve af en *Dovenflue* (*Sialis sp.*).

Andre hvirvelløse dyr

Af andre hvirvelløse dyr fandtes bl.a. *Hesteigle* i flere vandhuller.

4.12 Sammenfatning omkring naturværdierne på Kulsbjerg og Vordingborg Øvelsespladser

Kulsbjerg Øvelsesplads

Sammenfattende kan det konkluderes, at Kulsbjerg Øvelsesplads er et af forsvarets mest varierede og naturskønne øvelsesterræner. Det kuperede landskab kulminerer i de ejendommelige Kulsbjerge, som er et bakkeparti bestående af tre bakker, der rager højt op over det omgivende landskab. Fra Store Kulsbjerg, som når en højde på 107 m, findes en af Sydsjællands bedste udsigtspunkter med en storslået udsigt over Storstrømmen og Ulvssund. Store Kulsbjerge med omgivelser blev fredet i 1947.

Kulsbjerg Øvelsesplads på 497 ha er domineret af store, åbne overdrevsarealer med spredte krat, levende hegn og mange søer og vandhuller. De mange vegetationsløse bæltepor vidner om den militære brug. Hele øvelsesterrænet udgør et biologisk og geologisk interesseområde af national betydning.

Geologisk set er der tale om et såkaldt israndslandskab med dødis-topografi. En markant terrænskrænt strækker sig fra Vordingborg mod nordvest forbi Næstved. Landskabet vest og sydvest for skrænten er lavtliggende og fladt, men landskabet øst for denne er højtliggende og

kuperet - her ligger Kulsbjergene. Bakkepartiet udgør den sydligste del af Sydsjællands betydeligste israndslinie, der er udformet af gletschere, der kom fra øst, og som kan følges over Hammer - Torup Bakker og Kobanke til Bjæverskov i nord. De tre Kulsbjerge er såkaldte "hatbakker", dannet som aflejringer af smeltevandssand og -grus i lavninger eller huller i isens overflade. Bakkerne er af stor geologisk interesse.

De mange lavninger med vandhuller overalt på terrænet er dødishuller, som er dannet af efterladte større eller mindre isblokke uden kontakt med den levende isfront.

Botanisk set er det mest interessante på Kulsbjerg Øvelsesplads den tørskræntvegetation, som forekommer flere steder på bakkerne. De mange mosehuller og lavninger i terrænet huser også en varieret flora af sump- og vandplanter. Her udgør Kulsø Mose den vigtigste botaniske lokalitet. Opgivne landbrugsarealer, som endnu har en overvejende mindre interessant vegetation af græsser og almindelige markplanter, er godt på vej til at udvikle en variation af plantesamfund, navnlig på de højtliggende partier.

Der er ikke konstateret plantearter på Kulsbjerg Øvelsesplads, som på nationalt plan er truede, sjældne eller opmærksomhedskrævende og dermed optaget på den nationale "rødliste" eller "gulliste", men der findes en række arter, som er regionalt sjældne eller halvsjældne.

Tørbundsfloraen på skråningerne af Store Kulsbjerg er klassificeret af Storstrøms Amt som "overdrev, der har meget stor bevaringsværdi". Floraen er beskrevet i amtets "Bevaringsplan for overdrev i Storstrøms Amt" fra 1992. Af særlig betydning er forekomsten af arterne Hedyng og Bredbladet Timian, som begge er sjældne i amtet. Desuden i amtet sparsomt forekommende arter som Pillestar, Djævelsbid, Alm. Knopurt, Alm. Pimpinelle, Bakketidsel, Flipkrave, Håret Høgeurt, Mark-Krageklo, Merian, Rundbælg, Blåhat, Humle-Sneglebælg og Voldtimian.

Kulsø Mose huser en meget rig og varieret vådbundflora. Af særlig interesse er en stor bestand af Maj-Gøgeurt, men der vokser også Kødfarvet Gøgeurt, Smalbladet Kæruld, Engkar-se, Bukkeblad, Hjertegræs, Blågrøn Star og Trævlekrone. Tidligere fandtes her orkideen Sumphullæbe og den sjældne "gulliste-art" Leverurt.

På den øvrige del af terrænet findes store bestande af Maj-Gøgeurt ved mange af vandhullerne.

Kulsbjerg Øvelsesplads rummer en rig fauna, både hvad angår pattedyr, fugle, padder, krybdyr og insekter. Tætheden og artsantallet er højt i forhold til det omgivende landbrugsland, hvilket vidner om, at de militære arealers naturtilstand er meget god, og at de har en særlig betydning som naturområder i det danske landskab.

Terrænet huser en stor og livskraftig bestand af råvildt, og af andre pattedyr findes bl.a. hare, ræv og grævling. Som en særlig specialitet kan nævnes, at den sårbare og rødlistede hasselmus muligvis også findes her, nærmere bestemt i Vallebo Skov.

Navnlig fuglefaunaen og paddefaunaen er værdifuld.

På Kulsbjerg Øvelsesplads findes ikke færre end 83 fuglearter, heraf den overvejende del som ynglefugle. Et højt tal, som vidner om terrænets store naturkvalitet.

De fleste fugle er almindelige arter, knyttet til åbne græsarealer, skov, krat eller vådområder. Der findes dog også enkelte sjældne, halvsjældne eller fåtallige fuglearter. Mest interessant er muligt ynglefund af Hvinand og Hvepsevåge, samt sikre ynglearter som Gråstrubet Lappe-

dykker, Lille Lappedykker, Grågås, Rørhøg, Skovsneppe, Skovhornugle, Engpiber, Nattergal, Sjagger og Græshoppesanger. Af og til yngler den fåtallige Pungmejse og Rødrygget Tornskade, og i to år er den meget sjældne Flodsanger registreret (1992 og 2000).

Kulsbjerget er af Dansk Ornitologisk Forening klassificeret som en såkaldt "V2 fuglelokalitet", d.v.s. en vådområde-ynglefuglelokalitet i kategori 2, som er en såkaldt "meget god fuglelokalitet". Placeringen i kategori 2 er baseret på yngleførekoms af Rørhøg, samt forekomst af mindst 10 par Gråstrubet Lappedykker og samlet mindst 60 par ynglende vandfugle.

Paddefaunaen er særlig rig på grund af de mange vandhuller. Her findes ikke mindre end 8 af landets 14 paddearter. Mest interessant er den sjældne Løvfrø. Den var i slutningen af 1980'erne på nippet til at uddø på Sjælland, men takket være en særlig indsats af biolog Kåre Fog er den nu reddet. Det skete i starten ved udsætning af nyforvandlede, små løvfrøer i velegnede vandhuller på Kulsbjerg Øvelsesplads. Senere er den også udsat andre steder, bl.a. på Antvorskov Øvelsesplads. I 2000 var der en bestand på ca. 100 løvfrøer på Kulsbjerg Øvelsesplads. De andre paddearter på terrænet, som f.eks. Springfrø og Grøn Frø, forekommer i meget stort tal, og lægger et meget stort antal æg i forhold til det almindelige landbrugsprægede åbne landskab i Danmark. Det er også usædvanligt, at alle de 3 brune frøarter lever sammen i samme område.

Af krybdyr findes der snog og begge arter firben.

Hvad angår dagsommerfugle er forekomsten af Kejserkåbe og Skovperlemorssommerfugl af særlig interesse. Begge arter er sjældne og i alvorlig tilbagegang i hele eller store dele af deres udbredelsesområde. De er derfor optaget på rødlisten 1997 som sårbare arter. Her findes også Iris og Hvid Admiral, som er to spektakulære og ret sjældne arter, og som kun er spredt forekommende i gamle løvskove i sydøstdanmark.

4.13 Kulturhistoriske spor på øvelsespladserne

Kulsbjerg Øvelsesplads

Spredt over øvelsespladsen findes 7 overpløjede gravhøje. Gravhøjene er efterhånden svære eller helt umulige at finde i terrænet:

I afdeling 1 findes Sb 42 (Øster Egeborg sogn). Ifølge Nationalmuseet er det en stenbygget grav fra yngre sten- eller bronzealder. I det lille slåenkrat i græsmarken øst for skydebanen, ses et antal sten, både jordfaste og løse. En grundig besigtigelse er p.g.a. slåenkrattet ikke mulig, men det er utvivlsomt den omtalte grav. En grundig besigtigelse vil næppe gøre stedet til et fredet fortidsminde.

I nordsiden af afdeling 2, litra b, ses mindst 6 højryggede agre. Højryggede agre stammer tilbage fra jernalderen omkring 500 f.Kr. – 750 e.Kr. og blev skabt af bondens ard gennem mange års pløjning i samme retning. Agersystemerne består af 100 meter lange agre med en bredde på 6 til 10 m. Niveauforskellen på agrene var med til at sikre en stabil kornforsyning under forskellige vejrforhold. Var sommeren meget regnfuld var der stor sandsynlighed for, at kornet på toppen af ageren gav et godt afkast. Var sommeren derimod meget tør, så var der mulighed for et godt afkast på den lavere del af ageren. Højryggede agre er beskyttet af Naturbeskyttelsesloven, se kap 8.5, Fortidsminder.

I det nordøstlige hjørne af afdeling 2, litra g ses 2 hulvejsspor. Hulvejene er skabt gennem mange års færdsel over vådområdet med hestevogne, kærre m.m.

I afdeling 2, litra d, findes Sb 105 (Øster Egeborg sogn). Ifølge Nationalmuseet er det en jordfæstegrav fra oldtiden. Graven er ikke lokaliseret og der er intet at se.

I den sydvestlige del af afdeling 4 findes Sb 83 (Vordingborg sogn). Ifølge Nationalmuseet er det fund af oldsager fra stenalder. Ved markgennemgang i efteråret 2000 er området ikke lokaliseret og der er intet at se.

I afdeling 5 findes Sb 52 (Øster Egeborg sogn). Ifølge Nationalmuseet skulle der i 1876 være registreret en svært beskadiget stengrav på stedet. Ved markgennemgang i efteråret 2000 er området ikke lokaliseret og der er intet at se.

Ligeledes findes Sb 89 (Øster Egeborg sogn) i afdeling 5. Ifølge Nationalmuseet er det et fundsted for oldsager fra stenalderen. Ved markgennemgang i efteråret 2000 er området ikke lokaliseret og der er intet at se.

I afdeling 7 findes Sb 82 (Øster Egeborg sogn). Ifølge Nationalmuseet er det en stengrav - megalitgrav - fra tragtbægerkulturen. Gravkisten skal være placeret med længderetning omtrent i øst-vest. Ved markgennemgang i efteråret 2000 er området ikke lokaliseret og der er intet at se.

Jorddiger og stengærder ses over store dele af øvelsespladsen og er markeret på grund-, drifts- og pleje-, samt øvelseskort. På øvelseskortet, bilag 3, er signaturen trukket kraftigt op for at synliggøre den og derved skabe øget opmærksomhed ved øvelser. Jorddiger og stengærder er et væsentligt element fra landskabet, som det kom til at se ud efter udskiftningen i slutningen

af 1700 tallet. Store strækninger af digerne har også været en vigtig del i at skabe en synlig afgrænsning mellem de enkelte sogne. Stengærdet rundt om Vallebo Skov er bemærkelsesværdigt og stort set intakt. Det markerer en skarp overgang mellem skov og land, som blev skabt i slutningen af 1700 tallet og begyndelsen af 1800 tallet med udskrivningen af fredskovsforordningerne. Formålet var, at holde de græssende dyr skarpt adskilt fra de efterhånden hårdt nedslidte skovområder.

Vordingborg

Under markgennemgangen foråret 2000 og ved undersøgelse af arkivmateriale i Skov- og Naturstyrelsen er der ikke fundet kulturhistoriske spor på øvelsespladsen.

5 Kulsbjerg og Vordingborg øvelsespladsers nuværende anvendelse

5.1 Overordnede principper for øvelsespladsernes benyttelse

Kulsbjerg og Vordingborg Øvelsespladser anvendes dels af de ved Vordingborg Kaserne hjemmehørende afdelinger, dels af flyvevåbnets enheder og dels af søværnets enheder. Derudover af hjemmeværnets grundskole, som er hjemmehørende i Stensved, af Hjemmeværnet fra hele Sjælland, af forsvarets skoler og af enheder fra øvrige militære etablissementer på Sjælland. Derudover er der en meget stor udnyttelse af arealet til civile formål, lige fra ungdomsskoler, civile skytteforeninger, Danmarks Jægerforbund, brugshundeforeninger, motor-klubber, borgerforeninger, til lokale vandrelav m.m.

Der kan på Kulsbjerg Øvelsesplads gennemføres øvelser til og med bataljons ramme. Vordingborg Øvelsesplads anvendes til grundlæggende uddannelse (rekrutuddannelse).

Terræntildeling forestås af Vordingborg Kaserne. I behandlingen af indkomne ønsker har Vordingborg Kaserne opstillet følgende retningsgivende prioritering:

1. Der gives første prioritet til mønstrede enheder – primært lokale enheder.
2. Anden prioritet gives til enhedsuddannelse ved lokale enheder.
3. Tredje prioritet gives til anden uddannelse ved garnisonerede enheder.
4. Fjerde prioritet gives til uddannelse ved enheder af andre værn.
5. Femte prioritet gives til Hjemmeværnet.
6. Sidste prioritet gives til ikke- militære aktiviteter.

5.2 Kulsbjerg Øvelsesplads

Op igennem 90 érne har der været flere tiltag til at starte en retablering af terrænerne, især terrænet på Kulsbjerg. Baggrunden herfor var, at store dele af øvelsepladsen på Kulsbjerg var i færd med at springe i skov (pil og tjørn) samt at dræningerne igennem årene flere steder er brudt sammen, således at der opstod meget store vådområder. Dette arbejde er nu langt fremskredet, og vil naturligt indgå i udarbejdelsen af nærværende drift- og plejeplan for øvelsespladserne.

Målet er, at skabe optimale forudsætninger for uddannelse ved stående styrke og anden fredsstyrke samt tilgodese de stadigt stigende krav for uddannelse af styrker til udsendelse til fredsbevarende opgaver, samt et ønske om at begrænse miljøpåvirkningerne.

Hidtidig opdeling af øvelsespladsen i sektorer, og restriktioner for benyttelse af de enkelte sektorer

Da den militære brugsværdi af øvelsespladserne er stærkt afhængig af områdernes naturmæssige bæreevne, er terrænets brugere pålagt visse restriktioner.

For at tilgodese en rationel udnyttelse af terrænet, har Vordingborg Kaserne hidtil i sine bestemmelser for anvendelse af øvelsespladserne opdelt dem i sektorer (se bilag 2) og fastlagt restriktioner for hvert sektorområde. Denne sektorinddeling med bestemmelser danner grundlaget for brugernes øvelsesplanlægning.

Restriktioner, Kulsbjerg Øvelseplads

En generel restriktion på Kulsbjerg Øvelseplads forbyder al kørsel med bæltekøretøjer på asfaltvejene.

Restriktioner i sektor I

Der må ikke køres med bæltekøretøjer på de etablerede minibaner, som er markeret med gule pæle, ligesom det er forbudt at gennembryde digerne udenfor de etablerede spor.

Restriktioner i sektor II

Al kørsel i området omkring skydebanen er forbudt. Der er etableret hegn omkring skydebanen. Omkring Stærgården er al øvelsesvirksomhed forbudt og der er ligeledes afmærket med gule pæle hvor øvelsesaktivitet er forbudt.

Restriktioner i sektor III

Sektor III er Vallebo Skov, hvor det kun er tilladt at køre med lette hjulkøretøjer og kun på de faste veje. Der er udpeget særlige områder til bivuakering. Det er forbudt at beskadige træer og buske i skoven, ligesom der er indhegnede områder grundet selvforryngelse af skoven hvor al øvelsesaktivitet er forbudt. Det er ligeledes forbudt at beskadige eller gennembryde digerne rundt om skoven.

Restriktioner i sektor IV

Al kørsel er forbudt i området omkring Vårmosen, som er afmærket med gule pæle.

Restriktioner i sektor V

Al sprængning er forbudt nord for Kulsø Mose. Det er forbudt at krydse de åbne grøfter med køretøjer. De etablerede overkørsler skal benyttes, ligesom det er forbudt at køre i Kulsø Mose, afmærket med gule pæle. De afmærkede tvangsspor skal benyttes.

Restriktioner i sektor VI

Al kørsel er forbudt på Nordlige Kulsbjerg samt i Jægermosen, som er afmærket med gule pæle.

Restriktioner i sektor VII

Al kørsel er forbudt i mosen omkring Smørhullet, den vestlige del af sektor VII. I den østlige del af sektoren er al kørsel forbudt i Vindings Mose og på Granbakke.

Restriktioner i sektor VIII

Al kørsel er forbudt.

Restriktioner i sektor IX

Al kørsel i Tandlægens Hul er forbudt, samt i nyplantningerne langs Braskeskov Vejen i sektorens sydlige del.

Restriktioner i sektor X

Al kørsel er forbudt på Mellemste Kulsbjerg, ligesom det er forbudt at køre med bæltekøretøjer på sporene omkring Mellemste Kulsbjerg og i Bjergemosen. Sporene over Store Kulsbjerg må ikke benyttes af bæltekøretøjer.

Restriktioner i sektor XI

Bygningerne må ikke beskadiges.

Restriktioner i sektor XII

Al kørsel i Rap Hul og Jordmoderens Hul er forbudt.

Restriktioner i sektor XIII

Det er forbudt at holde med motorerne i gang mere end 5 minutter i området op til skytte-marksudstyknings og det er forbudt at sprænge i hele sektor XIII.

Al kørsel i Meinckes Hul samt de øvrige vådområder i sektoren er forbudt.

Restriktioner i sektor XIV

Al øvelsesaktivitet skal begrænses, da det er udlagt til høslæt.

Restriktioner i sektor XVI

Al øvelsesaktivitet skal begrænses da det dels er udlagt til høslæt og dels til depotområde.

Restriktioner i sektor XVII

Al øvelsesaktivitet er forbudt, og området må kun benyttes til undervisning.

Restriktioner i sektor XVIII

Al kørsel er forbudt.

Restriktioner i sektor XIX

Al øvelsesaktivitet på den etablerede knallertbane er forbudt.

Sprængninger

Ved den almindelige sprængningsuddannelse må der gennemføres sprængninger med ladninger på 500 gram plus nødvendig initialladning, der må sprænges på jern, sten og træ. Disse sprængninger må gennemføres i sprængningsområdet umiddelbart nord for Jordmoderens Hul.

Sammenfatning af sektorinddeling og restriktioner på Kulsbjerg Øvelsesplads

Alle pålagte restriktioner er nødvendige for at sikre terrænet mod for stor nedslidning samt at undgå at terrænet bliver overfyldt af vådområder. Disse begrænsninger er bedømt til, på steder og på kort sigt, at være hæmmende for den uddannelsesmæssige aktivitet, men da de tilsigter en bevarelse af terrænet, også for kommende brugere, ses behovet for sådanne fortsat at være til stede.

Beskrivelse af uddannelses- og øvelsesfaciliteter

Omfanget af eksisterende uddannelses- og øvelsesfaciliteter tilgodeser de uddannende enheders behov for hjælpemidler til gennemførelse af den af foresatte myndigheder fastlagte uddannelse.

Det må dog forudses, at der skal etableres et hjulkøretøjsspor langs terrænets ydergrænser og med stikspor ind i terrænet, som kan benyttes uanset vejrlig. Der er p.t. etableret et bæltepor som benyttes til administrativ kørsel, igen med spor på tværs. Etableringen af det administra-

tive bælte- og hjulkøretøjsspor skal set i lyset af, at garnisonen forsøger at beskytte terrænet mest muligt.

I det følgende beskrives de eksisterende uddannelses- og øvelsesfaciliteter på Kulsbjerg og Vordingborg Øvelsespladser.

Skydebaner

På Kulsbjerg i sektor XV er etableret en moderne elektronisk skydebane, bestående af henholdsvis bane A, hvor der er mulighed for at opstille 10 standpladser samt mulighed for bevægeligt mål, bane B, hvor der er mulighed for at opstille 10 standpladser og ligeledes mulighed for skydning mod bevægeligt mål. På bane B er der også etableret pistolbane med 10 standpladser. Når pistolbanen er opstillet, kan langdistancebanen ikke benyttes.

På Vordingborg Kaserne er etableret en indendørs salonskydebane 15 m med 4 standpladser i bygning: Dybbøl.

Miniskydebane

Der er i grusgraven i sektor X etableret en miniskydebane til brug for skydning med håndvåben.

Miniskydebane Panzer

I sektor XVIII er der etableret en miniaturepansermålsbane med pansermålssimulator M/77, samt mulighed for opsætning af faste skiver i målområdet.

Minimorterbane

Der er i sektor I etableret en minimorterbane. Banen er etableret med et antal kulisser i faste opstillinger. Der er indmålt fire stillingsområder i tilknytning til banen. Disse stillingsområder er afmærket med gule pæle.

Maskinkanonbane

Der er i sektor I etableret minibane for pansret maskinkanon.

Sprængningsområde

Der er i grusgraven i sektor XII etableret sprængningsområde til uddannelse i sprængninger indtil 500 gram plus nødvendig initialladning.

Branddemonstrationsplads

Branddemonstrationspladsen er etableret på Vordingborg Øvelsesplads.

Forhindringsbane

International forhindringsbane er etableret på Vordingborg Øvelsesplads.

Løbebaner

På Vordingborg Øvelsesplads er etableret en 800 m bane og en 2500 m bane.

Håndgranatbaner (Blind)

På Kulsbjerg er der etableret en håndgranatbane til indøvelse med blind håndgranat i sektor XVII.

På Vordingborg Øvelsesplads er etableret en håndgranatbane til indøvelse med blind håndgranat.

Bivuakområde

Der er i sektor III etableret pladser til indretning af bivuakområder og der er etableret mulighed for at tilslutte til kronedåse, dels i skovkanten og dels på Stærgården. På Stærgården er der også toiletbygning samt mulighed for at tappe drikkevand.

Gruppeanlæg

I sektor VI er der etableret et fuldt udbygget gruppeanlæg til indøvelse af stedbunden forsvar.

Afstandsbane

Der er i sektor II etableret en afstandsbane med mål fra 0 til 400 m.

Bane med dækningstykkelser

Der er i sektor XVIII etableret en bane til indøvelse af dækningstykkelser.

Observationsposter

Der er i sektor I og V opstillet observationsposter til uddannelse i fredsstøttende opgaver.

På Vordingborg øvelsesplads er der opstillet to observationsposter til uddannelse i fredsstøttende operationer.

NECIC Bane

Der er i sektor II og en lille del af sektor VI etableret en fast bane med forhindringer relateret til infanterikonkurrencer i NATO regi. Banen er dog noget forfalden og skal vedligeholdes, før den kan bruges igen.

Sanitetshus

I sektor VIII er indrettet et hus til brug for uddannelse i sanitetstjeneste

Hundetræning

Som følge af politiets behov for at træne hunde, er Vordingborg Politihundeforening meddelt tilladelse til at indrette en træningsbane i sektor VIII. Herudover er der opstillet et klubhus. Der foregår desuden træning og markprøver mange andre steder i terrænet med brugshunde til jagt.

Anlagte spor for bæltekøretøjer

Der er etableret et administrativt spor for bæltekøretøjer i terrænet, som skal benyttes i den udstrækning uddannelsen tillader det. Sporet er afmærket på begge sider med skilte for bælte-køretøjer.

5.3 Restriktioner, Vordingborg Øvelsesplads

På Vordingborg Øvelsesplads er kørsel med bæltekøretøjer kun tilladt i ganske særlige tilfælde, og kørsel med hjulkøretøjer foregår kun i begrænset omfang.

6 Forsvarets nuværende drift og pleje af øvelsespladserne

6.1 Generelle retningslinier

Vordingborg Kaserne er med tilhørende øvelsespladser direkte underlagt Hærens Operative Kommando. Kommandanten på Vordingborg Kaserne er således overfor chefen for Hærens Operative Kommando ansvarlig for terrænets forvaltning i enhver henseende.

Garnisonen har et hovedansvar for forvaltning af areal- og naturressourcerne. Det er garnisonens hovedsigte at tilvejebringe en så alsidig anvendelse af øvelsespladserne som overhovedet muligt. På denne baggrund har garnisonen opstillet følgende retningslinier for beskyttelse af og udbygning af naturtyper, flora og fauna. De vurderes ikke at være hindrende for garnisonens nuværende uddannelsesaktiviteter:

- Ved tilrettelæggelse og gennemførelse af uddannelsen tages der i videst mulig udstrækning hensyn til såvel flora som fauna.
- Nuværende gode vilkår for vildtet søges som minimum fastholdt og i muligt omfang forbedret.
- Kontrol med vådområder tillægges meget stor vægt, således at der undgås en udbredelse af de allerede eksisterende vådområder, som er meget udbredt.
- Ved placering af anlæg m.m. af permanent karakter samt ved placering af kørespor m.m., respekteres særligt beskyttede naturtyper (søer, vandhuller, grøfter og gærder, diger og stendiger), sø- og å- beskyttelseslinien samt skovbyggelinien.
- Der tages hensyn til bevaringsværdige objekter og fredninger, herunder stendiger og gærder, samt sjældne planter. De tilfælde, hvor bevaringsværdige objekter m.v. grundet militær aktivitet eller anden aktivitet er beskadiget, søges disse reetableret. De eksisterende gennembrydninger af digerne bibeholdes i det omfang, de findes nødvendige for aktiviteter i terrænet. Diger som ikke længere bruges reetableres.
- Ved gennemførelse af aktiviteter på øvelsearealerne tilsikres det, at der ikke forurenes med uforgængelige materialer.
- Af hensyn til dyrevildt m.m. fjernes pigtrådshegn og ruller efter endt brug.
- Offentligheden har uden for daglig tjenestetid samt i perioder, hvor der ikke måtte finde øvrige aktiviteter sted på øvelsesarealerne, i begrænset omfang mulighed for at færdes på det etablerede vejnet på øvelsespladsen.

Terrænvedligeholdelse

Forvaltningen af øvelsespladserne forestås af kaserneelementet. Terrænvedligeholdelsen omfatter typisk:

- Reparation og vedligeholdelse af veje og spor.
- Vedligeholdelse af grøfter.
- Retablering af terræn.
- Fjernelse af uønsket vegetation, slåning af græs m.m.
- Klipping af hække og levende hegn.
- Vedligeholdelse af nyplantninger.
- Tilberedning af vildtagrene pløjning, harvning og samling af sten.
- Vedligeholdelse af kulisser.

- Almindelig oprydning af terrænet.
- Vedligeholdelse af Vartningsområdet.
- Vedligeholdelse af skydebaner.

Som hovedregel påhviler det hver enkelt øvelsesbruger at efterlade terrænet eller terrænelementerne i sober, intakt og funktionel stand. Dette indebærer bl.a., at gravearbejder skal sløjfes, veje rengøres, uddannelsesmaterialer inddrages og afmærkningsmateriel (markeringsstrimmel m.m.) skal fjernes. Forvoldte skader søges løst inden for egen enhed. Hvis brugeren undtagelsesvis ikke selv kan løse opgaverne, fordi man ikke råder over det nødvendige materiel, materialer m.m., skal det meldes til kaserneelementet eller uddannelsessektionen.

6.2 Vordingborg Kasernes drift og pleje af Kulsbjerg Øvelsesplads

Ressourcer

På øvelsespladsen på Kulsbjerg er der ansat en funktionær og fem specialarbejdere, hvoraf den ene er fast tilknyttet skydebanen. De øvrige er med i en turnus ved skydebanen, når der skydes ud over daglig tjenestetid og ellers varetager de pleje og vedligeholdelse af terræn. Til pleje af terrænet råder kaserneelementet for nærværende over:

- Tre traktorer med diverse tilbehør.
- Græsslåmaskine med arm som også kan bruges til at klippe hegn med.
- To slåmaskiner til anden vegetation.
- En tofuret og en trefuret vendepløj (som dog forventes at indgå i byttehandel med en tallerkenharve).
- To meget nedslidte tallerkenharver.
- En meget nedslidt fejekost.
- En Hydrema i fast udlån, hvilket er af meget stor betydning for den fremtidige pleje af øvelsespladserne.

Der er et meget akut behov for materiel til jævning af spor og terræn i det hele taget samt materiel til opsamling af afslået vegetation.

Der er ikke afsat midler specifikt til pleje af terræn og skydebane, midler hertil udtages af de til garnisonen tilstillede midler til drift.

Skovdriften på Kulsbjerg Øvelsesplads varetages af Det Danske Hedeselskab, med en skovfoged som rådgiver.

6.3 Vordingborg Kasernes drift og pleje af Vordingborg Øvelsesområde

Der er på øvelsespladsen i Vordingborg ikke formaliseret noget fast personel, vedligeholdelsen varetages af personel ansat under kaserneelementet. Plejen på slettearealerne består af én årlig slåning, hvor materialet efterlades på arealet. På områdets østlige del forpagtes et område ud til ét årligt høslæt. Området drives uden gødskning eller sprøjtning, og høslættet foretages med klippemaskine sidst på sommeren.

7 Offentlighedens adgang

Militære øvelsespladser er i Naturbeskyttelsesloven udtrykkeligt undtaget fra de regler, der er gældende for statens skove og offentlighedens adgang til disse. Garnisonskommandanten har imidlertid tilladt offentligheden adgang til det militære øvelsesområde ved Kulsbjerg, når der ikke foregår øvelsesvirksomhed.

Orientering om øvelser og aktiviteter på øvelsespladserne

Vordingborg Kaserne offentliggør hver 14. dag i den lokale ugeavis og på internetadressen <http://www.danilog.dk> om aktiviteter, der finder sted på de to øvelsespladser. Opdaterede adgangsbestemmelser forefindes på samme internetadresse.

7.1 Kulsbjerg Øvelsesplads

Garnisonskommandanten kan afspærre området, når særlige aktiviteter kræver det. Adgang til øvelsespladsen skal ske ad de etablerede indkørsler, hvor skiltning vil underrette civile besøgende om aktuelle begrænsninger i adgangsforholdene.

Følgende generelle regler og begrænsninger gælder for ophold og færdsel på øvelsespladsen. Begrænsninger, som offentligheden ikke har adgang til:

- Specifikke militære anlæg, der er afmærkede eller delvis afspærrede som sådanne.
- Stærgården med have og tilstødende undervisningsområde.
- Mellemste og Sydlige Kulsbjerg, der er fredede (dog må Sydlige Kulsbjerg bestiges ad den brolagte vej).
- Øvelsespladsens moser, vandhuller og huse, dels på grund af faren ved at færdes disse steder og dels fordi de førstnævnte lokaliteter, på grund af den intense øvelsesvirksomhed, er reservater for områdets vildtbestand.
- Opdyrkede arealer og områder med nyplantninger.

Færdsel og ophold på øvelsespladsen

Færdsel og ophold på øvelsespladsen sker på eget ansvar.

Færdsel med motorkøretøjer (incl. knallerter) er forbudt. Undtaget fra forbudet om knallertkørsel er den i sektor XIX anlagte knallertbane, der er udlejet til Langebæk Kommune.

Færdsel til fods er tilladt på øvelsespladsens veje og stier.

Cykling er ligeledes tilladt på veje og stier.

På veje og stier skal færdselslovens regler overholdes.

Ridning er tilladt ad de etablerede ridestrøg. Adgang til ridestrøgene kan foregå fra nord ad Røstoftvej, fra nordøst ad Vallebovej og fra øst ad Skovhusevej. Enhver anden form for udøvelse af ridesport må kun ske efter særlig aftale med garnisonskommandanten.

Forbud på øvelsespladsen

Fiskeri i øvelsespladsens søer og moser er forbudt.

Jagt og færdsel med skydevåben og andre fangstredskaber på øvelsespladsen er forbudt, ligesom det ej heller er tilladt at forurolige og forulempe vildtet eller beskadige dets huler og rede, yngel og æg.

Mærkning af pattedyr og fugle er forbudt.

Løse hunde må ikke medtages. Omstrejvende hunde kan optages i overensstemmelse med mark- og vejfredlovens regler. Garnisonskommandanten kan i forbindelse med særlige arrangementer tillade foreninger at afholde markprøver på øvelsespladsen.

Det er forbudt at opstille telte, læskærme og campingvogne, opsætte boder, drive handel samt afholde øvelser, sportsstævner, møder, fester og lignende uden tilladelse fra garnisonskommandanten.

Forvoldelse af skade

Det er forbudt

- at beskadige øvelsespladsens træer og buske,
- at beskadige bygninger, hegn, gærder, vandløb og grøfter,
- at åbne led, bomme, låger og lignende,
- at hindre eller ændre vandløbs vandføring.

Brug af ild

Det er forbudt at tænde bål, bruge kogeapparater eller andre åbne ildsteder, bruge fyrværkeri og lignende. Det er ligeledes forbudt at henkaste brændende eller glødende genstande.

Tobaksrygning og brug af åben ild er forbudt i tiden 1. marts til 31. oktober på græsklædte arealer samt i Vallebo Skov.

Bær- og blomsterplukning

Uden at forlade veje og stier er det tilladt besøgende i rimeligt omfang og kun til privat brug at plukke blomster, bær og lignende samt skære eller klippe kviste af løvtræer, der er over ti meter høje. Bortset herfra er enhver fjernelse af øvelsespladsens vækster med rod forbudt.

For at beskytte visse områder kan garnisonskommandanten forbyde enhver bortfjernelse af bær, grene og lignende fra øvelsespladsen.

7.2 Vordingborg Øvelsesplads

Offentligheden har ikke adgang til øvelsespladsen. Øvelsespladsen kan dog udlånes til civile foreninger m.v. uden for daglig øvelsestid.

Anvisninger fra garnisonskommandantens personel

Alle, der færdes på øvelsespladserne, skal rette sig efter de anvisninger, der gives af garnisonskommandanten eller dennes repræsentanter.

Garnisonskommandanten og dennes repræsentanter kan af enhver, der færdes på øvelsespladsen på anden måde end tilladt, kræve oplysninger om den pågældendes navn og bopæl. Giver oplysningerne ikke, eller forekommer de uantagelige, kan den pågældende føres til nærmeste politimyndighed.

8 Lovmæssige brugsbegrænsninger eller bindinger

8.1 Generel lovpraksis for forsvarets arealer

De gældende regler for benyttelsen af offentligt ejede arealer er som hovedregel ligeledes gældende for benyttelsen af forsvarets arealer. Der gælder dog tillige for anvendelsen af forsvarets arealer, at det skal være muligt for forsvaret at gennemføre den nødvendige uddannelse af danske soldater. I det omfang forsvarets benyttelse af arealerne til uddannelses- og øvelsesvirksomhed kan gennemføres, og sikkerhedsmæssige hensyn ikke taler derimod, skal offentlighedens adgangsmuligheder til forsvarets arealer søges tilgodeset under hensyntagen til den nødvendige beskyttelse af naturen.

Afvejningen i nærværende drifts- og plejeplan mellem den militære benyttelse og naturbeskyttelseshensynene på terrænet forventes derfor at foregå i et samarbejde mellem de statslige myndigheder (Forsvaret og Skov- og Naturstyrelsen) og de administrerende myndigheder ved amt og kommune, således at administrationen af relevant lovgivning sker ud fra en samlet vurdering.

I det følgende er gennemgået de lovgivningsmæssige brugsbegrænsninger eller bindinger, som har særlig relevans for Vordingborg og Kulsbjerg Øvelsesplads. Udover de nævnte findes der et antal love eller bekendtgørelser, som regulerer forhold i det åbne land, f.eks. bekendtgørelsen vedrørende anvendelse af slam, spildevand og kompost til jordbrugsformål.

8.2 Planloven

Spørgsmålet om lokalplanpligt

Ifølge Planlovens § 13, stk. 2 skal der udarbejdes en lokalplan, før der gennemføres større udstykninger eller større bygge- og anlægsarbejder, herunder nedrivninger af bebyggelse, og i øvrigt når det er nødvendigt for at sikre kommuneplanens virkeliggørelse.

Afgørelsen af, om der foreligger lokalplanpligt i den konkrete situation, træffes af kommunalbestyrelsen ud fra en samlet vurdering. I tvivlstilfælde bør kommunalbestyrelsen vælge at tilvejebringe en lokalplan.

Opførelse af en nærkampsby på et militært terræn i landzone er et eksempel på et anlæg, som normalt vil kræve udarbejdelse af en lokalplan.

Landzonetilladelse

Øvelsesområderne er beliggende i landzone. I henhold til planlovens § 35 må der i landzone ikke uden tilladelse fra landzonemyndigheden (Storstrøms Amt) foretages udstykning, opføres ny bebyggelse eller ske ændring i anvendelsen af bestående bebyggelse og ubebyggede arealer.

Afgørelsen af, om zonetilladelse er påkrævet træffes af amtet. På forsvarets arealer vil etablering eller flytning af permanente, militære anlæg og opstilling af faste terrænpunkter normalt kræve zonelovstilladelse fra amtet. Det er amtet, der træffer afgørelse om, hvorvidt der kræves zonelovstilladelse.

Anlæg m.v., som etableres midlertidigt, men som ikke er fjernet inden 1 måned fra etablering, regnes som permanente.

8.3 Status i Regionplan 1997-2009, Storstrøms Amt

Kulsbjerg Øvelsesplads

Naturområde

Ifølge regionplanen er øvelsespladsen udpeget som regionalt naturområde. Definitionen på et regionalt naturområde er, ifølge regionplanen, et område med betydelig koncentration af landskabelige, natur- og kulturhistoriske værdier og særlige muligheder for friluftslivet. De fredningsmæssige værdier sikres gennem fredning, arealopkøb og naturpleje, gennem en konsekvent administration af naturbeskyttelses- og planlovens bestemmelser samt gennem formidling og vejledning.

Der må ikke etableres anlæg eller foretages indgreb, der kan forringe områdernes biologiske indholdsrigdom og alsidighed. Levesteder for det vilde dyre- og planteliv skal i videst muligt omfang bevares og udvides som et sammenhængende netværk af større og mindre naturarealer. Nyudlæg eller udvidelse af eksisterende arealer til bolig- eller erhvervsformål samt etablering af større rekreative eller tekniske anlæg må generelt ikke finde sted. Samfundsmæssigt nødvendige anlæg kan kun tillades under skyldig hensyntagen til de naturbeskyttelsesmæssige interesser.

Vindmølleplanlægning

I Regionplan 1994-2005 er der udlagt 4 områder til store vindmøller i vindmølleparker. Ingen af disse områder berører øvelsespladsen. På baggrund af, at effekten i de udpegede parker næsten kan tredobles, finder amtsrådet ikke, at der p.t. skal udpeges nye områder til vindmølleparker. Vindmøller med en navhøjde større end 46 m kan kun etableres i regionale vindmølleparker eller som enkeltstående vindmøller i forbindelse med større tekniske anlæg.

Mindre husstandsmøller med en maksimal navhøjde på 18 m kan placeres i tilknytning til fritliggende landejendommers eksisterende bebyggelsesarealer og udenfor de regionale naturområder. Da Kulsbjerg Øvelsesplads er udpeget som naturområde, er der ikke mulighed for at indpasse vindmøller på området.

Vandindvinding

Vandindvindingsprojekter, dræning m.v. vil blive vurderet med afgørende vægt på, at vådområderne ikke får forringet deres vandforhold og dermed deres biologiske værdi.

Råstofindvinding

Kun råstofindvinding, der efter en uddybende undersøgelse viser sig at være af afgørende samfundsmæssig betydning, må finde sted i de regionale naturområder. I disse tilfælde skal gravningen afsluttes således, at områdets fredningsmæssige interesser tilgodeses.

Fredning

Området omkring Store Kulsbjerg og Mellemste Kulsbjerg er udpeget som et særligt fredningsmæssigt beskyttelsesområde. Sådanne beskyttelsesområder er ifølge regionplanen defineret som sårbare biotoper, landskabselementer og kulturhistoriske mindesmærker, hvor beskyttelsen er tillagt en helt afgørende vægt.

Nye anlæg eller aktiviteter samt ændringer af eksisterende skal indordnes under beskyttelseshensynet. Hvis det ikke kan lade sig gøre i fuldt omfang, må der henvises til områder uden beskyttelseshensyn.

Rekreative forhold

Rekreative aktiviteter skal afpasses efter områdernes evne til at tåle de pågældende aktiviteter, og kun mindre støttepunkter for friluftslivet kan etableres, forudsat at det kan ske uden at beskyttelseshensynet tilsidesættes.

Det nordøstlige område omkring Vallebo Skov er udpeget som særligt friluftsområde. Særlige friluftsområder er ifølge regionplanen defineret som naturområder, der er særligt egnede til almene, naturbaserede, rekreative aktiviteter, som på forhånd tillægges stor vægt. Nye rekreative anlæg eller aktiviteter samt ændringer af eksisterende kan kun ske i det omfang, de ikke forringer områdernes rekreative værdi. Ved ændring eller placering af nye anlæg eller aktiviteter i områderne skal det sikres, at befolkningens naturbaserede rekreative interesser ikke forringes.

Kystnærhedszonen

En mindre del af det sydvestlige hjørne hører ind under kystnærhedszonen. Det er formålet med bestemmelserne i planloven om planlægning i kystområderne at sikre, at kystområderne som nationale interesseområder fortsat kan udgøre en væsentlig natur- og landskabsressource og være attraktive til rekreative formål.

Skovrejsning

Kulsbjerg Øvelsesområde er udpeget som område, hvor skovrejsning er uønsket. Forbudet omfatter ikke beplantning, som f.eks. læbælter, dyrkning af juletræer og pyntegrønt i kort omdrift.

Lavbundsarealer

Spredt ud over øvelsespladsen er der udpeget en del lavbundsarealer. Regionplanens definition på lavbundsarealer er kunstigt afvandede eller drænedede arealer, som tidligere var enge, moser, lavvandede søer og fjorde. Lavbundsarealer rummer muligheder for at udvikle sig til områder, der er af stor værdi for naturen. Udpegningen er foretaget for at opnå et grundlag til at vurdere muligheden for naturgenopretning, blandt andet i forbindelse med byggeri og anlæg.

Vandløb

I den nordlige del af øvelsespladsen ind mod Vallebo Skov er Præstemarksvandløbet udpeget som vandløb med generel målsætning. Indenfor den generelle målsætning er vandløbet målsat som B1 vandløb. B1 vandløb er gyde- og yngelopvækstområde for laksefisk, og således den næsthøjeste målsætning et vandløb kan kategoriseres i.

Vandløbet, som udspringer i Kulsø og løber ind i vandsystemet Vintersbølle Bæk, er målsat med lempet målsætning C. Hovedformålet med målsætning C er afledning af vand. Generelt set må der dog ikke forekomme slamaflejringer, lammehaler samt belægninger af svovlbakterie. Forholdene i C-målsatte vandløb må ikke være til hinder for, at målsætningen på op- eller nedstrømsliggende vandløb kan opfyldes.

Fra øvelsespladsen og videre ud i Vintersbølle Bæk er vandløbet målsat som B3, Karpefiskevand.

Vordingborg Øvelsesplads

Størstedelen af øvelsespladsen er udpeget som område med særlige drikkevandsinteresser. Områder med særlige drikkevandsinteresser skal, med en rimelig sikkerhedsmargin, sikre en tilstrækkelig uforurenet og velbeskyttet vandressource. Et mindre område mod vest er udpeget som område med drikkevandsinteresser, hvor en generel beskyttelse af grundvandet opretholdes.

Omkring indvindingsboringen på kaserneområdet er området udpeget som hygiejnisk beskyttelseszone med en radius på 300 m. Indvindingsoplandet omkring indvindingsboringen optager hele kaserneområdet og størstedelen af øvelsespladsen.

Øvelsespladsen er ifølge regionplanen beliggende i Vordingborg byområde. Byområdet er udpeget som egnscenter, og skal således fungere som et af amtets overordnede centre for såvel service som andre erhverv og for kulturelle aktiviteter.

Vindmølleplanlægning

Storstrøms Amt er inddelt i fire administrative vindmøllezoner. Vordingborg Øvelsesplads er beliggende i Zone 1, hvor der ikke kan gives tilladelse til opstilling af vindmøller.

8.4 Status i kommuneplan

Kulshjerg Øvelsesplads

Øvelsespladsen ligger i Langebæk Kommune. Størstedelen af øvelsespladsen er ifølge kommuneplanen udlagt som særlig fredningsmæssig beskyttelsesområde. Kommunen har udpeget ét fortidsminde på øvelsespladsens østlige del.

Vordingborg Øvelsesplads

Øvelsespladsen er i Vordingborg kommuneplan 1994-2005 udlagt som område til offentlige formål. Kommunen er inddelt i rammeområder hvor Vordingborg Kaserne er rammeområde 07 og øvelsespladsen er rammeområde 08. Følgende bestemmelser gælder:

Områdenummer	07	08
Områdets fremtidige anvendelse	Offentlige formål, herunder institutioner, skoler, fritidsformål. Bolig med tilknytning til den pågældende offentlige virksomhed.	Offentlige formål, herunder kaserne, institutioner, skoler, fritidsformål. Bolig med tilknytning til den pågældende offentlige virksomhed. I området kan kun etableres støjfølsom anvendelse, hvis det kan dokumenteres, at der ikke opstår støjproblemer i forhold til øvelsesterrænet.
Max. bebyggelsesprocent	40 %	40 %
Max. etageantal	2 ½ etage	2 ½ etage
Max. bygningshøjde	Højde max. 12 m	Højde max. 12 m
Lokalplaner	E-9.1, 0-6.1	Området er pr. 1.1. 99 ikke omfattet af lokalplaner.
Byplanvedtægter	Byplanvedtægt nr. 12	
Zonestatus	Byzone	Landzone. Det nødvendige areal skal med lokalplan overføres til byzone.

8.5 Naturbeskyttelsesloven

Naturbeskyttelseslovens generelle beskyttelsesbestemmelser omfatter bl.a. en række naturtyper, beskyttelseslinier for nogle markante landskabselementer, samt offentlighedens adgang.

Beskyttede naturtyper.

Naturbeskyttelseslovens § 3 indeholder bestemmelser om en generel beskyttelsesordning for naturtyperne sø, mose, eng, overdrev, hede, strandenge og strandsumpe over en vis mindstestørrelse. Amtsrådet kan dispensere fra bestemmelserne vedrørende beskyttede naturtyper.

I medfør af lovens §§ 5-6 er der udstedt bekendtgørelse nr. 572 af 26. juni 1992 om beskyttede naturtyper og sten- og jorddiger m.v. (naturtypebekendtgørelsen), der fastlægger den nærmere afgrænsning af de beskyttede naturtyper samt fastsætter de nærmere regler for amtsrådenes administration af ordningen.

I det følgende gives en kort beskrivelse af, hvilke restriktioner, der gælder for de forskellige beskyttede naturtyper, der forefindes på øvelsespladserne. Der henvises i øvrigt til siderne 20-53 i Skov- og Naturstyrelsens "Vejledning om registrering af beskyttede naturtyper", fra 1993.

Søer og vandløb

Der må ikke foretages ændring i tilstanden af naturlige søer, hvis areal er på over 100 m², eller af vandløb eller dele af vandløb der er udpeget som beskyttede efter loven. Dette gælder dog ikke for sædvanlige vedligeholdelsesarbejder i vandløb.

Søer, der er mindre end 100 m², er beskyttede, når de ligger i en af de beskyttede naturtyper, hvis samlede område er på 2500 m² og derover. Søen vil her være beskyttet som en integreret del af området. Derudover er søer under 100 m² beskyttede, når de indgår som en del af et beskyttet vandløb, eller ligger inden for fredskov.

Moser, heder, strandenge, strandsumpe og lignende samt ferske enge og overdrev

Der må ikke foretages ændringer i tilstanden af moser, heder, strandenge, strandsumpe og lignende samt ferske enge og overdrev, når sådanne naturtyper enkeltvis, tilsammen eller i forbindelse med søer er større end 2500 m² i sammenhængende areal. Det skal her bemærkes, at pleje af arealerne i form af slåning, græsning eller lignende ikke strider mod denne bestemmelse.

Små biotoper, der er mindre end 2500 m² er i øvrigt omfattet af beskyttelsesordningen, hvis de støder op til eller indgår i arealer med andre beskyttede naturtyper, og det samlede areal er 2500 m² eller derover.

Bygge- og beskyttelseslinier.

For en række markante landskabselementer fastsætter lovens §§ 15-19, bygge- og beskyttelseslinier. Det gælder strande, søer, åer, skove, fortidsminder og kirker.

Dispensation fra bygge- og beskyttelseslinierne på terrænet gives af amtet.

Sø- og åbeskyttelseslinien

Indenfor en afstand af 150 m fra søer med en vandflade på mindst 3 ha og for vandløb, der er registreret med en beskyttelseslinie i henhold til tidligere lovgivning, er der forbud mod at placere bebyggelse (bygninger, skure, campingvogne, master m.v.), foretage ændringer i terrænet, beplantning o.lign. Midlertidige terrænændringer som nedgravning af ledninger kræver ikke dispensation, såfremt terrænet straks reableres til det oprindelige udseende. Vandløb med beskyttelseslinier er vandløb, der 1. september 1983 var offentlige og havde en bundbredde på mindst 2 m.

Skovbyggelinien

Indenfor en afstand af 300 m fra skove er der normalt forbud mod at placere bebyggelse. Denne bestemmelse gælder dog ikke for nye anlæg til egentlige forsvarsformål der placeres indenfor de naturlige rammer af bestående forsvarsanlæg, d.v.s. indenfor øvelsespladsens område.

Skov- og Naturstyrelsen har udarbejdet nogle generelle retningslinier for administrationen af de generelle beskyttelsesbestemmelser i Naturbeskyttelseslovens §§ 3-4, set i forhold til forsvarets anvendelse af øvelsespladser og skyde- og øvelsesterræner. Retningslinierne vedlægges som bilag 5.

Fortidsminder

Sten- og jorddiger. Der må ikke foretages ændringer i tilstanden af sten- og jorddiger og lignende.

Beskyttelsen omfatter sten- og jorddiger, der i Kort- og Matrikelstyrelsens kortværk Danmark (1:25.000) er optegnet på kortbladet for det pågældende område i den senest reviderede udgave forud for den 1. juli 1992. Dette kortværk har imidlertid langt fra alle de diger med, som findes i virkeligheden. Den generelle lovmæssige beskyttelse af sten- og jorddiger, der findes på 4-cm kortene, vil senere blive afløst af en af amterne konkret udpegning af de sten- og jorddiger, der skal være omfattet af beskyttelsesordningen. På kortbilagene til denne plan er indtegnet de sten- og jorddiger, som Skov- og Naturstyrelsen er bekendt med ved plandatoen. Diger, som ikke findes på 4-cm kortet, men på denne plans bilag, bør af forsvaret behandles, som var de beskyttet efter loven.

Agerspor er omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 12, når ejeren har modtaget meddelelse om deres tilstedeværelse. Udpegningen af, hvilke fortidsminder der kan indregnes under Naturbeskyttelsesloven, findes i "Bilag til lov om naturbeskyttelse". Som ved sten- og jorddiger må der ikke foretages ændringer i tilstanden af højryggede agre. Agerspor har ikke en 100 m beskyttelseslinie.

På kortbilagene til denne plan er indtegnet de højryggede agre, som Skov- og Naturstyrelsen er bekendt med ved plandatoen.

Beskyttelseslinier

Synlige eller tinglyste fortidsminder er fredet i medfør af Naturbeskyttelseslovens § 12. Dette betyder, at der ikke må foretages ændringer i tilstanden af fortidsminderne. Ifølge lovens § 13 må der på fortidsminder og inden for en afstand af 2 m fra dem ikke foretages jordbehandling, gødes eller plantes. Der må heller ikke anvendes metaldetektor. I lovens § 18 står der herudover, at der ikke må foretages ændring i tilstanden af arealet inden for 100 m fra fortidsminder, der er beskyttet efter bestemmelserne i § 12. Der må ikke etableres hegn, placeres campingvogne og lignende. Forbudet gælder dog ikke for 1) landbrugsmæssig drift bortset fra tilplantning, 2) gentilplantning af skovarealer, der ligger uden for 2-meterzonen, 3) beplantning i eksisterende haver samt 4) sædvanlig hegning på jordbrugsejendomme. Lovens § 18, som omhandler beskyttelseslinier i forbindelse med fortidsminder, administreres af amtet.

Offentlighedens adgang til naturen

Skove er åbne for færdsel til fods og på cykel samt for ophold. I privatejede skove er skovene kun åbne i dagtimerne mellem kl. 7.00 til solnedgang. Offentlighedens adgang gælder dog ikke for skovarealer, der er afmærket som militære anlæg.

Udyrkede arealer er åbne for færdsel til fods og ophold. Hunde skal føres i snor. Til private, udyrkede arealer er der kun adgang fra kl. 7 til solnedgang, og den generelle adgangsbestemmelse gælder ikke for de private arealer, som i deres helhed er forsvarligt hegnede.

I forbindelse med spørgsmålet om offentlighedens adgang til forsvarets arealer skal der henvises til beretning fra 1974 om forsvarets arealer, udarbejdet af Forsvarsministeriet og Ministeriet for Kulturelle Anliggender. Heraf fremgår bl.a., at det er et almindeligt gældende princip, at der som udgangspunkt er forbud mod civil færdsel på militære skydeterræner og øvelsespladser, og at en åbning af forsvarets arealer i hvert enkelt tilfælde må overvejes nøje.

8.6 Museumsloven

Arkæologiske anlæg (i loven benævnt jordfaste fortidsminder), herunder grave, gravpladser, bopladser, ruiner m.v., som ikke er fredet efter Naturbeskyttelsesloven, er beskyttet af museumslovens § 26. Loven omfatter også eventuelle fortidsminder, der endnu ikke er registreret, men som f.eks. kommer til syne ved jordarbejder. Loven administreres af Rigsantikvaren ved Rigsantikvarens Arkæologiske Sekretariat.

Findes der under jordarbejder fortidsminder, som er beskyttet efter museumsloven, skal arbejdet straks standses og fundet anmeldes til Rigsantikvaren. Denne beslutter snarest, om arbejdet kan fortsætte, eller om det eventuelt skal indstilles, indtil der er foretaget en undersøgelse. De kendte fortidsminder er registreret i Nationalmuseets sogneregister med et sognebeskrivelsesnummer ("Sb.nr."). Numrene er fortløbende indenfor de enkelte sogne og indsat i forbindelse med arkæologiske anlæg på drifts- og plejekortet bilag 3 A og B. De enkelte registrerede lokaliteters nøjagtige udstrækning og beliggenhed er ikke altid kendt. Varetagelse af de arkæologiske interesser sker i et samarbejde mellem Garnisonskommandantskabet og Rigsantikvarens Arkæologiske Sekretariat.

8.7 Vandløbsloven

Vandløbsloven omfatter alle vandløb, grøfter, kanaler, rørledninger og dræn samt søer, damme og andre lignende indvande.

Loven regulerer en række forhold vedrørende vandløb, heriblandt vandløbenes almindelige benyttelse, vedligeholdelse, restaurering og regulering samt anlæg af nye vandløb og etablering af udpumpningsanlæg, broer, opstemmingsanlæg m.m.

Vandløb inddeles administrativt i offentlige og private vandløb. De offentlige vandløb er endvidere inddelt i amtsvandløb og kommunevandløb. Amtet er vandløbsmyndighed for amtsvandløb, mens kommunen er vandløbsmyndighed for kommune- og private vandløb.

For offentlige vandløb udarbejder vandløbsmyndigheden et regulativ, som indeholder bestemmelser om vandløbets skikkelse eller vandføringsevne, vedligeholdelse og restaureringsforanstaltninger samt øvrige forhold ved vandløbet.

For private vandløb kan der fastsættes bestemmelser om vandløbets vedligeholdelse.

Langs naturlige eller i regionplanen højt målsatte vandløb (såvel offentlige som private) og søer er der i medfør af et tillæg til Vandløbslovens § 69 udlagt beskyttelsesbræmmer i 2 m's bredde. Indenfor bræmmen er der forbud mod dyrkning, jordbehandling m.v.

Herudover gælder en række generelle bestemmelser for alle vandløb, uanset om de er offentlige eller private. Udover bestemmelser vedrørende vedligeholdelse, sejlads m.v. gælder således bl.a., at vandløbsmyndigheden skal godkende følgende: Regulering af vandløbets skikkelse, herunder forløb, bredde, bundkote og skråningsanlæg, sænkning af vandstanden i eller tørlægning af søer, anlæg af nye vandløb, anlæg af broer, overkørsler eller lignende, anlæg eller ændring af opstemmingsanlæg eller andre anlæg, der kan hindre vandets frie løb eller i øvrigt kan være til skade for vandløbet.

Vandløbsloven angiver en godkendelsesprocedure for ovennævnte ændringer.

8.8 Skovloven

Skove, der tilhører staten, er ifølge skovlovens § 4, stk. 1 fredskovspligtige, hvilket derfor gælder for skovarealerne på Kulsbjerg Øvelsesplads. Fredskovspligtige arealer skal bruges til skovdrift. Det betyder, at arealerne som hovedregel skal være bevokset med træer, som udgør eller kan blive til sluttet skov af højstammede træer.

Fredskov skal dyrkes efter principperne om god og flersidig skovdrift. Det vil bl.a. sige, at skovene skal dyrkes med henblik på både at forøge og forbedre træproduktionen og varetage

landskabelige, kulturhistoriske, naturhistoriske og miljøbeskyttende hensyn samt hensyn til friluftslivet. Det fremgår endvidere af skovloven, at ydre skovbryn af løvtræer og buske skal bevares, og at søer, vandløb, moser, heder, strandenge eller strandsumpe, ferske enge og overdrev, der hører til fredskov, og som ikke er omfattet af Naturbeskyttelseslovens bestemmelser, fordi de er mindre end de deri fastsatte størrelsesgrænser, ikke må dyrkes, afvandes, tilplantes eller på anden måde ændres. Marker, enge og klitter, beliggende i fredskov, er ikke omfattet af reglerne om skovdrift.

På fredskovspligtigt areal må der ikke opføres bygninger, etableres anlæg eller gennemføres terrænændringer, medmindre det er nødvendigt for skovdriften. Evt. ansøgning herom indgives til det lokale statsskovdistrikt. Varig udnyttelse af et fredskovspligtigt areal til andet end skovbrug kræver ophævelse af eller dispensation fra fredskovspligten.

I skovlovens formålskapitel er fremhævet, at der i offentligt ejede skove skal lægges særlig vægt på landskabelige, naturhistoriske, kulturhistoriske og miljøbeskyttende hensyn, samt hensyn til friluftslivet.

For Kulsbjerg Øvelsesplads administreres Skovloven under hensyntagen til, at skovområderne anvendes til militære formål. Falster Statsskovdistrikt er skovlovsmyndighed for skovområderne. Driften varetages hovedsageligt af Det Danske Hedeselskab.

8.9 Deklarationsfredning af Kulsbjergene

Grundlaget for fredningen af Kulsbjergene findes i områdets stærke landskabelige fremtoning, den spektakulære udsigt, som næppe findes andre steder i Sydsjælland, og en antagelse om at området har geologisk-videnskabelig værdi. Fredningen findes i afd. 6 og den samlede størrelse udgør et areal på 12,06 ha.

Ifølge Overfredningsnævnets kendelse af 29. januar 1947 [ofn -657/46] stadfæstes kendelse af 1. december 1945 [Fredningsnævnet for Præstø Amtsraadskreds] kendelse vedrørende fredning af "Store Kulsbjerge" og "Mellemste Kulsbjerge".

I fredningskendelsen hedder det :

Det fredede areal må ikke bebygges, og der må ikke anbringes Lysmaster, Telefonpæle eller andet, som kan virke skæmmende eller hindre Udsigten. Fjernelse af Jord, Grus, Sten og lignende Materialer maa ikke finde Sted. Henkastning af affald er ikke tilladt. "Mellemste Kulsbjerg" maa være beplantet med Træer og Buske, og det Areal af "Store Kulsbjerg" som nu er beplantet med Træer og Buske, maa ogsaa i Fremtiden være beplantet paa samme Maade. I Arealet mellem "Store Kulsbjerg" og "Mellemste Kulsbjerg" maa der gro Buske og graves Tørv, ligesom dette Areal og "Store Kulsbjerg" maa dyrkes som Landbrugsjord.I øvrigt maa det fredede Areal ikke beplantes med Træer og Buske. Almenheden har adgang til "Store Kulsbjerg"s Top ad den nu benyttede Sti og må på "Store Kulsbjerg"s Top kun færdes på det Område, som tilhører Gradmålingen, og som når 5 Alen til alle Sider af det Gradmålingen tilhørende Granitpostament, hvilket Område ingensinde må pløjes, graves eller tilsås, jfr. Deklaration, tinglyst 12. juli 1893. I øvrigt har Almenheden ikke Adgang til det fredede Område."

Med kendelse af 30. marts 1954 [ofn -657/46] gives tilladelse til placering af hegning og antennemaster på "Store Kulsbjerge" i forbindelse med etablering af en varslingsstation. Tilla-

delsen blev givet under forudsætning af, at etableringen ikke berørte selve Store Kulsbjerg's top, hvor der er anbragt et stenpostament samt, at der fortsat ville være adgang for offentligheden ad en sti med forbindelse til offentlig vej vest for Kulsbjergene.

FREMTIDIGE BEHOV OG ØNSKER

Som led i udarbejdelsen af nærværende drifts- og plejeplan har Vordingborg Kaserne beskrevet forsvarets fremtidige ønsker for anvendelsen af Kulsbjerg og Vordingborg Øvelsespladser frem til år 2015.

9 Forsvarets fremtidige behov og ønsker

DANILOG's brugsplan

Det Danske Internationale Logistik Center (DANILOG) har i en tidligere udarbejdet brugsplan lagt vægt på at tilgodese DANILOGs to hovedopgaver:

- 1) Støtte til udsendte enheder og uddannelse af enheder og enkeltpersoner til udsendelse i fredsstøttende operationer og opgaver.
- 2) Uddannelse af enheder til mobiliseringsstyrken.

Brugsplanen beskriver derfor en række behov for faciliteter til henholdsvis forventede aktiviteter, kommende aktiviteter og ændrede aktiviteter.

Gennemgangen skal opfattes som en opstilling af DANILOGs ønsker for fremtidig udvikling af øvelsespladserne, udarbejdet på baggrund af den i dag kendte opgaveformulering til DANILOG samt den mulige udvikling på sigt af DANILOG to hovedopgaver, hvor det forventes, at DANILOG på sigt i stigende grad bliver centret for uddannelse, udsendelse samt service-ring af enheder og enkeltpersoner til Fredsstøttende Operationer og Opgaver (FO).

Herudover beskrives ønsker og forslag til beplantninger, vådområder, alm. terrænrenovering og fremtidig vedligeholdelse.

9.1 Kulsbjerg Øvelsesplads

Generelt om anvendelsen, terrænet:

DANILOG vil fortsat anvende øvelsespladsen til uddannelse af soldater til såvel enkeltmandsuddannelse som uddannelse af enheder i organisatorisk ramme.

FREMMEDE ENHEDER vil lejlighedsvis anvende øvelsespladsen til enhedsøvelser gennemført med alle former for køretøjer, herunder både kampvogne og pansrede mandskabsvogne.

HJEMMEVÆRNET vil anvende øvelsespladsen til skydning og uddannelse i grundlæggende færdigheder, herunder sprængningsøvelser. Hjemmeværnets Uddannelsescenter i Stensved har på grund af sin geografiske placering en særlig interesse i anvendelse af terrænet.

Faciliteter:

VARTNINGSOMRÅDET vil blive anvendt til såvel vedligeholdelse som opmagasinering af køretøjer og materiel.

SKYDEBANEN og AMMUNITIONSOMRÅDET samt TELEMASTOMRÅDET vil finde uændret anvendelse.

Udviklingen af faciliteter, Skydebanen:

Skydebanen er en moderne, miljøgodkendt bane og ud over rent tekniske opdateringer af installationerne på banen påregnes ikke ændringer til banens udformning.

Ammunitionsområdet

Der vil være et fortsat, uændret behov for opmagasinerings af ammunition i området. Der påregnes udelukkende tekniske ændringer.

En forbedring af til- og frakørselsforholdene til bunkerområdet bør gennemføres.

Området er restriktivt med afskiltning.

Telemastområdet

Der vil være et uændret behov for telemastområdet.

Området er restriktivt og indhegnet uden nogen form for offentlig adgang.

Udviklingen af Vartningsanlæg

Vartningsanlægget vil blive anvendt til vedligeholdelse af forsvarets køretøjer og specialmateriel.

Der bliver etableret en særlig vedligeholdelsesbygning i tilslutning til anlægget.

Der må forudses en betydelig udvidelse af det indhegnede område mod nord til opmagasinerings af containere og parkering af køretøjer (se bilag 3 A).

Vartningsanlægget er indhegnet og offentligheden vil ikke kunne få adgang til det indhegnede areal.

Området overvåges konstant som sikring mod tyveri og hærværk.

Materielgården

Uændret.

Stærgården

Stærgården indgår fortsat som uddannelses-, opholds- og parkeringsplads for uddannelsesenhederne m. fl..

Etablering af område til indøvelse af Fredsstøttende Operationer

Fremtidigt behov vil være etablering af områder, der ligner de områder, hvor udsendte styrker skal operere, det vil sige landsbyagtige bebyggelser med huse, skov og åbent terræn.

Den gamle nærkampsby, øst for Missilbanke forudses udbygget til formålet.

Etablering af område til indøvelse af større forsyningsområder

Fremtidigt behov vil være etablering af områder af varierende beskaffenhed til enhedsuddannelse i bataljonsramme. Nærkampbyen til et landsbymiljø og skovområdet til et skovmiljø.

9.2 Udviklingen af øvelsesterrænet***Ringvej, administrationsspor, fremtidigt behov***

Det nuværende administrative spor udvides til at omfatte hele øvelsespladsen.

(Se bilag 3 A).

Skovparcellen, Vallebo Skov

Fremtidigt behov vil være adgangsveje, således at skoven kan anvendes til indøvelse af et kompagnis ophold i skovterræn, det vil sige skovveje med stikveje og P-pladser.

Køretræning for hjulkøretøjer

Behov for træningsbane til terrænkørsel med hjulkøretøjer.
Manøvrebane til kørefærdighedstræning for store lastvogne og vogntog.

Hegn og beplantninger

De nuværende hegn bevares.

Vådområder

Nuværende vådområder bevares.

9.3 Pleje af terrænet.***Generelt***

Terrænerne skal holdes i en stand, så de kan opfylde deres formål at være militære øvelsespladser med de faciliteter, som kræves hertil.

De naturmæssige værdier skal bevares og pålagte restriktioner og fredninger efterleves.

Der skal fortsat tilsikres en flora og fauna i overensstemmelse med områdets karakter og pålagte fredninger m.m..

Terrænerne vedligeholdes af personel fra kommandantskabet på Vordingborg Kaserne.

Vejnet

De to gennemgående veje på Kulsbjerg skal holdes i en stand, således at de kan anvendes af almindelige personkøretøjer.

Det øvrige vejnet er kun tilgængeligt for militære køretøjer.

Sporplanen for bæltekøretøjer opretholdes.

Dræn og afvandingsgrøfter

Skal vedligeholdes således, at området bevares i sin nuværende tilstand.

Særlig opmærksomhed skal ofres på overkørsler.

Vådområder

Skal vedligeholdes, så de bevarer deres karakter.

Fredede arealer, planter og dyrearter i området skal sikres fortsat eksistens.

Skov og hegn

Skovområdet skal vedligeholdes ved almindelig skovdrift og fremtræde som en "normal" dansk skovparcel.

9.4 Vordingborg øvelsesplads

Generelt

Formålet med en øvelsesplads, der ligger tæt på kasernen er, at der skal kunne gennemføres lektioner i fysisk uddannelse og træning samt grundlæggende træning i militære færdigheder uden at man nødvendigvis skal køre til Kulsbjerg Øvelsesterræn.

Den nuværende indretning med :

- International forhindringsbane.
- Løbebaner.
- Boldbaner.
- En fast opbygget Observationspost.
- En fast opbygget vejspærring/kontrolpost
- Mulighed for indledende kørselsundervisning.
- Bevoksning.

vurderes at tilgodesee nuværende og kommende behov som beskrevet.

Offentlighedens adgang

Uændret i forhold til nuværende (se kapitel 7).

Der er ikke følsomme installationer på området.

Der kan opstå farlige situationer, hvis civile anvender forhindringsbanen uden instruktør.

Udviklingen

Den kommende udvikling med DANILOG som centrum for udsendelse og støtte til FO vil kunne skabe et behov for en udvidelse af kasernens indhegnede område mod øst til brug for opmagasinering af containere samt parkeringsplads for køretøjer og oplæg for materiel. Derudover påregnes ikke umiddelbart behov for ændring af øvelsespladsen.

9.5 Offentlighedens adgang til terrænerne

Generelt

DANILOG ønsker fortsat, at øvelsespladserne skal være åbne og fungere som rekreative naturområder for offentligheden i så vidt omfang som muligt.

Al civil færdsel på områderne finder sted under eget ansvar og risiko.

Af hensyn til offentlighedens sikkerhed vil det dog fortsat være nødvendigt at begrænse adgangen, når der finder øvelser sted, ligesom adgangen til skydebaneområdet må begrænses til de dertil indrettede veje og pladser.

Af andre grunde kan offentligheden ikke få adgang til Skydebaneområdet, Telemastområdet, Ammunitionsområdet samt Vartningsanlægget.

Adgang til faciliteterne på Stærgården vil kunne gives efter aftale.

Vedrørende anvendelse af øvelsespladsen eller dele heraf til arrangementer skal offentligheden fortsat rette formel henvendelse til DANILOG om tilladelse.

Ved de naturlige adgangsveje skal der være opsat iøjnefaldende standere, der beskriver adgangsbetingelserne samt bestemmelserne for færdsel i terrænet i almindelighed.

De restriktive områder skal enten være indhegnede eller tydeligt afmærket med skilte.

Adgangs bestemmelser

De nugældende adgangsbestemmelser (jf. kapitel 7) tilstræbes i størst muligt omfang bibeholdt.

DANILOG vil på sin hjemmeside på internetadressen <http://www.danilog.dk> orientere om gældende adgangsbestemmelser og aktiviteter på øvelsespladserne.

9.6 Sammenfatning af behov og ønsker

Områdernes primære anvendelse er til uddannelse af soldater og militære enheder, men da de også er unikke naturperler, er det DANILOGs opfattelse, at offentligheden har en stor interesse i at få adgang til områderne. Denne interesse bør udmøntes i et regelsæt, der gør områderne til gode øvelsespladser med en i videst muligt omfang tilgængelig natur med mulighed for rekreativ udfoldelse.

10 Skov- og Naturstyrelsens forslag til beskyttelse og forbedring af naturværdier og offentlighedens adgang

10.1 Forslag til en overordnet målsætning for områdets fremtidige naturtilstand og rekreative udnyttelse

Det er Skov- og Naturstyrelsens opfattelse, at Vordingborg Kasernes øvelsespladser generelt bør plejes således, at flora og fauna sikres bedst mulige forhold under respekt for forsvarets aktiviteter. Dette sikres ved en fastholdelse af et stort sammenhængende åbent landskab med spredte krat, levende hegn og vådområder. Plejetiltagene skal udføres uden anvendelse af gødskning og sprøjtning. Samtidig skal øvelsespladserne naturligvis leve op til de nationale samt lokale lovgivningsmæssige forpligtigelser som bl.a. Storstrøms Amt, Vordingborg og Langebæk Kommuner har pålagt områderne ifølge region- og kommuneplanlægning.

Øvelsespladsernes arealfordeling mellem åbne og træbevoksede områder skaber gode muligheder for forsvarets uddannelsesbehov. I forhold til overlevelse og spredning af flora og fauna forbindes de åbne og træbevoksede arealer godt gennem vådområder og de mange levende hegn. Samtidig er der gode muligheder for udfoldelse af rekreative aktiviteter. Disse forhold og aktiviteter skal alle styrkes og bevares, hvilket er det overordnede udgangspunkt for Skov- og Naturstyrelsens forslag til den fremtidige drift- og pleje af øvelsespladserne.

Efterfølgende punkter beskriver alle forslag til beskyttelse og forbedring af naturværdier og offentlighedens adgang på Kulsbjerg Øvelsesplads, bortset fra det sidste punkt som omhandler Vordingborg Øvelsesplads.

10.2 Overdrev og ager

Fremover bør terrænplejen i form af pløjning og harvning, med udjævning for øje, ophøre, da den dybe jordbehandling skader overdrevsfloraen. Under planprocessen er der derfor opnået enighed om at udjævning kun må ske når det er strengt nødvendigt, og kun på de allermest opkørte arealer. Her bør det ske ved anvendelse af tallerkenharve som er en mere skånsom metode.

Høslæt

Høslæt vil forbedre forholdene for den lysåbne græs- og urtevegetation, som udgør levested for mange sjældne og interessante planter og dyr. Høslættet bør foretages mindst hvert 3. år men gerne hvert år hvis der findes ressourcer hertil. Uanset valg af slåningsredskab bør klippehøjden ikke være lavere end 15-20 cm over jordniveau. I forbindelse med slåning af ekstensivt plejede områder vil der være et stort antal større fugle og pattedyr, som vil trykke sig under slåningen. For at skåne de større fugle og pattedyr foreslår Skov- og Naturstyrelsen derfor følgende metoder, når slåning iværksættes :

1. Arealet afdrives så vidt muligt med uddannede hunde og hundeførere, som rekvireres gennem et landsdækkende Vildtredderkorps.
2. Langsom kørsel med slåmaskinen.
3. Slåningen startes fra arealets centrum og udad.
4. Traktoren, som bærer slåmaskinen monteres med en alarm, der lyder, når et stykke vildt registreres foran traktor og klipper. Derved kan traktorføreren stoppe og drive dyret væk.

I forbindelse med høslættet på overdrevene bør der være op til 20 % af hvert område, der kun plejes i form af fjernelse af træer og buske, som breder sig ud over det niveau af krat, der blev registreret ved planstatus og indtegnet på Grundkortet bilag 1 A. Placeringen af de 20 % bør være spredt over hele overdrevsområdet, og det kan ligeledes være forskelligt fra hvert plejeindgreb. Derved vil der opstå forskellige udviklingsstadier af græsser og urter til gavn for en større artsdiversitet.

Mangebladet Lupin

Spredt over overdrevene findes store sammenhængende partier af Mangebladet Lupin. Planten har bredt sig fra de tidligere haver omkring gårdene. Den er et unaturligt element i landskabet, som kan udvikle sig meget aggressivt og dominerende. Lupin bør derfor begrænses i udbredelse og helst fjernes fra øvelsespladsen. Efter samråd med Lektor Ib Johnsen, Botanisk Institut, Københavns Universitet foreslår Skov- og Naturstyrelsen, at der på områder domineret af Lupin så vidt muligt iværksættes speciel pleje, som består af slåning to gange årligt med efterfølgende fjernelse af plantematerialet. Slåningstidspunkterne skal være én gang i juni måned og én gang i september.

Overdrev og ager i afdeling 1 og afdeling 3

Er tilsammen på $(26,5 + 22,1 + 28,7 + 19,5 \text{ ha}) = 96,8 \text{ ha}$. De bærer stadig præg af driften i form af pløjning, harvning og opgravning af træer og buske. Slåning med fingerklipper vil derfor være nem og effektiv at igangsætte. Vegetationen bør slås hvert 3. år. Slåningen bør ske så sent på sommeren som muligt, d.v.s. i august, eller tidligst fra 15. juli. Overdrevene slås med en egnet klippemaskine som klipper/skærer græs og urter af, uden at knuse det og derved er skånsom overfor floraen og smådyrsfaunaen. Den afklippede vegetation bør bjærges fra arealet, da den ellers vil have en kvælende og næringsberigende effekt med en uønsket vegetationsudvikling til følge. Efter afklipping skal høslættet ligge på arealet i nogle dage, indtil blomsterfrøene er løsnede og insektpopper m.v. er faldet af. Der går typisk 10-14 dage, men perioden er vejrafhængig. Når høslættet er tørt, fjernes det fra overdrevet.

Da overdrevene og agrene i afdeling 1 og 3 hidtil har været udsat for en intensiv drift, og der derfor ikke er opvækst af træer og buske, er det først nødvendigt at begrænse træopvækst fra 2004. Høslæt starter år 2001 og herefter hvert 3. år dvs. igen i år 2004.

Overdrev og slettearealet i afdeling 4 og 5

Det samlede overdrevsareal incl. slettearealet i afdeling 4 ligger g udgør $(59 + 5,4 + 39,7 \text{ ha}) = 104,1 \text{ ha}$. Her foreslås samme pleje som "Overdrev og ager i afdeling 1 og afdeling 3". Pleje kan iværksættes år 2003.

Overdrevet omkring Store Kulsbjerg, afdeling 6

De mest værdifulde overdrev findes på og omkring Store Kulsbjerg, se "Floraen på Store Kulsbjerg". Siderne af Store Kulsbjerg er meget stejle og derfor vanskelige at pleje med større maskiner. Den tiltagende opvækst af træer og buske er derfor ved at konvertere de for hele Sjælland unikke overdrev til almindeligt forekommende krat. Heldigvis har Vordingborg Kaserne fjernet krat på dele af Store Kulsbjerg's skråninger mod vest. Denne pleje har holdt de efterhånden meget små partier af Hedelyng i live.

Gentagen rydning og fjernelse af træer og buske er imidlertid voldsomme forandringer for flora og fauna, samtidig med at indgrebene er omkostningstunge. Derfor foreslås, at kratområderne på syd-, vest- og nordsiden fjernes som et førstegangsindgreb efterfulgt af løbende pleje som holder krattene nede. Enkelte vedplanter som normalt er tilknyttet overdrev kan efterlades spredt over området, således at området får karakter af et åbent overdrevslandskab med spredt trævegetation. Af eksempler på trævegetation kan nævnes Fuglekirsebær, Skov-Æble, Alm. Røn, Eg, Ask, Birk, Hvidtjørn, Vrietorn, Kvalkved, Benved og rosenarter som f.eks. Æble-rose.

På østsiden bør krattet ikke ryddes mellem Langesø og grusgraven samt i en bræmme på ca. 20-30 m nordvest for Langesø, primært fordi det udgør levested for løvfrøbestanden i Langesø.

Afgrænsningen af området kan udgøres af bælteporerne rundt om Store Kulsbjerg mod syd, vest og nord, mens afgrænsningen mod øst bør være langs den førnævnte bræmme af krat på 20-30 m. Ud fra en biologisk og landskabelig betragtning passer denne afgrænsning fint i området samtidig med, at afgrænsningen er identisk med forsvarrets udpegning som område, hvor al øvelsesvirksomhed er forbudt.

Hvis denne afgrænsning vælges, vil der være 12 ha til pleje når masteområdet, vildtageren samt granholmen fratrækkes. Hegnslinien vil være på 2500 m plus den ene indre hegnslinie rundt om granholmen og vildtageren syd for masteområdet på 320 m i alt 2820 m. Hegnet rundt om granholmen og vildtageren er kun nødvendig indtil vildtageren og granholmen fjernes, se efterfølgende afsnit. Det vurderes ikke at være nødvendigt at supplere heget rundt om masteområdet.

Efter førstegangsindgrebet bør området græsses i sommerhalvåret, således at der permanent skabes en lysåben lav vegetation med spredt træ- og buskvegetation. Til afgræsning kan anvendes kvæg eller får. Storstrøms Amt har oplyst Skov- og Naturstyrelsen om, at det er muligt at få etableret fåregræsning på området, da der findes lokale lodsejere, der er interesseret i områder til ekstensiv græsning.

Det er Skov- og Naturstyrelsens holdning, at dette er en oplagt mulighed som bør udnyttes. Samtidig vil iværksættelsen af plejen opfylde Forsvarsministeriets miljøstrategi fra oktober 1998 ved at:

- A) "Udvide en miljøbevidst adfærd
- B) Være på forkant af udviklingen med miljøinitiativer
- C) Værne om de naturmæssige værdier,"

og desuden være en del af et udviklingsprojekt vedrørende miljøvenlig pleje på forsvarets øvelsespladser.

Græsningstrykket bør ud fra gennemsnitstal efter plejeerfaringer være cirka 1,5-2 får per ha, men bør reguleres i samråd med amtet og fåregræsseren efter det første års græsning.

	Fordele	Ulemper
Fåregræsning omkring 1,5-2 dyr per ha.	• Omkostningen til gentagen maskinel pleje vendes til en indkomst i form af forpagtningsindtægt. • Ekstensiv græsning skaber gode forhold for sjældne plante- og dyrearter. • Fjernelse af næringsstoffer vil forbedre overdrevets plante og dyreliv. Værdifulde overdrev er netop kendetegnet ved en begrænsning i tilgængelige næringsstoffer. • Begrænsning i udbredelse af vedplanter. Får foretrækker græsser og urter, men græsser også gerne stikkende og bittert smagende vækster. • Velegnede til bekæmpelse af Kæmpe-Bjørneklo, Gyvel og Lupin. Aggressive arter det normalt er dyrt, vanskeligt og forbundet med anvendelsen af sprøjtegift at bekæmpe. Sprøjtning vil fra 2002 desuden stride imod forsvarrets pesticidhandlingsplan. • Velegnede til græsning af skrænter. • Får passer ind i landskabet, og græsning med får har en kulturhistorisk værdi i et område, som tidligere har været en del af Sjællands største græsningsfællesskab.	• Fåregræsning kræver hegning. • Fårene skal have adgang til frisk vand. • Det kan være vanskeligt at få græsningsaftale med gamle fåreracer, der kan klare sig på naturlig vegetation og uden tilskudsfodring. Det bør være en forudsætning for indgåelse af græsningsaftale, at der ikke tilskudsfodres.

1. gangsendgrebet i form af nedskæring bør udføres i foråret 2001, således at der efterfølgende kan opnås græsning i sommeren 2001.

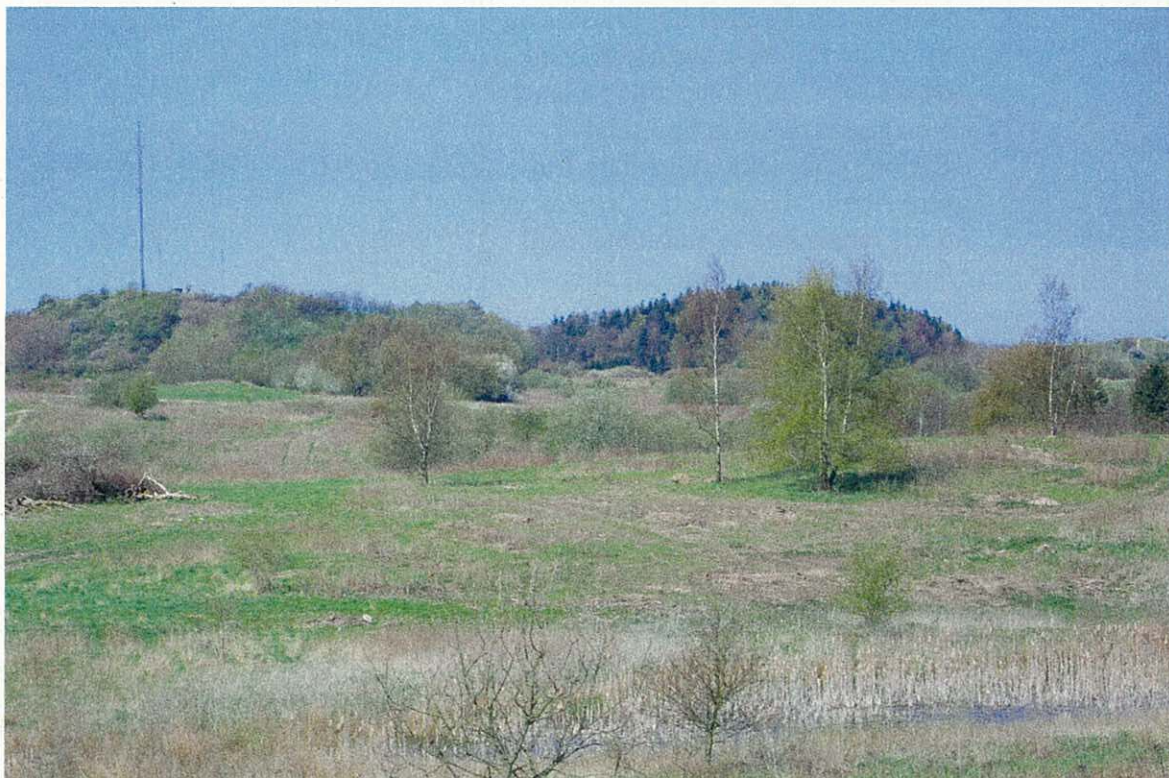
Overdrev og ager i afdeling 6 samt overdrevet øst og syd for Braskeskov Vejen, afdeling 7, litra a

Dette overdrevsareal på $((63,4 - 12) + 46,7 \text{ ha}) = 98,1 \text{ ha}$ foreslås plejet ved at træopvæksten reduceres således, at der kun forekommer enkelte spredt træopvækst. Bemærk at de på kortmaterialet markerede kratområder ikke ønskes ryddet, men at de holme, der nævnes i dette afsnit, er træ- og buskholme på overdrevet, som er af mindre udbredelse og derfor ikke indtegnet på Grundkortet. Plejen af de egentlige krat er beskrevet efterfølgende. Vordingborg Kaserne har oplyst, at holmene ønskes reduceret ved opgravning af hele træer og bortkørsel for at undgå genvækst. Indgrebet er kraftigt, og det skal bemærkes, at jord og sten i rod-kagen skal føres tilbage i rodhullet. Kasernen har i vinteren 2000 oplyst, at den tidligere opgravning af hele rod-kagen ikke fremover vil finde sted, netop for at skåne overdrevet. I stedet ofres fremover ressourcer på at trække rødderne over med en kraftig grubetand, monteret på en "Hy-

drema" gravelæssemaskine. Derved vil det kun være selve stubben og en lille del af rodkagen som fjernes fra overdrevene.

Små kratområder med Hvidtjørn, Slåen, Eg, Ask, Birk, Vrietorn, Benved og rosen arter m.m. er en vigtig del af overdrevskarakteren og bør derfor lades urørte indenfor mindre områder. Dette er vigtigt bl.a. af hensyn til en speciel svampeflora, som kun er tilknyttet jordbunden under gamle træer og buske på næringsfattige overdrev. De spredte træ og buskholme på overdrevet bør bestå af selvsåede Eg, Røn, Ask, Birk, Tjørn, Slåen, Vrietorn og Æble-rose. Efter reduktionen af overdrevets træer og buske bør der iværksættes slåning hvert 3. år. Slåningen bør udføres med klippemaskine som beskrevet under afsnittet: "Overdrev og ager i afdeling 1 og afdeling 3".

1. gangsindgrebet bør udføres i 2001 således at slåning kan iværksættes sommeren 2001 eller 2002.

Figur 7 Pleje på overdrevet øst for Store Kulsbjerg. Før plejeindgrebet, vinteren 2000 var omkring 50 % af overdrevet bevoget af pil. Bemærk hvorledes rosen- og tjørnebuskene og enkelte større træer er efterladt. Grenmaterialet er fliset og anvendt til bunddække på Vordingborg Kaserne. Foto: OS. E.V.C. Hansen, DANILOG

Overdrevet nord for Braskeskov Vejen, afdeling 7 litra a og mindre del af afdeling 3 litra a
Dette overdrevsområde på 8 ha ligger i en zone mellem skov og åbent land, og er således påvirket af en kraftig opvækst af træer og buske. Tilgroningen er ved planstatus for kraftig og bør reduceres. Reduktionen bør dog ikke være så kraftig som på overdrevet syd for Braske-

skov Vejen, da målet bør være et mere træbevokset overdrev som danner en overgangszone mellem skoven og det åbne land. Dette vil skabe en blød overgang og gode livsbetingelser for dyr og planter tilknyttet begge økosystemer. Andelen af træer og buske bør derfor være forholdsvis stor ind mod skoven og aftage ud mod det mere åbne overdrevslandskab mod syd.

Slåningen bør foretages hvert 3. år, ellers i øvrigt som beskrevet under afsnittet: "Overdrevet omkring Store Kulsbjerg".

1. gangs indgrebet i form af reduktion af træer og buske bør udføres i 2002. 1. slåning bør udføres i 2003. Dette område bør fremover følge slåningsrotationen som afdeling 4 og 5, da der derved også vil opstå en ønsket variation i vegetationshøjde/alder i denne del af øvelsesterrænet.

"1. Bataljon's Høj" er præget af graveaktivitet i forbindelse med øvelser. For at højen kan bevares som et markant landskabselement bør der ikke graves yderligere i højen.

Afbrænding

Hvis der i samme år, som der skal udføres slåning på det pågældende overdrev, er perioder med frost og klart vejr, kan afbrænding af mindre overdrevsarealer med fordel foretages. Dette vil skabe en yderligere variation i plejeindgrebene og være et effektivt plejeredskab. Tidspunktet bør være i vinterperioden, hvor græsser og staudevegetationen brænder nemt og hvor faunaen vil tage mindst skade, da der på dette tidspunkt kun er en lille forekomst af insekter mm. oppe i græsrevevegetationen.

Hvis denne plejemetode vælges, skal følgende bekendtgørelse overholdes: "Bekendtgørelse om brandværnsforanstaltninger ved afbrænding af halm, affald, bål og fyrværkeri m.v." Plejeindgrebet skal ligeledes være forelagt den lokale brandmyndighed.

Afbrændingen vil muligvis kunne anvendes i samarbejde med eksempelvis Beredskabsstyrelsens øvelser. Afbrændingen kan kræve § 3-tilladelse i henhold til naturbeskyttelsesloven. Kontakt derfor amtet i forbindelse med planlægning af afbrændingen.

10.3 Afvikling af granholmen på Store Kulsbjerg

Granholmen af Sitka stammer fra en periode i 1940'erne, hvor det var almindeligt at plante gran på næringsfattige områder, som ikke på anden måde kunne drives rationelt. I denne periode så det ud til, at plantning af gran blev forrentet godt, samtidig med at der opstod et aftagende behov for ekstensivt, udnyttede græsningsarealer. Ud fra en landskabelig betragtning er granholmen meget markant og virker som et unaturligt element på Store Kulsbjerg. Granholmen foreslås derfor fjernet først i planperioden.

Under grantræerne findes selvsåede Ege og Birk. Enkelte af disse Ege, Birk samt Rønnetræer kan lades tilbage, ligesom der kan efterlades buske af eksempelvis Almindelig Hyld og Hassel.

10.4 Afvikling af vildtremise på Store Kulsbjerg

I forbindelse med genskabelse af et varieret overdrevslandskab omkring Store Kulsbjerg vurderes det som meget uheldigt, at der er etableret en vildtremise på et af Sydsjællands vigtigste overdrev. Ved opløjning er værdifuld flora forsvundet. Vildtremisen bør fjernes og arealet føres tilbage til overdrev som del af den samlede pleje på Store Kulsbjerg.

10.5 Pleje af krat

Gamle krat i naturtilstand bør bevares uden indgreb i form af rydninger eller tynding, bortset fra de tiltag der er beskrevet i forbindelse med vandhulspleje.

De gamle krat og levende hegn bør generelt ikke hugges med henblik på at etablere skjul for køretøjer. Hvis kasernen enkelte steder vælger at etablere skjul, bør skjulene være permanente for at skåne krattene mest muligt.

10.6 Råstofgravning

Øvelsespladsens høje landskabelige værdi bør sikres mod yderligere råstofgravning.

Da områderne har ligget uden graveaktivitet i over 20 år, og planter og dyr tilknyttet næringsfattige områder er ved at indfinde sig, foreslår Skov- og Naturstyrelsen, at grusgravene på de sydlige dele af Store og Nordlige Kulsbjerger samt ved Lergravsbakken bevares uden yderligere råstofgravning eller retablering.

10.7 Bælte- og hjulspor

Hvor sporene passerer tæt forbi vådområder bør færdsel holdes på et tvangsspor. Tvangssporet bør markeres tydeligt i terrænet og optegnes med en kraftig rød markering på øvelseskortet, (bilag 2 A). Eksempler på forslag til kampvognsspor der bør klassificeres som tvangsspor er bæltesporet øst for Meinckes Hul.

I særligt kritiske områder bør det overvejes at etablere en fast vejkasse eller helt lukke bæltesporet. Eksempel på dette er det øst/vestgående spor fra Tandlægens Hul mod Langesø. Kampvognssporet passerer et sårbart vådområde med den specielle mosart "Svømmende Stjerneløv", som er en sjældenhed i Danmark.

I betragtning af, at der fremover vil være en større færdsel med hjulkøretøjer (se afsnit 9.2 "Udvikling af øvelsesterrænet") på bæltesporene, må der også forventes et større slid på områder, som støder op til bæltesporene. Dette skyldes at hjulkøretøjerne forlader bæltesporene specielt i fugtige perioder.

Ifølge Vordingborg Kaserne vil etablering af en ringvej kunne afhjælpe en stor del slid i forbindelse med transport til og fra de enkelte områder, hvorfor Skov- og Naturstyrelsen foreslår, at der i løbet af drifts- og plejeplanens periode etableres en ringvej med et fast hjul- og bæltespør rundt om hele øvelsespladsen.

I regnfulde perioder er der huller med op til 0,5-1 m vand på bæltesporene. Kasernen har forsøgt at grube bæltesporene med en grubetand monteret i gravelæssemaskinens gravearm. Hydremaens gravearm er imidlertid ikke stærk nok og arbejdet er derfor meget langsommeligt. Skov- og Naturstyrelsen foreslår, at der afsættes midler til en fuldstændig grubning af de 41 km bæltespør én gang om året, således at store vandsamlinger undgås. Derved vil færdsel med bæltøkøretøjer foretrække de etablerede bæltespør og de tilstødende arealer skånes for færdsel.

I forbindelse med retablering af områder efter komprimering, eksempelvis i forbindelse med anlægsopgaver, er der udviklet et redskab med to grubetænder, som trækkes af en "Bulldozer". Denne drift foreslås anvendt på øvelsespladsens spor én gang årligt efterfulgt af en afhøvling i hele sporbredde. Denne drift af sporene vil hindre vandstuvning, og hvor det er muligt skabe afløb fra bæltesporene ud i det tilstødende terræn.

10.8 Levende hegn

De levende hegn udgør et vigtigt levested for mange plante- og insektarter. Læsiden af hegnene fungerer i kølige perioder som varmeoaser, der har betydning for sommerfugle og andre insekter, og dermed også som fødekilde for insektædende fugle, herunder kyllinger af agerhøns og fasaner.

Hegnene vil i løbet af planperioden brede sig yderligere som egentlige kratholme. Yderligere udbredelse vil imidlertid ikke styrke hegnenes nuværende høje naturværdi som levesteder og ledelinier for faunaen, men vil i stedet ske på bekostning af værdifulde overdrevarsarealer og vådbundsområder. Derfor foreslås den nuværende udbredelse af hegnene fastholdt, da der ud fra en naturmæssig betragtning ikke er nogen tvivl om at dette er optimalt. Hegnene yder suveræne føde-, skjule- og spredningsmuligheder for faunaen, og er således et af de vigtigste naturelementer på Kulsbjerg Øvelsesplads. Dette skyldes bl.a., at hegnene udgør en zone, hvor der både lever dyr fra det åbne land og fra skov og krat.

For at bevare den nuværende udbredelse som maksimum kan det være nødvendigt at skære hegnene 2-3 m ind i hver side. Ingen hegn bør dog være mindre end 5 m brede målt fra hegnets yderste "fodpose" i hver side, hvis den nuværende høje naturværdi ønskes bevaret. Efter nedskæringen kan der hvert 3 år kvashugges langs med hegnene, for derved billigt og effektivt at hindre yderligere udbredelse. Denne pleje vil overflødigsgøre drastiske indgreb i form af kraftige nedskæringer og i stedet skabe permanente og stabile levende hegn. Hegnens nuværende højde varierer mellem 3-15 m, hvilket er med til at give et varieret præg. Den varierende højde bør fastholdes og det vil ikke være formålstjenligt at forsøge at ensarte højden ved f.eks. indplantning. Indplantning skønnes generelt ikke nødvendigt, da områdets potentiale med naturligt hjemmehørende selvsåede træer og buske er højt. Hvor der findes unge træer af f.eks. Eg, Ask, Birk eller Fuglekirsebær kan disse plejes ved, at krat nedskæres eksempelvis 1 m rundt om træerne. Således vil hegnene kunne vedligeholde sig selv med egnskarakteristisk opvækst af store træer.

Hegnets tæthed følger tommelfingerreglen om, at man skal kunne se marken på den anden side, men ikke klart kunne afgøre hvilken afgrøde, der står på marken. Denne tæthed giver den største læeffekt og bør ligeledes fastholdes fremover.

10.9 Pleje af fortidsminder

Sten- og jorddiger

Antallet af gennemkørsler i sten- og jorddiger var på plantidspunktet 24 stk., hvilket er markeret som tvangsoverkørsler på øvelseskortet (bilag 2 A.) Det nuværende antal gennembrud af bæltepor gennem sten- og jorddiger fastholdes, og det vil kræve dispensation fra Naturbeskyttelsesloven ved Storstrøms Amt hvis der ønskes foretaget yderligere gennembrud. Vordingborg Kasernes fremgangsmåde med at forhindre yderligere nedbrydning af sten- og jorddiger ved overkørsler, som ikke længere er nødvendige, bør fortsætte, se afsnittet "Kulturhistoriske elementer..."

Store træer, som vokser på fredsskovsstendiget rundt om Vallebo Skov, kan udgøre en risiko ved at rive sten og jord op af stendiget i forbindelse med stormfald. Det nuværende flotte og lægivende skovbryn bør derfor ligge inde i skoven, så der ikke vokser store træer på selve diget. Dette gøres ved at tynde store træer væk på stendiget og lysne for naturligt fremkomne

træer og buske længere inde i skoven. Bemærk at fjernelsen kun inkluderer store træer men ikke buske på stendiget eller buske ind mod skoven.

Indgrebene bør foregå punktvis og langsomt over hele planperiodens 15 år.

Gravhøje

De overpløjede gravhøje kan indeholde kulturhistoriske elementer som f.eks. potteskår og skal derfor fritages fra gravning, vejbygning af ringvej m.m. Gravhøjene er markeret på alle kortbilagene med en grøn ring. På drifts- og plejekortet (bilag 3 A.) er markeringen suppleret med et sognebeskrivelsesnummer, således at man nemt og hurtigt kan få oplysninger om en konkret gravhøj.

10.10 Afvanding

Præstemarksvandløbet i Vallebo Skov

Der vurderes ikke at være behov for oprensning af grøfterne som løber ud i Præstemarksvandløbet. En oprensning er normalt et kraftigt indgreb, som forstyrrer en naturlig flora og fauna, hvorfor det som hovedregel bør undgås. Enkelte større grene m.m. som hindrer gennemstrømningen kan dog fjernes, hvis det skønnes nødvendigt.

Rørlagt vandløb i afdeling 3

Syd for Vallebolund findes et rørlagt østvest gående vandløb med jævn vandføring. Vandløbet foreslås ført tilbage til en naturlig åben tilstand, således at der vil være åben vandpassage fra det højt målsatte Præstemarksvandløb og helt hen til skellet mod skovområdet i øst. Indgrebet vil kræve tilladelse fra Vandløbsloven og Naturbeskyttelsesloven.

Rørene foreslås fjernet og der etableres et slynget forløb med udlagte marksten og ral, således at der etableres høl og stryg. Indgrebet vil gavne vandkvaliteten væsentligt, og der vil være gode muligheder for et artsrigt dyre- og planteliv.

Grøften fra Vallebovej som løber længst mod vest

I den vandfyldte grøft fandt Skov- og Naturstyrelsen Vandrøllike i blomst, Vandstjerne, Bredbladet Dunhammer, Lysesiv og Kærdueurt. Grøften er meget dyb og hindrer både gående og kørende færdsel. Oprensning vil ikke være nødvendig.

Grøften der afvander Kulsø Mose

Ifølge amtets regulativkote er grøften oprenset for dybt i kerneområdet af Kulsø Mose. Udløbets kote syd for Kulsø Mose er derimod den samme siden år 1927. Under planprocessen har kasernen oprenset en sammenskredet strækning på ca. 50 m. Den oprensede strækning er 200 m nord for udløbet mod syd. Vedligeholdende oprensninger kan udføres i planperioden, men det skal bemærkes, at da kasernen har oprenset under regulativkoten vil det først være lovligt at oprense, hvis bundkoten overstiger regulativkoten.

Markdræn øst for Sanitetshuset, afdeling 7

Fra overdrevet øst for Sanitetshuset munder et markdræn ud umiddelbart før bælteporet. Der foregår materialetransport hen over bælteporet og materialet bliver skyllet ud i moseområdet mod nord. For at undgå materialetransporten er Vordingborg Kaserne og Skov- og Naturstyrelsen blevet enige om, at der hurtigst muligt etableres en åben stenfaskine af store marksten.

Der skal søges om tilladelse ved Storstrøms Amt ifølge Naturbeskyttelseslovens §-3, da faskinen anlægges på fredede områder.

10.11 Beskrivelse og forslag til pleje af vådområder

For alle søer og vandhuller på øvelsespladsen bør det tilstræbes, at vandhullerne bliver/forbliver soleksponerede og til stadighed indeholder lavvandede områder. Herved opnår de en høj vandtemperatur, men de må dog samtidig ikke være så lavvandede, at de tørrer ud om sommeren. Retablering og pleje med henblik på denne tilstand vil gøre vandhullerne optimale som yngledamme for specielt padder, som er en truet dyregruppe. Samtidig vil der blive genskabt biotoper, som pga. et mere og mere intensivt landbrug og en ekspansiv byudvikling er blevet stærkt begrænset i det danske landskab.

For mange vådområder på Kulsbjerg Øvelsesplads gælder, at den nuværende naturværdi ved planstatus er begrænset pga. kraftig tilgroning bl.a. som følge af en lav vandstand. Ofte vil forudsætningen for at udføre et plejeindgreb i vådområderne være fjernelse af pilekrat, oprensning og etablering af en permanent højere vandstand. Den højere vandstand kan eksempelvis etableres ved at indsætte regulering på grøfter, og bør ofte betragtes som en forudsætning for genskabelse af værdifulde vådområder med begrænsede plejeomkostninger. Dette skyldes, at en højere vandstand vil hæmme den fremtidige udvikling af pilekrat og derved formindske plejeomkostningerne til nedskæring væsentligt. Pilekrattene har en selvforstærkende effekt i forhold til udbredelsesområderne, da de har en udtørrende effekt på vådområderne samtidig med, at der er en kraftig organisk produktion, som langsomt er med til at hæve bunden i vådområderne.

Nogle vandhuller har behov for oprensning. Typisk har omgivende træer og buske gennem tiden kastet blade i vandhullet samtidig med, at vandhullets egen planteproduktion har givet en aflejring. Oprensningen sker bedst ved, at 20-50 cm af bundlaget graves af, så det sikres, at der står vand i dammen sommeren over. Af hensyn til vandhullets fauna bør kun 1/3-1/2 af vandhullet oprenses pr. gang. Det tilsigtes at opnå en vintervandstand med dybde på mellem 80 og 120 cm dybde.

Det er vigtigt at der ved opgravningen etableres svagt skrånende bredder ud til maksimumsdybden for at opnå maksimale vandtemperaturer til de varmekrævende padder. En god hældning er et fald på 1 m over 5 m. Den opgravede jord trækkes ud over de nærliggende arealer, så den ikke virker skæmmende. Jorden må ikke danne unaturlige volde ved vandhullet.

Rundt om dammene oprettes der en minimum 5 m bred zone for opvækst af urter. Generelt skal bredzonen omkring alle vandhuller plejes, således at vegetationen holdes som lav urtevegetation. Pilebuske skyder hurtigt og bør med ca. 4 års mellemrum – alt efter behov – nedskæres. Stauder som dueurt og brændenælder bør skæres ned, hvis de dækker store dele af bredden. Dette bør foregå efter 20. juli.

Der bør generelt etableres en "No-Go-Zone" for bæltekørsel rundt om alle vådområder på 5 m, således at brinkerne ikke ødelægges, og der ikke bliver tilført jord og mudder til vådområderne. Hvor vådområderne grænser op til bæltepor, bør No-Go-Zonen markeres med lave, kraftige pæle i terrænet.

De vandhuller, som blev plejet i 1992-1993 har behov for et mindre, vedligeholdende indgreb, da tilgroningen af specielt gråpil og tagrør igen truer vådområderne.

Mange af vandhullerne på Kulsbjerg Øvelsesplads er potentielle levesteder for planter og dyr, som efterhånden er sjældne i Danmark. Af eksempler kan nævnes orkideen Sump-Hullæbe, Løvfrøen og mosarten Svømmende Stjerneløv.

Under markgennemgangen forår/sommer 2000 er der flere steder konstateret fodring med bagerbrød. Fodringen som bl.a. er foregået i Kaptajniens Hul og Jordmoderens Hul, bør stoppe øjeblikkeligt i alle vådområder på Kulsbjerg Øvelsesplads, da det forurener vandmiljøet og forskubber en naturlig balance imellem dyr og planter. Samtidig giver brød i vandkanten og flydende i vandoverfladen et forkert indtryk i et smukt naturområde og giver associationer mod en bypark.

Der må ifølge Naturbeskyttelsesloven ikke udsættes dyr i vandhullerne, der ikke findes naturligt vildtlevende i Danmark, uden tilladelse fra Skov- og Naturstyrelsen. Udsættelse af dyr bør som hovedregel ikke finde sted.

Ud over denne generelle plejebeskrivelse har Skov- og Naturstyrelsen i det følgende beskrevet over 28 vandhuller som har et stort naturmæssigt potentiale og er særligt plejekrævende. Pleje af vådområder betragtes som et vigtigt emne i en drifts- og plejeplan, da vådområdernes udbredelse i Danmark i de seneste 100 år er stærkt reduceret. Vigtigheden af at pleje vådområderne på Kulsbjerg Øvelsesplads forstærkes yderligere ved at området udgør vandskel mellem to forskellige afstrømningssystemer og således ikke modtager næring fra omkringliggende dyrkningsarealer.

Plejeforslagene til vådområderne er markeret på drifts- og plejekortet, (bilag 3 A) med en rød ring og fortløbende numre.

Vådområde mod skovdiget til Troldebjerg Skov, afdeling 1 (nr. 1 på bilag 3 A)

Ellesump 15-30 m bred, ca. 100 m lang og gennemstrømmes af en lille bæk. Ellesumpen henligger i en dynamisk naturtilstand, og bunden er meget blød og sumpet. Bækken strømmer henover blottet dynd - der foregår tilsyneladende materialetransport. Udover en flot, gammel sumpskov af Rød-El består vegetationen af vådbundsarter som Skov- padderok, Gul Iris, Lav Ranunkel, Vandmynte, Stor Nælde, Korsknapp, Burresnerre, Butbladet Skræppe, Knoldet Brunrod, Hjortetrøst, Gåsepotentil, Krybende Hestegræs og Lysesiv.

Der er i efteråret 1999/foråret 2000 foretaget en meget hårdhændet maskinopgravning af bækken igennem ellesumpen for at øge vandafledningen. Den opgravede jord lå i sommeren 2000 fortsat som volde langs grøften. Tiltaget er udført i et §-3 område, og der burde derfor have været søgt om dispensation fra Naturbeskyttelsesloven fra amtet, før graveaktiviteten blev startet. Under planprocessen er området blevet retableret ved, at den åbne grøft er blevet tildækket med det oprindelige materiale. Markdræn, som fører ned til ellesumpen samles i en brønd før ellesumpen og videreføres i et tæt rør, som nu ligger i den sløjfede grøft.

Vandhul nordøst for Troldehøj afdeling 1 (nr. 2 på bilag 3 A)

Det tørlagte vandhul er på ca. 50x40 m og ligger i en fugtig lavning på en åben mark. Marken var nypløjet i maj 2000, men er normalt græsareal. Vandhullet er nydrænet i 2000 gennem op-

rensning af fraførende rør til ellesumpen som omtalt ovenfor. Der er også en tilledningsgrøft til vandhullet østfra mod vejen, som kommer fra vandhullet på den anden side af vejen. Vandhullet er som nævnt tørlagt, og er helt tilgroet i pilekrat. Det er højstammede Hvidpil, samt buske af Gråpil og Seljepil. Desuden vokser her Gul Iris, Lådden Dueurt, Butbladet Skræppe, Rørgræs, Stor Nælde samt Trævlekrone.

Ud fra ældre luftfoto ses, at vandhullet tidligere kun har haft en begrænset bevoksning mod nord og at der var et mindre vandspejl i centrum. Pilekrattet bør fjernes mod øst, syd og vest, samtidig med at vandstanden hæves. Hvis kasernen vælger at udføre et plejetiltag, bør det være et gennemgribende 1. gangsindgreb og et efterfølgende ophør af dræningen, da vandhullet ved planstatus næsten var tørlagt og stærkt tilgroet. Ud fra en naturplejemæssig betragtning er det forkert at dræne dette vandhul.

Vådområderne øst for Røstoftevej, afdeling 1 (nr. 3 på bilag 3 A)

I sommeren 2000 er vådområderne blevet tørlagt, da kasernen har erstattet gamle vejunderføringer, som gennem længere tid havde været ødelagte. Indløbet var i første omgang placeret 1-1,5 m under terræn og virkede meget effektivt ved at tømme vådområderne fuldstændigt. Begge søer var ved indgrebet langt over 100 m², og der var etableret en karakteristisk vådbundsflora bl.a. bestående af en stor koloni af Maj-Gøgeurt samt Topstar, Smalbladet Dunhammer, Vandmynte, Kildemos, Kærtidsel og Almindelig Sumpstrå. Vådområderne var altså omfattet af Naturbeskyttelsesloven §-3, før tømningen fandt sted og der skulle have været søgt om dispensation fra Naturbeskyttelsesloven for at udføre indgrebet. Vandkvaliteten var ved markregistreringen i foråret 2000 god og med en meget fin sigtedybde. Vådområdet husede et talrigt insektliv med bl.a. skorpionstæger og libeller. Brinkerne har en fin svag hældning mod vandhullets midte, som skønnes at have en dybde på omkring 0,5-1 m.

I løbet af planprocessen er der opnået enighed om at påsætte et regulerbart udløb 20-30 cm under vejniveau, således at vandstanden ikke sænkes unødvendigt helt ned til 150 cm under niveau. Indtil videre har resultatet imidlertid været, at vådområderne stadig er fuldstændig tørlagte til trods for et fugtigt efterår.

I løbet af 5-10 år kan der i halvdelen af vandhullet udføres et bundskrab på 20 cm samtidig med, at pilebuskene ryddes mod syd. I løbet af 10-15 år kan den anden halvdel skrubes. Derved vil der formentlig opstå samme gunstige situation som ved Lokes Hul. Hvis denne pleje vælges, skal Maj-Gøgeurtelokaliteterne mod øst, syd og vest bemærkes og friholdes for kørsel m.m.

Kaptajnens Hul, afdeling 1 (nr. 4 på bilag 3 A)

Stort kunstigt gravet vådområde med en lille ø i midten. Udbredelsen af pil og Birk kan begrænses ved at nedskære specielt omkring områderne, hvor der findes Maj-Gøgeurt.

Sneppemosen, afdeling 2 (nr. 5 på bilag 3 A)

Følgende beskrives både den nord- og sydlige del af Sneppemosen samt aske- og ellesumpen, litra f mod øst. Sneppemosen består af 2 åbne moseområder inde i Vallebo Skov. Gennem den sydligste Sneppemose løber 2 grøfter som samles i én større grøft gennem den nordligste Sneppemose. Fra aske- og ellesumpen er der 2 mindre stikgrøfter, som løber ud i hovedgrøften, som mod nord bliver til Præstemarksvandløbet. Der er en tæt bestand af Rørgræs sammen med Krybbende Læbeløs, Eng Nellikerod, Kærtidsel, Grenet Pindsvineknop, Kåltidsel, Hjør-

tetrøst, Stor Nælde, Agertidsel, Topstar, Dagpragtstjerne samt Smal- og Bredbladet Mærke. Der er mange egnskarakteristiske træer og buske tilstede: Fugle kirsebær, Almindelig Røn, Ask, Rød-El Almindelig Hyld, Kvalkvæd, Hassel og Benved.

Aske- og ellesumpen bærer præg af tidligere at være drevet som stævningsskov hvilket bl.a. ses ved de mange brede trunter ved foden af de store elletræer.

Den nordlige Sneppemose har tidligere været tilplantet med Rødgran som nu er afdrevet. Dette har genskabt den lysåbne mosevegetation. Den sydlige Sneppemose har med svigtende held været forsøgt tilplantet med Rød-El. Træerne stagnerer dog ved en højde på 4-6 m og har en dårlig vækst, hvilket har resulteret i større udgæede partier.

Sneppemosen trænger ikke til store plejeindgreb i planperioden. At Rød-El i den sydlige del er ved at gå ud passer fint ved, at der opnås en mose med enkelte Rød-El som naturligt tilhører vådområder. Sidst i planperioden bør kasernen være opmærksom på om en eventuel tilgroning af træer og buske bør reduceres ved nedskæring og bortslæbning.

Hvis kasernen ønsker at bidrage til at vedligeholde en værdifuld kulturhistorisk driftsform som stævningsskov på aske- og elletræer, vil det være oplagt at stævne aske- og ellesumpen i den nordøstlige del af Sneppemosen, litra f. Stævningsskov var en udbredt driftsform helt tilbage fra middelalderen og frem til udskiftningen ca. år 1800.

Ud over at stævningsdrift har en lang kulturhistorisk tradition vil den også skabe gode etableringsforhold for en sjælden flora og fauna tilknyttet stævningsskov. Ved stævning skæres træerne ned i en højde af ca. 15-20 cm over jorden, altså lidt højere end almindelige stubbe. Nedskæringen skal helst ske i det tidlige forår før løvspring – i sumpede og vinteroversvømmede områder helst fra is eller frossen jord. Ca. hvert 5. år efter tyndes stødskuddene, så der til sidst kun bliver en stamme pr. trunte. Det foreslås at opdele sumpen i 2 lige store stykker, som første gang stævnes med 10 års mellemrum. Herefter kan stævningen udføres i regelmæssig 20-30 års rotation.

Vandhul vest for Vallebolund, afdeling 3 (nr. 6 på bilag 3 A)

Vandhullet er gravet i forbindelse med tidligere mergelgravning og oprenset i år 1990. I vandhullet findes bl.a. Krybende Læbeløs, Følfod, Lysesiv, Sværtevæld, Smalbladet Dunhammer, Vejbred Skeblad, Vandmynte, Knæbøjet Rævehale, Bittersød Natskygge, Hjortetrøst og Skovstar. Samtidig med oprensningen blev der fjernet buske og beskåret træer mod syd således at der blev en større lysindstråling og dermed en højere vandtemperatur. Den nordvestlige del vil blive gavnet af et mindre skrab på 20 cm. Samtidig bør grenene på træerne mod syd beskæres yderligere for bedre lysindstråling.

Vandhullerne syd for Skovbakke, afdeling 3 (nr. 7 på bilag 3 A)

Syd for Skovbakke findes 3 vandhuller. Vandhullet længst mod nord er en gammel dyb mergelgrav uden moseplanter, men med et tæt overskyggende krat af Kvalkvæd, Gråpil, roser og Kræge. Vandhullet bør fritstilles ved rydning af krat. Den store gamle Ask bør ikke fjernes, ligesom enkelte buske af Kvalkvæd og roser kan lades urørte.

De sydligste vandhuller har været dyrkede lavninger, mens der var landbrugsdrift. Efter forsvarets overtagelse er disse lavninger langsomt blevet fugtigere og fremstår nu som gode varme vandhuller. I vandhullerne vokser bl.a. Vandrøllike og omkring vandhullerne vokser en smal bræmme af Bredbladet Dunhammer. Midt i planperioden bør der nedskæres og fjernes

pil langs brinkerne. Ud over dette indgreb bør de nyopståede vandhuller ligge til fri succession.

Vårmosen, afdeling 3 (nr. 8 på bilag 3 A)

Mosens vestlige del er stor og åben vandflade omkranset af tagrør og pilebuske. Langs mosevejen i sydvest vokser der Lav Ranunkel, Lysesiv, Tykbladet Ærenpris, Gåsepotentil, Kærtidsel, Bredbladet Dunhammer, Almindelig Frytle og Følfod.

Mosen på den østlige side af det gennemgående spor ligger på et skrånende terræn med vandgennemstrømning. Vandet opsamles i en brønd øst for sporet, som går gennem moseområdet.

Mosens vestlige del har ingen plejebehov udover de generelle tiltag beskrevet i dette kapitels indledning. Der foregår bl.a. vandtilledning fra sydvest gennem markdræn, som munder ud ved det levende hegns østlige del. Området nord for det levende hegn har karakter af væld, hvilket er en meget værdifuld naturtype, hvorfor tilstanden skal bevares og friholdes for kørsel.

I mosens østlige del kan der i planperioden opstå problemer med udbredelse af pil. Pilen kan begrænses ved at hæve brøndens indløb med påsætning af en brøndring. Sidst i planperioden kan pilen reduceres ved nedskæring. Grenmaterialet kan deponeres i ranker mod moseområdets nordlige kant. Da området er meget fugtigt, bør der ikke være færdsel med køretøjer i området af hensyn til områdets flora og fauna. Plejetiltagene bør derfor foregå udelukkende med håndkraft.

Kulsø Mose, afdeling 4 (nr. 9 på bilag 3 A)

Som beskrevet i tidligere afsnit har Kulsø Mose en stor værdi i forhold til flora og fauna samt en landskabelig værdi. Kulsø Mose anvendes ikke til forsvarsmæssig brug og er af forsvaret udpeget som område, hvor al øvelsesvirksomhed er forbudt, bl.a. fordi mosen ikke er farbar for hverken kampvogne eller mandskabsvogne. Vandstanden er fastlagt i form af en nivelleret kote ved udløbet mod syd. Vordingborg Kaserne har ansøgt om en lavere kote for udløbet i forventning om, at vandstanden i hele mosen derved ville sænkes og derved gøre hele afdeling 4 mere farbar. Dette har Storstrøms Amt afslået og vandstandsforholdene i mosen er altså fastlagt.

Vordingborg Kaserne har på eget initiativ plejet mosen ved at slå randområderne langs vestsiden én gang årligt. Denne pleje har bl.a. været af stor værdi for bestanden af Maj-Gøgeurt og mange andre spændende moseplanter beskrevet i "Vådområdernes flora, Kulsø Mose, afdeling 4 litra b". Pile-, birk- og røvegetationen er imidlertid ved at dominere den centrale del af mosen, og det er ikke muligt for kaserne at pleje dette område på grund af høj vandstand. Vordingborg Kaserne og Skov- og Naturstyrelsen ser med bekymring på den kraftige tilgroning og ønsker begge en artsrig og åben moseflade.

Teknisk set er det muligt at fjerne tagrørene med en speciel rørhøstemaskine, ligesom det også er muligt at nedskære eller trække pilebuske og Birk væk. Fælles for disse indgreb, er at de er meget omkostningstunge og vil være et kraftigt indgreb i forhold til flora, fauna og landskab. Det skønnes i øvrigt at være nødvendigt at udføre indgrebet hvert 5. eller 10. år, hvis tagrør og pilebuske ikke skal dominere.

Under planprocessen har Skov- og Naturstyrelsen foreslået en vandstandshævning på eksempelvis 30-50 cm for at hindre tilgroningen og tilgodese mosens flora og fauna. Dette forslag

har ikke kunnet accepteres af kasernen, idet man mener, at vandstandshævningen vil påvirke hele afdeling 4 og umuliggøre passage med køretøjer.

Alternativt foreslår Skov- og Naturstyrelsen derfor, at Kulsø Mose hegnes og græsses af kvæg. Erfaringsmæssigt er kvæggræsning meget gunstig for eng- og moseflora. Afgræsning vil være omkostningsneutral i og med, at hegnsomkostningen kan betales via en forpagtningsaftale.

Hegnslinien kan følge området udpeget som "Al øvelsesaktivitet forbudt" og vil derved opnå et areal på 15 ha og en hegnslinie på 1600 m. Græsningsperioden bør være fra medio maj til medio september og bestå af ca. 2 kreaturer pr. ha. I mosens midte vil cirka 4 ha ikke være egnet til græsning pga., at området er meget sumpet. Dvs. at der i alt kan være ca. $2 * (15 - 4 \text{ ha}) = 22$ kreaturer på græs. Fastsættelsen af græsningstryk må dog ske fra år til år, idet vegetationens biomasseproduktion og næringsværdi varierer med vejrforholdene.

Når der i planperioden forekommer en isvinter, bør pilebuskenes udbredelse reduceres til halvdelen af niveauet år 2000, se grundkortet (bilag 1 A.) Indgrebet kan udføres ved at gå på isen/den frosne mosejord og skære pilebuskene ned med motorsav. Grenmaterialet bør efterfølgende fjernes.

Mosen "Mit Hul", to moser sydøst samt et vandhul, afdeling 4 (nr. 10 på bilag 3 A)

Rundt om vandhullerne vokser der Bredbladet Dunhammer, Toradet Star, Lodden Dueurt, enkelte Gråpil, Rørgræs, Lysesiv, Næbstar og Agerpadderok.

Ved markregistreringen var der et stort antal Grøn Frø, enkelte Grønbenet Rørhøne og Blis-høne. Vandkvaliteten virker god, også selv om de to af hullerne er dækket af andemad.

Det er vigtigt, at vandstanden fastholdes og at områdernes åbne karakter fastholdes. Derfor vil det være nødvendigt med en nedskæring og fjernelse af pil minimum én gang i planperioden.

Præstens Hul, afdeling 4 (nr. 11 på bilag 3 A)

Vådområdet er fladvandet og meget tilgroet i pilekrat. Der findes stadig træer og buske som vidner om den tidligere beboelse i området, bl.a. er der en stor Kvæde ved søen, Kastanje og Guldregn. Disse træer og buske bør bevares som kulturhistoriske spor.

Som beskrevet indledningsvis i dette afsnit om vådområder, vil det være en forudsætning at vandstanden efterfølgende hæves, hvis kasernen ønsker at genskabe et værdifuldt vådområde uden store driftsomkostninger i form af hyppig fjernelse af pilekrat. Dette forhold gør sig specielt gældende ved Præstens Hul og skal inddrages i beslutningen om, hvorvidt kasernen ønsker at pleje sådanne vådområder.

Raphul, afdeling 4 (nr. 12 på bilag 3 A)

Sø med tæt bevoksning af Rød-El som bør tyndes kraftigt mod øst, syd og vest. Grenmateriale kan efterlades i ranker nord for søen, så det kan udgøre vindstille levesteder for vedboende insekter. Der kan efterlades mindre klynger af Rød-El og Vrietorn mod øst, syd og vest. Der findes stadig rester af gammelt affald fra før forsvaret overtog arealet. Affaldet bør fjernes i forbindelse med plejeindgrebet.

I løbet af planperioden kan der i halvdelen af vandhullet udføres et bundskrab på 20 cm samtidig med, at Rød-El tyndes mod øst, syd og vest. I løbet af 5-10 år kan den anden halvdel skrubes.

Lokes Hul, afdeling 5 (nr. 13 på bilag 3 A)

Som pædagogisk eksempel på vandhulspleje ønskes den nuværende tilstand bibeholdt, som illustrerer forskellen mellem den plejede nordlige del og den uplejede sydlige del.

I løbet af planens første 5 årige periode bør pilebuskenes udbredelse generelt begrænses.

Jægermosen, afdeling 5 (nr. 14 på bilag 3 A)

Mosen ligger stor og åben i et stort overdrevsområde. Der er store bakker, som skråner fra alle sider, hvilket beskytter mosen for træk og vind. Vegetationen er meget varieret og består af Kærtidsel, Bredbladet Dunhammer, Topstar, Toradet Star, Lav Ranunkel, Mjødurt, Korsknep, Blærestar, Gul Iris, Rørgræs, Maj-Gøgeurt og Hjortetrøst.

Mosen har ikke behov for pleje i planperioden.

Smørhullet, afdeling 5 (nr. 15 på bilag 3 A)

Vandhullets nordlige del blev anlagt med et 30 cm skrab i 1989 for at ændre en ensartet vegetation af Dunhammer til et åbent og artsrigt vandhul bl.a. som levested for Løvfrø. Plejen var et led i det før omtalte samarbejde mellem Storstrøms Amt og Vordingborg Kaserne. Løvfrøen har været i Smørhullet, men er ikke fundet de sidste par år. Tidligere har Smørhullet været betegnet som det bedste levested for Springfrø i Danmark.

I den nordlige del af Smørhullet køres der tæt på volden, som er med til at holde en høj vandstand. Der skal derfor etableres en 5 m "No-Go-Zone"

Pilebuske, birketræer og en kraftig opvækst af Rød-El er nu ved at brede sig og bør derfor skæres ned, så det oprindelige gamle hegn kan blive soleksponeret. Området har en meget høj naturmæssig værdi, og det bør derfor overvejes at prioritere plejen først i planperioden.

Ved nedskæringen skal kasernen være opmærksom på ikke at fjerne Brombær, Kvalkvæd, Benved, Hyld, Glat Hunderose og Vrietorn samt store Eg, store Birk og Ask.

Kalkvæld syd for Vallebo Skov og Nord for Smørhullet (nr. 16 på bilag 3 A)

Udbredelsen og vegetationen på dette kalkvæld er meget rig og bevaringsværdig.

Der er bl.a. en stor bestand af meget kraftige Maj-Gøgeurt ca. 500 stk. Kalkvældet bør udpeges som "No-Go-Zone" for bælte- og hjulkøretøjer, og indgå i den generelle pleje af overdrevet i afdeling 6. På grund af kalkvældets høje værdi bør det følges og plejes, således at der generelt set er en lav og lysåben urtevegetation. Hvis der er perioder, hvor stauder som tidsler og nælder invaderer området, bør der indsættes punktvis pleje med le eller buskrydder for at holde vældet åbent.

Bjergmosen, afdeling 5 (nr. 17 på bilag 3 A)

Mosen består af en pileskov med åbne mosepartier, hvor der vokser Hjortetrøst, Tagrør, Krybende Læbeløs, Toradet Star, Mjødurt, Lådden Dueurt, Almindelig Star og Næbstar. Af buske skal de mange Kvalkvæd nævnes.

Området foreslås plejet som beskrevet ved de generelle plejetiltag af vådområderne.

Jordmoderens Hul, afdeling 6 (nr. 18 på bilag 3 A)

Vandstanden er svingende med op til 1 m år for år. I perioder med lav vandstand breder pilevegetationen sig ind i vandhullet, og i perioder med høj vandstand bliver pilebuskene kvalt og står som udgåede pinde langt ind mod vandhullets midte. Ved planstatus fremstod vandhullet stort, åbent og som en god fugle- og vandplantelokalitet. Vegetationen var domineret af et tæt tæppe af Dynd Padderok og Vandpileurt samt Sværtevæld, Vandmynte, Gul Iris, Røgræs, Kildemos, Vejbred Skeblad, Svømmende Vandaks, Maj-Gøgeurt og Engforglemmevej. Mod vest vokser yderligere Almindelig Sumpstrå, Krybende Hestegræs, Næbstar og Engkarse.

Området foreslås plejet som beskrevet ved de generelle plejetiltag af vådområderne.

Langesø, afdeling 6 (nr. 19 på bilag 3 A)

Langs brinkerne vokser en meget rig sø- og sumpflora af Blågrøn kogleaks, Almindelig Sumpstar, Gul Iris, Svømmende Vandaks, Blærestar, Almindelig Star.

Området foreslås plejet som beskrevet ved de generelle plejetiltag af vådområderne.

Vandhullerne syd for Nøglebakke mellem Tamlægens Hul og Langesø, afdeling 6 (nr. 20 på bilag 3 A)

Indeholder ud over almindelig rig sø- og sumpflora mosarten Svømmende Stjerneløv, som er sjælden i det sydsjællandske landskab. Svømmende Stjerneløv er blevet sjælden, da den tilhører lavvandede, næringsfattige søer som pga. generel forurening med næringsstoffer kun findes få steder. De mange bæltepor rundt om vandhullerne udgør en trussel, da der sker en udvaskning af næringsstoffer og materiale fra sporene. Sporene skal derfor som minimum markeres som tvangsspor, og der må på ingen måde være bæltekørsel gennem de lavvande søer. Naturmæssigt set ville en lukning af bælteporene rundt om og igennem vandhullerne være at foretrække. Hvis færdselen fortsætter, bør der etableres eksempelvis en spånsvæg i 30 cm højde som forhindrer den kraftige tilledning af materiale. Materialetilledningen er størst fra det gennemgående sydlige og vestlige bæltepor.

Pilebuskenes udbredelse bør reduceres én gang midt i planperioden.

Tamlægens Hul, afdeling 6 (nr. 21 på bilag 3 A)

Pilens udbredelse ind i søen er blevet begrænset af en stigende vandstand og vandhullet var ved planstatus vandfyldt og soleksponeret. Det er derfor ikke nødvendigt at udføre pleje i planperioden, hvis vandstanden bevares.

Vindings Mose, afdeling 6 (nr. 22 på bilag 3 A)

Eneste vådområde hvor Butsnudet Frø er registreret på øvelsespladsen.

Området foreslås plejet som beskrevet ved de generelle plejetiltag af vådområderne.

Rørdrum Vandhullet, afdeling 7 (nr. 23 på bilag 3 A)

Vandhullet som indeholder Springfrø og Grøn Frø blev uddybet i 1993. Skrabet kan forbedres ved, at halvdelen af vandhullet uddybes yderligere 10-20 cm i løbet af planperioden.

Vandhul øst for Granbakke, afdeling 7 (nr. 24 på bilag 3 A)

Området er totalt tilgroet i pil og naturpleje vil kræve et omfattende 1. gangs indgreb i form af en total rydning af pil. Resultatet vil blive en fin paddelokalitet med varmt vand og svagt skrånende brinker i et stort overdrevslandskab.

Skøjtesøen, afdeling 7 (nr. 25 på bilag 3 A)

Pil skæres ned og fjernes.

Vådområde umiddelbar nord for Stensved, sydvest for Meinckes Hul (nr. 26 på bilag 3 A)

Mosen har kun et mindre område med vandspejl og er generelt præget af tilgroning af Gråpil, Dunhammer og Rørgræs.

I løbet af 5-10 år kan der i halvdelen af vandhullet udføres et bundskrab på 20 cm samtidig med at pilebuskene ryddes mod syd. I løbet af 10-15 år kan den anden halvdel skræbes.

Vandhul nord for Skøjtesøen, afdeling 7 (nr. 27 på bilag 3 A)

Her er der samme forhold som beskrevet under "Tandlægens Hul".

Meinckes Hul, afdeling 7 (nr. 28 på bilag 3 A)

Vandhullet, som er en gammel tørvegrav fra perioden omkring 1930-1940'erne, har en delvist åben søflade med en rand af pilebuske og Rød-El langs kanten. Mosevegetationen langs brinkerne består af Gul Iris, Vandmynte, Mjødurt, Rørgræs, Almindelig Fredløs og Sværtevæld.

Kasernen har oplyst at vandstanden i de senere år har været stigende, og at bælte-sporet efterhånden ikke er farbart for hjulkøretøjer i de våde efterårs- og vintermåneder.

Langs brinkerne mod syd og øst fjernes Birk, pilebuskene og Rød-el tyndes så der efterlades små holme. Mod nord og vest kan de 0,7 ha plejes som stævnings-skov, som nævnt under "Sneppemosen, afdeling 2 (nr. 5 på bilag 3 A)" eller området kan udlægges uden nogen form for drift eller pleje og derved overgå til urørt ellesump.

10.12 Forslag til drift og pleje af Vallebo Skov, afdeling 2 og Mellemste Kulsbjerg, afdeling 5

Dyrkningsgrundlaget Vallebo Skov

De hjemmehørende løvtræarter Bøg, Eg, Ask og Rød-El har et højt dyrkningspotentiale i Vallebo Skov. Dette skyldes de skrånende, næringsrige bakker som yder en god vandbalance og let tilgængelige næringsstoffer. Sneppemosen er for fugtig til egentlig træproduktion men skaber gode forhold for flora og fauna.

Skoven er vindpåvirket pga. den store randeffekt mod vest og øst. Randeffekten skaber en lavere produktion, og det er vigtigt at bevare et tæt løvtræskovbryn langt ind i skoven. Derved er der kun et relativt lille areal af skoven, som har et optimalt dyrkningsgrundlag set i forhold til traditionel produktionsskov.

I bøgeskoven litra d findes urterne Lundfladstjerne, Enblomstret Flitteraks, Lundrapgræs, Løgkarse, Kruset Skræppe, Almindelig Kohvede, Hindbær, Femakset Star, Skovstjerne, Bingelurt, Hvid Anemone og Firblad.

I Egeskoven litra d er der en rig underskov af Hindbær, Skovstilkaks, Anemone, Krybende Læbeløs, Almindelig Mangeløv, Febernellikero, Burresnerre, Storblomstret Fladstjerne, Fladkravet Kodriver, Græsbladet Fladstjerne, Gærdevikke, Dansk Ingefær, Stinkende Storkenæb, Skov Viol, Knoldet Brunrod, Lungeurt og Skovgaltetand.

I nåleskovene litra g og m findes ikke andet end Skovsyre og Miliegræs.

Militære målsætninger med skovdriften

Forsvarets målsætninger er anderledes end målsætningen ved traditionel produktionsskov. Forsvaret har brug for et stabilt og permanent skovdække, som kan drives med lave driftsomkostninger.

Forslag til en skovdrift, der opfylder de militære målsætninger

De unge bøge- og egebevoksninger litra d og j bør tyndes forholdsvis hårdt 2 gange i planperioden. Der bør sættes på stærke velformede træer med en stærk udviklet krone. Ved at sætte på sådanne træer vil resultatet blive stabil bøge- og egeskov med en høj levealder.

Når selvforyngelsen under de gamle bøge i litra e har en højde på omkring 0,5-1 m, fjernes hegnet og der sættes på at naturligt opståede huller i topetagen vil skabe lysbrønde hvor unge træer får mulighed for at skyde op. Ved at sætte på naturligt opståede lysbrønde vil der over tid blive etableret en fleretageret skov, som har en stor stabilitet ved, at der altid vil være overlevende træer. Derved sikres, at der også vil være skovdække selv efter orkaner, som f.eks. ramte Sønderjylland hårdt den 3. december 1999. Træet fra de gamle bøge bør henligge således, at skovens andel af gammelt ved stiger. Bøgeskoven vil derved langsomt kunne overgå til naturtypen "urørt skov", hvilket Danmark ifølge internationale forpligtigelser har forpligtet sig til at have en langt større andel af end ved planstatus.

Askeholmen litra l bør tyndes ud på 3 x 3 m først i planperioden og tyndes én gang til sidst i planperioden.

De små holme af rødgran litra g og m bør tyndes 2 gange i planperioden. Ved at gennemføre en forholdsmæssig hård tynding i nuværende planperiode og herefter stoppe tyndingsarbejdet, vil den største bevoksningsstabilitet og dermed maksimale bevoksningsalder opnås.

Mellemste Kulsbjerg

Fredningen af Mellemste Kulsbjerg har skabt en spændende urørt skov af stor værdi. De mange forskellige træer og buske tilsammen med deres forholdsvis høje alder skaber gode forhold for dyr og planter. Spredt over Mellemste Kulsbjerg findes allerede i dag de førnævnte lysbrønde hvor unge træer og buske får mulighed for at skyde op.

Området kan allerede i dag betegnes som urørt skov, og det er vigtigt at Mellemste Kulsbjerg også i denne planperiode bevares som urørt skov uden nogen form for fjernelse af ved.

10.13 Bekæmpelse af Kæmpe Bjørneklo og Japansk Boghvede

Kæmpe Bjørneklo

Spredt over Kulsbjerg Øvelsesplads findes der områder med Kæmpe Bjørneklo. Kæmpe Bjørneklo har den uheldige egenskab, at den fortrænger langt de fleste dyr og planter fra voksestedet, da de ikke trives i mørket under plantens store blade. En enkelt Kæmpe Bjørneklo spreder flere tusinde frø i løbet af sin levetid på 2-3 år, hvorfor den hurtigt kan brede sig over store arealer.

Skov- og Naturstyrelsen finder det væsentligt, at kasernen fortsætter sin indsats i bekæmpelsen af Kæmpe Bjørneklo på terrænet også i den kommende 15 års periode. Græsning med får vil kunne forhindre udbredelse af Kæmpe Bjørneklo på Store Kulsbjerg. Hvor græsning ikke vælges som plejemetode, har Skov- og Naturstyrelsen følgende forslag til fremtidig bekæmpelse af Kæmpe Bjørneklo: Bekæmpelse kan foregå enten ved slåning, rodstikning i 25 cm dybde eller opgravning. Viser det sig i løbet af sommeren, at enkelte planter er blevet overset, er det vigtigt, at disse ikke får lov at sprede frø. Dette forebygges ved at afskære blomsterstanden og brænde, den inden frøene er modnet.

Kæmpe Bjørneklo kan forveksles med *Kvan* og *Angelik*, to plantearter det er vigtigt ikke at fjerne.

Udbredelsen af Kæmpe Bjørneklo vil formodentlig blive mindre i takt med, at færdslen med bæltekøretøjer bliver mindre. Dette skyldes, at bælterne har en opløjende effekt og er med til at flytte frø over store afstande.

Japansk Boghvede

Bekæmpes som Kæmpe Bjørneklo dog skal kasernen være opmærksom på, at rodsystemet kan gå helt ned til 2 meters dybde. Opgravning kan derfor have karakter af terrænregulering og der skal derfor søges tilladelse hos amtet, hvis det foregår på §-3 områder.

Planten anses i mange lande som umulig at bekæmpe, da blot et enkelt stykke rodudløber på 1 cm kan danne grundlag for et nyt krat. Planten er hermed ikke kun et problem i forhold til vor biologiske mangfoldighed, men også et regulært økonomisk problem for de ejere af arealer, som indtil videre kun i andre lande er blevet usælgelige på grund af planteresternes evne til at skyde igennem asfalt og beton.

10.14 Offentlighedens adgang

Skov- og Naturstyrelsen foreslår, at kasernens nuværende åbne holdning overfor offentlighedens adgang styrkes på flere områder. Dette kan gøres ved at sørge for en øget opmærksomhed på reglerne for offentlighedens adgang til øvelsespladsen bl.a. i forbindelse med offentliggørelsen af nærværende drifts- og plejeplan.

Uden for øvelsestid bør offentlighedens adgang generelt tillades overalt, herunder også Vallebo Skov. Ud fra en naturmæssig betragtning har øvelsespladsen en karakter og størrelse som gør, at offentlighedens adgang ikke vil påvirke flora eller fauna væsentligt set i forhold til andre følsomme naturtyper som f.eks. strandenge eller heder. Ved at tilrettelægge et ruteforløb med orienterende punkter undervejs er det Skov- og Naturstyrelsens erfaring, at langt den overvejende del af de besøgende vil anvende ruteforløbet.

Selv om øvelsespladsen er åben for offentligheden kan der være tilfælde hvor forsvaret har behov for kørsel uden for øvelsestid. Lukningen skal tydeligt fremgå ved alle indkørselsveje og på hjemmesiden. Sådanne ekstraordinære lukninger bør dog overvejes nøje og have et specifikt formål, som ikke kan løses ved en efterfølgende offentliggjort lukning.

Mulighederne for adgang i ferier og på fridage bør prioriteres højere end adgang i andre perioder. Det bør derfor tilstræbes at tilrettelægge øvelserne, så terrænet så vidt muligt er åbent, når der er størst interesse for adgang.

Hunde

Under markregistreringen er der flere gange konstateret løsgående hunde på øvelsespladsen. Problemet synes særligt udtalt nord for Stensved. Det er Skov- og Naturstyrelsens klare holdning, at hunde altid skal føres i snor på øvelsespladsen.

Folder på Internettet og ved indgangene til øvelsespladsen

Det foreslås, at der udarbejdes en folder, som kan rekvireres ved de 5 indgange til området og på den allerede etablerede hjemmeside på Internettet. På folderens kort bør der være et rute-forløb med forklarede punkter samtidig med, at ruten bør være let genkendelig i terrænet. Ruten fastlægges i samarbejde med kasernen og Skov- og Naturstyrelsen, og indarbejdes i denne plans endelige udkast til høring.

Folderen skal indeholde en tydelig beskrivelse af, at øvelsespladsen ikke er åben for offentligheden i forbindelse med øvelser. Det skal også fremover være tydeligt afmærket ved alle indgange og på Internettet om at der afholdes øvelser ligesom den hidtidige praksis med annoncering af øvelsesaktiviteterne i lokale aviser og på Internettet fastholdes.

Organiseret brug af Kulsbjerg Øvelsesplads

Følgende tekst er hentet fra Skov- og Naturstyrelsens folder "Organiseret brug af Skov- og Naturstyrelsens arealer - regler og gode råd" og foreslås indsat i folderen "Bestemmelser for anvendelse og rekvisition af Kulsbjerg Øvelsesplads" :

Til dig som arrangerer ture for andre.

Dette hæfte er en hjælp til at finde ud af, hvornår du skal søge om tilladelse til at afholde et arrangement, og hvornår du ikke skal. Du kan også finde, hvor du skal henvende dig, hvis du skal søge om tilladelse - eller hvis du har spørgsmål i forbindelse med et arrangement.

Bemærk at Kulsbjerg Øvelsesplads ikke er åben for offentlighedens adgang under øvelser.

Sådan kontakter du Vordingborg Kaserne.

Har du specifikke spørgsmål om adgangsregler, tidspunkter for øvelser m.v., kig da på kaserens hjemmeside på www.danilog.dk eller kontakt kasernen på tlf. 55 35 72 42

Almindelige arrangementer kræver ikke tilladelse uden for øvelsesmæssige aktiviteter.

Du behøver ikke at søge om tilladelse til arrangementer med almindelig, stilsfærdig brug af naturen, hvor I ikke skal afmærke ruter eller bruge særligt udstyr. Det er f.eks. almindelige vandreture, ekskursioner med skoleklasser, naturvejlederture, fugleture o.lign. Det gælder uanset hvor mange I er, og arrangementerne må gerne annonceres offentligt.

Sådanne rolige aktiviteter må finde sted hele døgnet. Om natten, dvs. fra solnedgang til kl. 7, må I dog kun være på veje og stier.

Fortæl alligevel om dit arrangement, da :

øvelsespladsen kan være lukket pga. øvelse, Andre måske har planlagt et arrangement på samme tid og sted som dig, man måske er i gang med drifts- og plejetiltag, lige på det sted, du har valgt. Hvis du vil være sikker på, at der ikke foregår noget, som kan genere dit arrangement, så kontakt Vordingborg Kaserne i god tid. Hvis der skulle være problemer, kan du få hjælp til at finde andre løsninger.

Vis hensyn til dyrene.

Dyr er særligt følsomme overfor forstyrrelser i yngletiden, dvs. i april, maj og juni. Tal med Vordingborg Kaserne om, hvor og hvornår dit arrangement bedst kan finde sted

Arrangementer som kræver tilladelse fra Vordingborg Kaserne.

Du skal søge om tilladelse til aktiviteter, som på en eller anden måde påvirker øvelsesvirksomhed, andre gæsters oplevelse af naturen, dyr og planter. Det gælder f.eks. aktiviteter, som kræver afmærkning eller som støjer. Herunder er en liste med aktiviteter, som du skal have tilladelse til. Hvis du er i tvivl, så kontakt Vordingborg Kaserne.

- Arrangementer, som ikke er almindelige, rolige skovture.
- Vil I ud at ride? Følg da de afmærkede ridestrøg.
- Kommercielle arrangementer. Du skal altid have tilladelse til kommercielle arrangementer. Når du søger, vil du få at vide, om du skal betale en afgift for sådanne arrangementer.

Sådan søger du om tilladelse.

Du skal søge om tilladelse på en blanket, som du kan få hos Vordingborg Kaserne.

Du skal sende ansøgningen mindst 1 måned før arrangementet til Vordingborg Kaserne, hvor arrangementet skal finde sted. Du får svar inden 10 dage.

Når du har fået tilladelse til dit arrangement, kan du annoncere det offentligt. Når arrangementet finder sted, skal du medbringe tilladelsen. Bemærk venligst nedenstående regler.

Der skal altid være en ansvarlig leder for et arrangement.

Lederen kan gøres økonomisk ansvarlig for eksempelvis oprydning efter arrangementet.

Motorkørsel er ikke tilladt.

Afmærkninger.

Postmarkeringer, meldinger o.lign. må tidligst sættes ud dagen før, de skal bruges, og skal fjernes senest dagen efter. Poster mv. skal være tydeligt mærkede med arrangørens navn (f.eks. organisation og afdeling) samt dato for arrangementet. Kasernens medarbejdere har ret til når som helst at fjerne poster, der ikke er mærkede.

Til poster, meldinger o.lign. må du kun bruge materialer, som nedbrydes let (f.eks. karton og sejl garn). Du må ikke bruge søm, plaststrimler, metal, maling o. lign.

Måske får du nej.

I nogle tilfælde vil du ikke få tilladelse til et arrangement. Det gælder, hvis der er øvelse eller kasernen mener, at dit arrangement vil genere andre gæster, planter og dyr eller driften af øvelsespladsen. Du vil få et begrundet afslag.

Du kan ikke få tilladelse til følgende arrangementer:

- *Arrangementer som har sammenfaldende tidspunkt med øvelser*
- *Områder hvor der er særlige grund til at beskytte naturen*
- *Arrangementer som er sammenfaldende med perioder eller tidspunkter, hvor dyrelivet er særligt følsomt over for forstyrrelser om natten i perioden 1. april - 15. juli.*

Ridestrøg i det åbne land

De nuværende ridestrøg fungerer godt og bør bibeholdes. Der kan dog være problemer med at rytterne ikke kan erkende ridestregene, hvorfor der er opnået enighed om, at ridestregene afmærkes i en folder, på Internettet og i terrænet for hver 100-150 m på pæle og med pikto-grammer.

Bom over Braskeskov Vejen, afdeling 7

Hvor Braskeskov Vejen ender i øst, er der opsat en bom over vejen for at hindre indkørsel. Bommen foreslås flyttet længere op ad Braskeskov Vejen, således at det er muligt at parkere på det første stræk af Braskeskov Vejen.

10.15 Jagt

Jagten på terrænet skal fortsat være meget lempelig. Jagten og jagtinteresser må aldrig virke hindrende for terrænets primære formål som øvelsesplads.

De vildtbare arter har på grund af områdets store naturindhold gode leve- og overlevelsesvilkår. Kulsbjerg Øvelsesplads har, ligesom forsvarets øvrige terræner, derfor betydning som et område hvorfra vildtbestandene breder sig ud i det omgivende land.

Skov- og Naturstyrelsens opfordrer til, at jagt på agerhøns frivilligt ophører i en periode, da bestanden af denne art er meget lav.

Det forventes, at den fastsatte vegetationspleje i nærværende drifts- og plejeplan for overdrev, enge og mosearealer generelt vil være til stor gavn også for vildtet. Det samme gælder genopretningsplanen for terrænets moser, søer og vandhuller.

De vildtagre, som er anlagt på terrænet, angivet på grundkortet (bilag 1 A), kan bibeholdes med samme placering med undtagelse af vildtageren syd for Vallebo Skov, afdeling 2, litra k. Vildtageren syd for Vallebo Skov ligger i et tidligere moseområde, som igen kan blive til en værdifuld naturlig biotop for mange forskellige dyr og planter. Af hensyn til beskyttede naturtyper må de øvrige vildtagre ikke flyttes fra år til år, men fastholdes på samme areal, hvis de ønskes opretholdt.

Af hensyn til vandkvaliteten må der ikke fodres i umiddelbar nærhed af søer og vandhuller. Det bør overvejes, om fodring overhovedet er nødvendig, da områdets naturlige fødegrundlag må betragtes som stort i forhold til en naturlig bestand af vildt.

Spredt over øvelsespladsen findes en del mindre nåletræsholme anlagt fra midten af 1980-erne og fremefter til dække for vildtet. Ved markgennemgangen blev de yngste holme, som er anlagt omkring 1996-2000, gødet med NPK-granulat. Udbringningen bør ophøre, da den skønnes unødvendig i forhold til et slutresultat som kratområder til dække for vildtet.

10.16 Affaldsdeponering fra nabobebyggelse

Kasernen ofrer hvert år ressourcer på at fjerne haveaffald fra øvelsespladsen. Problemet er størst i afdeling 7 mod Skyttemarksudstykningsen. Det er vigtigt, at der fortsat føres en meget restriktiv holdning overfor deponering af haveaffald af æstetiske og biologiske årsager. Haveaffald kan indeholde planterester af unaturligt forekommende og meget aggressive planter. Eksempler er den ovennævnte beskrevet Japansk Boghvede, hvor selv meget små stumper af jordstængelen på 1 cm er i stand til at danne en ny plante. De spredes f.eks. med haveaffald, fyldjord eller med vand. Modsat de fleste andre stauder tåler pileurternes roddele og stængler udtørring. Selv de tørre stængler skyder efter ca. 1 uges ophold i vand. Under Japansk Boghvede er der meget mørkt, og næsten ingen andre planter, dyr eller fugle trives i de meget tætte bestande.

Når pileurterne vokser langs vådområder, kan der desuden komme problemer med erosion om vinteren, når der ikke er nogen planter til at beskytte brinkerne og holde på jorden.

Skov- og Naturstyrelsen foreslår, at kasernen oplyser lokalbefolkningen om, at ukontrolleret deponering af haveaffald kan have stor ødelæggende effekt på flora og fauna samtidig med, at det er en overtrædelse af bl.a. Lov om Naturbeskyttelse at ændre tilstanden af §-3 beskyttede områder. Hele området mod Skyttemarkskvarteret er en beskyttet naturtype.

10.17 Udvikling af Vartningsanlæg

En betydelig udvidelse af det hegnede område nord for Vartningsanlægget vil kræve landzonetilladelse fra Storstrøms Amt.

Bortset fra en mindre sø i nordvest er området ikke omfattet af Naturbeskyttelsesloven. Fjernelse eller ændring af søen vil kræve dispensation fra Naturbeskyttelsesloven ved Storstrøms Amt. Skov- og Naturstyrelsen foreslår, at søen og området syd og vest for denne friholdes for hegning.

10.18 Vordingborg Øvelsesplads

Slettearealerne litra c

Foreslås plejet på samme måde som beskrevet på Kulsbjerg Øvelsesplads under afsnittet "Overdrev og ager" og følge rotationen beskrevet under "Overdrev og ager i afdeling 1 og afdeling 3". Ved at pleje slettearealerne som beskrevet, vil områderne, langsomt udvikles hen imod værdifulde overdrev.

Vådområderne litra d og e

Der er behov for generelle plejetiltag som beskrevet på Kulsbjerg Øvelsesplads under afsnittet "Beskrivelse og forslag til pleje af vådområder".

Offentlighedens adgang

Uden for forhindringsbanen foreslås øvelsespladsen åben for offentlig adgang, når der ikke er øvelsesaktivitet. Det skal ikke være tilladt at medbringe hunde, da der foregår fysisk uddannelse af soldater, hvilket bl.a. indebærer kravleøvelser med udrustning. Denne uddannelsesform kan ikke forenes med hundenes efterladenskaber.

Ved stier som fører ind på øvelsespladsen, bør der opsættes informationsstandere, der orientere om adgangsforholdene.

Landbrugsjordene mod øst

Ved genforhandling af forpagtningsaftalen skal det indføres, at driften foregår uden sprøjtning eller gødskning, og at der årligt kun foretages et høslæt sidst på sommeren.

11 Kommentarer og ønsker fra eksterne bidragydere

Med en skrivelse den 7. juni 2000 orienterede Skov- og Naturstyrelsen de eksterne bidragydere bestående af Storstrøms Amt, Vordingborg og Langebæk Kommune, Friluftsrådet, Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Ornitologisk Forening, Entomologisk Fredningsudvalg og Dansk Botanisk Forening om, at en drifts- og plejeplanlægning for Vordingborg og Kulsbjerg Øvelsesplads var igangsat. Styrelsen indkaldte i den anledning eventuelle bidrag fra de pågældende myndigheder og organisationer til planlægningen. Om formålet med drifts- og plejeplanlægningen hed det, at

“Planen skal fastlægge retningslinierne for benyttelse, drift og pleje af terrænerne, således at der opnås en tilfredsstillende opfyldelse af forsvarets behov for overvågnings- og øvelsesmæssige aktiviteter samtidig med, at de naturbeskyttelsesmæssige, rekreative og kulturhistoriske interesser tilgodeses.

Drifts- og plejeplanlægningen vil omfatte udarbejdelse af kort, registrering af naturtyper og flora- og faunamæssige forhold, fastlæggelse af plejebehov samt en afvejning af benyttelses- og beskyttelseshensyn.

Bidrag

Det er et vigtigt formål med planlægningen at tilvejebringe al relevant information om terrænerne og sikre, at de til områderne knyttede interesser kan indgå i afvejningerne. Materiale, som bør indgå i den kommende driftsplanlægning og ønsker til den kommende arealdrift, ønskes derfor oplyst.”

Endvidere hed det, at

“Skov- og Naturstyrelsen er opmærksom på, at amtet og kommunen ikke kan give en generel godkendelse af en kommende drifts- og plejeplan for området, men at der skal søges om tilladelse til de af planens tiltag, der vurderes at kræve en sådan. Skov- og Naturstyrelsen håber dog, at amtet og kommunen vil involvere sig i og acceptere afvejningen mellem de forskellige interesser i forbindelse med drifts- og plejeplanlægningen. Efter styrelsens opfattelse bør det herefter være således, at forsvaret som bruger af planen kan have en berettiget forventning om, at amtet og kommunen vil administrere relevant lovgivning med udgangspunkt i drifts- og plejeplanen. Der tænkes her navnlig på Lov om Planlægning, Naturbeskyttelsesloven og Vandløbsloven. Tiltag som der i forbindelse med udarbejdelse af planen har været enighed om, og som kræver tilladelse, bør der således umiddelbart kunne meddeles tilladelse til. Dette er en af baggrundene for i det hele taget at iværksætte en planlægning af denne type.”

Det blev endvidere meddelt, at Skov- og Naturstyrelsen, efter modtagelse af materiale og gennemførelse af egen kortlægning og registrering af arealet, ville udarbejde et forslag til drifts- og plejeplan. Dette planforslag ville blive tilsendt bidragyderne til kommentering. Styrelsen bad om, at eventuelle bidrag var fremsendt til styrelsen senest den 10. september 2000

11.1 Storstrøms Amt, bidrag fra Natur- og Plankontoret

Storstrøms Amt deltog i besigtigelsen d. 10. august 2000 med repræsentanter fra Natur- og Plankontoret samt Jord- og Grundvandskontoret, der bl.a. varetager råstofplanlægningen. Det

følgende er forslag til drifts- og plejeplan for Kulsbjerg Øvelsesplads. Amtet har ikke fremsendt forslag til den fremtidige drift og pleje af Vordingborg Øvelsesplads.

Generelt

Overordnet må man forholde sig til, hvilken langsigtet målsætning, der skal anlægges for landskabets udvikling på øvelsespladsen indenfor de rammer, som den militære anvendelse af området udstikker. Dette er måske særligt udfordrende for denne øvelsesplads, idet området tidligere har været kernen i et af Sjællands største overdrev, Stensved Overdrev, hvis historie er beskrevet af Holger Munk i "Rytterbonden", Det Danske Forlag 1955.

Samtidig er området karakteristisk ved over et stort areal og helt frem til forsvarrets overtagelse at være præget af små husmands- og landarbejderbrug. Denne struktur ses stadig i landskabet i form af levende hegn og beplantninger omkring de tidligere beboelser.

Øvelsespladsen ved Kulsbjerg rummer store naturværdier i dag, men det tidligere agerbrugsland har navnlig et stort potentiale. Området er vandskel mellem to forskellige afstrømnings-systemer og modtager således ikke næring fra omgivende dyrkningsarealer. Udbredte overdrevsarealer og spredte rigkær vil alle over tid kunne udvikle større artsrigdom, hvis området forvaltes hensigtsmæssigt.

Natur- og Plankontoret vurderer, at naturpotentialet på artsniveau kan realiseres, uanset om man anlægger en "stor overdrevs-vision" for landskabet eller arbejder med plejemuligheder indenfor den nuværende praksis. I begge tilfælde vil der være tale om at opretholde et åbent landskab med mange småbiotoper. En mosaik af overdrev(-lignende) arealer, småmoser, temporære oversvømmelser, levende hegn og små lunde eller krat - grænsende op til sammenhængende skovområder i nord.

Genskabelsen af et stort overdrev ville indebære, at hele øvelsespladsen hegnedes under ét - som i fællesskabets tid - og man lod et større antal græsningsdyr bevæge sig frit i området. Der tænkes ikke (i første omgang i hvert fald) på en egentlig dyrehave, men på almindelige landbrugshegn og samgræsning i området af forskellige husdyr.

Amtet deltager gerne i yderligere diskussion af denne plejemodel, men vælger i det følgende at give bidrag m.h.t. plejeforanstaltninger på det nuværende grundlag.

Øvelsesaktiviteten er udgangspunktet for at opretholde det åbne, varierede landskab. Naturpleje kan sættes målrettet ind, hvor øvelsesaktiviteten ikke "slår til", nemlig m.h.t. at forhindre tilgroning på skrænter og i moser.

Der ses at være 4 hovedinteresser på spil i området: Den militære øvelsesaktivitet (som naturligvis er hovedformålet), forskellige interesseorganisationers brug af området, naturforvaltningsinteresser og jagtligge interesser.

Det må konstateres, at det allerede i dag er muligt at tilrettelægge øvelsesaktiviteten således, at kørsel m.v. undgås i bestemte områder, der friholdes til andre formål. Det gælder vildtagre og tilplantede vildtremiser m.v., der reserveres den jagtligge udnyttelse.

Natur- og Plankontoret går ud fra, at det på samme måde må være muligt - efter nærmere overvejelser - at prioritere anvendelserne, så udvalgte moser og overdrevsarealer kan blive

prioriterede til naturforvaltningsformål. Dette kan sikkert udformes fleksibelt, så områder kan skifte prioritet efter en fastlagt tid.

Bemærkninger knyttet til enkeltområder, Overdrevsarealerne

Vurderet på grundlag af Skov- og Naturstyrelsens vejledning har en stor del af de tidligere agerjorder udviklet sig til § 3 beskyttet overdrev, eller er umiddelbart ved at gøre det. De mest værdifulde overdrev findes på siderne af Store Kulsbjerg, men også på skråningerne af de gamle råstofgrave omkring Store Kulsbjerg er der en bevaringsværdig lysåben vegetation. Således det eneste amtet bekendte voksested for den indslæbte skærmpilante Jord-Kastanie.

Store Kulsbjerg har i nyere tid været delvis opdyrket (på den brede vestskråning) og i øvrigt helt overdrevspræget, åben og afgræsset. "Lyngen står brun mellem gyvel og krat/ vi går som på hedetogter / til bjærgets flade græstørvshat / som fredningsstenen vogter" står der i et digt fra første halvdel af 1900-tallet. Siden er området groet til, men forsvaret har i de senere år forhindret fuldstændig tilgroning ved at rydde opvækst i nogle kiler mod vest, syd og øst.

Fredningen af Kulsbjergene i 1947 forholder sig ikke synderligt til dette spørgsmål, idet det var hovedformålet med fredningen at beskytte området mod bortgravning.

Store Kulsbjerg er centrum i den landskabelige oplevelse af det for regionen ret enestående område. Natur- og Plankontoret ser gerne, at Store Kulsbjerg landskabeligt føres tilbage - ved afgræsning eller mere omfattende rydninger - til det tidligere landskabsbillede. Biologisk vil det være afgørende for mangfoldighed og stabilitet, at overdrevsarealerne har en vis udstrækning og ikke er øer uden indbyrdes forbindelse.

Rent praktisk vil det være forholdsvis enkelt at lade Store Kulsbjerge fåreafræsse. Hegnslinien vil være relativ kort i forhold til græsningsarealet. Det vil givetvis set over en årrække være billigere end vedvarende manuelle rydninger. Af hensyn til løvfrøbestanden i Langesø øst for Store Kulsbjerg bør en del af krattet på denne side af bjerget dog bibeholdes.

Af landskabelige snarere end biologiske grunde burde det overvejes at afdrive granbeplantningen syd for Store Kulsbjerg. Natur- og Plankontoret mener generelt, at overdrevspræget fremmes ved at undgå nåletræsarealer til fordel for krat og spredt opvækst af hjemmehørende vedplanter.

Den skovbevoksede karakter af Mellemste Kulsbjerg kan udmærket bibeholdes, dog gerne noget mere lysåben end i dag.

Natur- og Plankontoret anbefaler, at den generelle plejemetode til friholdelse af opvækst på overdrevsarealerne bliver slåning med fingerklipper. Dette, kombineret med jævning af kørspor med slæbeboom eller ved harvning, må kunne overflødigsgøre pløjning af arealerne.

Det ideelle med henblik på at stimulere udviklingen i retning af egentligt overdrev er, at det afslåede materiale efter vejring rives sammen og fjernes eller brændes. Derved udpines arealet langsomt, bliver mere lysåbent og livsvilkårene for en række specialiserede - og sjældne - planter og dyr (f.eks. en række varmeelskende insekter, Markfirben m.v.) forbedres.

Natur- og Plankontoret anbefaler, at fjernelse af det afslåede hø praktiseres som driftsform på udvalgte arealer, hvor overdrevskarakteren allerede er fremtrædende. Kontoret medvirker gerne ved en evt. yderligere kortlægning med henblik på at udpege sådanne overdrevskerneområder. Detailkendskabet er ikke umiddelbart stort nok til at kunne foreslå dette, dog kunne et areal omkring Braskeskov, hvor bl.a. Bakke-Tidsel har vist sig, være velegnet.

Bemærkninger knyttet til enkeltområder, moserne

Øvelsesaktiviteten med tunge kampvogne betyder, at en stor del af de gamle landbrugsdræn ødelægges og herved opstår et varieret landskab med temporære oversvømmelser og nye vandhuller, der gradvis etablerer sig med vandplante- og mosevegetation. I så henseende har landskabet fra et natursynspunkt givetvis udviklet sig i en positiv retning i forsvarets tid.

Det er vigtigt i forbindelse med drifts- og plejeplanen at få slået fast, at hvor disse afvandingsforhold bliver et problem i forhold til øvelseskørslen, må de løses på stedet v.h.a. stærkere dræn og gennem regulering af kørslen. Vedligeholdelse af eksisterende dræn forudsætter ikke tilladelse efter naturbeskyttelses- eller vandløbslov (hvilket derimod er tilfældet, når det gælder ny-reguleringer af afstrømningsforhold eller terrænændringer i de eksisterende moseområder).

Færdselsproblemer skyldes *ikke* manglende kapacitet i Kulsøen eller i afstrømningen fra denne. Kulsøvandløbs bundkote er i dag 0,5 m under regulativdybde, formentlig både på grund af ulovlig oprensning og en vis sætning i mosen.

Det, der regulerer afstrømningen, er niveauet på en rørføring syd for Kulsø, som har ligget der siden 1927. Amtet har i en afgørelse af 27. maj 1999 fastslået, at røret skal blive liggende som en art stigbord til sikring af Kulsøens vandstand.

Reguleringen af Kulsøen i 1927 har været et afgørende indgreb, men måske har arealet også undergået senere ændringer. Riggærspartierne omkring Kulsø er givetvis aftaget i størrelse over en årrække, men Natur- og Plankontoret vurderer, at den væsentligste årsag hertil snarere er gradvis tilgroning med pilekrat og store tagrørsflader end egentlig udtørring.

Natur- og Plankontoret ville se med sympati på et projekt, der gik ud på at forhøje afstrømningstærsklen og evt. genskabe en del af en oprindelig søflade. Det vurderes dog at den bedste måde at genskabe en varieret rigkærbevoksning på, er at udføre naturpleje i form af høslæt eller græsning. Afgræsning med ungkreaturer vil give det mest artsrige miljø og den bedste mulighed for nedbidning af tagrørene.

Det ideelle plejeprojekt for Kulsø ville omfatte en moderat vandstandshævning kombineret med kreaturafgræsning (og evt. samtidigt høslæt) i de omkransende rigkærspartier. Jo mere varieret pleje, jo flere biologiske nicher.

For de øvrige mosers vedkommende gør forskellige hensyn sig gældende i dag. Nogle bruges i øvelsesøjemed, nogle er blevet plejet af hensyn til Løvfrø, mens andre indgår i jagtlige dispositioner i området.

Fra et natursynspunkt er tilgroning det væsentlige problem i de små moser. De moser, der blev oprenset og evt. udgravet ved løvfrøprojekternes start for en halv snes år siden, er ved at være for tilgroede og bør ryddes/plejes snart igen. Spørgsmålet er, om det ikke også, som for

overdrevenes vedkommende, vil være det mest økonomiske at følge rydning op med afgræsning som led i en mere kontinuerlig pleje i udvalgte moser. Natur- og Plankontoret indgår gerne i en dialog om udpegning af moser til forskellige formål.

11.2 Storstrøms Amt, bidrag fra Jord- og Grundvandskontoret

Amtet påpeger at der bør tages hensyn til de råstofmæssige interesser på Kulsbjerg Øvelsesplads og foreslår derfor, at området undersøges for råstoffer, før arealet belægges med yderligere restriktioner eller reservationer.

Amtet vil gerne deltage såvel praktisk som finansielt i en sådan undersøgelse. Det er amtets vurdering, at en eventuel indvinding vil kunne tilrettelægges med skyldig respekt for såvel planter og dyr som militærets aktiviteter i området.

11.3 Langebæk Kommune

Kommunen deltog i bidragyderbesigtigelsen med 6 deltagere. Skov- og Naturstyrelsen har ikke efterfølgende modtaget et skriftligt bidrag. Ifølge telefonsamtale med biolog Liane Lohse udtrykker kommunen tilfredshed med områdets nuværende administration, hvorfor kommunen ikke har bidraget med ønsker eller forslag.

11.4 Vordingborg Kommune

Generelt

Det er kommunens ønske, at drifts- og plejeplanen medvirker til at fastholde forsvarets aktiviteter i området.

Kommunen påpeger, at der bør gennemføres yderligere PR om offentlighedens adgang til Kulsbjerg Øvelsesplads, da det fortsat, også efter offentliggørelse af forsvarets aktiviteter på terrænet, ikke i offentlighedens bevidsthed betragtes som et offentligt tilgængeligt areal. Samtidig ønskes det, at muligheden for offentlig adgang til Vordingborg Øvelsesplads vurderes.

Det er kommunens ønske, at Kulsbjerg Øvelsesplads naturmæssige høje værdier fastholdes og udvikles, da disse i sig selv har værdi. Naturværdierne har stor rekreativ betydning for nærområdet Nyråd og Vordingborg, men også regional betydning pga. sin størrelse.

Kulturhistoriske minder på begge øvelsespladser ønskes bevaret, f.eks. et folkeligt samlingssted i Valleboskov.

Bemærkninger knyttet til enkeltområder, Kulsø området

Vandstandsforholdene i Kulsøområdet ønskes fastholdt eller forhøjet, således at den eksisterende Kulsømose fungerer som en konstant tilfører af vand til vandløbene, som ikke udtørres i sommerperioden. Dette sikrer, at vandløbene kan opretholde deres målsætning. Kommunen har ved Vintersbølle Bækken syd for Kulsbjerg Øvelsesplads investeret i flere naturgenopretningsprojekter, som er afhængige af vandføringen i bækken.

På Vordingborg Øvelsesplads ønskes der mulighed for etablering af vandhuller til sikring af en grøn korridor omkring Vordingborg By. Disse skal ses i sammenhæng med løvfrøvhuller, som Storstrøms Amt har etableret i den nærliggende skov Nygårdshave.

11.5 Bidrag fra Friluftsrådet

Friluftsrådet udtrykker tilfredshed med, at der nu bliver lavet en plan for driften af arealet, herunder en planlægning af i hvilket omfang friluftslivet har mulighed for at benytte området. Rundvisningen gav det positive indtryk, at Danske Livregiment har en meget imødekommende holdning overfor de ønsker, der er om friluftsliv på Kulsbjerg Øvelsesplads. Det er væsentligt, at offentligheden har adgang til at benytte det naturskønne område under hensyntagen til Forsvarets øvelsesvirksomhed.

Offentlig adgang generelt

Friluftsrådet finder anledning til at rose Danske Livregiment for den meget imødekommende linie, der følges i forhold til civil adgang til arealet – såvel i forhold til uorganiserede som til organiserede aktiviteter. De positive elementer i regimentets publikumspolitik er:

- Øvelsespladsen er åben for civil adgang til arealet på faste veje og stier til fods og på cykel, når der ikke er øvelsesvirksomhed.
- Ridning er tilladt ad etablerede ridestrøg, når der ikke er øvelsesvirksomhed.
- Der er etableret parkeringspladser ved øvelsespladsens adgangsveje.
- Der er opsat skilte med generel vejledning for civile ved adgangsvejene til øvelsespladsen.
- Der er opsat skilte om aktuelle begrænsninger i adgangsforholdene ved adgangsvejene til øvelsespladsen.
- Der anvendes stort set de samme ordensregler, som gælder for statsskove og andre statsejede arealer.
- De arealer man ikke må færdes på, er afmærket med gule pæle.
- Der er udarbejdet et hæfte "Bestemmelser for anvendelse og rekvisition af Kulsbjerg Øvelsesplads", der gælder både den militære og den civile brug af arealet.
- Der informeres om øvelsesvirksomhed både i de lokale aviser og via internettet på Danske Livregiments hjemmeside.
- Ønsker om foreningsarrangementer m.v. skal rettes til garnisonskommandanten.
- Regler for fiskeri i søerne.
- Regler om at hunde skal føres i snor.
- Tilladelse til privat brug at plukke blomster, bær og lignende, samt skære eller klippe kviste af løvtræer, der er over 10 meter høje.
- Regler om ikke at forvolde skade.
- Forbud mod anvendelse af åben ild.

Det falder fint i tråd med Forsvarsministeriets Miljøstrategi og ét af formålene med udarbejdelsen af drifts- og plejeplaner for forsvarets arealer. Heri ligger, at det er væsentligt for Forsvarsministeriet ikke i unødigt omfang at afskære offentligheden fra adgang til forsvarets arealer.

Anbefalinger

I hæftet "Bestemmelser for anvendelse og rekvisition af Kulsbjerg Øvelsesplads" redegøres s. 14 for, at reglerne for civil færdsel på arealet i store træk følger Landbrugsministeriets bekendtgørelse af 18. juni 1969, der fastsætter bestemmelser for offentlighedens færdsel i statsskove med videre. Friluftsrådet vil tillade sig at gøre opmærksom på, at disse regler er ændret siden 1969. I dag gælder Naturbeskyttelsesloven af 3. januar 1992, kapitel 4 om offentlige-

dens adgang til naturen, samt Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 574 af 25. juni 1992 om offentlighedens adgang til at færdes og opholde sig i naturen. Her skal der særskilt gøres opmærksom på de regler, der gælder for skove, der ejes af staten, kommuner, Folkekirken samt offentlige stiftelser (§§ 8-16). Herudover kan det anbefales at skele til Skov- og Naturstyrelsens publikation "Organiseret brug af statsskovene – regler og gode råd" fra 1997. Teksten i hæftet bør opdateres i forhold til disse publikationer.

Reglerne for civil færdsel kunne med fordel publiceres i en selvstændig folder til udlevering til interesserede. Reglerne kunne også bringes på regimentets hjemmeside. Folderen kunne også indeholde et kort over området med angivelse af de veje og stier, civile må færdes på samt ridestrøgene. Det kunne også være relevant at supplere folderen med en beskrivelse af naturen og landskabet.

Specifikke interesser, orienteringsløb

Orienteringsklubben O-63, Vordingborg har interesser i benyttelse af Kulsbjerg Øvelsesterræn.

Som orienteringsklub i Sydsjælland med de mange private skove kan det være vanskeligt at få tilladelse til at løbe orienteringsløb i skovområderne nær Vordingborg. Her er Kulsbjerg Øvelsesterræn et område, som er egnet til orienteringsløb, og hvor der gives tilladelse til at løbe. Da grundideen ved orienteringsløb er at finde vej igennem ukendt terræn ved hjælp af kort og kompas, har o-løberne ikke benyttet øvelsesterrænet særligt hyppigt, idet de ønsker at opretholde nogen grad af ukendskab til arealet.

Væsentligst er ønsket om også i fremtiden at få tilladelse til at færdes overalt inde i terrænet med så få restriktioner som muligt med skyldigt hensyn til Forsvarets anvendelse.

Ud over dette vil o-løberne foreslå at pløjning af terrænet ophører og vedligeholdelsen i stedet sker ved at græsarealerne slås én gang om året i august/september af hensyn til, at vegetationen holdes lav så stor en del af året som muligt. At færdes i terrænet i høj vegetation med brændenælder er ikke behageligt. Samtidig opnås en overdrevsvegetation, så en slåning kan gavne to formål.

O-løberne ønsker, at området holdes vådt uden dræning af moserne. Herved fås som orienteringsløberne at få flere detaljer, som de kan orientere efter.

O-løberne ønsker ikke, at al busk- og trævegetation fjernes, idet et uoverskueligt terræn gør orienteringen vanskelig og dermed udfordrende. En buskvegetation, som på store strækninger forhindrer enhver færdsel, er dog ikke ønskelig, f.eks. de voldsomt forvoksede slåenkrat langs de gamle hegn og pilekrattet i moserne, mens den spredte busk- og kratvegetation på overdrevne vil være spændende og ønskes bevaret i rimeligt omfang. Overdrev er jo ikke nødvendigvis et helt åbent landskab.

Specifikke interesser, ridning

Det er positivt, at der er etableret ridestrøg på arealet og at der kan rekvireres kort over disse ved henvendelse til Vordingborg Kaserne. Hvis ridning uden for ridestrøgene betragtes som et problem kan dette imødegås ved at afmærke strøgene i terrænet.

Forholdene for de ridende kunne forbedres ved, at der etableres parkeringsmulighed for biler med hestetrailer ved adgangsvejene til terrænet. I dag er der kun én af p-pladserne, hvor der er tilstrækkeligt med plads. Et alternativ kunne være, at der blev givet tilladelse til at ride på Kulsbjergvej eller ad anden rute til ridestrøget. En løsning kunne også være, at der måtte rides fra motorvejsbroen til Kulsbjergkrydset. Det vil dog kræve en parkeringsplads ved broen.

Med hensyn til selve rideruten er det ikke hensigtsmæssigt, at denne går gennem en sø. Der bør findes en anden løsning.

Reglerne for færdsel på området kunne formidles til rytterne via et samarbejde med de forskellige rideklubber og organisationer i området. Dansk Islandshesteforening vil gerne være behjælpelig hermed.

Specifikke interesser, hundetræning

Hundefolket værdsætter, at de ind imellem får tilladelse til at afholde større arrangementer på arealet.

De har brug for forskelligt og varierende terræn at træne på. Hertil er det militære areal meget velegnet, idet det trænings-/ hundemæssigt er et svært område p.g.a. de mange forskellige fært af vildt og beplantning. Hundene trænes op til "menneskefært", d.v.s. at hundene lærer, at de ikke må reagere på vildtfært. Det er netop vigtigt at træne hundene i områder, hvor der er vildtfært, idet det får hunden til at koncentrere sig om sin opgave. Danmarks civile Hundeførerforening (DcH) anvender f.eks. Vintersbølleskoven til træning, og det har ikke skræmt råvildtet væk. Hundene har aldrig forsøgt at forfølge vildtet, selvom de er uden line.

Til brug for spor-arbejde med hundene er arealer med en vegetation på 10-20 cm at foretrække. Det kan evt. harmonere med o-løbernes forslag om en årlig slåning af visse arealer.

Derfor vil hundefolket, her repræsenteret ved DcH, gerne bruge en del af arealet til træning af spor og eftersøgning. Jo flere forskellige og større træningsarealer der er at skifte mellem, jo bedre træningsmulighed kan der gives hundene og jo mindre belastning vil der være på det enkelte areal.

Specifikke interesser, Sydsjællands Automobil Klub

Klubben har hjemsted i Vordingborg og har interesse i at benytte området. Et par gange har klubben fået tilladelse til at benytte vartningsanlægget, ligesom der inden for de sidste par år er givet tilladelse til at benytte vejene på Kulsbjerg Øvelsesplads i forbindelse med afholdelse af rally. Friluftsrådet anmoder om, at drifts- og plejeplanen formuleres således, at den ikke er til hinder for afholdelse af fremtidige arrangementer.

Ønsker til den fremtidige pleje

Se under "Orienteringsløb" og "Hundetræning".

Samarbejde med organisationer

Friluftsrådet håber, at Danske Livregiment også fremover vil være imødekommende overfor organisationer, der har ønske om at benytte området. Evt. påvirkning af naturen ved sådanne arrangementer kan løses og minimeres gennem dialog og konstruktivt samarbejde. Her tænkes f.eks. på frygt for hundeefterladenskaber og forstyrrelse af vildtet.

Såfremt det kommer på tale at oprette et brugerråd for området, er Friluftsrådet og dets organisationer interesserede i at deltage i dette.

11.6 Bidrag fra Danmarks Naturfredningsforening til Kulsbjerg Øvelsesplads

Foreningen deltog ikke i bidragyderbesigtigelsen, men medlemmerne kender øvelsespladsen indgående, da alle er bosat i området. Udfra dette kendskab er nedenstående forslag beskrevet.

Generelt

Indledningsvis ønsker foreningen at slå fast, at Kulsbjerg Øvelsesplads er et meget stort og varieret naturområde sammenlignet med andre tilsvarende naturområder i det sydlige Sjælland. Andre områder af tilsvarende størrelse og kvalitet er Knudshoved Odde ved Vordingborg, Feddet ved Præstø og Ulvshale på Møn. Områdets kvaliteter er således på højde med andre regionalt væsentlige naturområder i det sydlige Sjælland.

Der gøres opmærksom på, at det bør sikres, at Stensved By ikke påføres unødigt støj fra forsvarets aktiviteter, og at der i området ikke etableres faste anlæg, som kan skæmme området, f.eks. master, større bygningsanlæg m.v.

Bemærkninger knyttet til vådområder

Foreningen vil derfor gøre opmærksom på, at områdets udvikling fra landbrugsland ved oprettelsen af det nuværende område med skov, moser, søer, overdrev m.m. giver en varieret helhed, som er unik og giver levesteder for et meget stort og varieret dyre og planteliv. Grundlæggende opfordres til, at det i planen sikres, at dette varierede landskab fastholdes, dvs. at vandstanden i søer og moseområder opretholdes, og at de åbne arealer også fastholdes som sådan, så hele arealet ikke springer i skov.

Foreningen er opmærksom på, at forsvaret velvilligt har stillet dele af området til rådighed for etablering af vandhuller, hvor der nu er etableret en stor bestand af den sjældne løvfrø. Et tiltag, som foreningen kan støtte, da søer med en løvfrøbestand også tiltrækker mange andre dyre- og plantearter, som hører til rene vandhuller og søer.

Foreningen foreslår, at der på tilsvarende måde genoprettes andre levesteder på øvelsespladsen til sikring af det varierede dyreliv i området.

Bemærkninger knyttet til Kulsbjergene

Det foreslås, at Kulsbjergene ryddes for skov og retableres, som de tørre bakker de er. Det giver en vegetation og livsvilkår for dyrearter, som er sjældne i området. F.eks. vil Høgesangeren, som tidligere har ynglet på Knudshoved, kunne finde lokaliteter i et sådant område.

Bemærkninger knyttet til skovarealerne

Kan holdes som naturskov og dermed hjælpe dyre- og planteliv i denne biotop, som er meget sjælden i det sydsjællandske, hvor skovene ofte fremtræder vedligeholdte som parker. Det bemærkes, at forsvaret har vedligeholdt og brugt arealet på en naturmæssig hensigtsmæssig måde, hvilket kan ses på udviklingen af øvelsespladsen.

Bemærkninger knyttet til enkeltområder områdets rekreative værdier

Øvelsespladsen er beliggende meget tæt på Stensved By, og er et oplagt mål som rekreativt område for byens beboere. Det foreslås, at der laves bedre muligheder for indgang i området, f.eks. ved at sikre nogle stier, således at det er muligt at cykle på disse året rundt uden at skulle køre ind ved hovedindgangene. Her tænkes specielt på at sikre stien fra Skyttemarksvej ind i området til at være farbar året rundt. Desuden bør der skiltes med datoer for, hvornår det er tilladt og sikkert at gå ind i området, og hvordan besøgende skal opføre sig i området i forbindelse med færdsel til fods, cykel på veje og stier samt på de uindhegnede udyrkede arealer.

Det foreslås endvidere, at der skabes lettere og mere attraktiv mulighed for at kunne komme op til Store Kulsbjerg og til udsigtspunktet, hvorfra man har et betagende udsyn over store dele af det sydligste Sjælland.

11.7 Bidrag fra Alpha Wind Energi ApS

Alpha Wind Energi ApS er et firma, der arbejder med innovative ideer omkring etablering af vindmøller på forsvarrets områder. Firmaet vurderer, at det er overvejende sandsynligt, at der, med det nye liberaliserede el-marked inden for den næste 15 års periode, vil opstå muligheder inden for vindkraft, som forsvaret vil kunne få stor fordel af at udnytte. Firmaet opfordrer til, at der i drifts- og plejeplanen ikke opstilles kriterier, der senere udelukker muligheden for at opstille vindmøller. Hvis der kan indføres mere konkrete eller veldefinerede muligheder for opstilling af vindmøller, ser firmaet naturligvis positivt på dette.

11.8 Bidrag til Vordingborg Øvelsesplads fra Vordingborg Gymnasium og HF

Da gymnasiet er nabo til Vordingborg Øvelsesplads, kan et besøg på øvelsespladsen nås på en undervisningstime, hvorved arealet er attraktivt at anvende til undervisning i f.eks. fagene idræt og biologi. Idræt anvender løbebanen og den militære feltbane under behørig vejledning. Biologi anvender øvelsespladsens vandhuller til undersøgelser og indsamling af dyr og planter.

Gymnasiet ønsker fortsat at kunne få adgang til arealet. Således bør der også fremover være passage uden hegn mellem gymnasiet og øvelsespladsen.

Vandhullerne ønskes bevaret og plejet ved, at kratbevoksningen ved vandhullerne fjernes. Derved kommer der mere sol til vandhullerne og der opnås lettere adgang. En tilgroning af vandhullerne bør forhindres og et frit vandspejl ønskes bevaret.

AFVEJNING

12 Afvejning af benyttelse og beskyttelse

Som sidste led i planprocessen har Skov- og Naturstyrelsen og forsvaret i fællesskab foretaget en afvejning og vurdering af, dels egne ønsker, dels indkomne forslag fra lokale myndigheder og interesseorganisationer. Formålet er at sikre balancen mellem forsvarets behov for uddannelse og træning af soldater, hensynet til naturpleje og -beskyttelse samt rekreative interesser. Afvejningsprocessen har været præget af, at alle bidragydere, såvel interne som eksterne, har været opmærksomme på områdets store naturindhold og rekreative værdier. Således har der gennem hele planprocessen ikke været egentlige uløselige problemstillinger, og kun på ganske få områder har det været nødvendigt at fravige den mest optimale plejeform, se afsnittet "Overdrevet omkring Store Kulsbjerg, afdeling 6" og "Kulsø Mose, afdeling 4".

De væsentligste temaer, der knytter sig til afvejningen af den fremtidige benyttelse og beskyttelse af Kulsbjerg og Vordingborg Øvelsespladser, er behovet for pleje af de store sammenhængende overdrev, de mange vådområder samt offentlighedens adgang. I dette afsnit redegøres for de overvejelser, der ligger til grund for afvejningen af de fremsatte ønsker beskrevet i afsnit 9, 10 og 11. Under alle punkter, hvor der nævnes "øvelsespladsen", drejer det sig om Kulsbjerg Øvelsesplads.

Der forekommer punkter fra afsnit 9, 10 og 11, som ikke er gengivet i dette afsnit, da de kan udføres fuldstændig som beskrevet og uden nogen form for afvejning.

12.1 Vurdering af ønsker og forslag fra forsvaret

Ændret brugsmønster

Det ændrede brugsmønster i form af, at Vordingborg Kaserne fremover i stigende grad vil blive center for uddannelse af enheder og enkeltpersoner til fredsstøttende operationer, og fremmede enheders lejlighedsvis intensive brug af øvelsespladsen, understreger behovet for en fortsat velovervejethed styring af denne.

Udvikling af Vartningsanlæg

Når detailplaner for udvidelsen af det indhegnede område mod nord foreligger, skal der søges landzonetilladelse ved Storstrøms Amt.

Udbygning af nærkampby

Falder uden for en afvejning i forbindelse med nærværende drifts- og plejeplan. Udbygningen vil kræve landzonetilladelse ved Storstrøms Amt.

Ændring af Vallebo Skov

Skovens begrænsede størrelse sammenholdt med dens høje naturværdi resulterede i, at forsvaret ikke ønsker at etablere yderligere stikveje og P-pladser.

Køretræning for hjulkøretøjer

Der vil ikke blive anlagt en permanent træningsbane. Behovet for manøvrekørsel vil i stedet blive opfyldt på forskellige områder udvalgt efter type af køretøj. Udpegning af område vil altid blive foretaget ud fra en konkret vurdering af områdets øvelses- og naturmæssige bæreevne.

Hegn og beplantninger

De nuværende hegn ønskes bevaret. En forudsætning for bevarelse af de store pile- og poppeltræer vil være en styning af toppen, hvilket der var enighed om at udføre.

Vådområder

Under afvejningsmødet fremkom Vordingborg Kaserne med ønske om at tørlægge moseområdet sydøst for Mit Hul, afdeling 4, litra b. Da moseområdet er beskyttet af naturbeskyttelseslovens § 3 som administreres af Storstrøms Amt, kunne der ikke tages stilling til ønsket på afvejningsmødet. Skov- og Naturstyrelsen oplyste, at en tørlæggelse af mosen vil kræve dispensation fra Naturbeskyttelsesloven, og at en eventuel dispensation kan være efterfulgt af kravet om at genskabe et tilsvarende moseområde et andet sted.

Det blev endvidere oplyst, at Skov- og Naturstyrelsen vurderer området som en værdifuld moselokalitet.

Vejnet

Til- og frakørselsforholdene til bunkerområdet i afdeling 5 samt alle øvrige asfaltveje på øvelsespladsen er i meget dårlig stand. Såfremt forsvaret fortsat ønsker, at der skal være enkelte asfaltveje til almindelige personkøretøjer på øvelsespladsen, skal disse reableres hurtigst muligt for at bevare den oprindelige vejkasse, som flere steder er blottet for slid, vand, frostsprængninger m.m. Opretholdelse af færdsel for almindelige personkøretøjer falder imidlertid ikke indenfor nærværende drifts- og plejeplan, hvorfor en egentlig afvejning ikke er nødvendig i denne sammenhæng.

Dræn og afvandingsgrøfter

Ud over det skriftligt fremførte orienterede kaserne om, at man ønsker at rørlægge den dybe, 400 m lange, nordsydgående grøft øst for Mit Hul og vest for Præstens Hul.

Der må ikke ændres ved et vandløbs skikkelse, dvs. forløb, bredde, bundkote og skråningsanlæg uden vandløbsmyndighedens tilladelse. I dette tilfælde er det både Vordingborg og Langebæk Kommune, der er vandløbsmyndighed på det pågældende vandløb. Skov- og Naturstyrelsen vurderede, at rørlægningen ikke vil have væsentlig negativ indflydelse på området som helhed.

Skov og hegn

Skov- og Naturstyrelsens forslag til drift og pleje af Vallebo Skov, afdeling 2 og Mellemste Kulsbjerg, afdeling 5 blev vedtaget som beskrevet.

12.2 Skov- og Naturstyrelsens ønsker til forbedringer af naturområder

Overdrev og ager

Der blev opnået enighed om at gennemføre en systematisk, mekanisk pleje af overdrevsarealerne, som beskrevet under afsnit 10.2. Valget af slåmaskine er ændret til en grønthøster monteret med en almindelig opsamlingsvogn. Valget af grønthøster i forhold til fingerklipper er udelukkende truffet ud fra forventninger om, at der desværre vil opstå meget høje driftsomkostninger ved anvendelse af fingerklipper. Dette skyldes de op til 50 cm høje jordvolde, der opstår ved kørsel med kampvogne på overdrevene, og som vil ødelægge skæret på fingerklipperen. Hvis der i planperioden bliver udviklet en fingerklipper, som skåner skæret i forbindelse med jordvolde, er det kasernens ønske at anvende denne type fingerklipper fremover.

Da grønthøstere finder materialet vil der ikke være positiv effekt ved at lade materialet vejre, men kun en næringsberigende negativ effekt som vil styrke udbredelsen af store aggressive planter som nælder og tidsler. Derfor var der enighed om, at fjernelsen af materialet samtidig med slåning vil være den mest økonomiske plejemetode under givne forudsætninger.

Der vil ikke længere blive pløjet, når områderne reetableres efter bæltekørsel. I stedet vil der blive anvendt tallerkenharve efter behov.

Den intense pleje af Mangebladet Lupin blev diskuteret, da kasernen påpegede, at planten er god for vildtet. Skov- og Naturstyrelsen oplyste, at lupin, på grund af sin aggressive og dominerende vækst, kan udgøre en trussel mod det sårbare overdrevsmiljø. Overdrevene prioriteres højt, hvorfor der blev enighed om at udføre plejen som beskrevet.

Overdrevet omkring Store Kulsbjerg, afdeling 6

Kasernen fandt ikke, at græsning og dermed hegning kan forenes med forsvaret aktiviteter. Der var enighed om, at træopvæksten skal reduceres, og at der indføres maskinel slåning af overdrevsområdet.

Afbrænding af dele af lyngfladen og tilstødende overdrevsarealer kan eventuelt komme på tale én gang i planperioden. Afbrændingen skal foregå efter aftale med Storstrøms Amt.

Overdrevet nord for Braskeskov Vejen, afdeling 7 litra a og mindre del af afdeling 3 litra a

Der var enighed om Skov- og Naturstyrelsens forslag mht. plejen af overdrevet. "1. Bataljons's Høj" vil fremover være under særlig opmærksomhed, når der reetableres skyttehuller, m.m. efter øvelser.

Afvikling af granholm og vildtremise på Store Kulsbjerg

Granholmen og vildtremisen afvikles i løbet af planperioden, og der var enighed om ikke at gentilplante. Herefter plejes området som det omkringliggende overdrevsareal beskrevet under foregående punkt. Resultatet vil derved blive et overdrev med spredt trævegetation.

Bælte- og hjulspor

Efter afvejningsmødet skal der foregå en nærmere analyse af behovet for tvangsspor. Det endelige resultat af tvangsspor-udpegningen ses som en kraftig rød stregmarkering på bilag 2.

Det øst/vestgående spor fra Tandlægens Hul mod Langesø bliver lukket for fremtidig færdsel med køretøjer.

Idéelt set burde ringvejens vejkasse etableres i et samlet forløb af ingeniørtropperne eller et lokalt entreprenørfirma, men da længden på denne ringvej vil blive ca. 9,5 km, vil det være forbundet med store omkostninger at etablere vejen med eksterne entreprenører. Vordingborg Kaserne foreslog derfor at anvende en metode, hvor kasernen selv etablerer en forholdsvis billig og slidstærk vej. Vejen opbygges ved at afskrabe 0,5 m jord med gravelæssemaskinen "Hydrema" og fylde miljøgodkendt byggeaffald i vejkaassen. Oven på byggeaffaldet lægges et lag stabilgrus. Byggeaffaldet aftippes for enden af sporet af lokale vognmænd, således at kasernen ikke skal afholde udgifter til transport af de store mængder byggeaffald. Fordelen er, at vejen kan etableres med begrænsede omkostninger til materialer. Ulemperne er faren for, at byggeaffaldet indeholder forurenende stoffer samtidig med, at der i forbindelse med etableringen vil være strækninger med byggeaffald, som skæmmes området. Ifølge kasernen vil det tage 3-5 år, før ringvejen er etableret afhængigt af, hvor meget byggeaffald der kan leveres. Kasernen gjorde opmærksom på, at det er en forudsætning for denne fremgangsmåde, at gravelæssemaskinen "Hydrema" vedbliver i fast udlån på øvelsespladsen.

Skov- og Naturstyrelsen stillede som krav for at kunne acceptere denne metode, at der efter nærmere aftale med Storstrøms Amt kun anvendes miljøgodkendt byggeaffald som vejfyld, og at byggeaffaldet søges skjult mest muligt, mens vejbygningen er i gang. Der skal ligeledes søges om dispensation ved Storstrøms Amt for Naturbeskyttelsesloven i de områder, hvor vejen går gennem § 3 beskyttede områder.

Når ringvejen etableres syd om Kulsø Mose forstærkes overkørslen over den nordsydgående afvandingsgrøft.

Der blev givet tilsagn om at foretage en grubning af bæltesporene 3 til 5 gange i planperioden. Da opgaven kræver specialredskaber vil den blive løst ved hjælp af entreprenør. Behovet for afhøvling er årligt tilbagevendende, hvorfor der i år 2002 vil blive afsat midler til indkøb af en vejhøvl monteret bag på en traktor. Indkøbet skal koordineres med nærliggende øvelsespladser med samme behov.

Afvanding

Forslaget om at åbne vandløbet i afdeling 3 blev afslået, da åbningen vil begrænse fremrykningsmulighederne i hele afdeling 3.

For at undgå materialetransporten på sporet øst for Sanitetshuset, afdeling 7, var der enighed om, at der hurtigst muligt etableres en åben stenfaskine af store marksten. Der skal søges om tilladelse ved Storstrøms Amt ifølge Naturbeskyttelseslovens § 3, da faskinen anlægges på beskyttede overdrevsområder.

Se i øvrigt foregående afsnit: "Dræn og afvandingsgrøfter".

Pleje af vådområder

Den foreslåede 5 m "No-Go-Zone" blev af kasernen ændret til 10 m. P.t. findes der etablerede bæltespør tættere end 10 m på vådområderne. Sådanne bæltespør sløjfes eller rykkes væk fra "No-Go-Zone" i løbet af planperioden. Hvor bæltesporet af taktiske årsager ikke kan sløjfes, og hvor den naturmæssige effekt af at rykke bæltesporet vurderes negativ, vil sporet ikke blive flyttet. I stedet vil bæltesporets placering blive markeret tydeligt i terrænet og på øvelses-

kortet. Den konkrete udpegning af hvilke bæltepor der ikke ændres er foretaget af kasernen og Skov- og naturstyrelsen efter afvejningsmødet.

Fodring med bagerbrød vil ikke foregå fremover.

Bortset fra Kulsø Mose blev plejen af alle andre vandhuller vedtaget som beskrevet under afsnittet: "Beskrivelse og forslag til pleje af vådområder".

Kulsø Mose vil ikke blive plejet ved afgræsning. I stedet blev der enighed om, at pilebuskene bliver kraftigt reduceret ved motormanuel nedskæring, og at der foretages en fjernelse af rod-kagen ved optrækning. Tagrørene vil blive høstet med rørhøstemaskine, som lejes gennem entreprenør. Med hensyn til plejetiltagene opdeles mosen i en nord- og sydlig del. Indgrebene foretages inden år 2005 først på den nordlige del. Før plejen detailplanlægges kontaktes amtet, da området er beskyttet af Naturbeskyttelseslovens § 3. Umiddelbart vurderer Skov- og Naturstyrelsen, at det vil være muligt at gennemføre plejen, da den vil forbedre naturforholdene og styrke områdets udpegningsgrundlag som en moselokaltet beskyttet af Naturbeskyttelsesloven.

Efterfølgende evalueres plejeindgrebet i samråd med amtet med henblik på at gennemføre plejen på den sydlige del. Herefter er det forventningen, at mosen vil blive plejet i 5-årig rotation skiftevis den nord- og sydlige del.

Bekæmpelse af Kæmpe Bjørneklo og Japansk Boghvede

Vordingborg Kaserne ønsker fortsat at bekæmpe Kæmpe Bjørneklo med begrænset punktvis anvendelse af sprøjtemidlet Roundup. Behovet for anvendelse af sprøjtemidlet skyldes, at der stadig kan være frø i jorden. Frøene kan blive transporteret rundt over store afstande, da bælte køretøjerne ved f.eks. vendinger slider sig igennem græsdækket. Hvis der ikke er mulighed for at anvende punktvis sprøjtning med Roundup, vil det kunne få alvorlige konsekvenser for hele øvelsespladsens dyre- og planteliv, da kasernen ikke vil kunne dæmme op for udbredelsen af den aggressive plante.

Ifølge forsvarrets Pesticidhandlingsplan fra 16. marts 2000 skal forsvaret ophøre med anvendelse af pesticider inden år 2002, medmindre der er sikkerhedsmæssige eller specielle årsager som gør sig gældende. Såfremt der ikke udvikles bedre maskinelle bekæmpelsesmetoder, som foreslået af Skov- og Naturstyrelsen, vil Vordingborg Kaserne fra år 2002 fremsende en særskilt ansøgning om dispensation til punktvis sprøjtning af Kæmpe Bjørneklo med Roundup. Den anvendte mængde af Roundup vil også fremover blive registreret af miljølederen på Vordingborg Kaserne, således at der til stadighed er kontrol med forbruget.

Hvis de nuværende områder med Japansk Boghvede begynder at brede sig, vil kasernen iværksætte opgravning efter samråd med amtet.

Offentlighedens adgang til Kulsbjerg Øvelsesplads

Et af hovedtemaerne ved offentliggørelsen af nærværende drifts- og plejeplan bør være, at den hidtidige meget åbne holdning, Vordingborg Kaserne har haft overfor offentlighedens færdsel, er styrket, og at der fortsat fremover vil være fokus på offentlighedens muligheder for at anvende Kulsbjerg Øvelsesplads som et rekreativt område. Der var således enighed om, at øvelsespladsen fortsat skal være åben og fungere som rekreativt naturområde for offentligheden i videst muligt omfang.

At der er mulighed for at anvende Stærgården efter nærmere aftale er med til at understrege Vordingborg Kasernes imødekommende holdning overfor offentligheden.

Det er ønsket, at der også fremover uden for øvelsestid vil være mulighed for offentlighedens færdsel på veje og stier. Dette vil fremover også gælde den planlagte ringvej og planlagte stier, som vil skabe mulighed for at færdes i yderområderne, kerneområdet og på tværs af øvelsespladsen. Stierne vil give gode muligheder for at færdes ved øvelsespladsens rekreativt værdifulde områder. Stien planlægges i samarbejde med forsvaret og Skov- og Naturstyrelsen, og vil blive markeret i terrænet samt på den planlagte folder.

Efter forudgående aftale med Vordingborg Kaserne kan der gives mulighed for at færdes uden for veje og stier. Ved at give tilladelse til færdsel udenfor veje og stier efter forudgående aftale vil det være muligt at tillade færdsel i ét område af øvelsespladsen, mens der eksempelvis foretages gravearbejde eller mindre øvelser uden brug af tungt materiel i en anden del af øvelsespladsen. Sådanne gravearbejder eller mindre øvelser foregår op til 300 dage om året på Kulsbjerg Øvelsesplads.

Adgang uden for veje og stier vil kun blive givet efter en konkret analyse foretaget af øvelsespladsens ansvarlige myndighed.

Et eksempel på afslag af et offentligt arrangement er en motorklub, som ikke fjernede olieaf-fald efter et motorløb. Tilladelse til efterfølgende arrangementer vil kun blive givet, når omkostningen til oprydningen er dækket. En koordinering af offentlighedens adgang vil bl.a. være med til at begrænse sådanne episoder, således at områdets rekreative værdier også fremover kan nydes af flest mulige. Under afvejningen gjorde Vordingborg Kaserne opmærksom på, at der hidtil kun er givet ganske få afslag til afholdelse af offentlige arrangementer, og at kaserne har et godt forhold til offentligheden. Skov- og Naturstyrelsen udtrykte tilfredshed med afvejningen omkring offentlighedens adgang til Kulsbjerg Øvelsesplads og Vordingborg Kasernes arbejde for at skabe gode forhold for offentlighedens adgang til øvelsespladsen.

Offentlighedens adgang til skydebaneområdet, telemastområdet, ammunitionsområdet samt varningsanlægget vil fortsat ikke være mulig.

Offentlighedens adgang til Vordingborg Øvelsesplads

På afvejningsmødet blev spørgsmålet vedrørende offentlighedens adgang til Vordingborg Øvelsesplads ikke endeligt afklaret.

Skov- og Naturstyrelsen ønskede følgende retningslinier for offentlighedens adgang til Vordingborg Øvelsesplads:

Efter opsætning af trådhegn rundt om forhindringsbanen vil øvelsespladsen blive åbnet for offentligheden i henhold til Naturbeskyttelsesloven. Vordingborg Kaserne opsætter hegn omkring forhindringsbanen inden udgangen af år 2002.

I medfør af naturbeskyttelsesloven's § 27, stk. 3 fastsætter Skov- og Naturstyrelsen hermed, at det ikke er tilladt at medbringe hunde på øvelsespladsen i forbindelse med offentlighedens adgang.

Forsvaret har ikke fundet, at disse retningslinier kan tilgodese de uddannelsesmæssige behov tilstrækkeligt. Der er behov for, at øvelsespladsen og dens faciliteter kan bruges daglig, uvarslet døgnet rundt til diverse militære lektioner. Dette skal sammenholdes med Vordingborg Øvelsesplads kasernenære beliggenhed, hvor træningsfaciliteterne anvendes på helt samme måde som de faciliteter, der er beliggende inden for kasernens faste perimeterhegn.

Forsvaret ønskede derfor at de nuværende adgangsbestemmelser til Vordingborg Øvelsesplads fastholdes.

Jagt

Med hensyn til agerhøns oplyste kasernen, at bestanden er i fremgang, og at store flokke igen ses på terrænet. Det skønnes ikke, at de sidste års afskydning på 2-3 fugle/år har påvirket bestanden negativt. Udviklingen i agerhønsbestanden vil også fremover blive fulgt nøje, således at der sikres en stor og stærk bestand af agerhøns på Kulsbjerg Øvelsesplads.

Det var et stort ønske fra kasernens side at beholde vildtageren syd for Vallebo Skov, og der blev således ikke foretaget en egentlig afvejning af Skov- og Naturstyrelsens ønske om reetablering af moseområdet.

Kasernen ønsker ikke at fravige den nuværende praksis med udbringning af foder til vildtet.

12.3 Afvejning af ønsker og forslag fra bidragyderne

Størstedelen af de eksterne bidragydere forslag og ønsker er vurderet og afvejet i forbindelse med det foregående afsnit. De følgende punkter er derfor områder, som adskiller sig fra den foregående afvejning.

Forslag og ønsker fra Storstrøms Amt, Natur- og Plankontoret

Bidraget vedrørende genskabelse af ét stort overdrev med et større antal græsningsdyr kan ikke forenes med forsvarets aktiviteter under nuværende forudsætninger. Skov- og Naturstyrelsen finder forslaget relevant og interessant, og vil lade det indgå i overvejelserne til drifts- og plejetiltagene i den efterfølgende planperiode. Ud over de naturmæssige fordele indeholder forslaget sandsynligvis også økonomiske besparelser for forsvaret.

Forhøjelse af afstrømningstærsklen fra Kulsø Mose, og derved en genskabelse af en del af en oprindelig søflade, ønsker kasernen ikke gennemført af frygt for, at endnu større dele af afdeling 4 vil blive sumpet og ufremkommelig.

Forslag og ønsker fra Storstrøms Amt, Jord- og Grundvandskontoret

Der var enighed om, at områdets råstofmæssige værdier kan kortlægges. Forsvaret finder dog ikke at råstofgravningen kan forenes med den militære anvendelse af øvelsespladsen. Dette skal sammenholdes med Skov- og Naturstyrelsens opfattelse af, at øvelsespladsens høje landskabelige værdi bør sikres mod yderligere råstofgravning.

Vordingborg Kommunes forslag og ønsker

Mulighederne for etablering af vandhuller på Vordingborg Øvelsesplads til sikring af en grøn korridor omkring Vordingborg By imødekommes ved, at de nuværende 3 vandhuller plejes som beskrevet under den generelle del af afsnit 10.11: "Beskrivelse og forslag til pleje af vådområder". Pleje iværksættes inden år 2005.

Friluftsrådets forslag og ønsker

Teksten i hæftet "Bestemmelser for anvendelse og rekvisition af Kulsbjerg Øvelsesplads" vil blive opdateret, så den følger naturbeskyttelseslovens kapitel 4. Den reviderede tekst vil i løbet af 2001 blive lagt ud på kasernens hjemmeside.

Der vil senest år 2002 blive udgivet en selvstændig folder til udlevering. Folderen vil indeholde en kort beskrivelse af:

- Landskabs- og naturtyper, flora og fauna
- Forsvarets øvelsesaktiviteter
- Naturplejen på øvelsespladsen
- Adgangs- og færdselsregler, afspærringer
- Kort over øvelsespladsens P-pladser, veje og stier samt ridestrøgene. Vej- og stistrækningerne vil blive suppleret med km. angivelse.

Folderen vil blive lagt ud på kasernens hjemmeside.

Da forsvarets ikke kan fraskrive sig ansvaret ved en rideulykke forårsaget af f.eks. et utildækket skyttehul, vil det ikke længere være muligt at ride i terrænet. Dette er mod kasernens ønsker, men desværre et resultat af analyserne i forbindelse med nærværende drifts- og plejeplan. Fremover vil der være åbent for ridning i rabatten langs øvelsespladsens asfalterede veje. De nye rideruter vil blive markeret i førnævnte folder og på kasernens hjemmeside.

Bortset fra adgangsvejen ved Braskeskovvej er der P-pladser ved alle indfaldsveje til Kulsbjerg Øvelsesplads. Ikke alle P-pladser ved indgangene er umiddelbart erkendbare i terrænet, hvorfor deres placering vil være tydeligt markeret i den førnævnte folder og på hjemmesidens kortmateriale. Såfremt andre offentlige myndigheder ønsker at afsætte ressourcer til forbedringer af P-pladserne ind til øvelsespladsen, ser kasernen velvilligt på sådanne tiltag.

Rideruten, som nu går gennem Vindings Mose nedlægges, se ovennævnte.

Den hidtidige praksis, hvor der kan arrangeres hundetræningsmesterskaber på Kulsbjerg Øvelsesplads, videreføres. Såfremt der ønskes permanente hundetræningsarealer, blev der enighed om at henvise til det allerede udlagte område til Politihundeforeningen.

Det vil også i fremtiden være muligt at benytte vejene i forbindelse med enkeltstående rallyarrangementer.

Forsvaret oplyste at forsvarskommandoens bestemmelser vedrørende administration af øvelsespladser ikke åbner op for at udvide samarbejdet med offentligheden til også at bestå af et brugerråd.

Danmarks Naturfredningsforenings forslag og ønsker

Med hensyn til etablering af faste anlæg gøres der opmærksom på, at forsvaret naturligvis følger gældende lovgivning omkring etablering af faste anlæg i det åbne land. Tilladelse til permanente tiltag vil således blive behandlet af amtet. En zonelovsafgørelse vil blive sendt i mindst 8 ugers offentlig høring, jf. Planlovens kap. 6.

Der vil også fremover være stor opmærksomhed på at skabe levesteder for løvfrøen, samt andre dyre- og plantearter tilknyttet rene vandhuller og søer.

Ønsket om at sikre nogle stier, således at det er muligt at cykle hele året uden at skulle køre ind ved hovedindgangene, blev ikke udelukket af kasernen. Forsvaret kan imidlertid ikke afsætte ressourcer til sikringen, men ser positivt på andre offentlige eller private organisationers ønske om at realisere en sikring af nærmere udpegede stier. Et eventuelt projekt vil også kunne omfatte et lettere og mere attraktiv mulighed for at komme op til udsigtspunktet på Store Kulsbjerg.

Bidrag fra Alpha Wind Energi ApS

Der henvises til de første dele af afsnit 8.3 "Status i Regionplan 1997-2009, Storstrøms Amt"

Bidrag til Vordingborg Øvelsesplads fra Vordingborg Gymnasium og HF

Gymnasiet vil fortsat have adgang til Vordingborg Øvelsesplads.

Vandhullerne vil blive plejet som beskrevet under den generelle del af afsnit 10.11: "Beskrivelse og forslag til pleje af vådområder". Pleje iværksættes inden år 2005.

PLAN

Denne del af drifts- og plejeplanen indeholder en anvisning af, hvorledes den ovenfor gennemgåede afvejning kan realiseres i praksis, herunder hvordan den skal udmøntes i retningslinier for terrænets fremtidige benyttelse, pleje og forbedring.

Planperioden er opdelt i tre perioder fra år 2001-2005, 2006-2010 og 2011-2015. Der henvises til perioderne som henholdsvis delperiode 1, 2 og 3. Sidst i dette afsnit er der opstillet en oversigt over den prioriterede handlingsplan.

13 Retningslinier for den fremtidige anvendelse af Vordingborg og Kulsbjerg Øvelsesplads

Retningslinierne for den fremtidige anvendelse af øvelsespladserne skal tilgodese følgende forhold:

- At terrænet er udlagt som militær øvelsesplads, og derfor fortsat skal kunne opfylde forsvarets behov for uddannelsesaktiviteter.
- At den forsvarsmæssige benyttelse sker under hensyntagen til landskabelige og biologiske værdier, som i drifts- og plejeplanperioden søges fastholdt og udbygget.
- At den rekreative benyttelse sker i det omfang det er sikkerhedsmæssigt forsvarligt og ikke forstyrrer forsvarets brug samt er foreneligt med hensynet til de naturmæssige værdier.

13.1 Overdrev og ager

I år 2001 anvendes nuværende grønthøster uden mulighed for opsamling af det afslåede materiale. Fra og med år 2002 vil overdrevene blive slået af grønthøster med direkte monteret opsamlingsvogn. Kørslen med slåmaskinen foregår i langsom kørsel og der startes fra centrum og udad. Traktoren monteres en alarm, der lyder, når et stykke vildt registreres foran traktoren og slåmaskinen. Klippehøjden vil være 15-20 cm over jordniveau. Der efterlades ca. 20 % uden anden pleje end fjernelse af træer og buske, som breder sig ud over de kratområder, indtegnet på grundkortet, bilag 1.

Områder med Mangebladet Lupin bør hvert år slås én gang i juni og september med efterfølgende fjernelse af plantematerialet. Såfremt det er muligt, kan de slæt der er fastsat til august med fordel udføres senere og gerne først i oktober.

I forbindelse med reetablering efter bæltekørsel vil der blive anvendt tallerkenharve, når det er strengt nødvendigt på opkørte arealer.

Overdrev og ager i afdeling 1 og afdeling 3

Slås i august år 2001 med almindelig grønthøster og uden opsamling. Herefter slås med grønthøster monteret opsamlingsvogn hvert 3. år resten af planperioden dvs. år 2004, 2007, 2010 og 2013.

Overdrev og slettearealet i afdeling 4 og 5

Slås i august år 2003 med grønthøster monteret opsamlingsvogn. Herefter slås hvert 3. år i resten af planperioden dvs. år 2006, 2009, 2012 og 2015.

Overdrevet omkring Store Kulsbjerg, afdeling 6

De massive kratområder på syd-, vest- og nordsiden reduceres som et førstegangsindgreb efterfulgt af løbende pleje som holder krattene nede. Enkelte vedplanter som normalt er tilknyttet overdrev efterlades spredt over området, således at området får karakter af et åbent overdrevslandskab med spredt trævegetation.

På østsiden bevares krattet mellem Langesø og grusgraven i en bræmme på ca. 20-30 m nord-vest for Langesø.

1. gangsplejen udføres år 2001, herefter udføres pleje hvert år i form af slåning med le eller buskrydder. Materialet fjernes efter vejring.

Overdrev og ager i afdeling 6 samt overdrevet øst og syd for Braskeskov Vejen, afdeling 7, litra a

1. gangsplejen i form af reduktion af vedplanter er udført i vinteren år 2001 som beskrevet under afsnit 10.2 "Overdrev og ager"

Slåningen iværksættes år 2002 med grønthøster monteret opsamlingsvogn. Herefter slås hvert 3. år i resten af planperioden dvs. år 2005, 2008, 2011 og 2014

Overdrevet nord for Braskeskov Vejen, afdeling 7 litra a og mindre del af afdeling 3 litra a

Her er udført 1. gangspleje i vinteren år 2000/2001 som beskrevet under afsnit 10.2 "Overdrev og ager". Slåningen udføres første gang i år 2003 og følger rotationen som afdeling 4 og 5. Dvs. at der slås hvert 3. år i resten af planperioden år 2006, 2009, 2012 og 2015. Bemærk at området ikke følger samme rotation som det omkringliggende, overdrev da det vil skabe forskellige successionstrin og dermed større artsdiversitet.

Gennem hele planperioden vil der blive ofret særlig opmærksomhed på at "1. Bataljon's Høj" reetableres efter graveaktivitet i forbindelse med øvelser.

13.2 Afvikling af granholm og vildtremise på Store Kulsbjerg

Granholmen og vildtremisen afvikles ved naturligt forfald i løbet af planperioden, og der gentilplantes ikke. Herefter plejes området som det omkringliggende overdrevsareal.

13.3 Bælte- og hjulspor

Der er foretaget en udpegning af tvangsspor langs vådområder og andre følsomme naturtyper, se kraftig rød stregmarkering på Øvelseskortet bilag 2.

Da øvelsespladsens anvendelsesmønster ændres i løbet af 1. delperiode, er det ikke muligt på nuværende tidspunkt at foretage en yderligere udpegning af tvangsspor og spor der sløjfes. Når anvendelsesmønsteret er ændret vil bælte- og hjulspor som ikke længere er nødvendige, blive reetableret, så de ikke fremover vil være synlige i terrænet. Denne reetablering forventes færdiggjort inden udgangen af 2. delperiode.

Det øst/vestgående spor fra Tandlægens Hul mod Langesø bliver lukket og reetableret år 2001. Bæltesporet nord om Smørhullet flyttes 10 m. mod nord, så der ikke er fare for at kørsel ødelægger søens brinker, senest år 2002.

Ringvejen etableres af kasernen ved at fjerne 0,5 m jord med gravelæsemaskinen "Hydrema" og fylde miljøgodkendt byggeaffald i som vejkasse. Oven på byggeaffaldet lægges et lag sta-

bilgrus. Byggeaffaldet tippes for enden af sporet af lokale vognmænd for derefter at blive fordelt af gravelæssemaskinen.

Vejen etableres i løbet af 1. og evt. starten af 2. delperiode.

Ringvejen etableres syd om Kulsø Mose langs den nuværende overkørsel. Overkørslen gøres 10 m bredere og forstærkes over den nord-, sydgående afvandingsgrøft. Kotten bevares uændret.

Gravelæssemaskinen "Hydrema" vedbliver i fast udlån på øvelsespladsen.

Der foretages grubning af bæltesporene 3 til 5 gange i planperioden. Grubningen løses ved hjælp af entreprenør som råder over kraftig traktor/dozer med gruber.

I år 2002 indkøbes en vejhøvl til montering bag på en traktor. Indkøbet koordineres med nærliggende øvelsespladser, således at vejhøvlen kan anvendes på flere øvelsespladser.

13.4 Hegn og tidligere markskel

Pile-, og poppeltræer i hegn og tidligere markskel stynes én gang i 1. og 3. delperiode. Det stynede materiale kan med økonomiske og naturmæssige fordele efterlades i ranker langs hegnene og skellene.

Pleje af hegn og tidligere markskel har flere formål. Ved at bibeholde resterne af bebyggelse og beplantninger, der afslører, hvor der tidligere har ligget husmands- og landarbejderboliger er forsvaret med til at sikre alle de nævnte formål: øvelses-, natur- og kulturhistoriske formål.

13.5 Dræn og afvandingsgrøfter

Såfremt der gives tilladelse til rørlæggelse af den nord- sydgående grøft øst for Mit Hul vil den blive rørlagt i 1. delperiode.

I år 2002 etableres en åben stenfaskine af store marksten langs sporet øst for Sanitetshuset, afdeling 7.

13.6 Drift og pleje af Vallebo Skov, afdeling 2 og Mellemste Kulsbjerg, afdeling 5

De unge bøge- og egebevoksninger litra d og j tyndes hårdt i 1. og 3. delperiode. Modsat normal tyndingspraksis bevares stærke, velformede og dybtkronede træer.

Når der under de gamle bøgebevoksninger litra e er en tæt selvforryngelse på 0,5-1 m højde, fjernes hegnet og der satses på, at naturligt opståede huller i topetagen vil skabe lysbrønde, hvor unge træer får mulighed for at skyde op.

Træet fra de gamle bøge bør henligge således, at skovens andel af gammelt ved stiger. Bøgeskoven vil derved, i løbet af planperioden overgå til naturtypen "urørt skov". Veje og spor holdes dog fri for stammer, grene mm.

Askeholmen litra l tyndes ud på 3 x 3 m i 1. og 3. delperioden.

De små holme af rødgran litra g og m tyndes hårdt i 1. og 2. delperiode. Herefter stoppes tyndingsarbejdet.

Mellemste Kulsbjerg

Bevares i denne planperiode som urørt skov uden nogen form for gentilplantering eller fjernelse af ved.

13.7 Pleje af vådområder

I 1. delperiode etableres en 10 m "No-Go-Zone" langs vådområderne. Bæltespor der ligger tættere end 10 m sløjfes eller rykkes væk fra "No-Go-Zone" i løbet af 1. delperiode. Hvor bæltesporet af taktiske årsager ikke kan sløjfes, og hvor den naturmæssige effekt af at rykke bæltesporet vurderes negativ, vil sporet ikke blive flyttet. I stedet vil disse bæltespors placering blive markeret tydeligt i terrænet og på øvelseskortet.

Der vil ikke foregå fodring med bagerbrød i vådområderne.

I følgende beskrivelser er der angivet årstal for iværksættelse af plejen. Årstallet er vejledende, og angivet for at sprede plejeaktiviteten og derved ressourceanvendelsen over hele planperioden.

Vådområde mod skovdiget til Troldbjerg Skov, afdeling 1 (nr. 1 på bilag 3 A)

Området er i år 2000 retableret ved, at den åbne grøft er tildækket med det oprindelige materiale. Markdræn, som fører ned til ellesumpen samles i en brønd før ellesumpen og videreføres i et lukket rør, som nu ligger i den sløjfede grøft.

Vandhul nordøst for Troldhøj afdeling 1 (nr. 2 på bilag 3 A)

Pilekrattet mod øst, syd og vest, fjernes samtidig med at vandstanden hæves ved at anbringe et regulerbart udløb på drænrørene. Plejen udføres år 2014.

Vådområderne øst for Røstoftevej, afdeling 1 (nr. 3 på bilag 3 A)

I år 2000 er der påsat et regulerbart udløb 20-30 cm under vejniveau. Vandstanden sænkes ikke længere unødvendigt helt ned til 150 cm under niveau.

I løbet af 2. delperiode år 2008 kan der udføres et bundskrab på 20 cm i halvdelen af vandhullet samtidig med, at pilebuskene ryddes mod syd. I løbet af 3. delperiode år 2015 kan der udføres et tilsvarende bundskrab på den resterende halvdel af vandhullet.

Bemærk at Maj-Gøgeurtelokaliteterne mod øst, syd og vest skal friholdes for kørsel m.m. i forbindelse med plejen.

Kaptajnens Hul, afdeling 1 (nr. 4 på bilag 3 A)

Udbredelsen af pil og Birk bør begrænses i år 2013. Der bør ofres specielt opmærksomhed på at fjerne pil og Birk omkring områder, hvor der findes Maj-Gøgeurt.

Sneppemosen, afdeling 2 (nr. 5 på bilag 3 A)

Sidst i planperioden år 2012 bør kasernen være opmærksom på om en eventuel tilgroning af træer og buske bør reduceres ved nedskæring og bortslæbning.

Det er oplagt at stævne aske- og ellesumpen i den nordøstlige del af Sneppemosen, lita f. Stævningen kan udføres i 2. delperiode år 2009 når plejeaktiviteten omkring de resterende vådområder er faldende. Ved stævning skæres træerne ned i en højde af ca. 15-20 cm over

jorden, altså lidt højere end almindelige stubbe. Nedskaeringen skal ske i det tidlige forår før løvspring – i sumpede og vinteroversvømmede områder helst fra is eller frossen jord. Ca. hvert 5. år tyndes stødskuddene, så der til sidst kun bliver en stamme pr. trunte. Det foreslås at opdele sumpen i 2 lige store stykker, som første gang stævnes med 10 års mellemrum. Herefter kan stævningen udføres i regelmæssig 20-30 års rotation.

Vandhul vest for Vallebolund, afdeling 3 (nr. 6 på bilag 3 A)

Den nordvestlige del vil blive gavnet af et mindre skrab på 20 cm. Samtidig bør grenene på træerne mod syd beskæres yderligere for bedre lysindstråling. Plejen bør udføres år 2003.

Vandhullerne syd for Skovbakke, afdeling 3 (nr. 7 på bilag 3 A)

Det nordvestlige vandhul bør fritstilles ved rydning af krat, år 2004. Den store gamle Ask bør ikke fjernes, ligesom enkelte buske af Kvalkvæd og roser kan lades urørte.

Midt i planperioden år 2007 bør der nedskaeres og fjernes pil langs brinkerne. Ud over dette indgreb bør de nyopståede vandhuller ligge til fri succession.

Vårmosen, afdeling 3 (nr. 8 på bilag 3 A)

Området nord for det levende hegn har karakter af væld, hvorfor tilstanden skal bevares og friholdes for kørsel.

I den østlige del begrænses udbredelsen af piletræer, Birk og buske ved at hæve brøndens indløb med påsætning af en brøndring. Brøndringen bør påsættes år 2001. Sidst i planperioden år 2012 reduceres pilene ved nedskaering. Grenmaterialet deponeres i ranker mod moseområdets nordlige kant. Der bør ikke være færdsel med køretøjer i området af hensyn til områdets flora og fauna. Plejetiltagene bør derfor foregå udelukkende med håndkraft og ved hjælp af en traktor monteret med spil.

Kulsø Mose, afdeling 4 (nr. 9 på bilag 3 A)

Kulsø Mose opdeles ligeligt i en nord- og sydlig del på hver 5 ha. I 1. delperiode år 2002 udføres 1. gangspleje ved, at pilebuskenes og birkens udbredelse reduceres. Dette sker både ved motormanuel nedskaering med motorsav og ved at hele træer og buske trækkes væk fra området. Plejen udføres ved hjælp af traktor monteret spil og wire. Traktoren vil således kunne holde på de tørre områder og derved undgå unødigt kørsel med tungt maskineri i mosen. Materialet fjernes fra området og flises eller brændes.

Tagrørene høstes med rørhøstemaskine som lejes gennem entreprenør.

Efterfølgende evalueres plejeindgrebet i samråd med amtet med henblik på at gennemføre plejen på den sydlige del. Herefter er det forventningen, at mosen vil blive plejet i 5 årig rotation skiftevis den nord- og sydlige del.

Såfremt der ved evalueringen af første plejeindgreb mellem amtet og forsvaret skønnes at være et behov for yderligere viden om områdets hydrologiske forhold, kan dette udføres ved et uafhængigt konsulentfirma.

Mosen "Mit Hul", to moser sydøst samt et vandhul, afdeling 4 (nr. 10 på bilag 3 A)

Det er vigtigt, at vandstanden fastholdes og at områdernes åbne karakter fastholdes. Derfor vil det være nødvendigt med en nedskæring og fjernelse af pil minimum én gang i planperioden år 2010.

Præstens Hul, afdeling 4 (nr. 11 på bilag 3 A)

Der findes stadig træer og buske som vidner om den tidligere beboelse i området, bl.a. er der en stor Kvæde ved søen, kastanjetræer og Guldregn. Disse træer bør bevares som kulturhistoriske spor.

Der bør foretages nedskæring af piletræer, Birk og buske i år 2011. Efterfølgende hæves vandstanden så vidt muligt.

Raphul, afdeling 4 (nr. 12 på bilag 3 A)

Vandhullet kan tyndes kraftigt mod øst, syd og vest år 2006. Grenmateriale efterlades i ranker nord for søen. Der efterlades mindre klynger af Rød-El og Vrietorn mod øst, syd og vest. Det deponerede affald fjernes i forbindelse med plejeindgrebet. I halvdelen af vandhullet kan der udføres et bundskrab på 20 cm samtidig med, at der tyndes. I løbet af år 2011 år kan den anden halvdel plejes på samme måde.

Lokes Hul, afdeling 5 (nr. 13 på bilag 3 A)

I løbet af år 2001 bør pilebuskenes udbredelse i den nordlige del begrænses.

Den nuværende tilstand hvor der er en plejet og en uplejet del, bibeholdes.

Smørhullet, afdeling 5 (nr. 15 på bilag 3 A)

Pilebuske og en kraftig opvækst af Rød-El bør skæres ned, så det oprindelige gamle hegn blive soleksponeret. Plejen udføres år 2001.

Ved nedskæringen skal kasernen være opmærksom på ikke at fjerne Brombær, Kvalkved, Benved, Hyld, Glat Hunderose og Vrietorn samt store Eg og Ask.

Kalkvæld syd for Vallebo Skov og Nord for Smørhullet (nr. 16 på bilag 3 A)

Kalkvældet indgår i den generelle pleje af overdrevet i afdeling 6. Kalkvældets bør plejes således, at der generelt set er en lav og lysåben urtevegetation. Hvis der er perioder, hvor stauder som tidsler og nælder invaderer området, bør der indsættes punktvis pleje med le eller buskrydder for at holde vældet åbent.

Bjergemosen, afdeling 5 (nr. 17 på bilag 3 A)

Området foreslås plejet år 2002, som beskrevet ved de generelle plejetiltag af vådområderne, beskrevet under afsnit 10.11 "Beskrivelse og forslag til pleje af vådområder".

Jordmoderens Hul, afdeling 6 (nr. 18 på bilag 3 A)

Området foreslås plejet år 2005, som beskrevet under afsnit 10.11 "Beskrivelse og forslag til pleje af vådområder".

Langesø, afdeling 6 (nr. 19 på bilag 3 A)

Området foreslås plejet år 2006 som beskrevet under afsnit 10.11 "Beskrivelse og forslag til pleje af vådområder".

Vandhullerne syd for Nøglebakke mellem Tandlægens Hul og Langesø, afdeling 6 (nr. 20 på bilag 3 A)

Bæltesporene gennem vandhullerne sløjfes, se afsnit 13.3 "Bælte- og hjulspor".

Pilebuskenes udbredelse bør reduceres én gang midt i planperioden, år 2006.

Tandlægens Hul, afdeling 6 (nr. 21 på bilag 3 A)

Det er ikke nødvendigt at udføre pleje i planperioden, hvis vandstanden bevares.

Vindings Mose, afdeling 6 (nr. 22 på bilag 3 A)

Området foreslås plejet år 2007 som beskrevet under afsnit 10.11 "Beskrivelse og forslag til pleje af vådområder".

Rørdrum Vandhullet, afdeling 7 (nr. 23 på bilag 3 A)

Det eksisterende skrab kan forbedres ved, at halvdelen af vandhullet yderligere uddybes 10-20 cm i løbet af år 2005.

Vandhul øst for Granbakke, afdeling 7 (nr. 24 på bilag 3 A)

Der bør udføres et omfattende 1. gangs indgreb i form af en total rydning af pil år 2002.

Skøjtesøen, afdeling 7 (nr. 25 på bilag 3 A)

Pil bør skæres ned og fjernes år 2003.

Vådområde umiddelbar nord for Stensved, sydvest for Meinckes Hul (nr. 26 på bilag 3 A)

I løbet af år 2006 kan der i halvdelen af vandhullet udføres et bundskrab på 20 cm samtidig med at pilebuskene ryddes mod syd. I løbet af år 2010 kan den anden halvdel plejes.

Vandhul nord for Skøjtesøen, afdeling 7 (nr. 27 på bilag 3 A)

Det er ikke nødvendigt at udføre pleje i planperioden, hvis vandstanden bevares.

Meinckes Hul, afdeling 7 (nr. 28 på bilag 3 A)

Langs brinkerne mod syd og øst fjernes pilebuskene og Rød-el tyndes, så der efterlades små holme. Plejen kan udføres år 2004. Mod nord og vest kan de 0,7 ha plejes som stævningskov, som nævnt under "Sneppemosen, afdeling 2 (nr. 5 på bilag 3 A)" eller området kan udlægges uden nogen form for drift eller pleje og derved overgå til urørt ellesump.

Vandhullerne på Vordingborg Øvelsesplads

Vandhullerne foreslås plejet inden år 2005 som beskrevet under afsnit 10.11 "Beskrivelse og forslag til pleje af vådområder".

13.8 Bekæmpelse af Kæmpe Bjørneklo og Japansk Boghvede

Kæmpe Bjørneklo bekæmpes i år 2001 med punktvis anvendelse af sprøjtemidlet Roundup.

Fra og med år 2002 vil kasernen fremsende en særskilt ansøgning om dispensation til punktvis sprøjtning af Kæmpe Bjørneklo med Roundup. Den anvendte mængde af Roundup registreres af miljølederen på kasernen.

Hvis Japansk Boghvede breder sig yderligere, vil der blive iværksætte opgravning efter samråd med amtet.

13.9 Retningslinier for offentlighedens adgang til Kulsbjerg Øvelsesplads

Offentligheden har adgang til veje og stier uden for øvelsestid. Hvis der er ønske om at færdes uden for veje og stier i perioder uden, eller med begrænset øvelsesaktivitet, vil dette være muligt efter aftale med Vordingborg Kaserne.

I forbindelse med etablering af den nye ringvej vil der, uden for øvelsestid, være mulighed for at benytte ringvejen ved at gå ind fra Skyttemarkskvarteret i øvelsespladsens sydøstlige del. Således opstår der via ringvejen gode adgangsmuligheder til hele øvelsespladsen.

Såfremt andre offentlige eller private institutioner ønsker at bevilge ressourcer til at forbedre adgangen til Store Kulsbjerg, er forsvaret positivt indstillet på at indgå i dialog omkring udformningen.

Der vil være mulighed for at anvende Stærgården efter nærmere aftale med Vordingborg Kaserne.

Det vil ikke være muligt at åbne op for offentlighedens adgang til skydebaneområdet, telemastområdet, ammunitionsområdet samt vartningsanlægget.

Teksten i hæftet "Bestemmelser for anvendelse og rekvisition af Kulsbjerg Øvelsesplads" opdateres så den følger naturbeskyttelseslovens kapitel 4. Teksten vil i løbet af år 2001 blive lagt ud på kasernens hjemmeside.

Der vil senest år 2002 blive udgivet en selvstændig folder til udlevering. Folderen vil indeholde en kort beskrivelse af:

- Landskabs- og naturtyper, flora og fauna
- Forsvarets øvelsesaktiviteter
- Naturplejen på øvelsespladsen
- Adgangs- og færdselsregler, afspærringer
- Kort over øvelsespladsens P-pladser, veje og stier samt ridestrøgene. Vej- og stistrækningerne vil blive suppleret med km. angivelse.

Folderen gøres tilgængelig på kasernens hjemmeside senest år 2002.

Fremover vil der kun være åben for ridning i rabatten langs øvelsespladsens asfalterede veje. De nye rideruter markeres i førnævnte folder og på kasernens hjemmeside.

Forsvaret er villige til at indgå i dialog omkring eventuelle forbedringer af parkeringsmulighederne for hestetrailere. Ressourcer til sådanne forbedringer skal dog findes uden for forsvaret.

Den hidtidige praksis hvor der kan arrangeres hundetræningsmesterskaber på Kulsbjerg Øvelsesplads, videreføres. Permanente hundetræningsarealer henvises til det allerede udlagte område til Politihundeforeningen.

Det vil også i fremtiden være muligt at benytte vejene i forbindelse med enkeltstående rally-arrangementer.

13.10 Retningslinier for offentlighedens adgang til Vordingborg Øvelsesplads

Offentligheden har ifølge gældende retningslinier ikke adgang til Vordingborg Øvelsesplads. Øvelsespladsen kan dog udlånes til civile foreninger m.v. uden for daglig øvelsestid. Ved ønske herom rettes henvendelse til Vordingborg Kaserne.

Når forsvaret, i løbet af planperioden, har udarbejdet en bekendtgørelse om offentlighedens adgang til militære terræner og øvelsespladser i henhold til lov af 1991-06-06 nr. 336 vil retningslinierne for offentlighedens adgang til Vordingborg Øvelsesplads blive revideret m.h.p. at bringe dem i overensstemmelse med bekendtgørelsens regler. Derpå vil retningslinierne blive indføjet i nærværende plan, afsnit 13.14 Planændringer.

13.11 Jagt

Jagten på terrænet vil fortsat være meget lempelig. Jagten og jagtinteresser vil aldrig virke hindrende for terrænets primære formål som øvelsesplads. Jagt betragtes som en rekreativ aktivitet, der skal vurderes som sådan, d.v.s. underordnet såvel øvelses- som naturhensynet.

Bestanden af Agerhøns vil også fremover blive fulgt nøje. Såfremt bestanden fortsætter med at ligge på 1999 niveau, vil der kun blive skudt 2-3 fugle/år.

Der vil fortsat blive udbragt foder med henblik på at sikre en stor bestand af vildtbare arter.

13.12 Råstofkortlægning

Områdets råstofmæssige værdier kan kortlægges.

13.13 Nødvendige tilladelser til planens tiltag

Flere af planens tiltag kræver tilladelse fra forskellige myndigheder, specielt fra amtet, som har dispensationskompetence vedrørende størstedelen af naturbeskyttelseslovens og planlovens bestemmelser. Det må i hvert enkelt tilfælde vurderes, hvorvidt en given foranstaltning kræver tilladelse eller ej. I bekræftende fald indhentes myndighedernes godkendelse inden iværksættelse. I tvivlstilfælde bør spørgsmålet forelægges den pågældende myndighed. Der er i det følgende derfor ikke givet en fuldstændig facitliste til hvilke myndighedstilladelser der er påkrævet, men en vurdering af hvilke lovgivninger der kan være relevante i de enkelte tilfælde.

Faste stillinger og anlæg i relation til myndighedsgodkendelse

Flytning af eksisterende, permanente anlæg, samt etablering af nye, permanente anlæg og opstilling af faste terrænpunkter kan kræve tilladelse fra relevante myndigheder. Afgørelsen af om der foreligger lokalplanpligt i den konkrete situation træffes af kommunalbestyrelsen ud fra en samlet vurdering. Tilsvarende er det amtet der træffer afgørelse om hvorvidt der kræves zonetilladelse.

Naturpleje

Afbrænding af eksempelvis halvdelen af lyngfladen på Store Kulsbjerg og mindre overdrevsarealer kan kun foretages efter forudgående tilladelse fra Storstrøms Amt og de lokale brandmyndigheder. De almindelige regler i bekendtgørelsen om "brandværnsforanstaltninger ved afbrænding af halm, affald, bål og fyrværkeri m.v." skal overholdes.

Plejen af vådområderne og specielt Kulsø Mose kræver tilladelse fra Storstrøms Amt i henhold til naturbeskyttelseslovens § 3. Umiddelbart vurderer Skov- og Naturstyrelsen, at det vil være muligt at gennemføre plejen, da den vil forbedre naturforholdene og styrke områdernes udpegningsgrundlag som naturområder beskyttet af Naturbeskyttelsesloven.

Eventuel opgravning af Japansk Boghvede på områder beskyttet af § 3 vil kræve tilladelse fra Storstrøms Amt.

Bælte- og hjulspor, herunder etablering af ringvej

Før yderligere etablering af ringvejen tages der kontakt til Storstrøms Amt angående den miljømæssige kvalitet af byggeaffaldet, og for at søge om dispensation for naturbeskyttelsesloven hvor vejen går gennem §-3 beskyttede områder.

Ekstensivering af skovdriften mod urørt skov

Drifts- og plejeplanens retningslinier for skovdriften fastlægger, at driften i Vallebo Skov gradvist ekstensiveres. Ekstensiveringen kræver ikke skovlovsgodkendelse, mens udlæg af fredskov til urørt skov kræver tilladelse i henhold til skovlovens §18. Tilladelsen skal søges hos Falster Statsskovdistrikt, som er skovlovsmyndighed. I henhold til skovlovens § 18 a skal tilladelsen tinglyses, og den er bindende for ejeren.

Dræn og afvandringsgrøfter

Der skal søges tilladelse ved vandløbsmyndigheden for at rørlægge den nord-sydgående grøft øst for Mit Hul. I dette tilfælde går grøften både gennem Vordingborg og Langebæk Kommune, hvorfor begge kommuner skal søges om tilladelse.

Faskinen langs sporet øst for Sanitetshuset, afdeling 7 ønskes anlagt på et beskyttede overdrev. Derfor skal der søges om tilladelse ved Storstrøms Amt ifølge Naturbeskyttelseslovens §-3.

13.14 Planændringer

Nye, faste stillinger/anlæg kræver planændring i relation til nærværende drifts- og plejeplan

Etablering eller flytning af permanente anlæg og opstilling af faste terrænpunkter, som ikke er beskrevet i nærværende plan kræver planændring. Der henvises også til bilag 5.

Anlæg m.v., som etableres midlertidigt, men som *ikke* er fjernet inden 1 måned fra etablering, regnes som permanente.

Midlertidige anlæg

Ved midlertidige (temporære) anlæg og terrænpunkter forstås anlæg og terrænpunkter, der er fjernet inden 1 måned fra etablering/opstilling. Sådanne kan frit etableres indenfor terrænet,

forudsat at etableringen ikke indebærer en benyttelse af arealet eller de omgivende arealer, der er i strid med de overordnede retningslinier for det pågældende område.

Efter fjernelse af anlægget eller terrænpunktet vil arealet som hovedregel blive retableret.

På dette sted i planen indsættes vedtagne tilføjelser til og ændringer af planen.

Planændringer

13.15 Samlet oversigt over prioriteret handlingsplan

Areal	Planperiode		
	Delperiode 1 År 2001-2005	Delperiode 2 År 2006-2010	Delperiode 3 År 2011-2015
Overdrev og ager	Afd. 1 og 3 slås år 2001 og 2004	Afd. 1 og 3 slås år 2007 og 2010	Afd. 1 og 3 slås år 2013
	Afd. 4 og 5 slås år 2003	Afd. 4 og 5 slås år 2006 og 2009	Afd. 4 og 5 slås år 2012 og 2015
	St. Kulsbjerg, 1. gangspleje + slåning alle år.	St. Kulsbjerg, slåning alle år.	St. Kulsbjerg, slåning alle år.
	Afd. 6 og 7 slås år 2002	Afd. 6 og 7 slås år 2005 og 2008	Afd. 6 og 7 slås år 2011 og 2014
	Del af afd. 7 og 3 slås 2003	Del af afd. 7 og 3 slås 2006 og 2009	Del af afd. 7 og 3 slås 2012 og 2015
Granholm og vildtremise, St. Kulsbjerg			Afviklet
Bælte- og hjulspor	Spor ved Tandlægens Hul reetableres, år 2001. Spor ved Smørhullet flyttes år 2002		
	Ringvej etableres.	Ringvej etableres	
	Overkørsel gøres bredere syd for Kulsø Mose,		
	Grubning af bæltesp. samt vejhøvling.	Grubning af bæltesp. samt vejhøvling.	Grubning af bæltesp. samt vejhøvling.
Hegn og markskel	Styning		Styning
Dræn og afvanding	Rørlægning af grøft øst for Mit Hul.		
	Faskine ved Sanitetshus.		
Vallebo Skov og Mellemste Kulsbjerg	Litra d og j tyndes hårdt.		Litra d og j tyndes hårdt.
		Hegn om selvforyngelse fjernes.	
	Litra l tyndes.		Litra l tyndes.
	Litra g og m tyndes hårdt.	Litra g og m tyndes hårdt.	

Areal	Planperiode		
	Delperiode 1 År 2001-2005	Delperiode 2 År 2006-2010	Delperiode 3 År 2011-2015
Pleje af vådområder Nummer henviser til drifts- og plejekort, bi- lag 3.	1, 3, 6, 7, 8, 9, 13, 15, 16, 17, 18, 23, 24, 25, 28 samt vandhullerne på Vordingborg Øvelsesplads	3, 5, 7, 9, 10, 12, 16, 19, 20, 22, 26.	2, 3, 4, 5, 8, 9, 11, 12, 16, 26.
Kæmpe Bjørneklo	Punktvis sprøjtning, alle år.	Punktvis sprøjtning, alle år.	Punktvis sprøjtning, alle år.
Off. adgang	Redigering af folder år 2002.		
	Folder på hjemmeside.	Opdatering af hjem- meside.	Opdatering af hjem- meside.
	Hegn om forhin- dringsbane.		

ØKONOMI

14 Økonomiske konsekvensberegninger

De nedenfor anførte konsekvensberegninger udgør en afgørende forudsætning for at den i kap. 13 opstillede "Samlet oversigt over prioriteret handlingsplan" kan implementeres som her anført. Såfremt årlig ressourcetildeling ikke er i samklang med erkendt og budgetteret behov, vil dette således medføre en begrænsning af handlingsplanens implementering.

I det følgende er de økonomiske konsekvenser af drifts- og plejeplanens gennemførelse vurderet. Budgettet repræsenterer det på planlægningstidspunktet bedst mulige skøn.

De økonomiske konsekvensberegninger omfatter de af planens aktiviteter, der ligger *ud over* den nuværende løbende drift af terrænet, og som skal sikre eller forbedre områdets naturmæssige og rekreative værdier. Beregningerne omfatter således plejetiltag, naturgenopretningsaktiviteter og forbedret information til offentligheden vedrørende adgangen til øvelsespladserne.

Udgifter i forbindelse med den almindelige drift og vedligeholdelse af grønne områder, veje og militære anlæg samt tiltag som allerede udføres er ikke medtaget. Derfor indgår følgende arbejdsopgaver fra drifts- og plejeplanens kap. 13 ikke i budgetoverslaget:

- Vallebo Skov og Mellemste Kulsbjerg.
- Kæmpe Bjørneklo.
- Vildtpleje, idet planen ikke medfører yderligere aktiviteter inden for dette område.

14.1 Budget over udgifter til gennemførelse af drifts- og plejeplanen

Udregningsgrundlag

Timelønning, specialarbejder		180,00	kr./time
Timelønning, traktorfører		190,00	kr./time
Almindelig traktor		300,00	kr./time
Anhænger til traktor		90,00	kr./time
Gravelæssemaskine "Hydrema"		450,00	kr./time
Grønthøster med vogn		120,00	kr./time
Spil til traktor		75,00	kr./time
Motorsav		25,00	kr./time
Buskrydder		25,00	kr./time
Vejhøvl		100,00	kr./time
Stabilgrus per m vej	5 m bredde og 20 cm tykkelse = 1 m ³ /m af 160 kr/m ³	160,00	kr/m
Rørhøster, incl bemanning	Pris anslået efter samtale med CK Enterprise, Claus Karlson, Hanebjergvej 1, 4760 Vordingborg, tlf 55382400	790,00	kr/time
Indkøb af nyt materiel			
Spil til traktor	Nyindkøb	36000,00	kr
Lille graveskovl til Hydrema, 35 cm	Nyindkøb	6000,00	kr.
Vejhøvl	Nyindkøb	27500,00	kr.
Cementtromle til veje og spor	Nyindkøb	12236,00	kr.
Vildtalarm	Nyindkøb	6000,00	kr.
Torp 11 grønthøster med Spragelse højtivogn	Tilbud på brugt materiel ved: Røstoft Maskinforhandler, Salgsmedarbejder Bendt Thorsen, tlf 55985099	21000,00	kr

Pris/ha. for slåning af overdrev	3	time/ha x (traktor incl. fører og grønthøster)	1830,00	kr./ha
1. Gangspleje St. Kulsbjerg				
Nedskæring	3,75	time/ha x (mand+sav)	768,75	kr./ha
Bortkørsel	2	time/ha x (traktor+vogn+fører+hjælper)	1520,00	kr./ha
Kontinuerlig pleje af St. Kulsbjerg				
Slåning af St. Kulsbjerg med le eller buskrydder	7,5	time/ha x (mand+buskrydder)	1537,50	kr./ha
Fjernelse efter vejring	7,5	time/ha x (traktor+vogn+fører+hjælper)	5137,50	kr./ha
I alt			6675,00	kr./ha
Bælte- og hjulspor				
Reetablering	7,5	time med "Hydrema"+fører	4800,00	
Etablering af ringvej	500	timer per år ved hjælp af "Hydrema"	320000,00	år
Stabilgrus	1500	m/år * pris/m for stabilgrus	240000,00	år
I alt per år for etablering af 9000 m ringvej over en 6 årig periode			560000,00	år
Hegn og markskel				
Styning	74	timer, styning (mand+sav) bortkørsel (traktor+vogn+fører)	58090,00	
Dræn og afvanding				
Rørlægning af grøft øst for Mit Hul.	250	kr. pr. lb. m over 400 m.	100000,00	
Faskine ved Sanitets-hus.	75	kr. pr. lb. m over 90 m.	6750,00	
Pleje af vådområder				
Omkostningen per vandhul er angivet som gennemsnit.			8500,00	kr/stk.
Kulsø Mose, 1. Gangspleje				
Optrækning af pilebuske og træer med spil	14	gns. timer, (traktor med spil+fører+hjælper)	10430,00	kr/ha
Nedskæring	7,5	gns. timer, (mand+sav)	1537,50	kr/ha
Bortkørsel	7,5	gns. timer, (traktor+vogn+fører)	4350,00	kr/ha
Rørskær	3	gns. timer	2370,00	kr/ha
I alt			18687,50	kr/ha
Kulsø Mose, kontinuerlig pleje				
Nedskæring	5	gns. timer, (mand+sav)	1025,00	kr/ha
Bortkørsel	7,5	gns. timer, (traktor+vogn+fører)	4350,00	kr/ha
Rørskær	3	gns. timer	2370,00	kr/ha
I alt			7745,00	kr/ha
Hegn omkring forhindringsbane på Vordingborg Øvelsesplads			22,00	kr/m

14.2 Samlet oversigt over drifts- og plejeplanens økonomiske konsekvenser

Arbejdsgave	Antal	Enhed	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Total
Slåning af ore og ager, aft. 1 og 3	96,80	ha	177144			177144			177144			177144			177144			885720
Slåning af ore, aft. 4 og 5	104,10	ha			190503			190503			190503			190503			190503	952515
1. Gangspleje St. Kulsbjerg	12,00	ha	27465															27465
Slåning af ore St. Kulsbjerg	12,00	ha	80100	80100	80100	80100	80100	80100	80100	80100	80100	80100	80100	80100	80100	80100	80100	1201500
Slåning af ore og ager, aft. 6 og 7	98,10	ha		179523			179523			179523			179523			179523		897615
Slåning af ore del af, aft. 7 og 3	8,00	ha			14640			14640			14640			14640			14640	73200
Reetablering af spor, Tandlægens Hul og Smørhullet.			4800															4800
Etablering af ringvej				560000	560000	560000	560000	560000	560000									3360000
Styrning af hegn og markskel						58090										58090		116180
Rørlægning af grøft øst for Mit Hul.					100000													100000
Faskine ved Sanitets-hus.				6750														6750
Pleje af vådområder, excl Kulsø Mose.	30	sik.	17000	17000	17000	17000	42500	34000	17000	8500	8500	17000	17000	17000	8500	8500	8500	255000
Kulsø Mose, 1. gangspleje	5	ha		93438					93438									186875
Kulsø Mose, kontinuerlig pleje	5	ha												38725				38725
Information til offentligheden, anslået				30000														30000
Forhindringsbane på Vordingborg Øvelsesplads	820	m.		18040														18040
Spil til traktor				36000														36000
Lille graveskov til Hydrema, 35 cm				6000														6000
Vejhøvl				27500														27500
Cementtromle til veje og spor				12236														12236
Vildalarm				6000														6000
Torp 11 grønthøster med Spragelse højtpvogn				21000														21000
Total			306509	1093587	962243	892334	862123	879243	927682	268123	293743	274244	276623	340968	265744	326213	293743	8263121

BILAG

15 Oversigt over bilag

Bilag 1 A og B: Grundkort over Kulsbjerg og Vordingborg Øvelsesplads (I kortlomme på bagerste omslag).

Bilag 2 A: Drifts- og plejekort over Kulsbjerg Øvelsesplads (I kortlomme på bagerste omslag).

Bilag 3 A : Øvelseskort over Kulsbjerg Øvelsesplads (I kortlomme på bagerste omslag).

Bilag 4 A og B: Bevoksningsliste for Kulsbjerg og Vordingborg Øvelsesplads

Bilag 5: Retningslinier for forsvarets anvendelse af skyde- og øvelsesterræner i relation til Naturbeskyttelseslovens §§ 3-4

Bilag 6: Tilbud vedrørende kulturhistorisk dokumentation af øvelsesplads Kulsbjerg – et grundlag for kommende drifts- og plejeplanlægning.

Bevoksningsliste for Kulsbjerg og Vordingborg Øvelsesplads

Bevoksningslisten (afdelingernes særlige beskrivelse) er statusopgørelsen litra for litra pr. 1. august 2000

Til de enkelte kolonner gives følgende kommentarer:

Afd.	Afdelingsnummer
Lit.	Litra(delareal)
Areal	Litraareal i hektar
B %	Bevoksningsprocent. For ikke fuldt sluttede bevoksninger angiver tallet % af normal slutning.
Årgang	Året for plantning (eller etableret selvforryngelse). Er sædvanligvis beregnet ud fra alderen fra frø ved at antage en plantealder på 2 år for løvtræ og 4 (3) år for nåletræ.
Alder	Alder fra frø på plantetidspunktet.
I %	Indblandingsprocent. Den indre arealfordeling mellem træarterne i en blandingsbevoksning.
PK	Boniteten for samtlige træartsforekomster udtrykt som produktionsklasse. (gennemsnitlig årlig tilvækst pr. ha. i m ³)
T	Taksationsmetode. E: enkelt-træmåling F: fuldtaksation, S: skøn, T: tælling
H	Højde i meter med 1 decimal.
D	Diameter i cm med 1 decimal.
Masse	Kubikmeterfastmasse – dels for litraen og dels pr. ha.

Bevoksningslisten er en status og indeholder derfor ikke tilvækst- og hugstoplysninger samt evt. afviklingstid for de enkelte bevoksninger.

Forkortelser

MOS	= Mose	EG	= Eg (stilkeg/vintereg)
ORE	= Overdrev/strandoverdrev	ASK	= Ask
ENG	= Eng	BØG	= Bøg
SØ	= Sø	KRT	= Krat
		RGR	= Rødgran
SLE	= Slette/kulturgræs	SGR	= Sitkagran
AGE	= Ager	HGR	= Hvidgran
VAG	= Vildtager	OMO	= Omorika
		NOB	= Nobilis
FUT	= Idrætsanlæg		
KLG	= Kaserne, lejr, garageområde	VEJ	= Bilfaste veje
SKB	= Skydebane		
AAN	= Anden anvendelse		
HUS	= HUS		
BÆL	= Bæltespor		

Skov 101: KULSBJERG ØVELSESPADS

Bevoksningsliste 2000

[illegible]

Bevoksningssliste 2000

[illegible]

Distrikt 6136: KULSBJERG ØVELSESPLADS
Skovpart 1: KULSBJERG ØVELSESPLADS
Skov 101: KULSBJERG ØVELSESPLADS

Bevoksningsliste 2000

Afd.	Lit	Areal ha	B%	Anv.	År- gang	Al- der	I%	PK	T	H	D	Masse Ialt	Masse /ha	Bemærkninger
4	a	59.00		ORE										
	b	15.50		MOS										
	c	4.40		KRT										
	d	0.90		VAG										
	e	2.80		SØ										
	f	3.60		BÆL										
	g	5.40 91.60*		SLE										
5	a	39.60		ORE										Spredt bevoks af pil og birk
	b	1.70		KRT										
	c	5.70		MOS										Spredt bevoks af pil og birk
	d	0.30		SØ										
	e	0.60		VAG										
	f	5.00		BÆL										
	g	4.30 57.20*		ALØ	1930	72		4	E	16.0	20.0	317		74 Alder skønnet

Bevoksningsliste 2000

[illegible]

Bevoksningsliste 2000

[illegible]

Bevoksningsliste 2000

[illegible]

Retningslinier for forsvarets anvendelse af skyde- og øvelsesterræner i relation til Naturbeskyttelseslovens §§ 3-4.

Store dele af forsvarets skyde- og øvelsesterræner er tidligere landbrugsarealer. Ved overgangen til militære øvelsesområder ekstensiveres landbrugsdriften enten kraftigt eller ophører helt, hvilket ofte muliggør forskellige beskyttede naturtypers opståen. Imidlertid hindrer dette ikke fortsat gennemførelse af de militære aktiviteter, som er områdernes hovedformål.

Som efter de hidtil gældende regler er naturbeskyttelseslovens §§ 3-4 nemlig ikke til hinder for en fortsættelse af de beskyttede arealers hidtidige benyttelse. Dette gælder også forsvarets hidtidige benyttelse af arealer og anlæg m.v.

Såfremt forsvaret ejer, erhverver eller lejer arealer, som ikke hidtil har været anvendt til øvelsesformål, vil en overgang til øvelsesformål, der medfører ændringer i tilstanden derimod kræve tilladelse.

En væsentlig intensivering af en hidtil militær benyttelse vil ligeledes kræve tilladelse fra den pågældende amtskommune, jfr. lovens §§ 3-4 og § 65, stk. 3.

Militære aktiviteter

I tilfælde hvor et større areal anvendes til øvelsesformål (f.eks. Oksbøl skydeterræn) vil forskellige dele af området kunne have forskellig benyttelsesintensitet. Vurderingen af om en aktivitet kræver tilladelse efter lovens §§ 3-4 bør derfor ske på grundlag af intensiteten af det pågældende "delområdes" hidtidige anvendelse. Indenfor hvert "delområde" vil den hidtidige anvendelsesgrad kunne fortsætte.

F.eks. vil "delområder", hvor kørsel og lejlighedsvis bortslidning af vegetationen samt dozing, gravning og indgreb i vandløb har fundet sted, fortsat kunne benyttes på denne måde. Dette omfatter også flytning af de enkelte aktiviteter indenfor delområdet, f.eks. flytning af spor efter bælteketøjer. Variationer i aktiviteten, f.eks. ændringer af koncentrationen af bæltepor indenfor de mest benyttede arealer, må anses som i overensstemmelse med hidtidig benyttelse, i hvert fald inden for ret vide rammer.

Derimod vil et sammenhængende areal, der f.eks. ikke hidtil har været anvendt til kørsel med bælteketøjer eller lejlighedsvis indgreb i vandløb, ikke uden tilladelse kunne anvendes på denne måde.

Opførelse af permanente anlæg kræver som udgangspunkt tilladelse, f.eks. bygninger, skydevolde og skydebaner. Mindre enkeltstående indretninger (f.eks. "kulisser") af træ eller tilsvarende materiale, som let kan fjernes, kan dog etableres uden tilladelse.

Foranstaltninger som bevirker, at et areal varigt glider ud af den pågældende naturtypedefinition kræver tilladelse. Dette gælder f.eks. tilplantning af heder eller dræning af vådområder.

Ikke militære aktiviteter

For ikke militære aktiviteter på øvelsesområder gælder de samme regler som for civile aktiviteter uden for øvelsesterrænet. Dette indebærer bl.a. at anlæg af vildtagre på beskyttede naturtyper inden for øvelsesterrænet kræver tilladelse efter naturbeskyttelsesloven.

Tvivlstilfælde

I tilfælde hvor forsvaret er i tvivl, om der kræves tilladelse til en aktivitet eller et anlæg, vil forespørgselsordningen i naturtypebekendtgørelsens § 8 kunne anvendes. Det vil sige, at forsvaret kan rette henvendelse til amtet, som inden 4 uger skal besvare forespørgslen. Der henvises i denne forbindelse til s. 24 f i vejledningen om naturbeskyttelsesloven.

Forvaltningsplaner

I en række tilfælde vil det være hensigtsmæssigt, at der udarbejdes en forvaltningsplan for det pågældende militære øvelsesområde, f.eks. i form af en driftsplan. Herved vil man ofte kunne skabe de bedste rammer for den militære anvendelse samtidig med, at der tages hensyn til plante- og dyrelivet. Samtidig vil en forvaltningsplan være et egnet grundlag for en stillingtagen til eventuelle ønsker om dispensation fra bl.a. naturbeskyttelseslovens §§ 3-4

SYDSJÆLLANDS MUSEUM

Skov- og Naturstyrelsen
Driftplankontoret
Att. Skovfoged Peter Larsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø

Vordingborg den 14. december 2000

Vedr. kulturhistorisk dokumentation af øvelsesplads Kulsbjerg – et grundlag for kommende drifts- og plejeplanlægning.

Indledning

Beslutningen om at iværksætte en drifts- og plejeplan for den militære øvelsesplads kan kun vække anerkendelse fra museets side. Dog skulle det meget gerne finde sted under hensyntagen til de kulturhistoriske spor i landskabet. Vi skal derfor tillade os at fremkomme med et forslag til en kortlægning og dokumentation af de kulturhistoriske værdier i området til brug for det forestående planlægningsarbejde.

Baggrund

Området, der bl.a. er omtalt af lokalhistoriker Holger Munk i bøgerne, "Rytterbonden" og "Hasselskoven", lå i flere århundreder hen som overdrev – et attraktivt græsningsareal for kvæget fra de omliggende landsbyer. Bebyggelse har antagelig først fundet sted et stykke ind i 1800-tallet. Da forsvaret overtog området i 1970 lå der 87 ejendomme i området, de fleste mindre husmandsbrug med binæring.

Forslag til kulturhistorisk dokumentation

- en kortfattet udredning af områdets historie før 1850 (bl.a. med henblik på at afdække omfanget af ældre stendiger, hegn mv.)
- en mere fyldig redegørelse for den efterfølgende periode, ikke mindst tiden efter 1900 (vedr. bebyggelser og disses nære omgivelser, erhvervsstruktur, veje, markskel, dræningsgrøfter m.v.)
- arbejdet består i indsamling af relevant materiale (kort, gamle fotografier o.a.) fra arkiver, offentlige myndigheder, aviser og tidligere beboere – eventuelt interviews med nogle få udvalgte heriblandt.
- der skrives en rapport på 15-20 sider samt bilag, hvilket til sammen kan udgøre et nyttigt redskab i den videre plejeplanlægning.
- opgaven skønnes at kunne løses indenfor en tidsramme på 2 mdr. I den forbindelse ønsker Sydsjællands Museum at pege på cand. mag Ulla Schaltz, som dels har et vist lokalkendskab i forvejen, og som har tilkendegivet interesse for at forestå arbejdet.

Vordingborg: Slotsruinen 1
4760 Vordingborg
Telefon: 55 37 25 54
Fax: 55 37 19 54
E-mail: MB@Museum.dk

Præstø: Pottemageriet Rødeled
Rødeledvej 1
4720 Præstø
Telefon: 55 99 10 31

Økonomi og tidsplan

2 mdr.s løn til undersøgelse og rapportskrivning 50.000 kr. Kørsel i egen bil 2.000 kr. Reproduktion af kort og billedmateriale samt trykning af rapport i 10 eksemplarer 6.000 kr. **I alt 58.000 kr.** Ulla Schaltz vil kunne udføre arbejdet til sommer, sideløbende med andre opgaver, således at resultatet foreligger pr. **15. august. 2001.**

Med venlig hilsen

Marie Bach
Museumsinspektør for Nyere Tid